

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2015

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2427, 2445, 2465

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2015

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2427, 2445, 2465

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615

Innhold

Del I	Innledende del	9	Programområde 13	
			Kommunal, bolig og modernisering	41
1	Innledning	11	<i>Programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.</i>	41
1.1	Ansvarsområder og organisering	11	Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet	46
1.2	Oversikt over budsjettforslaget på programkategorinivå	12	Kap. 3500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet	52
2	Hovedmål og prioriteringer	14	Kap. 502 Tilskudd til kompetanseutvikling ..	52
2.1	Innledning	14	Kap. 503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	53
2.2	Budsjettmessige prioriteringer for 2015	14	Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	54
2.3	Levende lokaldemokrati	15	Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	55
2.4	En enklere hverdag for folk flest ..	16	Kap. 520 Tilskudd til de politiske partier	55
2.5	Et sterkere sosialt sikkerhetsnett	20	<i>Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene</i>	57
3	Det økonomiske opplegget for kommunesektoren	22	Kap. 525 Fylkesmannsembetene	64
3.1	Kommunesektorens inntekter i 2014	22	Kap. 3525 Fylkesmannsembetene	66
3.2	Kommunesektorens inntekter i 2015	22	<i>Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning</i>	67
3.3	Helse- og omsorgstjenesten	25	Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	70
3.4	Barn og unge	26	Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål ..	72
3.5	Samferdsel	27	Kap. 3531 Eiendommer til kongelige formål ..	73
4	Anmodningsvedtak	28	Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet	73
5	Oversikt over budsjettforslaget	29	Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen	74
5.1	Utgifter og inntekter fordelt på de ulike budsjettkapitlene	29	Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen	75
5.2	Utgifter og inntekter fordelt på postgrupper	33	Kap. 534 Erstatningslokaler for departementene	75
5.3	Overførbare bevilgninger	34	Kap. 2445 Statsbygg	77
5.4	Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform	35	Kap. 5445 Statsbygg	83
5.5	Innføring av nøytral merverdiavgift i statlig sektor	35	Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu	84
Del II	Budsjettforslag	37	<i>Programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk</i>	85
6	Oversikt over budsjettforslaget mv.	39	Kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT	91
			Kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT	94
Programområde 00			Kap. 541 IKT-politikk	95
Konstitusjonelle institusjoner	39		Kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	96
<i>Programkategori 00.10 Det kongelige hus</i>	39		<i>Programkategori 13.45 Personvern</i>	98
Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen	40		Kap. 545 Datatilsynet	100
Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	40			

Kap. 3545 Datatilsynet	101	Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak	167
Kap. 546 Personvernemnda	101	Kap. 582 Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg og kirkebygg ..	171
<i>Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk .....</i>	<i>102</i>	Kap. 585 Husleietvistutvalget	172
Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping ..	108	Kap. 3585 Husleietvistutvalget	173
Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	111	Kap. 586 Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser	173
Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	113	Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet	174
Kap. 3554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	114	Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet	175
<i>Programkategori 13.60 Samiske formål .....</i>	<i>115</i>	Kap. 2412 Husbanken	176
Kap. 560 Sametinget	118	Kap. 5312 Husbanken	179
Kap. 3560 Sametinget	119	Kap. 5615 Husbanken	179
Kap. 561 Tilskudd til samiske formål	119	<i>Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata .....</i>	<i>180</i>
Kap. 562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	120	Kap. 590 Planlegging og byutvikling	187
Kap. 3562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	121	Kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur	191
Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter	121	Kap. 2465 Statens kartverk	192
Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter	122	Kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur	194
<i>Programmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat .....</i>	<i>123</i>	Del III Omtale av særlige temaer	197
Kap. 560 Sámediggi	126	7 Omtale av særlige temaer	199
Kap. 3560 Sámediggi	127	7.1 Anmodningsvedtak	199
Kap. 561 Juolludeamit sámi ulbmiliidda	127	7.2 Samfunnssikkerhet og beredskap	201
Kap. 562 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođ- aid gelbbolašvuodaguovddáš	128	7.3 Sektorovergripende klima- og miljøpolitikk	201
Kap. 3562 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođ- aid gelbbolašvuodaguovddáš	129	7.4 Omtale av lønnsvilkår o.a. til ledere i heleide statlige virksomheter	202
Kap. 563 Riikkaidgaskasaš boazodoallo- guovddáš	129	7.5 Orientering om likestilling i staten	202
Kap. 3563 Riikkaidgaskasaš boazodoallo- guovddáš	130	7.6 Orientering om likestilling i virksomhetene	204
<i>Programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter</i>	<i>131</i>	Forslag	207
Kap. 567 Nasjonale minoriteter	133	Vedlegg 1	
Kap. 3567 Nasjonale minoriteter	134	Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	220
<i>Programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv. ....</i>	<i>135</i>	Vedlegg 2	
Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner	141	Antall arbeidstakere og anslag på utførte årsverk i statlig tariffområde per 1. mars 2014	253
Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner	146	Vedlegg 3	
Kap. 575 Ressurskrevende tjenester	153	Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år	254
Kap. 579 Valgutmgifter	154		
Kap. 5616 Kommunalbanken AS	156		
Kap. 2427 Kommunalbanken AS	156		
<i>Programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg .....</i>	<i>159</i>		
Kap. 580 Bostøtte	165		

Tabelloversikt

Tabell 2.1	IKT- og digitaliseringstiltak i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014)	17	Tabell 6.18	Endringer i rammetilskuddet som følge av innlemminger og korreksjoner	149
Tabell 2.2	Nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet 2015	18	Tabell 6.19	Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg	161
Tabell 3.1	Kommunesektorens inntekter i 2015	23	Tabell 6.20	Husbanken – tap på utlånsvirksomhet	177
Tabell 3.2	Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2015	24	Tabell 6.21	Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata	182
Tabell 3.3	Kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter	25	Tabell 6.22	Statens kartverks driftsinntekter	193
Tabell 6.1	Mål for programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.	42	Tabell 7.1	Årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste 2012 og 2013	203
Tabell 6.2	Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	69	Tabell 7.2	Deltid, midlertidig tilsatt, foreldrepermisjon og sykefravær i 2012 og 2013	203
Tabell 6.3	Statsbyggs balanse	83	Tabell 7.3	Antall årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste per årsverk 2008–2013	204
Tabell 6.4	Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	88	Tabell 7.4	Prosentandelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2008–2013	204
Tabell 6.5	Mål for programkategori 13.45 Personvern	99	Tabell 7.5	Tilstandsrapportering – kjønn ...	205
Tabell 6.6	Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	105			
Tabell 6.7	Mål for programkategori 13.60 Samiske formål	116			
Tabella 6.8	Mihttomearri prográmmakategoriijii 13.60 Sámi ulbmilat	124	Vedlegg 1		
Tabell 6.9	Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter	132	Tabell 1.1	Differensiert arbeidsgiveravgift og kompensere tiltak for økt arbeidsgiveravgift	223
Tabell 6.10	Mål for programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.	136	Tabell 1.2	Næringspolitikk	224
Tabell 6.11	Delkostnadsnøkklens vekt i samlet kostnadsnøkkel 2015	142	Tabell 1.3	Infrastruktur	225
Tabell 6.12	Kostnadsnøkkel for kommunene 2015	143	Tabell 1.4	Velferd, oppvekst og miljø	226
Tabell 6.13	Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2015	144	Tabell 1.5	Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms	228
Tabell 6.14	Satser for Nord-Norge- og Namdalstilskuddet 2015	144	Tabell 1.6	Fritak for merverdiavgift på strøm i Nord-Norge og rammetilskudd til kommunene	229
Tabell 6.15	Satser for småkommunetilskuddet 2015	144	Tabell 1.7	Mål for programkategori 13.50 gjeldende til og med 2014	230
Tabell 6.16	Satser for Nord-Norge-tilskudd til fylkeskommuner 2015	147	Tabell 1.8	Bruk av midler i 2013 fordelt på mål, post, sentralitet og forvalter (mill. kroner)	250
Tabell 6.17	Tilskudd gjennom inntektsystemet for 2014 og 2015	148	Tabell 1.9	Fordeling av kap. 551, post 60 mellom fylkeskommuner	251
			Tabell 1.10	Fordeling av kap. 551, post 61 mellom fylkeskommunene	252

Figuroversikt

Figur 1.1	Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og andre virksomheter	11	Vedlegg 1		
Figur 6.1	Ressursfordeling per departementsområde 2013	65	Figur 1.1	Utvikling i den brede distrikts- politikken 2003–2015	222

Oversikt over bokser

Boks 3.1	Kommunesektorens inntekter i 2015	23

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2015

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2427, 2445, 2465

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615

*Tilråding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 19. september 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

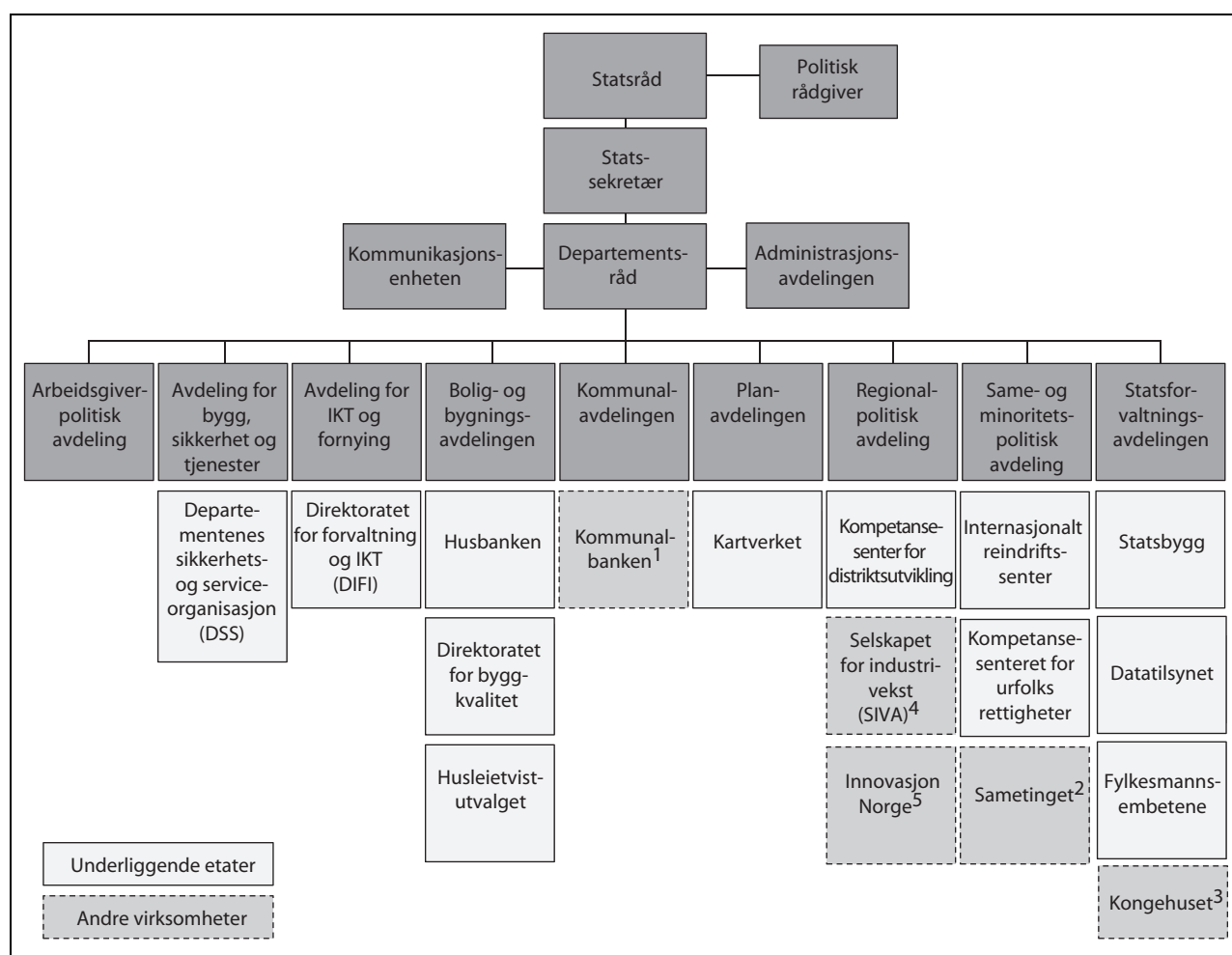
1 Innledning

1.1 Ansvarsområder og organisering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for spørsmål som gjelder statlig arbeidsgiverpolitikk, sikkerhet og fellestjenester for departementene, fornying av offentlig sektor og IKT-politikk, bolig- og bygningspolitikk, økonomiske og juridiske rammebetingelser for kommu-

nesektoren, gjennomføring av valg, planlegging og kart- og geodatapolitikk, regional- og distriktspolitikk, samer og nasjonale minoriteter, personvern, overordnet ansvar for statlige bygg og fylkesmannsembetene samt budsjettet for kongehuset.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets organisering:

Figur 1.1 Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og andre virksomheter

¹ Aksjeselskap heleid av staten ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

² Selvstendig folkevalgt organ.

³ Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset.

⁴ Statsforetak eid av Nærings- og fiskeridepartementet. Forvalter tilskudd for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

⁵ Særlovsselskap eid av Nærings- og fiskeridepartementet og fylkeskommunene. Forvalter tilskudd for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

1.2 Oversikt over budsjettforslaget på programkategorinivå

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2015
00.10	Det kongelige hus	196 207	201 133	208 133	227 792
	<i>Sum programområde 00</i>	<i>196 207</i>	<i>201 133</i>	<i>208 133</i>	<i>227 792</i>
13.00	Administrasjon og fellestjenester mv.	1 687 056	1 828 732	1 858 271	1 847 855
13.25	Fylkesmannsembetene	1 657 170	1 666 825	1 666 825	1 672 300
13.30	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	3 252 370	3 041 176	3 168 176	4 033 229
13.40	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	392 870	406 766	433 266	400 300
13.45	Personvern	40 245	40 122	40 122	39 200
13.50	Distrikts- og regionalpolitikk	2 664 526	2 247 993	2 247 993	2 017 750
13.60	Samiske formål	291 689	298 789	298 789	307 150
13.67	Nasjonale minoriteter	18 191	20 263	20 263	22 700
13.70	Rammeoverføringer til kommune- sektoren mv.	149 919 966	157 859 213	158 025 413	161 626 000
13.80	Bolig, bomiljø og bygg	23 546 589	24 696 000	24 807 300	22 991 500
13.90	Planlegging, byutvikling og geodata	732 828	902 246	936 746	817 450
	<i>Sum programområde 13</i>	<i>184 203 500</i>	<i>193 008 125</i>	<i>193 503 164</i>	<i>195 775 434</i>

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2015
13.00	Administrasjon og fellestjenester mv.	168 848	95 883	95 883	99 050
13.25	Fylkesmannsembetene	231 212	175 881	175 881	164 700
13.30	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	1 009 248	927 788	927 788	1 033 276
13.40	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	13 849	7 251	7 476	17 400
13.45	Personvern	1 810			
13.50	Distrikts- og regionalpolitikk	422			
13.60	Samiske formål	8 603	78 700	78 700	4 500
13.67	Nasjonale minoriteter	3 565	75 000	75 000	
13.70	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.	252 800	357 000	357 000	
13.80	Bolig, bomiljø og bygg	12 893 616	14 419 655	14 419 655	14 617 250
13.90	Planlegging, byutvikling og geodata	730 901	377 900	377 900	371 500
	Sum programområde 13	15 314 874	16 515 058	16 515 283	16 307 676

2 Hovedmål og prioriteringer

2.1 Innledning

Ved valget i 2013 stemte velgerne for et nytt politisk flertall og en ny politisk kurs. Regjeringen vil gjennomføre nye ideer og bedre løsninger som skaper muligheter for alle. Regjeringen har pekt ut åtte satsingsområder, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for to av disse:

- *Levende lokaldemokrati.* Regjeringen vil fornye og forbedre lokaldemokratiet, slik at større og mer robuste kommuner kan løse framtidens velferdsoppgaver bedre. Gjennom kommunereformen kan større kommuner få flere oppgaver og ta mer ansvar enn dagens kommuner. Dette vil styrke det lokale selvstyret og gi et bedre velferdstilbud over hele landet.
- *En enklere hverdag for folk flest.* Regjeringen vil forenkle Norge, for å skape mer tillit som bygger samfunnet nedenfra i framtiden. Den enkelte skal få større frihet til å styre sitt eget liv. Gjennom mindre byråkrati og regulering vil Regjeringen gi mer tillit og større handlingsrom til enkeltmennesker, lokalsamfunn, bedrifter og virksomheter.
- I tillegg har Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennom boligpolitikken ansvar for viktige områder knyttet til satsingsområdet *Et sterkere sosialt sikkerhetsnett.*

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider både på disse og departementets øvrige ansvarsområder for å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor.

2.2 Budsjettmessige prioriteringer for 2015

Hovedprioriteringene i budsjettforslaget for Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 er:

- Levende lokaldemokrati.
- Fornye, forenkle og forbedre offentlige tjenester.
- Egnede boliger for alle.

For å bidra til et *levende lokaldemokrati* og styrke det kommunale velferdstilbudet er det viktig at kommunene har gode og forutsigbare økonomiske rammer. Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2015 legger til rette for fortsatt vekst og kvalitetsforbedring i tjenestetilbudet i kommuner og fylkeskommuner. Regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 6,2 mrd. kroner. Av veksten er 4,4 mrd. kroner frie inntekter. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå i 2014 i Revidert nasjonalbudsjett 2014. Veksten i frie inntekter omfatter blant annet midler til satsinger på rus og psykisk helse, helsestasjon- og skolehelsetjeneste, mer fleksibelt barnehageopptak og opprusting av fylkesveinettet.

Ut over realveksten i frie inntekter foreslår Regjeringen økning i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner til særskilte tiltak som brukerstyrt personlig assistanse, nasjonalt minstekrav til foreldrebetaling i barnehagen og tunnelsikkerhet på fylkesveier.

Avviklingen av kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten innebærer at om lag 5,7 mrd. kroner overføres fra kommunene til helseforetakene. Avviklingen innebærer at kommunene ikke lenger skal betale en egenandel for sykehusopphold for sine innbyggere. Dette vil redusere byråkrati og gi større økonomisk forutsigbarhet for kommunene.

Regjeringen foreslår å bevilge 16 mill. kroner for å ansette prosessveiledere som skal bistå kommunene i deres arbeid med kommunereformen.

For å styrke vekstkommunene vil Regjeringen utvide veksttilskuddet. Det foreslås derfor å senke vekstgrensen til 1,6 pst. slik at flere kommuner kommer med i ordningen.

Regjeringen vil *fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor.* Digitalisering av offentlige tjenester og arbeidsprosesser er viktig for å gi bedre tjenester og en mer effektiv offentlig sektor. Målet er en enklere hverdag for folk flest.

Offentlige virksomheter og private leverandører bruker store ressurser på gjennomføring av anbudskonkurranser. En overgang til elektronisk innlevering av bedriftenes tilbud vil spare

næringsliv og offentlige virksomheter for tid, bryderi og kostnader. Regjeringen foreslår derfor en bevilgning på 11 mill. kroner for å etablere en felles løsning for elektronisk innlevering av tilbud. Slik forberedes også innføring av nytt nasjonalt og EU-basert innkjøpsregelverk fra 2016.

Regjeringen foreslår også en bevilgning på 21 mill. kroner til å dekke kontingenten for norsk deltagelse i EU-programmet Connecting Europe Facility (2014–2020). Programmet omfatter en rekke grensekryssende digitale tjenester, blant annet innenfor justis-, arbeidslivs-, utdannings-, helse- og næringslivssektorene. Tjenestene skal forenkle og effektivisere trygg utveksling av data mellom myndigheter, næringsliv og privatpersoner i Europa.

Regjeringen vil legge til rette for raskere og enklere prosesser for plan- og byggesaker. Det foreslås å bevilge 10 mill. kroner til å digitalisere, forenkle og automatisere plan- og byggesaksbehandlingen i kommunene. Det foreslås også å øke bevilgningen til ByggNett med 15 mill. kroner for å stimulere til økt digitalisering i byggsektoren. Det planlegges dessuten å iverksette lov- og forskriftsendringer i 2015 som skal gi raskere og mer forutsigbar planlegging og gjennomføring av byggetiltak.

Regjeringen vil legge til rette for at flere vanskeligstilte skal få hjelp til å *skaffe seg og bli boende i en egnet bolig*. Blant annet foreslås en varig økning i tilsagnsrammen for tilskudd til utleieboliger på 111 mill. kroner. Dette gir rom for tilskudd til om lag 200 flere boliger, slik at det i 2015 kan gis tilskudd til totalt om lag 1 200 utleieboliger. Videre foreslår Regjeringen en låneramme i Husbanken på 20 mrd. kroner i 2015. Dette vil hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet og legge til rette for at flere boliger og bygg møter framtidens behov. Det foreslås også en noe sterkere behovsprøving av bostøtten, ved at støtten i noe større grad avkortes for husholdninger med netto formue over et visst nivå.

Regjeringen vil innrette den distriktpolitiske innsatsen ved å prioritere generelle virkemidler framfor øremerkede tilskudd. Av bevilgningene over programkategori 13.50 foreslås 230 mill. kroner omdisponert til andre formål. Dette bidrar blant annet til å gi rom for satsinger på fysisk infrastruktur, herunder vedlikehold av fylkesveier med 200 mill. kroner, vekstfremmende skattelettelser og forskning.

Bevilgningene til statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning foreslås økt med til sammen 992 mill. kroner, tilsvarende om lag 30 pst. Økningen skyldes høyere byggeaktivitet og

økte utgifter til sikringstiltak i 2015. Det foreslås blant annet en bevilgning på 480 mill. kroner til prosjektet Sikker teknisk infrastruktur i regjeringsskvartalet.

Regjeringen forsterker innsatsen for å nå målene i klimaforliket, og foreslår 15 mill. kroner til å forsere utfasing av oljefyr som grunnlast (hovedenergikilde) i Statsbyggs eiendommer.

2.3 Levende lokaldemokrati

Regjeringen vil gi enkeltmennesker, lokalsamfunn og kommuner større frihet og mer innflytelse over egen hverdag. Statlig styring skal begrenses, makt og ansvar skal delegeres. Innbyggere over hele landet skal få et godt og likeverdig velferdstilbud.

Det er et mål å gi kommunesektoren gode rammevilkår som kan styrke kommunene både som tjenesteprodusenter, myndighetsutøvere, samfunnsutviklere og som demokratiske arenaer. Til tross for at rammestyring lenge har vært et av hovedprinsippene for statens styring av kommunesektoren, har den statlige styringen økt på flere områder.

Ekspertutvalget for kommunereformen viser i sin delrapport *Kriterier for en god kommunestruktur* til at den økte statlige styringen de siste 10–20 årene til dels har vært begrunnet med manglende kapasitet og kompetanse i kommunene. Som større, sammenslåtte enheter vil kommunene få styrket sin kapasitet og kompetanse, slik at samme omfang og detaljering av den statlige styringen ikke vil være nødvendig. Ekspertutvalget viser til at egenkontrollen i kommuner med robuste fagmiljøer kan styrkes, og at dette bør kunne bidra til at det statlige tilsynet reduseres. Ekspertutvalget understreker at dersom lokaldemokratiet skal bli mer slagkraftig, må den statlige styringen reduseres og baseres på rammestyring.

I en meldingsdel til kommuneproposisjonen for 2015 presenterte Regjeringen sitt forslag til kommunereform. Regjeringen foreslo at reformen skal baseres på gode lokale prosesser, der kommunene selv vurderer den framtidige kommunestrukturen i lys av regionale utfordringer og muligheter. En rekke positive virkemidler skal stilles til rådighet for kommunene, både i form av utredningsressurser og økonomiske støtteordninger. Kommunal- og forvaltningskomiteen la 12. juni 2014 fram sin innstilling om kommuneproposisjonen for 2015, herunder meldingsdelen om kommunereformen, jf. Innst. 300

S (2013–2014). Saken ble behandlet i Stortinget 18. juni. Stortingets behandling viser at det er flertall i Stortinget for en reform. Det er også bred politisk tilslutning til at det er behov for endringer i kommunestrukturen, målene for reformen og at prosessene skal starte opp høsten 2014. Det er også i hovedsak tilslutning til de økonomiske virkemidlene. Se videre omtale under programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv. I samsvar med merknader fra flertallet, vil Regjeringen også starte arbeidet med utredning av et regionalt folkevalgt nivå. Dette vil skje parallelt med arbeidet med en stortingsmelding om nye oppgaver til større og mer robuste kommuner. Regjeringen vil komme tilbake til dette i den planlagte meldingen om oppgaver til kommunene våren 2015.

I Sundvolden-erklæringen heter det at «Regjeringen vil foreta en gjennomgang av oppgavene til fylkeskommunene, fylkesmennene og staten med sikte på å gi mer makt og myndighet til mer robuste kommuner». Departementet har derfor satt i gang et arbeid med å vurdere oppgaver som nå ligger hos fylkeskommunen, fylkesmannen og staten for øvrig. Mer makt og myndighet til mer robuste kommuner vil bidra til et styrket lokaldemokrati. Flere oppgaver vil gi kommunene mulighet til å utvikle et mer helhetlig og sammenhengende tjenestetilbud til brukerne, samtidig som det vil bidra til å skape større interesse for lokalpolitikken. Det er en forutsetning for overføring av nye oppgaver til kommunene at kommunene har blitt større. Ved overføring av nye oppgaver vil rammestyring, både økonomisk og juridisk, ligge til grunn.

Staten har et overordnet ansvar for at ressursene i offentlig sektor blir brukt på mest mulig effektiv og rasjonell måte. Staten har et ansvar for å legge til rette for at kommunene har tilstrekkelig handlefrihet til å gjøre nødvendige tilpasninger i tjenesteproduksjonen til lokale forhold og behov, slik at desentraliseringsgevinsten kan realiseres.

Departementet legger i det videre arbeidet til grunn at overføring av nye oppgaver til kommunene vil bidra til redusert byråkrati og økt effektivitet.

Det tas sikte på å legge fram et samlet forslag om hvilke oppgaver som kan overføres til større og mer robuste kommuner i en melding til Stortinget våren 2015. Stortinget vil dermed ha behandlet forslaget om nye oppgaver til kommunene før kommunene skal gjøre sine lokale vedtak om sammenslåing. Det tas deretter sikte på å legge fram en samlet lovproposisjon om nye opp-

gaver våren 2017, samtidig med en proposisjon om ny kommunestruktur.

2.4 En enklere hverdag for folk flest

Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft

Regjeringen har som mål å skape en enklere hverdag for folk flest. En viktig del av dette er å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Enklere regler, mindre byråkrati og mer aktiv bruk av IKT vil skape større frihet i hverdagen og et enklere møte mellom det offentlige og innbyggerne. Detaljstyring og byråkrati skal reduseres. Ansatte skal få mer tillit og økt handlingsrom slik at de kan løse sine kjerneoppgaver på en bedre måte.

De som bruker offentlige tjenester skal få økt valgfrihet, slik at den enkelte får større innflytelse over egen hverdag. Regjeringen er i gang med tiltak for å utvikle et større mangfold av tjenester og flere muligheter ved valg av skole eller behandling i helse- og omsorgstjenester. I tillegg innebærer økt valgfrihet å fjerne unødvendige forbud og påbud. Regjeringen vil fjerne tidstyver i offentlig sektor. Det er både aktiviteter, rutiner, uklart språk osv. som skaper unødig tidsbruk for innbyggere og næringsliv («foran skranken»), og ineffektive løsninger internt i forvaltningen, unødvendig regelverk osv. («bak skranken»). Samtlige statlige virksomheter har fått i oppdrag å fjerne tidstyver i egen virksomhet i 2014. I tillegg vil Regjeringen fjerne unødvendige prosedyrekrav, regelverk osv. gitt av statlige virksomheter, som gir merarbeid for andre statlige virksomheter.

Enklere regelverk vil gi et viktig bidrag til en enklere hverdag for folk flest. Den nye avtalen om inkluderende arbeidsliv for 2014–2018 har forenklet oppfølgingen av sykmeldte. Regjeringen vil fortsette arbeidet med forenkling av reglene for behandlingen av plan- og byggesaker (se omtale i eget punkt). En viktig form for forenkling er å arbeide for klart språk i lover og forskrifter. Digitalisering av offentlige tjenester og automatisering av interne arbeidsprosesser er viktig for å forenkle, fornye og forbedre forvaltningen (se omtale i eget punkt).

Regjeringen vil fornye offentlig sektor. Staten skal være en moderne og god arbeidsgiver og tilby attraktive arbeidsplasser. Bedre ledelse og fjerning av tidstyver vil bidra til at medarbeiderne kan løse flere oppgaver, og det vil øke gjennomføringskraften i forvaltningen.

Regjeringen har satt i gang et program for bedre styring og ledelse i forvaltningen. Viktige elementer i programmet er blant annet å gi ledere større handlingsrom for å nå målene som er satt. Regjeringen ønsker å styre mer gjennom tydelige, overordnede prioriteringer og mindre gjennom detaljer. Samtidig skal lederne stilles overfor klarere krav til resultater. Det vil bli lagt vekt på å styrke ledernes kompetanse, blant annet strategisk IKT-kompetanse. Andre viktige elementer er å styrke samordningen på tvers av forvaltningsorganer og forvaltningsnivåer. Det arbeides også for å sikre bedre beslutningsgrunnlag for statlige reformer og tiltak.

Gjennom et bredt og målrettet arbeid med å forenkle, fornye og forbedre offentlig sektor vil Regjeringen arbeide for at offentlig forvaltning blir mer opptatt av resultater og effektiv gjennomføring. Sammen med økt valgfrihet, enklere regler, flere digitale tjenester og bruk av et klart og forståelig språk vil dette gi folk en enklere hverdag.

IKT for bedre tjenester

Bruk av IKT er en forutsetning for å oppnå målsettingene i regjeringsplattformen. Ett av målene er å utnytte IKT til å skape et enklere møte med en døgnåpen offentlig sektor. For å få dette til,

skal forvaltningen og offentlige tjenester digitaliseres.

Digitalisering av offentlige tjenester bidrar til å gi innbyggerne et godt møte med det offentlige. Digitalisering vil gjøre det enklere og raskere for brukeren å forholde seg til forvaltningen uavhengig av de offentlige kontorenes åpningstider. Det vil gjøre det enklere å samordne informasjon og tilby helhetlige tjenester. Brukeren vil for eksempel slippe å oppgi de samme opplysningene flere ganger. Digitale tjenester er i tillegg tilgjengelige døgnet rundt, og man kan bruke tjenestene fra sin egen mobiltelefon og pc. Brukeren får dessuten raskere svar.

Regjeringen har foreslått bevilgninger som gjør det mulig å realisere flere nye digitaliseringsprosjekter. Et eksempel på digitaliseringsprosjekter som er igangsatt er elektronisk tinglysing som vil kunne gi store tids- og kostnadsbesparelser for brukerne. Det er lagt opp til at Kartverket har et nytt, fullverdig elektronisk tinglysingssystem ferdig i 2016. Det er også et mål å videreutvikle Husbankens IKT-løsninger slik at de bedre kan ivareta brukernes behov og bidra til bedre resultater i boligpolitikken. I 2014 startet utviklingen av en elektronisk løsning for søknad om startlån. I 2014 innføres elektronisk søknad for bostøtten. Tabell 2.1 viser hvilke digitaliseringstiltak Regjeringen prioriterte å gjennomføre i 2014.

Tabell 2.1 IKT- og digitaliseringstiltak i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014)

Departement	Tiltak	Kort omtale av tiltaket	Forslag (mill. kroner)
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	IKT i Husbanken	Utvikling av selvbetjeningsløsninger i Husbanken	16,0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Elektronisk tinglysing	Utvikling av løsning for elektronisk tinglysing i Kartverket	24,0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Digital læringsplattform i staten	Utvikling av nye digitale opplæringsprogrammer og felles læringsplattform i staten	10,0
Justis- og beredskapsdepartementet	IKT i UDI	Tilpasning av UDIs systemer for samhandling med internasjonale aktører	10,0
Sum			60,0

Regjeringens forslag til satsinger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2015 vil gjøre det mulig å realisere flere nye IKT- og digitaliseringsprosjekter. Tabell 2.2 gir en oversikt over nye IKT- og

digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2015. I tillegg videreføres allerede vedtatte IKT-satsinger på flere sentrale områder. Det vises til omtale i de enkelte departementenes fagproposisjoner.

Tabell 2.2 Nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet 2015

Departement	Tiltak	Kort omtale av tiltaket	Forslag (mill. kroner)
Arbeids- og sosialdepartementet	Nytt IKT-system for Arbeidstilsynet	Modernisering og utvikling av IKT-systemer i Arbeidstilsynet.	19,5
Kunnskapsdepartementet	Nytt IKT-system for NOKUT	Utvikling av nytt elektronisk saksbehandlings- og arkivsystem.	27,0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	ByggNett – Elektronisk samhandling i byggsektoren	Tiltak for å øke graden av digitalisering i byggsektoren.	15,0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Digitalisere og forenkle plan- og byggesaksbehandling	Tiltak for å fulldigitalisere, forenkle og automatisere planprosessene i kommunene.	10,0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Fellesinfrastruktur for e-handel og digitale adresseregistre	Digitalisering av anskaffelsesprosesser, og videreutvikling samt styrkning av driften av det sentrale adresseregisteret ELMA.	11,0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Deltagelse i CEF Digital	Deltakelse i CEF Digital – et program i EU for etablering av digital infrastruktur for enklere utveksling av data innen EØS-området.	21,0
Helse- og omsorgsdepartementet	Identitets- og tilgangstyring i helse- og omsorgssektoren	Etablering av sikker identifisering av personell i helse- og omsorgssektoren og helseadministrative felleskomponenter for tilgangsstyring på tvers av virksomheter i helse- og omsorgssektoren.	55,0
Helse- og omsorgsdepartementet	Én journal	Utredning og forberedelse av innføring av IKT-løsninger for helsesektoren slik at opplysninger for hver pasient kan gjøres tilgjengelig uavhengig av hvor pasienten er blitt behandlet, jf. Meld. St. nr. 9 (2012–2013).	20,0
Helse- og omsorgsdepartementet	Utvikling av kommunalt helse- og omsorgsregister	Utvikling av register for de kommunale helse- og omsorgstjenestene.	30,0
Landbruks- og matdepartementet	Nytt saksbehandlings-system for naturskadeordningen	Utvikling av nytt saksbehandlingssystem for erstatningssaker etter naturskadeloven.	10,0

Tabell 2.2 Nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet 2015

Departement	Tiltak	Kort omtale av tiltaket	Forslag (mill. kroner)
Finansdepartementet	Fornyelse av TVIST-systemene	Utvikling av nytt fagsystem for særavgifter i Skatteetaten og nødvendige systemtilpasninger i Toll- og avgiftsetaten.	150,0
Nærings- og fiskeridepartementet	Felles arbeidsplattform til kontroll- og tilsynssystem i Fiskeridirektoratet	Utvikling av nytt og heldekkende kontroll- og tilsynssystem for akvakulturtilsyn og ressurskontroll.	10,0
Justis- og beredskapsdepartementet	IKT-systemer til ny struktur for politidistrikter	Tilpasning av IKT-systemer til ny struktur for politidistrikter.	100,0
Justis- og beredskapsdepartementet	IKT-tiltak i PST	Utvikling av nye etterretnings- og fagsystemer og sikring av drift av eksisterende fagsystemer i PST.	31,2
Justis- og beredskapsdepartementet	Mobilt politi	Mobile enheter i politiet.	16,5
Justis- og beredskapsdepartementet	ID-kontroll i politiet	Ny kontrollapplikasjon og enheter som gjør det mulig for politiet å benytte håndholdte enheter til ID-kontroll, og styringssystem for informasjonssikkerhet i Politidirektoratet.	27,0
Sum			553,2

Over to millioner nordmenn fikk i 2014 skatteoppgjøret digitalt. Dette er en dobling fra 2013. Dette forenkler hverdagen både for innbyggerne, kommuner og statlige etater. Skatteetaten sparer 12 mill. kroner i portoutgifter på å sende skatteoppgjøret digitalt. Digitalisering av offentlig tjenester bidrar ikke bare til en enklere hverdag for innbyggerne, men også til å frigjøre ressurser som kan benyttes til andre viktige oppgaver.

For å realisere framtidens digitale forvaltning må visse forutsetninger være på plass. Det er behov for bedre styring og organisering av IKT på tvers av sektor- og virksomhetsgrenser. Det er behov for en felles digital infrastruktur som består av tekniske løsninger som hele forvaltningen kan benytte. En robust plattform av nasjonale felleskomponenter som offentlige, digitale tjenester kan bygges på skal derfor videreutvikles. En sikker digital postkasse for innbyggernes post fra det offentlige, *Digital postkasse til*

innbyggere, er under etablering og lanseres i løpet av 2014.

Innbyggere og bedrifter skal som hovedregel få post fra forvaltningen sendt elektronisk til sin egen sikre, digitale postkasse. Digitalisert postgang er effektivt og kan spare offentlig sektor for betydelige beløp. De som fortsatt ønsker å motta post fra det offentlige på papir, kan gi beskjed om det, og posten vil komme i postkassen som før.

Statlige forvaltningsorganer som i dag sender post på papir eller bruker postkassefunksjonalitet i Altinn, skal innen 1. juli 2015 lage en plan for overgang til Digital postkasse til innbyggere. Statlige forvaltningsorganer som i dag sender post på papir til innbyggerne, skal ta den nye løsningen i bruk innen første kvartal 2016. Innen 1. januar 2016 skal også alle forvaltningsorganer bruke kontaktinformasjon fra *Register over digital kontaktinformasjon og reservasjon* ved varsling om enkeltvedtak og andre viktige digitale henvendelser.

Et grunnleggende premiss for digitaliseringsarbeidet er at hensyn til sikkerhet, robusthet og personvern ivaretas. Lover og forskrifter må tilpasses slik at de tilrettelegger for og understøtter digital kommunikasjon. For å nå målet om å utnytte IKT til å skape et enklere møte med en døgnåpen offentlig sektor, vil Regjeringen blant annet endre lover og regelverk for å gjøre digital kommunikasjon til hovedregel. Forvaltningsloven og eForvaltningsforskriften er endret med virkning fra 7. februar 2014. Ligningsloven er endret og eLigningsforskriften er vedtatt med ikrafttredelse 7. mai 2014. Regelverk på andre forvaltningsområder skal gjennomgås.

Enklere prosesser for plan- og byggesaker

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil legge til rette for enklere og mer effektive plan- og byggesaksprosesser, og har lagt fram Prop. 99 L (2013–2014) *Endringer i plan- og bygningsloven (forenklinger i byggesaksdelen og oppheving av krav om lokal godkjenning av foretak)* og Prop. 121 L (2013–2014) *Endringer i plan- og bygningsloven (forenklinger mv. i plandelen)*. Prop. 99 L (2013–2014) er behandlet i Stortinget våren 2014, jf. Innst. 270 (2013–2014). Lov- og forskriftsendringer som skal gi raskere og mer forutsigbar planlegging og gjennomføring av byggetiltak vil iverksettes i 2015. Parallelt med forenklinger i regelverket, skal det utvikles gode digitale løsninger for de involverte i alle faser av arealplanleggingen, gjennomføringen og forvaltningen av byggverket.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) har gjennom de siste ti år utviklet og forvaltet *ByggSøk*, et system for elektronisk søknad i byggesaker. Over 300 kommuner er i dag knyttet til *ByggSøk* og nær 70 pst. av alle byggesaker utarbeides nå i dette systemet. Etter oppdrag fra departementet har DiBK utarbeidet en strategi for framtidens digitale byggsektor, *ByggNett*. De digitale verktøyene skal gi enkle, effektive og forutsigbare tjenester for privatpersoner, byggenæringen og myndighetene i hele byggets levetid – fra planlegging og oppføring, via ombygging og oppussing, til sanering. En analyse av samfunnskonsekvensene av strategien viser at det er betydelige gevinster å hente knyttet til økt digitalisering i byggevirksomheten og kommunenes byggesaksbehandling. Noen av gevinstene kan realiseres forholdsvis raskt, mens andre gevinster ligger lengre frem i tid. DiBK er en pådriver i prosessen og skal tilrettelegge og delta på samarbeidsarenaer der ulike interessegrupper kan jobbe sammen for å skape en fulldigital byggsektor. Regjeringen foreslår en

økt bevilgning på 15 mill. kroner i 2015 for å øke graden av digitalisering i byggsektoren i henhold til strategien som er utarbeidet for *ByggNett*.

I 2015 vil departementet sende en rekke forslag til forenklinger på planområdet på høring. I den grad forenklingene forutsetter lovendringer, vil forslagene bli lagt frem for Stortinget. Tiltakene skal samlet bidra til at kommunene kan gjennomføre raskere og en mer smidig plan- og byggesaksbehandling. Regjeringen vil utvide dagens forsøk med samordning av innsigelser hos fylkesmannsembetene. Målet med forsøksordningen er forenkling og effektivisering av planprosessene, og større rom for lokalt selvstyre.

Regjeringen vil vurdere økt bruk av IKT for å få til mer standardisert planbehandling. Det skal derfor arbeides videre med et felles nasjonalt rammeverk for å håndtere prosesser og dataflyt i planleggingsfasen. Det er blant annet ønskelig å styrke lokal medvirkning i planprosesser ved å tilrettelegge for at digital plandialog innføres i alle kommuner. Det skal også tilrettelegges for raskere planavklaringer og innsigelsehåndtering i forhold til sektormyndighetene etter oppstart av en plansak. Alle arealplaner fremstilles i dag digitalt, og mange kommuner har etablert digitale planregistre som gir god oversikt og enkel tilgang til planinformasjon for publikum. Det er fortsatt mange kommuner som bare har analoge planregistre eller som ikke har planregister i det hele tatt. Regjeringen vil derfor arbeide for at alle kommuner etablerer digitale planregistre. Dagens datamodell for arealplan skal moderniseres slik at den også omfatter romlige planer, dvs. at planer inneholder informasjon i tre dimensjoner. Modellen skal i tillegg kunne håndtere standardiserte digitale planbestemmelser tilpasset elektronisk byggesaksbehandling.

2.5 Et sterkere sosialt sikkerhetsnett

Egnede boliger for alle

Selv om samfunnet vårt har godt utbygde velferdsordninger, er det fortsatt mange som ikke får den hjelpen de trenger. Regjeringen vil tette hullene i sikkerhetsnettet for grupper som i dag faller gjennom, blant annet ved å forsterke innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin og/eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Våren 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014–2020). Formålet med strategien er å samle og målrette innsatsen slik at flere får et godt sted å bo. Kommunene har hovedansvaret for å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet, men staten må bidra. I mange kommuner er mangel på egnede utleieboliger en stor utfordring. Det er særlig behov for flere utleieboliger for barnefamilier som er av god kvalitet og i trygge bomiljøer.

I revidert nasjonalbudsjett for 2014 ble det vedtatt en ettårig satsing på utleieboliger til

vanskeligstilte på boligmarkedet. Tilsagnsrammen for tilskudd til utleieboliger ble styrket med 222,2 mill. kroner i forhold til Saldert budsjett 2014, jf. Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014* og Innst. 260 S (2013–2014). For 2015 foreslår Regjeringen en varig økning i tilsagnsrammen på 111,1 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2014. Den samlede tilsagnsrammen blir med dette 702,4 mill. kroner i 2015. Dette vil gi rom for tilsagn til om lag 1 200 utleieboliger totalt.

3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren

3.1 Kommunesektorens inntekter i 2014

I Revidert nasjonalbudsjett 2014 (Meld. St. 2 (2013–2014)) ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2014 anslått til 5,1 mrd. kroner, hvorav 3,2 mrd. kroner var frie inntekter. Veksten ble regnet i forhold til regnskapstall for 2013.

I Revidert nasjonalbudsjett 2014 ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2014 nedjustert med 1,2 mrd. kroner. Ny informasjon om skatteinngangen trekker i retning av at kommunesektorens skatteinntekter vil kunne bli 0,9 mrd. kroner lavere i 2014 enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2014. Nedjusteringen påvirker ikke inntektsnivået i sektoren i 2015. De samlede nedjusteringene fra saldert budsjett må ses i sammenheng med noe svakere vekst i norsk økonomi, herunder også litt lavere anslått lønnsvekst.

Den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren (deflatoren) anslås til 3 pst. i 2014, mens lønnsveksten anslås å bli 3,3 pst. Disse anslagene er ikke endret i forhold til anslagene i revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2014 anslås etter dette til 4,4 mrd. kroner, tilsvarende 1,1 pst. Realveksten i de frie inntektene anslås til 2,3 mrd. kroner, tilsvarende 0,7 pst. Sammenliknet med anslaget i revidert nasjonalbudsjett for 2014, er vekstanslagene for samlede og frie inntekter nedjustert med henholdsvis 0,6 og 0,9 mrd. kroner. Nedjusteringen skyldes i hovedsak lavere skatteinntekter.

Som omtalt i Kommuneproposisjonen 2015 nedjusterte Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) i mars 2014 anslaget for kommunesektorens merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen. Merutgiftene anslås å bli 0,5 mrd. kroner lavere enn lagt til grunn i forbindelse med statsbudsjettet for 2014. Bakgrunnen er lavere befolkningsvekst enn anslått.

3.2 Kommunesektorens inntekter i 2015

Regjeringen vil sørge for en god og forutsigbar kommuneøkonomi som gir grunnlag for å videreutvikle velferdstilbudet til innbyggerne. I kommuneproposisjonen for 2015 la Regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i størrelsesorden $4\frac{1}{2}$ til 5 mrd. kroner i 2015. Det ble varslet at mellom 4,2 og 4,5 mrd. kroner av veksten ville være frie inntekter.

Regjeringen legger nå opp til en reell vekst¹ i kommunesektorens samlede inntekter i 2015 på 6,2 mrd. kroner, tilsvarende 1,5 pst. Av veksten er 4,4 mrd. kroner frie inntekter. Det tilsvarer en realvekst i frie inntekter på 1,4 pst, om lag samme vekst som i perioden 2008–2014. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå i 2014 i Revidert nasjonalbudsjett 2014. Regjeringens budsjettopplegg for 2015 legger til rette for fortsatt vekst i tjenestetilbudet i kommunesektoren.

Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med 3,9 mrd. kroner til kommunene og 0,5 mrd. kroner til fylkeskommunene. Av veksten i frie inntekter til kommunene er 200 mill. kroner begrunnet i behovet for å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Videre er 200 mill. kroner av veksten begrunnet i en styrking av kommunale tjenester til rusavhengige og personer med psykiske lidelser. 100 mill. kroner av veksten er begrunnet ut fra satsing på mer fleksibelt barnehageopptak.

Av veksten i frie inntekter til fylkeskommunene er 200 mill. kroner begrunnet i behovet for fornying og opprusting av fylkesveiene. Dette er en økning på 50 mill. kroner i forhold til det som ble varslet i Kommuneproposisjonen 2015. Videre vil 125 mill. kroner av veksten i frie inntekter gis som kompensasjon til fylkeskommuner som taper mer enn 200 kroner per innbygger på systemvirkningene av ny kostnadsnøkkel for fylkeskommu-

¹ Kommunesektoren kompenseres for anslått pris- og lønnsvekst (deflator) på 3 pst. innenfor de foreslåtte inntektsrammene for 2015. Realveksten i samlede og frie inntekter kommer i tillegg til kompensasjonen for pris- og lønnsvekst. Lønnskostnader utgjør knapt 2/3 av deflator. Lønnsveksten fra 2014 til 2015 anslås til 3,3 pst.

nene. Størrelsen på kompensasjonen er økt i tråd med merknaden fra et flertall i kommunal- og forvaltningskomiteen under Stortingets behandling av Kommuneproposisjonen 2015.

Regnet i forhold til nåværende anslag på regnskap for 2014 innebærer budsjettforslaget en reell økning i kommunesektorens samlede inntekter i 2015 på 7,1 mrd. kroner. Realveksten i de frie inntektene regnet på samme måte anslås til 5,3 mrd. kroner. Veksten blir høyere når den regnes fra

nåværende anslag på regnskap enn når veksten regnes fra inntektsanslaget for 2014 i revidert nasjonalbudsjett for 2014. Det skyldes at anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2014 nå er nedjustert med 0,9 mrd. kroner, jf. pkt. 3.1.

I tabell 3.2 er realveksten i kommunesektorens inntekter i 2015 dekomponert. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå i 2014 i revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Boks 3.1 Kommunesektorens inntekter i 2015

Kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 435 mrd. kroner i 2015. I tabell 3.1 anslås

sammensetningen av inntektene i 2015 og nominell endring fra 2014.

Tabell 3.1 Kommunesektorens inntekter i 2015

	Mrd. kroner	Andel av samlede inntekter (pst.)	Nominell endr. i pst. fra 2014 ¹
Frie inntekter	327,1	75,1	4,7
<i>Skatteinntekter</i>	174,4	40,1	4,6
<i>Rammetilskudd</i>	152,7	35,1	4,9
Øremerkede tilskudd ²	21,9	5,0	9,4
Gebyrer	58,6	13,5	3,7
Merverdiavgiftskompensasjon	20,2	4,6	4,1
Andre inntekter	7,6	1,7	3,0
Totalt	435,2	100,0	4,8

¹ Ved beregning av endring er det tatt utgangspunkt i anslag på regnskap for 2014 korrigert for oppgaveendringer.

² Ekskl. tilskudd til kommunenes arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere.

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd er sektorens frie inntekter. De frie inntektene utgjør i overkant av 75 pst. av samlede inntekter. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og forskrifter og gir kommunesektoren rom for lokal tilpasning av virksomheten.

Skatteinntekter er kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere, samt eiendomsskatt i de kommuner som har innført det. Størrelsen på skatteinntektene avhenger blant annet av utviklingen i skattegrunnlagene og av de kommunale og fylkeskommunale skattørene. Rammetilskudd bevil-

ges på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett under kap. 571 og 572.

Øremerkede tilskudd skal benyttes i tråd med formålet som er angitt for bevilgningen. Andelen øremerkede tilskudd utgjør 5 pst. av de samlede inntektene.

Gebyrinntekter er kommunale avgifter og egenbetaling for tjenester som leveres av kommunen, eksempelvis tekniske tjenester, helse- og omsorgstjenester og barnehager, og utgjør 13,5 pst. av de samlede inntektene. Merverdiavgiftskompensasjon er refusjon til kommunesektoren for anskaffelser som er merverdiavgiftspliktige og utgjør 4,6 pst. av de samlede inntektene.

Tabell 3.2 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2015

	Mrd. kroner
Frie inntekter	4,4
Frie inntekter knyttet til nye oppgaver mv. ¹	0,1
Øremerkede tilskudd	1,3
Gebyrinntekter	0,4
Samlede inntekter	6,2

¹ Inntektsendringer knyttet til nye eller utvidede oppgaver, avviking av oppgaver, regelendringer mv. Disse inntektene kommer i tillegg til veksten i frie inntekter.

Veksten i frie inntekter i 2015 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsutviklingen. I Kommuneproposisjonen 2015 ble det lagt til grunn beregninger utført av Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) som indikerte at kommunesektoren ville få merutgifter i 2015 på om lag 3,1 mrd. kroner som følge av den demografiske utviklingen. Av dette ble det anslått at om lag 2,7 mrd. kroner må finansieres innenfor veksten i frie inntekter. Anslaget baserte seg blant annet på SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2012 og viser den isolerte effekten på kommunesektorens utgifter av endringer i befolkningens størrelse og sammensetning. De anslåtte merutgiftene er et uttrykk for hva det vil koste kommunesektoren å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenesteytingen.

SSB publiserte nye befolkningsframskrivninger i juni 2014. Beregninger utført av departementet tyder på at anslaget for 2015 blir redusert med 0,6 mrd. kroner, til 2,5 mrd. kroner. Av dette anslås 2,1 mrd. kroner å belaste de frie inntektene. Reduksjonen kan i all hovedsak henføres til at det tidligere var forventet en vekst i antall barn i barnehagealder, mens de nye framskrivningene tyder på en nedgang.

Ved pålegg om nye eller utvidede oppgaver for kommunesektoren, avviking av oppgaver eller regelendringer som har økonomiske konsekvenser, skal kommunesektoren kompenseres eller trekkes i frie inntekter på grunnlag av beregnet endring i økonomisk belastning. Disse endringene holdes utenom veksten i frie inntekter. I 2015 kompenseres kommunesektoren med 0,1 mrd. kroner for slike endringer, jf. tabell 3.2. Tiltakene er nærmere omtalt under programkategori 13.70, tabell 6.18.

ser, skal kommunesektoren kompenseres eller trekkes i frie inntekter på grunnlag av beregnet endring i økonomisk belastning. Disse endringene holdes utenom veksten i frie inntekter. I 2015 kompenseres kommunesektoren med 0,1 mrd. kroner for slike endringer, jf. tabell 3.2. Tiltakene er nærmere omtalt under programkategori 13.70, tabell 6.18.

Nærmere om frie inntekter

Tabell 3.3 viser anslag på kommunesektorens frie inntekter i 2014 og 2015. Inntektene i 2014 er anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer, regelendringer og endringer i finansiering av kommunesektorens oppgaver. Det betyr at nedjusteringen av skatteanslaget i 2014 på 0,9 mrd. kroner er medregnet, jf. pkt. 3.1. Nedjusteringen fordeler seg med 750 mill. kroner på kommunene og 150 mill. kroner på fylkeskommunene.

Hensikten med å korrigere for oppgaveendringer med videre er å gjøre inntektsnivået i 2014 sammenliknbart med inntektsnivået i 2015. Det er redegjort nærmere for korreksjonene i programkategori 13.70, tabell 6.18.

Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2015 bygger blant annet på om lag 0,8 pst. sysselsettingsvekst i norsk økonomi og 3,3 pst. lønnsvekst fra 2014 til 2015. Fra 2015 skal uføretrygd skatlegges som lønn. Dagens uføre får omregnet uførepensjonen slik at verdien av ytelsen etter skatt er om lag uendret. Reformen innebærer økte skatteinntekter til det offentlige. Deler av dette tilfaller kommuner og fylkeskommuner. Forslag til kommunale og fylkeskommunale skattører for 2015 er fremmet i Prop. 1 LS (2014–2015) *Skatter, avgifter og toll 2015*. I Kommuneproposisjonen 2015 ble det varslet at skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene. Det foreslås at den kommunale skattøren for 2015 settes ned med 0,15 prosentpoeng til 11,25 pst. Den fylkeskommunale skattøren foreslås satt ned med 0,05 prosentpoeng til 2,60 pst.

Rammetilskuddet for 2015 er bevilgningsforslaget på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner og kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner.

Tabell 3.3 Kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter

	Mill. kroner. Nominelle priser ¹								
	Kommunene ²			Fylkeskommunene ²			Kommunesektoren i alt		
	2014 ³	2015	Pst. endr.	2014 ³	2015	Pst. endr.	2014 ³	2015	Pst. endr.
Skatter i alt	138 989	145 345	4,6	27 790	29 050	4,5	166 779	174 395	4,6
<i>Herav skatt på inntekt og formue</i>	129 410	135 530	4,7	27 790	29 050	4,5	157 200	164 580	4,7
Rammetilskudd	115 252	121 186	5,1	30 366	31 505	3,8	145 618	152 692	4,9
Sum frie inntekter	254 241	266 531	4,8	58 156	60 555	4,1	312 397	327 087	4,7

¹ Pris- og lønnsveksten i kommunesektoren i 2015 (deflator) er anslått til 3 pst.

² Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel.

³ Anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer, jf. tabell 6.18 under programkategori 13.70.

⁴ Omfatter ikke midler bevilget på kap. 571, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Den nominelle veksten i kommunesektorens frie inntekter anslås til 4,7 pst. i 2015, regnet fra anslag på regnskap for 2014. Med anslått prisvekst i kommunesektoren i 2015 på 3 pst. tilsvarer det en realvekst på 1,7 pst. Dette utgjør vel 5,3 mrd. kroner. Det er da tatt hensyn til at skatteinntektene for 2014 er nedjustert med 0,9 mrd. kroner.

3.3 Helse- og omsorgstjenesten

Satsing på helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 vil Regjeringen fortsette å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten samt jordmortjenesten. 200 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter er begrunnet med styrking av disse tjenestene. Midlene kommer i tillegg til bevilgningen på 180 mill. kroner i 2014 som ble særskilt fordelt til kommunene basert på antall innbyggere i alderen 0–19 år, med et minstenivå på 100 000 kroner per kommune. Midlene i 2015 foreslås fordelt etter samme nøkkel og vises særskilt i tabell C i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2014–2015) (Grønt hefte). Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Satsing på rusfeltet og psykisk helse

Regjeringen vil styrke tilbudet til personer med rusproblemer og personer med psykiske lidelser. Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 er 200 mill. kroner av veksten i kommunesektorens

frie inntekter begrunnet med en satsing på kommunale tjenester til personer med rus- og/eller psykiske lidelser. Midlene foreslås særskilt fordelt til kommunene og fordeles likt ved en fordelingsnøkkel for rus og en for psykisk helse. Midlene knyttet til rus foreslås fordelt etter sosialhjelpsnøkkelen, mens helsenøkkelen legges til grunn for fordelingen av satsingen på psykisk helse. Fordelingen vises særskilt i tabell C i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2014–2015) (Grønt hefte). Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Brukerstyrt personlig assistanse

Stortinget har vedtatt Regjeringens forslag om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven, jf. Prop. 86 L (2013–2014) *Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven (rett til brukerstyrt personlig assistanse)* og Innst. 294 L (2013–2014). Endringene gir rett til brukerstyrt personlig assistanse (BPA) for personer under 67 år med langvarig og stort behov for personlig assistanse etter helse- og omsorgstjenesteloven. Retten omfatter også avlastningstiltak etter samme lov for personer med foreldreansvar for hjemmeboende barn under 18 år med nedsatt funksjonsevne. De samlede merkostnadene av forslaget anslås til 300 mill. kroner i 2015, økende til 500 mill. kroner i 2016. Kommunesektoren kompenseres gjennom en økning i rammetilskuddet på 300 mill. kroner i 2015. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Investeringstilskudd til etablering av heldøgns omsorgsplasser

Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2013–2014) og Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014), jf. Innst. 11 S (2013–2014), ble ordningen med investeringstilskudd til heldøgns omsorgsplasser betydelig styrket. Både den gjennomsnittlige statlige tilskuddsandelen per enhet og den maksimale godkjente anleggskostnaden ble økt. Regjeringen har med disse endringene sørget for at staten tar et større økonomisk ansvar for å sikre at kommunene bygger ut tilstrekkelig kapasitet og kvalitet i omsorgstjenesten. Også for 2015 foreslår Regjeringen å øke den maksimale godkjente anleggskostnaden. Bevilgningsforslaget for 2015 innebærer en tilsagnsramme på 3 982,5 mill. kroner. Rammen vil kunne dekke tilskudd til om lag 2 500 heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsbolig. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Avvikling av kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 foreslår Regjeringen at kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten (KMF) avvikles i 2015. Dette innebærer at kommunene ikke lenger skal dekke en egenandel for sykehusopphold for sine innbyggere, og at denne utgiften dermed faller bort. Dette vil skape større økonomisk forutsigbarhet og mindre byråkrati for kommunene. Uttrekket fra kommunerammen baseres på beste anslag for faktiske KMF-utgifter i 2015, dvs. utgiftsnivået kommunene ville hatt til oppgaven ved uendret ansvar. Det foreslås derfor at kommunerammen reduseres med 5 674,7 mill. kroner i 2015. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet.

3.4 Barn og unge

Mer fleksibelt barnehageopptak

Regjeringen vil arbeide for større fleksibilitet i barnehageopptaket. I forslaget til statsbudsjett for 2015 er 100 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter begrunnet med dette. Satsingen legger til rette for redusert ventetid for en barnehageplass, særlig for familier med barn født 1. september eller senere. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Kunnskapsdepartementet.

Foreldrebetaling i barnehagen

Regjeringen foreslår å øke maksimalprisen for foreldrebetaling i barnehager med 100 kroner reelt per måned, til 2 580 kroner fra 1. januar 2015. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommunene med 312 mill. kroner. Regjeringen vil også innføre en bedre sosial profil på foreldrebetalingen og foreslår å innføre et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. Ordningen sikrer at foreldrebetalingen per år for en heltidsplass i barnehage maksimalt skal utgjøre 7 pst. av familiens samlede person- og kapitalinntekt. Det tas sikte på ikrafttredelse 1. august 2015. Som kompensasjon for dette økes rammetilskuddet til kommunene med 111,6 mill. kroner. Regjeringen legger til grunn at midlene kommer i tillegg til de ressursene som kommunene allerede bruker på moderasjons- og fritaksordninger. Forslag om endringer i forskrift om foreldrebetalingen i barnehagen vil bli sendt på høring høsten 2014. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Kunnskapsdepartementet.

Kompetansesatsing i skolen og barnehagen

Nøkkelen til å løfte kunnskapsnivået til elevene i norsk skole er å satse på kompetansen til lærerne. Regjeringen gjennomfører derfor et lærerløft. Regjeringen foreslår å styrke satsingen på videreutdanning for lærere innenfor strategien *Kompetanse for kvalitet* ytterligere. Styrkingen innebærer en økning på 1 500 nye studieplasser til videreutdanning. Økningen fordeles med 500 nye plasser i vikarordningen og 1 000 nye plasser i stipendordningen. Budsjetteffekten av forslaget utgjør 144 mill. kroner i 2015. Totalt vil det være 5 050 plasser til videreutdanning for lærere i 2015 innenfor strategien. Dette er 3 200 flere plasser enn budsjettforslaget for 2014 fra Regjeringen Stoltenberg II ga rom for.

Høy kvalitet i barnehage tilbudet er viktig for Regjeringen, og kompetansen til personalet er avgjørende for kvaliteten. Regjeringen vil derfor styrke satsingen på kompetanseheving i 2015 og foreslår å øke bevilgningene til dette formålet med om lag 60 mill. kroner. Samlet foreslås det bevilget 275 mill. kroner til tiltak for å fremme kvaliteten i barnehagene. Se også omtaler i Prop. 1 S (2014–2015) for Kunnskapsdepartementet.

Rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg

I statsbudsjettet for 2009 ble det innført en åtteårig ordning med rentekompensasjon til investering og rehabilitering av skole- og svømmeanlegg. Fra 2009 til 2014 er 11 mrd. kroner av rammen på 15 mrd. kroner faset inn i budsjettet. Regjeringen foreslår å fase inn ytterligere 3 mrd. kroner av investeringsrammen i 2015. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Kunnskapsdepartementet.

3.5 Samferdsel

Fornyning og opprusting av fylkesveiene

I Nasjonal transportplan 2014–2023 ble det foreslått å øke rammetilskuddet til fylkeskommunene for å bidra til fornyning og opprusting av fylkesveinettet. I forslaget til statsbudsjett for 2015 er 200 mill. kroner av veksten i fylkeskommunenes frie inntekter knyttet til denne satsingen. Dette kommer i tillegg til 780 mill. kroner i budsjettet for 2014 og gir totalt en bevilgning på om lag 1 mrd. 2015-kroner. Midlene fordeles forholdsmessig mellom fylkene på grunnlag av en kartlegging av forfallet på veinettet utført av Statens vegvesen, og fordelingen vises særskilt i tabell C i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 (2014–2015) (Grønt hefte). Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Samferdselsdepartementet.

Rentekompensasjonsordningen for transporttiltak i fylkene

I tilleggsprosessjonen til statsbudsjettet for 2014 foreslo Regjeringen å videreføre rentekompensasjonsordningen for fylkesveier. I tillegg til satsingen på opprusting av fylkesveiene gjennom fylkeskommunenes frie inntekter, foreslår Regjeringen at rentekompensasjonsordningen videreføres i 2015 og at investeringsrammen økes med 50 pst., fra 2 mrd. kroner til 3 mrd. kroner. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Samferdselsdepartementet.

Tunnelsikkerhetsforskrift for fylkesvei m.m.

Fylkeskommunene påføres merutgifter når forskrift om minimum sikkerhetskrav til visse veitunneler for fylkesvei og kommunal vei i Oslo (tunnelsikkerhetsforskrift for fylkesvei m.m.) iverksettes. Nasjonale føringer som fører til merutgifter vil bli kompensert. Kompensasjonen for 2015 er på 272 mill. kroner som bevilges over rammetilskuddet til fylkeskommunene. Oppfylging av kravene i forskriften skal utføres etter en tidsplan og skal være fullført innen utgangen av 2019. Merutgiftene for å oppfylle kravene i forskriften vil variere fra fylke til fylke, både pga. variasjon i antall tunneler og fordi noen tunneler allerede oppfyller sikkerhetskravene i forskriften. Det er derfor foretatt en fylkesfordeling av kompensasjonen for merutgiftene fordelt på samlet lengde tunnellop i aktuelle fylker som krever sikkerhetstiltak etter forskriften. Fordelingen vises særskilt i tabell C i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 (2014–2015) (Grønt hefte). Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Samferdselsdepartementet.

4 Anmodningsvedtak

I proposisjonens del III er følgende anmodningsvedtak omtalt:

Vedtak nr. 206, 11. mars 2010: «Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene med regjeringens karantenereregler og fremlegge saken for Stortinget på egnet måte.»

Vedtak nr. 531, 10. juni 2013: «Stortinget ber regjeringen opprette et valgforskningsprogram.»

Vedtak nr. 75, 4. desember 2013: «Stortinget ber regjeringen om å styrke bevilgningen til SIVA innenfor rammen av kap. 552 post 72 med 5 mill. kroner, i forhold til saldert budsjett for 2013.»

Vedtak nr. 76, 4. desember 2013: «Stortinget ber regjeringen følge Husbankens låneramme nøye for å vurdere om den er tilstrekkelig, og komme tilbake til Stortinget med forslag til en eventuell økning av lånerammen i revidert nasjonalbudsjett for 2014.»

Vedtak nr. 453, 10. juni 2014: «Stortinget ber regjeringen fremme forslag til tiltak som sikrer at ny statlig virksomhet som hovedregel legges

utenfor Oslo og bygger opp under livskraftige regioner.»

Vedtak nr. 454, 10. juni 2014: «Stortinget ber regjeringa utarbeide ein strategi for lokalisering av statlege arbeidsplassar som gjer at ein kan redusere presset i Oslo-regionen og styrke fagmiljø og kompetanse i heile landet.»

Vedtak nr. 521, 18. juni 2014: «Stortinget ber regjeringen gjennom de årlige budsjettforslagene foreslå en vekst i kommunenes inntekter som setter kommunene reelt i stand til å bygge ut og styrke kvaliteten på skole og andre velferdstjenester, og i tillegg fullt ut dekke demografi- og pensjonskostnader.»

Vedtak nr. 524, 18. juni 2014: «Stortinget ber regjeringen gjennomgå oppgavene til fylkeskommunene/et regionalt nivå parallelt med arbeidet med å gi flere oppgaver til kommunene. Dette kan gjøres med utgangspunkt i en sammenstilling fra tidligere utredninger. Stortinget imøteser en melding til Stortinget om dette våren 2015.»

5 Oversikt over budsjettforslaget

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på de ulike budsjettkapitlene

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
Det kongelige hus					
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	170 638	174 610	200 379	14,8
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	25 569	26 523	27 413	3,4
	<i>Sum kategori 00.10</i>	<i>196 207</i>	<i>201 133</i>	<i>227 792</i>	<i>13,3</i>
	<i>Sum programområde 00</i>	<i>196 207</i>	<i>201 133</i>	<i>227 792</i>	<i>13,3</i>
Administrasjon og fellestjenester mv.					
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	188 204	490 598	528 605	7,7
502	Tilskudd til kompetanseutvikling	19 093		17 500	
503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	159 021	159 021	166 200	4,5
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	944 848	767 701	712 200	-7,2
520	Tilskudd til de politiske partier	375 890	411 412	423 350	2,9
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>1 687 056</i>	<i>1 828 732</i>	<i>1 847 855</i>	<i>1,0</i>
Fylkesmannsembetene					
525	Fylkesmannsembetene	1 657 170	1 666 825	1 672 300	0,3
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>1 657 170</i>	<i>1 666 825</i>	<i>1 672 300</i>	<i>0,3</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning				
530	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	595 887	889 740	1 426 600	60,3
531	Eiendommer til kongelige formål	112 465	35 635	36 700	3,0
532	Utvikling av Fornebuområdet	7 014	7 100	11 200	57,7
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	32 793	44 153	50 200	13,7
534	Erstatningslokaler for departementene		621 107	618 522	-0,4
2445	Statsbygg	2 504 211	1 443 441	1 890 007	30,9
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>3 252 370</i>	<i>3 041 176</i>	<i>4 033 229</i>	<i>32,6</i>
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	341 664	364 055	343 900	-5,5
541	IKT-politikk	22 010	18 879	13 450	-28,8
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	29 196	23 832	42 950	80,2
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>392 870</i>	<i>406 766</i>	<i>400 300</i>	<i>-1,6</i>
	Personvern				
545	Datatilsynet	38 568	38 264	37 300	-2,5
546	Personvernemnda	1 677	1 858	1 900	2,3
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>40 245</i>	<i>40 122</i>	<i>39 200</i>	<i>-2,3</i>
	Distrikts- og regionalpolitikk				
551	Regional utvikling og nyskaping	2 083 772	1 671 593	1 505 300	-9,9
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	548 692	548 200	486 650	-11,2
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	32 062	28 200	25 800	-8,5
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>2 664 526</i>	<i>2 247 993</i>	<i>2 017 750</i>	<i>-10,2</i>
	Samiske formål				
560	Sametinget	262 002	270 540	280 100	3,5
561	Tilskudd til samiske formål	16 549	16 729	15 200	-9,1
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	6 148	5 170	5 100	-1,4
563	Internasjonalt reindriftssenter	6 990	6 350	6 750	6,3
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>291 689</i>	<i>298 789</i>	<i>307 150</i>	<i>2,8</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
	Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter	18 191	20 263	22 700	12,0
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>18 191</i>	<i>20 263</i>	<i>22 700</i>	<i>12,0</i>
	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.				
571	Rammetilskudd til kommuner	115 112 569	121 101 779	121 219 400	0,1
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	28 402 803	29 878 429	31 505 200	5,4
575	Ressurskrevende tjenester	6 361 125	6 863 205	7 838 700	14,2
579	Valgutmøter	43 469	15 800	62 700	296,8
2427	Kommunalbanken AS			1 000 000	
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>149 919 966</i>	<i>157 859 213</i>	<i>161 626 000</i>	<i>2,4</i>
	Bolig, bomiljø og bygg				
580	Bostøtte	2 944 442	3 000 000	2 810 000	-6,3
581	Bolig- og bomiljøtiltak	1 125 982	1 219 900	1 371 100	12,4
582	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg og kirkebygg	502 178			
585	Husleietvistutvalget	23 585	23 300	23 300	0,0
586	Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser	1 948 830			
587	Direktoratet for byggkvalitet	105 806	127 200	149 100	17,2
2412	Husbanken	16 895 766	20 325 600	18 638 000	-8,3
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>23 546 589</i>	<i>24 696 000</i>	<i>22 991 500</i>	<i>-6,9</i>
	Planlegging, byutvikling og geodata				
590	Planlegging og byutvikling		116 325	53 150	-54,3
595	Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur	704 375	770 633	738 600	-4,2
2465	Statens kartverk	28 453	15 288	25 700	68,1
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>732 828</i>	<i>902 246</i>	<i>817 450</i>	<i>-9,4</i>
	<i>Sum programområde 13</i>	<i>184 203 500</i>	<i>193 008 125</i>	<i>195 775 434</i>	<i>1,4</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>184 399 707</i>	<i>193 209 258</i>	<i>196 003 226</i>	<i>1,4</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
	Administrasjon og fellestjenester mv.				
3500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	5 201			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	163 647	95 883	99 050	3,3
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>168 848</i>	<i>95 883</i>	<i>99 050</i>	<i>3,3</i>
	Fylkesmannsembetene				
3525	Fylkesmannsembetene	231 212	175 881	164 700	-6,4
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>231 212</i>	<i>175 881</i>	<i>164 700</i>	<i>-6,4</i>
	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning				
3531	Eiendommer til kongelige formål	58	153	150	-2,0
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	3 767	2 841	2 950	3,8
5445	Statsbygg	999 645	924 594	1 029 976	11,4
5446	Salg av eiendom, Fornebu	5 778	200	200	0,0
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>1 009 248</i>	<i>927 788</i>	<i>1 033 276</i>	<i>11,4</i>
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT	13 849	7 251	17 400	140,0
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>13 849</i>	<i>7 251</i>	<i>17 400</i>	<i>140,0</i>
	Personvern				
3545	Datatilsynet	1 810			
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>1 810</i>			
	Distrikts- og regionalpolitikk				
3554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	422			
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>422</i>			
	Samiske formål				
3560	Sametinget	2 542	75 000		-100,0
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	3 235	1 800	2 000	11,1
3563	Internasjonalt reindriftssenter	2 826	1 900	2 500	31,6
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>8 603</i>	<i>78 700</i>	<i>4 500</i>	<i>-94,3</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
	Nasjonale minoriteter				
3567	Nasjonale minoriteter	3 565	75 000		-100,0
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>3 565</i>	<i>75 000</i>		<i>-100,0</i>
	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.				
5616	Kommunalbanken AS	252 800	357 000		-100,0
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>252 800</i>	<i>357 000</i>		<i>-100,0</i>
	Bolig, bomiljø og bygg				
3585	Husleietvistutvalget	1 692	900	900	0,0
3587	Direktoratet for byggkvalitet	30 731	31 475	45 300	43,9
5312	Husbanken	9 347 921	10 578 280	11 055 050	4,5
5615	Husbanken	3 513 272	3 809 000	3 516 000	-7,7
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>12 893 616</i>	<i>14 419 655</i>	<i>14 617 250</i>	<i>1,4</i>
	Planlegging, byutvikling og geodata				
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	730 901	377 900	371 500	-1,7
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>730 901</i>	<i>377 900</i>	<i>371 500</i>	<i>-1,7</i>
	<i>Sum programområde 13</i>	<i>15 314 874</i>	<i>16 515 058</i>	<i>16 307 676</i>	<i>-1,3</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>15 314 874</i>	<i>16 515 058</i>	<i>16 307 676</i>	<i>-1,3</i>

5.2 Utgifter og inntekter fordelt på postgrupper

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
01–29	Driftsutgifter	4 593 817	4 569 776	4 300 876	-5,9
30–49	Nybygg, anlegg m.v.	3 226 166	3 267 488	4 463 600	36,6
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	466 797	499 932	558 150	11,6
60–69	Overføringer til kommunesektoren	154 426 142	159 592 856	162 093 450	1,6
70–89	Andre overføringer	5 187 658	5 366 206	5 371 150	0,1
90–99	Utlån, avdrag m.v.	16 499 127	19 913 000	19 216 000	-3,5
	Sum under departementet	184 399 707	193 209 258	196 003 226	1,4

Inntekter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
01–29	Salg av varer og tjenester	1 211 885	717 264	723 500	0,9
30–49	Inntekter i samband med nybygg, anlegg m.v.	1 005 423	924 794	1 030 176	11,4
50–89	Skatter, avgifter og andre overføringer	3 772 179	4 166 000	3 516 000	-15,6
90–99	Tilbakebetalinger, avdrag mv.	9 325 387	10 707 000	11 038 000	3,1
	Sum under departementet	15 314 874	16 515 058	16 307 676	-1,3

5.3 Overførbare bevilgninger

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2014	Forslag 2015
500	21	Spesielle driftsutgifter	22 810	110 000
500	22	Forskning	959	6 700
502	21	Spesielle driftsutgifter	1 587	
502	70	Tilskudd	9 605	17 500
525	21	Spesielle driftsutgifter	22 173	154 400
532	21	Spesielle driftsutgifter	23	300
540	21	Spesielle driftsutgifter	9 803	28 300
540	23	Elektronisk ID og sikker digital posttjeneste	29 501	107 100
541	22	Samordning av IKT-politikken	6 014	9 400
542	70	Tilskudd til internasjonale program	156	38 350
551	61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	196	360 700
552	21	Kunnskapsutvikling, informasjon, mv.	4 410	
552	62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling	48 611	
552	72	Nasjonale tiltak for regional utvikling	174 000	486 650
562	21	Spesielle driftsutgifter		2 000
563	21	Spesielle driftsutgifter		2 500
567	60	Tiltak for rom	840	6 000
571	21	Spesielle driftsutgifter	8 463	33 700

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2014	Forslag 2015
581	74	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	45 203	56 200
581	76	Tilskudd til utleieboliger	69 958	669 500
581	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	17 824	19 700
581	78	Boligsosialt kompetansetilskudd	18 526	71 600
581	79	Tilskudd til tilpasning av bolig		177 400
590	61	Bærekraftig byutvikling	5 976	18 550
590	65	Områdesatsing i byer		29 000
590	81	Lokal kompetanse og universell utforming	300	4 350
595	21	Spesielle driftsutgifter	35 751	463 000

5.4 Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform

Den årlige produktivitetsveksten er viktig for velstandsøkningen i et land. Regjeringen følger dette opp i Sundvolden-erklæringen og har nedsatt en egen produktivitetskommisjon. Regjeringen vil bygge sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Regjeringen forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører årlige tiltak for å øke produktiviteten.

For å gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skape handlingsrom for prioriteringer innføres det en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform. Deler av gevinstene fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres i de årlige budsjettene til fellesskapet. Denne innhenting settes til 0,5 pst. av virksomhetenes driftsutgifter. For å sikre forutsigbarhet i ordningen er beregningsgrunnlaget saldert budsjett året før. Ordningen er nærmere omtalt i Gul bok 2015. For Kommunal- og moderniseringsdepartementet innebærer dette at til sammen 27,9 mill. kroner er trukket ut av rammene.

5.5 Innføring av nøytral merverdiavgift i statlig sektor

Fra 2015 innføres nøytral merverdiavgift for ordinære statlige forvaltningsorganer. Denne ordningen innebærer at betalt merverdiavgift som hovedregel ikke lenger skal føres som en driftsutgift på virksomhetenes egne budsjettkapitler, men i stedet belastes sentralt på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter. Driftspostene 01–49 budsjetteres fra 2015 uten merverdiavgift.

Ordningen fjerner en konkurranseulempe for private aktører. For å unngå nye konkurransevridninger som går ut over private aktører holdes enkelte forvaltningsorgan utenfor ordningen. Ordningen er nærmere omtalt i Gul bok 2015.

I tabellen nedenfor er det beregnet antatt merverdiavgift for Kommunal- og moderniseringsdepartementets kapitler for 2015. Beløpene er trukket ut av rammene og vil fra 2015 bli budsjettert og regnskapsført på kap. 1633, post 01.

Kap.	Benevnelse	(i 1 000 kr)
500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	16 100
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	67 702
520	Tilskudd til de politiske partier	397
525	Fylkesmannsembetene	43 046
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	31 447
541	IKT-politikk	1 391
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	42
545	Datatilsynet	2 051
546	Personvernnemnda	18
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	3 386
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	3 150
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	386
563	Internasjonalt reindriftssenter	333
571	Rammetilskudd til kommuner	2 335
579	Valgutgifter	4 986
581	Bolig- og bomiljøtiltak	927
585	Husleietvistutvalget	819
587	Direktoratet for byggkvalitet	9 051
590	Byutvikling og planlegging	3 084

Del II
Budsjettforslag

6 Oversikt over budsjettforslaget mv.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner

Programkategori 00.10 Det kongelige hus

Utgifter under programkategori 00.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	170 638	174 610	200 379	14,8
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	25 569	26 523	27 413	3,4
	Sum kategori 00.10	196 207	201 133	227 792	13,3

Allmenn omtale

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset. Bevilgningene under kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen, post 50 Det kongelige hoff og kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen, post 50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv. benyttes i hovedsak til drift og offisielle oppgaver for Kongehuset. Kap. 1, post 50 benyttes både til kongeparets og kronprinsparets offisielle oppgaver. I tillegg til bevilgningene under kap. 1 og kap. 2 blir følgende midler foreslått til kongelige formål i 2015:

(i 1 000 kr)	
<i>Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>	
Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål	36 415
<i>Utenriksdepartementet</i>	
Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	9 380
<i>Forsvarsdepartementet</i>	
Diverse kapitler (H.M. Kongens adjutantstab)	4 977
Kap. 1732 Sjøforsvaret (Kongeskipet og K/B Stjernen)	41 890
<i>Justis- og beredskapsdepartementet</i>	
Kap. 441 Oslo politidistrikt (eskortetjenesten)	Oppgis ikke

Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
01	Apanasje	10 032	10 453	10 829
50	Det kongelige hoff	160 606	164 157	169 550
51	Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff			20 000
	Sum kap. 0001	170 638	174 610	200 379

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble det bevilget 7 mill. kroner på post 51, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Post 01 Apanasje

Bevilgningen benyttes til personlige utgifter for H.M. Kongen og H.M. Dronningen, inkludert utgifter knyttet til diverse oppgaver, og til drift og vedlikehold av private eiendommer.

kongsgård (hovedhuset med sidebygning og park) og Oscarshall slott.

Post 50 Det kongelige hoff

Bevilgningen benyttes til Kongehusets utgifter til offisielle oppgaver, drift av organisasjonen, infrastruktur og mindre vedlikeholdsprosjekter. Bevilgningen skal også dekke utgifter til løpende indre vedlikehold og utvikling av de statlige kongelige eiendommer Det kongelige slott, Bygdø

Post 51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff

I regi av Justis- og beredskapsdepartementet pågår et prosjekt for vurdering av sikkerheten ved de kongelige eiendommer. Prosjektet ble omtalt i revidert nasjonalbudsjett for 2014. Det kongelige hoff er ansvarlig for å gjennomføre anbefalte sikringstiltak på eiendommene. Det foreslås 20 mill. kroner i 2015 til prosjektering og etablering av sikkerhetsinstallasjoner.

Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
01	Apanasje	8 349	8 700	9 013
50	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.	17 220	17 823	18 400
	Sum kap. 0002	25 569	26 523	27 413

Post 01 Apanasje

Bevilgningen skal dekke kronprinparets personlige utgifter, inkludert utgifter knyttet til diverse offisielle oppdrag, og til drift og vedlikehold av private eiendommer.

Post 50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.

Bevilgningen skal dekke utgifter til kronprinparets stab på Det kongelige slott og betjeningen på Skaugum, og utgifter knyttet til kronprinparets offisielle oppgaver.

Programområde 13 Kommunal, bolig og modernisering

Programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Utgifter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	188 204	490 598	528 605	7,7
502	Tilskudd til kompetanseutvikling	19 093		17 500	
503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	159 021	159 021	166 200	4,5
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	944 848	767 701	712 200	-7,2
520	Tilskudd til de politiske partier	375 890	411 412	423 350	2,9
Sum kategori 13.00		1 687 056	1 828 732	1 847 855	1,0

Regnskapet for 2013 på kap. 500 omfatter utgiftene under tidligere Kommunal- og regionaldepartementet. Saldert budsjett 2014 og budsjettforslag 2015 omfatter utgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett.

Inntekter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	5 201			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	163 647	95 883	99 050	3,3
Sum kategori 13.00		168 848	95 883	99 050	3,3

Regnskapet for 2013 på kap. 3500 omfatter utgiftene under tidligere Kommunal- og regionaldepartementet.

Ansvarsområder

Programkategorien omfatter drift og administrasjon av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og utgifter til felles forsknings- og utredningsoppgaver innenfor departementets fagområder. I tillegg omfatter programkategorien enkelte fagområder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten. Departementet har kompetanse til å inngå og plikt til å forhandle om tariffavtaler med hovedsammenslutningene i staten. Den sentrale overordnede arbeidsgiverpolitikken angir mål og setter rammer for utøvelsen av arbeidsgiveransvaret lokalt.

Departementet har ansvar for partiloven og forvalter tilskudd til de politiske partiene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for arbeid med regjeringsbyggene, herunder gjenoppbygging etter 22. juli 2011. Departementet har også ansvar for arbeidet med å sikre felles bygningsmasse, fellesområder og utendørsområder for alle departementsbygg med unntak av Forsvarsdepartementet og Statsministerens kontor i nåværende lokaler. Departementet har tilsvarende ansvar for sikkerhetsarbeidet i regjeringens representasjonsanlegg. Det enkelte departement har ansvar for det interne sikringsarbeidet, eksempelvis korrekt oppbevaring av graderte dokumenter. Videre har departementet ansvar for fellestjenester for departementsfellesskapet.

Sikkerhets- og fellestjenestene ivaretas av Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS). DSS, som endret navn fra Departementenes servicesenter fra 1. januar 2014, skal legge til rette for effektiv, sikker og framtidsrettet virksomhet i departementene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Etter angrepet på regjeringskvartalet 22. juli 2011 har flere departementer fått lokaler utenfor regjeringskvartalet. Nye lokaliteter, brukertilpasning i allerede innflyttede lokaler, tekniske sikringstiltak, infrastruktur, styrket person- og bagasjekontroll, kjøretøykontroll med videre skaper omfattende og nye utfordringer for DSS.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.1 Mål for programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Hovedmål	Resultatmål
1. Arbeidsgiverpolitikken bidrar til at virksomhetene er moderne og attraktive arbeidsgivere som oppnår gode resultater	1.1. Lønns- og arbeidsvilkårene i staten støtter virksomhetenes arbeid med å rekruttere og beholde kvalifiserte medarbeidere 1.2. Medarbeidere og ledere i staten har riktig kompetanse og oppnår resultater 1.3. Avtale- og regelverket er tilpasset statens behov og blir effektivt formidlet til virksomhetene
2. De politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver	
3. Utvikle og levere effektive og sikre tjenester med riktig kvalitet til departementsfellesskapet	3.1. Felles administrative tjenester som gir god ressursutnyttelse 3.2. Funksjonelle, stabile og sikre digitale tjenester som støtter departementenes kjernevirksomhet 3.3. Sikkerhetstjenester som er tilpasset risikobildet 3.4. Formidlings- og kommunikasjonstjenester som støtter departementenes kommunikasjonsbehov
4. Et utviklingsorientert og effektivt faglig sekretariat for politisk ledelse	
5. Et nytt, effektivt regjeringskvartal med nødvendig sikkerhet	5.1. Fastsette planprogrammet 5.2. Fastsette statlig reguleringsplan 5.3. Utarbeide rom- og funksjonsprogram

Hovedmål 1 Arbeidsgiverpolitikken bidrar til at virksomhetene er moderne og attraktive arbeidsgivere som oppnår gode resultater

Regjeringens ambisjon er at den sentrale arbeidsgiverpolitikken utvikles i dialog med virksomhetene, og at den skal fremme arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre virksomhetene, oppgaveløsningen og tjenestene til brukerne. Virksomhetene må føre en aktiv lokal personal- og lønnspolitikk som er tilpasset deres særpreg og som fremmer måloppnåelse.

Rapport

Lønnsoppgjørene i staten er holdt innenfor forsvarelige økonomiske rammer, og medarbeiderne i staten har hatt en lønnsutvikling på linje med andre sektorer de senere årene.

Regjeringen har prioritert kompetansearbeidet i staten og satt i gang en felles satsing på digital opplæring. Dette er viktig for å sikre at medarbeidere og ledere utvikler sin kompetanse og at statlige virksomheter har riktig kompetanse for å oppnå gode resultater og nå sine mål. Virksomhetene rapporterer også at de som hovedregel får rekruttert personer med etterspurt kompetanse til utlyste stillinger.

Medarbeiderundersøkelsen i staten, som ble lagt fram i juni 2013, viser at ansatte i staten er engasjerte, godt fornøyd med innholdet i jobben og stolte over arbeidsplassen sin. Det er framgang på alle områder sammenliknet med tidligere undersøkelser i 2007 og 2009. Statlige ansatte opplever i særlig høy grad sine jobber som meningsfulle med et klart samfunnsnyttig formål.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har høy oppmerksomhet på fornying og forenkling i arbeidet med utvikling av avtaleverket. Et godt eksempel på dette er den nye særavtalen om dekning av utgifter til reiser og kost innenlands, som gjelder fra 1. januar 2015. To tidligere særavtaler er slått sammen, og antall satser er redusert. Samtidig er formidlingen av avtale- og regelverket i staten forbedret ved at Statens personalhåndbok nå er tilgjengelig i Lovdata.

Strategier og tiltak

Den sentrale arbeidsgiverpolitikken vil kommende år ha særlig oppmerksomhet på videreutvikling av lønns- og forhandlingssystemet i staten, arbeidet med ledelse og det sentrale kompetanse-tilbudet til medarbeiderne. Regjeringen vil videre-

utvikle trepartssamarbeidet. Mer makt og større ansvar bør delegeres til de lokale partene.

Lønnsoppgjørene i det statlige tariffområdet danner norm for lønnsutviklingen i offentlig sektor som helhet. Lønnsoppgjøret 2015 skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjonen og utsiktene på forhandlingstidspunktet. Lønnsoppgjøret må være innenfor en forsvarlig økonomisk ramme som trykker norske arbeidsplasser og styrker konkurransekraften for norske bedrifter. Den nominelle lønnsutviklingen for tilsatte i det statlige tariffområdet skal vurderes i forhold til arbeidslivet for øvrig. Videre må lønns- og arbeidsvilkår i staten gjøre det mulig å rekruttere og beholde medarbeidere med høy kompetanse.

Sentrale særavtaler utfyller hovedtariffavtalen og skal sikre behovet for egne lønns- og arbeidsvilkår for spesielle grupper og situasjoner. Flere av statens sentrale særavtaler skal reforhandles i 2015. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil gjennomgå avtalene blant annet med sikte på fornying, forenkling og forbedring. Departementet vil også bidra til å styrke forståelsen og praktiseringen hos brukerne. Gjennomgangen må skje i dialog med hovedsammenslutningene. Departementet vil sammen med hovedsammenslutningene nedsette en partssammensatt arbeidsgruppe som skal vurdere hvordan arbeidstidsordningene i staten best kan sikre fleksibilitet, gode arbeidsforhold inkludert HMS og tilpasses virksomhetenes utfordringer fremover.

Program for bedre styring og ledelse i staten skal bidra til utvikling av og økt gjennomføringskraft i forvaltningen. Statlige ledere som tar ansvar og utnytter sitt handlingsrom er ett av målene. Tydelige krav og forventninger til ledere, etablering av nettverk og møteplasser og et strategisk utviklingsprogram for ledere står sentralt i arbeidet. Kompetanseutvikling for toppledergrupper skal tilbys et utvalg av virksomheter i 2015 og fungere som en pilot for framtidige tilbud i staten.

Kompetansearbeidet i staten skal styrkes, blant annet gjennom satsing på felles digital opplæring. Departementet vil oppmuntre og være pådriver for at virksomhetene i større grad tar i bruk digitale læringsformer og kombinerer dette med tradisjonelle måter å drive opplæring.

Antall lærlinger i statlige virksomheter skal øke. Det skal i løpet av 2015 vurderes om Opplæringskontoret for statlige virksomheter i Oslo og Akershus (OK stat) skal videreføres.

Statlige virksomheter skal rekruttere bredt og ikke overse kompetanse. En partssammensatt

arbeidsgruppe har foreslått tiltak som kan bidra til å øke andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i statlig sektor. Departementet vil følge opp gruppens rapport og vurdere tiltak som kan gjennomføres som en del av den sentrale arbeidsgiverpolitikken.

Resultat på de tre delmålene i *intensjonsavtalen for et mer inkluderende arbeidsliv* (IA-avtalen) skal oppnås i virksomhetene. Departementets rolle er å støtte virksomhetene gjennom oppfølging av igangsatte prosjekter, informasjon, læringsoverføring og konferanser. Samarbeidet med hovedsammenslutningene skal videreutvikles. Våren 2015 er det oppstart for et nytt kull i traineeprogrammet for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning.

Departementet tar sikte på å gjennomføre en ny medarbeiderundersøkelse i staten. Den vil utgjøre et viktig kunnskapsgrunnlag for å videreutvikle statens arbeidsgiver-, personal- og ledelsespolitikk og arbeidet i *Program for bedre styring og ledelse*.

Arbeidslivet reguleres av ulike lover. Dette bidrar til unødig kompleksitet og ressursbruk. Departementet vil derfor arbeide for å harmonisere tjenestemannsretten med regelverket som gjelder i arbeidslivet forøvrig.

Åpenhet og gjennomsiktighet er stadig viktigere for at innbyggerne skal ha tillit både til forvaltningen og politikerne. Overganger mellom næringsliv, politikk og organisasjonsliv er positivt, men det er viktig å sikre ryddighet og unngå interessekonflikter. Departementet vil derfor lovfeste gjeldende retningslinjer for karantene i en felles lov for politikere og embets- og tjenestemenn.

For å forenkle, fornye og forbedre de offentlige tjenestene har Kommunal- og moderniseringsdepartementet invitert hovedsammenslutningene til å samarbeide om prøveprosjekter i statlig forvaltning. Slike prosjekter er ønskelig for å prøve ut nye tiltak for å redusere sykefraværet, legge til rette for mer kompetanseutvikling, sikre hensiktsmessige arbeidstidsordninger og videreutvikle arbeidsmiljøet i virksomhetene.

Hovedmål 2 De politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver

Regjeringen vil bidra til at de politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver. Det vises til nærmere omtale av tilskudd til politiske partier under kap. 520.

Hovedmål 3 Utvikle og levere effektive og sikre tjenester med riktig kvalitet til departementsfellesskapet

For å legge til rette for et godt kunnskapsgrunnlag for Regjeringens politikk, og for å kunne iverksette politikken på en effektiv måte, må det utvikles og leveres effektive og sikre fellestjenester med riktig kvalitet til departementsfellesskapet.

Rapport

I 2013 har flere departementer fått nye lokaler utenfor regjeringskvartalet og Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) har bistått med å etablere løsninger for sikkerhet, IKT og fellestjenester. DSS har også levert ekstra tjenester til departementsfellesskapet i forbindelse med regjeringsskiftet 2013.

Arbeidet med analyse og planlegging innenfor vakt- og sikringsområdet er styrket, og det er etablert ordninger for kompetanseheving og øving som en del av turnus for vaktpersonell. DSS har også videreutviklet rutiner og prosedyrer for informasjonssikkerhet, og kompetansen på området er styrket.

DSS har utredet en ny IKT-løsning for departementene og Statsministerens kontor. Det ble utarbeidet et sentralt styringsdokument som ble ferdigstilt i august 2013. Styringsdokumentet var gjenstand for ekstern kvalitetssikring (KS2) og ble sluttført våren 2014. På bakgrunn av KS2-rapporten anbefales det ikke å gå videre med prosjektet slik det var innrettet i styringsdokumentet.

DSS leverer tjenester i henhold til tjenesteavtaler med departementene. Med utgangspunkt i sikkerhet, økonomi og beredskap vurderes fellestjenestene kontinuerlig.

I 2013 gjennomførte DSS en brukerundersøkelse av kundetilfredsheten. Med utgangspunkt i brukerundersøkelsen har DSS arbeidet med å videreutvikle IKT-løsningen, styrket kommunikasjonen med departementene, bedret effektiviteten og kvaliteten ved flere tjenester.

DSS har bidratt til å effektivisere departementenes drift ved sentralisering av relevante tjenester. Sentralisert tjenesteyting bidrar til økt sikkerhet, effektivitet og samordning, og gjør at departementene i større grad kan konsentrere seg om sine primæroppgaver.

Prosjekt *Standard kontoplan* er gjennomført i tråd med innføringsavtale med departementene og Direktoratet for økonomistyring. En ny fellesstandard kontoplan legger til rette for bedre og

mer detaljert regnskapsinformasjon. Det kan gi bedre styringsinformasjon på tvers av virksomhetene, og forbedre styringsmulighetene.

DSS startet i 2013 nyutvikling av nettstedet *regjeringen.no*. Det ble gjennomført grunnleggende tekniske endringer som er nødvendige for den nye versjonen av nettstedet. Prosjektet er planlagt ferdigstilt innen 1. januar 2015.

DSS legger til rette for miljøvennlig drift og tjenester i departementsfellesskapet, og arbeider med innføring av et felles miljøledelsessystem for egen virksomhet og departementene i henhold til kravene i Eco Management and Audit Scheme (EMAS).

Strategier og tiltak

For å utvikle og levere effektive og sikre tjenester med riktig kvalitet til departementsfellesskapet, skal Kommunal- og moderniseringsdepartementet og DSS løpende vurdere behov for nye tjenester og endring eller nedleggelse av eksisterende tjenester.

DSS skal bidra med å legge til rette for gode sikkerhets- og fellesløsninger i det nye regjeringskvartalet. Videre skal det utvikles digitale tjenester med bruk av standardiserte løsninger og verktøy, som kombinerer sikkerhet og funksjonalitetsbehov på en egnet måte.

Kravene til beredskap, fysisk sikkerhet og informasjonssikkerhet skal ivaretas i alle tjenestekområder. DSS skal tilrettelegge for effektive formidlings- og kommunikasjonskanaler.

Hovedmål 4 Et utviklingsorientert og effektivt faglig sekretariat for politisk ledelse

Kommunal- og moderniseringsdepartementets administrasjon skal være et utviklingsorientert og effektivt faglig sekretariat for departementets politiske ledelse. Departementet skal bistå både i utviklingen og gjennomføringen av Regjeringens politikk på departementets ansvarsområder. Departementet skal være en tydelig og forutsigbar forvalter av gjeldende lover, regler og tilskuddsordninger.

Administrasjonen skal sikre en effektiv ressursforvaltning på departementets forvaltningsområde. Kunnskapsutvikling, faglig kompetente ansatte, gode rutiner for saksbehandling, samordning med andre departementer, resultatorientert styring av virksomheten i departementet og underliggende etater samt synliggjøring av politikk og regelverk er viktig for å oppnå dette.

Administrasjonen skal fortløpende vurdere forbedringer av styringssystemene, sikre en god internkontroll og ha en hensiktsmessig bruk av ny teknologi.

Departementet er opptatt av et godt arbeidsmiljø og å forebygge sykefravær. Departementet legger stor vekt på å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere. Det er også et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn og personer med nedsett funksjonsevne.

Informasjonsformidling og dialog med brukere og samarbeidspartnere er en sentral oppgave for å formidle de politiske målene og resultatene.

Hovedmål 5 Et nytt, effektivt regjeringskvartal med nødvendig sikkerhet

Rapport

Regjeringen valgte i mai 2014 hovedkonsept for den videre planleggingen av nytt regjeringskvartal, *Konsept øst*. Konseptet innebærer at regjeringskvartalet skal bygges mellom Akersgata og Møllergata. Denne løsningen gir mulighet for utvidelse nordøst mot Hammersborg for å kunne dekke eventuelle fremtidige behov for utvidelse. Regjeringen ønsker en konsentrert utbygging for å utnytte arealet best mulig i det eksisterende regjeringskvartalet. Det legges opp til at Akersgata på sikt åpnes for trafikk. Utbyggingen skal ikke gi endrede krav til Ring 1. Det nye regjeringskvartalet skal inkludere Statsministerens kontor og alle departementene unntatt Forsvarsdepartementet. Det er også planlagt at DSS skal inn i det nye regjeringskvartalet.

Regjeringen legger opp til at Høyblokka og den åpne plassen mot Akersgata bevares. Det tas også sikte på å bevare den integrerte kunsten i Høyblokka. Regjeringen åpner for tilbygg/utvidelser av Høyblokka og høyere bygg bak Høyblokka. Y-blokka, S-blokka og R4 rives. De to store integrerte kunstverkene i Y-blokka skal tas vare på, og videre bruk skal avklares senere.

Regjeringskvartalet planlegges med ambisiøse miljømål og høy grad av energieffektivitet slik at det ved planleggingen er på høyde med beste praksis for miljøvennlige bygg og uteområder i et livsløpsperspektiv. Det legges opp til bærekraftig, samfunnsøkonomisk lønnsom og kostnadseffektiv ressursbruk.

Regjeringskvartalet skal ha en representativ arkitektonisk kvalitet som spiller dets symbol-

funksjon og norske verdier. Byggene skal være tuftet på kvalitet, varighet og nøkternhet.

Det planlegges for 5 700 arbeidsplasser i det nye regjeringskvartalet. Aktivitetsbasert arbeidsplassutforming legges til grunn for kontorløsningene. De ansatte skal ha muligheter for ulike arbeidsstasjoner som stillerom, prosjekt- og teamrom med mer tilpasset arbeidsoppgavene. Det legges til grunn at alle skal ha faste arbeidsplasser.

Regjeringen vil vurdere om regjeringskvartalet kan bygges ut i etapper med gradvis innflytting.

Departementet har satt i gang en rekke prosesser knyttet til planlegging, organisering og gjennomføring av det videre arbeidet med nytt regjeringskvartal.

Høsten 2014 starter arbeidet med ny teknisk infrastruktur, med riving av S-blokka som en del av dette arbeidet.

Oppdrag knyttet til oppstart av rom- og funksjonsprogram ble gitt Statsbygg sommeren 2014. Programmet skal identifisere funksjoner, rom og arealer som det nye regjeringskvartalet trenger for å bli en god og fremtidsrettet arbeidsplass. I dette arbeidet legges det vekt på bred deltakelse fra de ansatte og deres tillitsvalgte.

Videre fikk Statsbygg i oppdrag å starte arbeidet med planprosessen. Første fase i arbeidet med en statlig reguleringsplan er utarbeidelse av forslag til planprogram som skal ligge til grunn for arbeidet med reguleringsplanen. Dette påbegynnes høsten 2014. I planprogrammet beskrives for-

mål, rammer og premisser for planarbeidet, opplegg for medvirkning og behovet for utredninger.

Strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er ansvarlig for gjennomføringen av arbeidet med nytt regjeringskvartal. Statsbygg har på vegne av departementet fått omfattende oppgaver i gjennomføringen av prosjektet.

Planprogrammet skal sendes på alminnelig høring i første del av 2015. Reguleringsplanen skal omfatte utviklingsområdet for regjeringskvartalet frem til 2064. Det innebærer regulering av flere kvartal der byggenes plassering, høyder og volumer, samt byggenes forhold til offentlige plasser og gatestrukturer avklares.

Gjennom parallelloppdrag innhentes det ulike skisser til utforming av området, og Departementet vil stå fritt til hvordan bidragene fra denne idéfasen kan brukes i det videre arbeidet med reguleringsplanen.

Det framtidige regjeringskvartalet skal utvikles på grunnlag av en statlig reguleringsplan. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er planmyndighet for den statlige reguleringsplanen, jf. plan- og bygningsloven § 6-4.

Etter at reguleringsplanen er vedtatt kan det bli aktuelt å gjennomføre arkitektkonkurranser for å utforme bygningene basert på de føringer som ligger i reguleringsplanen.

Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
01	Driftsutgifter	164 633	366 955	353 105
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 029	74 051	110 000
22	Forskning, <i>kan overføres</i>		20 592	6 700
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	792		
50	Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	15 750	29 000	58 800
	Sum kap. 0500	188 204	490 598	528 605

Regnskapet for 2013 omfatter utgiftene under tidligere Kommunal- og regionaldepartementet. Saldert budsjett 2014 og budsjettforslag 2015 omfatter utgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 01 redusert med 1,1 mill. kroner til 365,9 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker i hovedsak lønn, husleie og andre faste driftsutgifter i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Bevilgningen foreslås nedjustert med om lag 13 mill. kroner som følge av at midler til tidsavgrensede prosjekter, evalueringer med mer, som tidligere har blitt finansiert over driftsposten, foreslås flyttet til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter, jf. nærmere omtale under kap. 500, post 21.

Som en konsekvens av endret departementsstruktur fra 1. januar 2014 er det behov for ytterligere bevilgningsendringer for å justere fordelingen av personalressurser mellom departementene. Samlet foreslås det å nedjustere bevilgningen med 0,8 mill. kroner knyttet til rammeoverføringer mellom departementene. De foreslåtte endringene er de samme som ble foretatt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Sammenslåingen av departementene gir enkelte stordriftsfordeler. Som følge av dette foreslås det å redusere bevilgningen med 1 mill. kroner i 2015.

I tillegg kommer en nedjustering knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift for ordinære statlige forvaltningsorganer og innhenting av produktivetsgevinster på til sammen 10,9 mill. kroner, jf. omtale under del I pkt. 5.4 og 5.5.

Samlet foreslås bevilgningen nedjustert med 13,8 mill. kroner til 353,1 mill. kroner i 2015.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3500, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke departementets behov for statistikk, data, utredninger, forskning og formidling av kunnskap. Bevilgningen skal også dekke kostnader knyttet til internasjonale forpliktelser, kjøp av tjenester for forvaltning av *Merkur-programmet* og investeringsstøtteordningene for utkantbutikker. Prosjektene som finansieres over posten skal bidra til å gi et godt grunnlag for utvikling og gjennomføring av Regjeringens politikk på departementets ansvarsområder.

Rapport

Arbeidsgiverpolitikk

Departementet har gitt Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) i oppdrag å lede arbeidet med en fireårig satsing på felles digital opplæring i staten. Arbeidet ble påbegynt i 2013, og som et første resultat ble e-læringskurset i forvaltningsloven *Får Walter lov* lansert i mai 2014.

Det tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet arrangerte i samråd med Difi og Direktoratet for økonomistyring (DFØ) to topplederkonferanser i 2013. Temaene var felles forvaltnings-, styrings- og ledelsesmessige utfordringer.

Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet ledet arbeidet med handlingsplanen *Vi trenger innvandrernes kompetanse* for bedre bruk av innvandrernes kompetanse i arbeidslivet. Det tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet deltok i arbeidet og har tatt ansvar for fire tiltak rettet mot statlige virksomheter.

De sentrale partene har kartlagt omfanget av deltid, identifisert bruken av uønsket deltid og foreslått tiltak. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har fulgt opp arbeidsgruppens rapport i møter med spesielt berørte departementer og virksomheter.

Departementet har videreført samarbeidet med hovedsammenslutningene om inkluderende arbeidsliv i statlige virksomheter. Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning har fått i oppdrag å gjennomgå et utvalg statlige virksomheters arbeid med sykefravær. Hensikten med prosjektet er å finne sentrale og lokale tiltak som kan få ned det legemeldte sykefraværet i det statlige tariffområdet. Ny intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv ble signert 4. mars 2014.

Våren 2013 ble et traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning igangsatt med 26 traineer. Programmet ble avsluttet våren 2014.

For å bidra til å øke antall læreplasser ble Oppføringskontoret for statlige virksomheter i Oslo og Akershus etablert som et prosjekt for perioden 2013–2015. Ordningen skal vurderes, men så langt har opplæringskontoret bidratt til at flere statlige virksomheter har tatt inn lærlinger.

Statens personalhåndbok er fornyet og forbedret, og er nå plassert i Lovdata sammen med de øvrige rettskildene. Statens personalhåndbok på Lovdata gir flere muligheter for praktisk og individuell tilpasning for den enkelte bruker.

I tarifforhandlingene våren 2013 ble det oppnådd en forhandlingsløsning med hovedsammenlutningene i staten innen frontfagets rammer og med en likelønnsprofil.

Et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 24. oktober 2011 har evaluert de gjeldende tre retningslinjer for karantene og saksforbud. Utvalgets utredning NOU 2012: 12 *Ventetid – et spørsmål om tillit*, er fulgt opp av departementet.

Personvern

Ernst & Young AS leverte en rapport i mars 2014 med tekniske og organisatoriske anbefalinger om hvordan virksomheter som behandler personopplysninger kan innføre logging av oppslag i registrene for å motvirke såkalt «snoking». Rapporten danner grunnlag for veiledende retningslinjer om logging som planlegges ferdigstilt høsten 2014.

Fylkesmannsembetene

Departementet har satt i gang et prosjekt for å vurdere hvordan en sentralisering av arkivsystemet *ePhorte* kan gjennomføres. En sentralisering av driften av IKT-systemet til ett embete vil kunne bidra til lavere IKT- og systemkostnader i form av økt sikkerhet og reduserte løpende driftskostnader. Prosjektet vil avsluttes i løpet av 2015.

Departementets overordnede mål er å bidra til at fylkesmannsembetene til enhver tid fremstår som et tilpasningsdyktig og hensiktsmessig verktøy for gjennomføring av regjeringens politikk. Som et ledd i dette arbeidet har departementet i 2014 igangsatt et tverrdepartementalt utviklingsprosjekt for å gjennomgå mål- og resultatstyringen av fylkesmannsembetene. Prosjektet skal levere sine sluttprodukter inn mot Prop. 1 S for 2016. I 2014 gjøres det innkjøp av konsulenttjenester i form av prosess- og metodeveiledning.

Effektivisering, fornying og ledelse

I 2013 ble det gitt midler til blant annet prosjektet *Klart språk i staten*, herunder evaluering av klar-språkprosjektet og arbeid med klart lovspråk, kartlegging av statlige virksomheters informasjon om klagemuligheter og vente- og saksbehandlingstider samt Universitetsforlagets utgivelse av *Stat & Styling – tidsskrift for politikk og forvaltning*.

I 2014 ble det i tillegg til klart språk og *Stat & Styling*, brukt midler til gjennomføring av departementets flerårige *program for bedre styring og ledelse i staten*. Det er også benyttet midler til å

redusere og fjerne tidstyver i statlige virksomheter. *Tidstyvprosjektet* er sentralt i Regjeringens arbeid for en enklere hverdag for folk flest. Videre er det gjennomført en utredning om administrative fellestjenester for IKT i staten. Klart språk, program for bedre styring og ledelse i staten og tidstyvsprosjektet er fortsatt under gjennomføring.

Bolig- og bygningspolitikk

I 2013 og 2014 er det blant annet gitt midler til evaluering av Husbankens kommunesatsing på boligsosialt arbeid, samfunnsøkonomisk analyse av nye energikrav i bygninger, utredning om tilrettelegging for boligbygging og analyse av markeds- og individeffekter av bolig sosiale virkemidler. Flere av prosjektene er under gjennomføring.

Regional- og bypolitikk

Både i 2013 og i 2014 er det tildelt 2,8 mill. kroner til en satsing innenfor regionaløkonomiske modeller og forskning på bostedsvalg (REGMODELL). Prosjektansvarlig er Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). SINTEF er samarbeidspartner i prosjektet, som skal avsluttes i 2017.

I 2014 er det også igangsatt en evaluering av forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre. Sluttrapport vil bli levert innen utgangen av 2014.

Samer og nasjonale minoriteter

I 2013 ble prosjektet *Fra bygd til by. En undersøkelse om helse, levekår og tilhørighet i den samiske befolkning* ved Universitetet i Tromsø avsluttet. Videre har det blitt tildelt midler til Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter, som over flere år har arbeidet med en informasjonspakke om samiske forhold. Informasjonspakken ble ferdigstilt ved årsskiftet 2013/2014.

Departementet arbeidet i 2013 med oppfølgingen av NOU 2007: 13 *Den nye sameretten*. I 2013 ble Knut Vollebæk oppnevnt som ny leder for utvalget som skal kartlegge de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor romani-folk/tatere. Arbeidet skal etter planen være ferdig sommeren 2015.

Departementet gjennomførte våren 2014 *Kontaktforum for nasjonale minoriteter*, hvor representanter fra de nasjonale minoritetenes organisasjoner var samlet for å diskutere felles problemstillinger.

Kommuner og fylkeskommuner

I 2013 og i 2014 har det blitt benyttet midler til lokaldemokratiundersøkelsen, stortingsvalgsundersøkelsen og til lovutvalget som vurderer behov for revidering av kommuneloven.

I 2014 er det i tillegg satt av midler til analyser av bruk av delegasjon fra politisk til administrativt nivå i kommunene med utgangspunkt i departementets organisasjonsdatabase for kommunal organisering. Videre finansieres en utredning av nye anskaffelsesdirektiver og driften av ekspertutvalget for kommunereformen. Ekspertutvalget leverte delrapporten *Kriterier for en god kommunestruktur* i mars 2014, og skal levere sin sluttrapport 1. desember 2014.

Budsjettforslag

Samlet sett foreslås bevilgningen økt med 35,9 mill. kroner til 110 mill. kroner i 2015.

Blant annet som følge av endringene i departementsstrukturen er det behov for bedre samordning av departementets kjøp av statistikk, data, utredninger og forskning. Det foreslås derfor at bevilgninger til dette fra ulike poster i all hovedsak samles på denne posten. I tillegg foreslås det å samle bevilgninger til Forskningsrådet på kap. 500, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd, med unntak av midler som Forskningsrådet forvalter som en nasjonal virkemiddelaktør i regional- og distriktpolitikken på kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling. Bevilgninger til større og mer langsiktige forskningsprosjekter foreslås samlet på kap. 500, post 22 Forskning. Som følge av denne samordningen foreslås det å øke bevilgningen på posten med om lag 60 mill. kroner i 2015.

Det foreslås også en økning på 10 mill. kroner i 2015 for å bidra til å digitalisere, forenkle og automatisere planprosessen etter plan- og bygningsloven. Dette skal bidra til mer digital medvirkning i planprosessene, bedre datagrunnlag og større utbredelse av digitale planer i kommunene.

I 2014 er det bevilget 20 mill. kroner til prosjektet for framtidig regjeringskvartal over kap. 500, post 21. I 2015 foreslås det å flytte 15 mill. kroner knyttet til prosjektet til kap. 2445, post 30.

I forbindelse med tilbakeføring av midler til Justis- og beredskapsdepartementet knyttet til lovarbeid og oppfølging av NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* foreslås det å redusere bevilgningen med 1,1 mill. kroner mot en tilsvarende økning av

kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet, post 01 Driftsutgifter.

Sammenslåingen av departementene gir enkelte stordriftsfordeler. Som følge av dette foreslås det å redusere bevilgningen med 4 mill. kroner i 2015.

I tillegg kommer nedjustering knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift og innhenting av produktivetsgevinster på til sammen 7 mill. kroner, jf. omtale under del I pkt. 5.4 og 5.5.

For å bidra til ytterligere effektivisering og gi rom for andre prioriteringer på departementets ansvarsområde, foreslås det å omprioritere 10 mill. kroner til blant annet e-handel og styrking av samisk språk. Det vises til nærmere omtale under kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 1 Driftsutgifter og 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 560 Sametinget, post 50 Sametinget.

Bevilgningen i 2015 skal blant annet dekke program for bedre styring og ledelse i staten, videreføring av arbeidet med tidstyver og klart språk i staten, digitalisering, forenkling og automatisering av planprosessen i kommunene og prosjektet for framtidig regjeringskvartal. Det vil også settes av midler for å styrke plankompetansen i kommunene. Videre vil det blant annet settes av midler til evaluering av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift og til utredninger for å øke kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av by- og regionalpolitikken.

Post 22 Forskning, kan overføres

Bevilgningen skal dekke departementets behov for langsiktig forskningsoppdrag, som skal underbygge og gi et godt grunnlag for faglige og politiske beslutninger.

Rapport

Midlene på posten ble i sin helhet overført fra tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet som følge av departementssammenslåingen. I 2013 ble det utgiftsført 19,8 mill. kroner.

I 2014 er det bevilget 20,6 mill. kroner. Totalt 15,4 mill. kroner har blitt tildelt forskningsprogrammene *Kjernekompetanse og verdiskaping i IKT (VERDIKT)*, *Samisk forskning II (SAMISK)* og *Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL)* via Norge forskningsråd.

VERDIKT er Forskningsrådets store program for IKT. Programmet har som mål å frambringe IKT-kompetanse og -verdiskaping i verdensklasse. Departementets bidrag er 10 mill. kroner i

2014. Programmet har en varighet fra 2005 til 2014.

Programmet *Samisk forskning II (SAMISK)* har som mål å fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold, og skal blant annet bidra til rekruttering til samisk forskning på alle nivåer, rekruttering av samer til forskning og til å utvikle samisk språk som vitenskapsspråk. Programmet har i tillegg til språkprosjekter, finansiert flere arkeologiprosjekter og prosjekter innenfor politikk, valg og naturforvaltning. Fire forskerprosjekter ble avsluttet i 2013. Programmet har en varighet fra 2007 til 2016, og departementets bidrag er 3,9 mill. kroner i 2014.

Forskning på nasjonale minoriteter administreres gjennom *Samfunnutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL)*. På bakgrunn av et lengre samarbeid med Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo ble det igangsatt et doktorgradsstipendiat om romani-/taterspråk. Prosjektet startet opp i september 2013. Departementet bidro med 1,5 mill. kroner i 2014.

Det er i tillegg tildelt midler til blant annet Arena-programmet, som er et samarbeid med Universitetet på Europaforskning, valgforskning, utredning om historien for romfolket under andre verdenskrig og et bokprosjekt om Fylkesmannens historie etter 1814.

Budsjettforslag

Bevilgningen skal dekke større og mer langsiktige forskningsprosjekter. Midler til datainnhenting, evalueringer, utredninger og forskning foreslås overført til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter og post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd, jf. omtale under kap. 500, post 21.

I 2014 ble det overført 750 000 kroner til kap. 500, post 22 fra kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 60 Tiltak for rom for å finansiere forskningsprosjekt knyttet til rom og Holocaust. Siden prosjektet avsluttes i 2014 foreslås midlene tilbakeført til kap. 567, post 60 i 2015.

Samlet foreslås bevilgningen nedjustert med 13,9 mill. kroner til 6,7 mill. kroner.

I 2015 vil det bli tildelt midler til valgforskning. Ved behandling av Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* ba Stortinget regjeringen opprette et valgforskningsprogram, jf. Vedtak nr. 531, 10. juni 2013. En ny finansieringsordning og organisering av et valgforskningsprogram iverksettes fra 2016 etter at resultatene fra Stortingsvalgundersøkelsen 2013 er klare i 2015.

Det vil bli bevilget 1 mill. kroner til Senter for forskningsbasert innovasjon ved NTNU og 1 mill. kroner til ARENA Senter for europaforskning ved Universitetet i Oslo. Det vil også bli tildelt midler til organisasjonsdatabasen, som er en undersøkelse der det hvert fjerde år samles inn data om hvordan kommunene organiserer virksomheten sin. Det vises også til omtale av anmodningsvedtak i del III.

Post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd

Bevilgningen skal dekke departementets behov for langsiktig kunnskapsoppbygging i regi av Norges Forskningsråd, og skal underbygge og gi et godt grunnlag for faglige og politiske beslutninger.

Regjeringen har fastsatt nye mål for Forskningsrådets virksomhet. Bakgrunnen er at både evalueringen av Forskningsrådet og Riksrevisjonen pekte på utfordringer knyttet til det eksisterende mål- og resultatstyringssystemet (MRS) for Forskningsrådet. Bevilgningene til Forskningsrådet går over budsjettene til 15 departementer, og Forskningsrådet stilles overfor mange mål og delmål samt en rekke føringer fra departementene. Det fører til at styringsstrukturen fremstår som uoversiktlig og lite egnet. Kunnskapsdepartementet startet derfor høsten 2013 et prosjekt for å videreutvikle systemet for mål- og resultatstyring av Forskningsrådet.

Hensikten er å sikre mer overordnet og strategisk styring av Forskningsrådet fra departementenes side. Departementene og Forskningsrådet har deltatt i arbeidet med å utvikle det nye systemet.

Regjeringen har fastsatt følgende mål for Forskningsrådets virksomhet fra 2015:

- Økt vitenskapelig kvalitet.
- Økt verdiskaping i næringslivet.
- Møte store samfunnsutfordringer.
- Et velfungerende forskningssystem.
- God rådgiving.

Systemet for styring av Forskningsrådet vil bli videreutviklet i løpet av høsten 2014.

Rapport

Demokrati, styring og regionalitet (DEMOSREG)

DEMOSREG er et tiårig forskningsprogram som startet i 2005. Målet er å bidra til økt kunnskap om sentrale strukturendringer, styringsmessige omlegginger og konsekvenser i samspillet mel-

lom sektorer, territorielle enheter og ulike geografiske nivåer. Det er lagt vekt på å belyse nye og politikkrelevante betingelser for innovasjon, styring og demokrati. I 2013 var programmet i en driftsfase med 13 aktive prosjekter. Tre nye prosjekter i 2013 ser på samarbeid mellom stat og kommune på ulike felt, på fylkeskommunenes endrede rolle innenfor regional planlegging, vannforvaltning og folkehelse og om fylkeskommunene og kommunene klarer å samordne areal- og transporttiltak i etterkant av forvaltningsreformen.

Programmet avsluttes i 2014, og vil fra 2015 erstattes av et nytt tiårig forskningsprogram om effektiv og demokratisk styring, planlegging og forvaltning. I 2014 ble det utlyst midler til en forskningsbasert evaluering av plan- og bygningsloven, som skal gå over fire år fra og med høsten 2014. Dette vil være en del av det nye forskningsprogrammet som erstatter DEMOSREG.

Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

VAM er det største samfunnsvitenskapelige forskningsprogrammet i Norge. Hovedmålet er å gi ny kunnskap om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser. Programmet dekker et stort tematisk felt, og har inkludering og eksklusjon som sentrale perspektiver. Blant prioriterte forskningsoppgaver i VAM er temaene sosial ulikhet og fattigdom, helse og funksjonsevne, aldring, arbeidsmarked og yrkesliv og internasjonal migrasjon. Fra 2011 ble programmet utvidet til å omfatte boligspørsmål. Formålet er å synliggjøre at boligpolitikken er en viktig del av velferdspolitikken, og få mer kunnskap om boligens betydning i sammenheng med andre velferdstematisk felt.

Departementet har bidratt med 5 mill. kroner per år til VAM-programmet i 2013 og 2014. I 2012 ble det tildelt midler til fire større prosjekter som er relevante for departementet. Et prosjekt belyser betydningen av nabolag for bostedsvalg, et annet prosjekt studerer den multietniske landsbygda og følgene av innvandring i distriktene, et tredje ser på boligpolitikken og flyttingens betydning for inntekt og tilknytning på arbeidsmarkedet, og et fjerde prosjekt studerer regionale forskjeller i produktivitet, lønn, arbeidsledighet, selsesetting og bruk av offentlige stønader. I tillegg ble det i 2014 bevilget midler til et nytt prosjekt om sosial ulikhet og bolig.

Miljø 2015

Miljø 2015 er et bredt, tverrfaglig forskningsprogram som skal gi kunnskap om sentrale miljøspørsmål og sikre bred deltakelse i miljøforskningen. Programmet løper fram til 2016.

Fra 2013 ble det i forbindelse med *Plansatsingen mot store byer* igangsatt en egen satsing på byforskning. Satsingen skal belyse forutsetninger og muligheter for planlegging og strategier som bidrar til en bærekraftig utvikling i de største byregionene, jf. nærmere omtale under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

Tre byprosjekter igangsettes i 2014. I tillegg startes et fjerde prosjekt om bruken av miljøkunnskap i lokalforvaltningen. Programmet har det nasjonale utviklingsprogrammet *Framtidens byer* som ett av flere casestudier.

Joint Programming Initiative Urbant Europa (JPI Urbant Europa)

JPI Urbant Europa er et initiativ på regjeringsnivå til forskningssamarbeid på byområder som startet opp i 2010. I dag deltar 14 land som fullverdige medlemmer. I tillegg deltar noen land og EU-kommisjonen som observatører. Urbant Europa er ett av flere fellesprogrammer som er etablert for å svare på de store samfunnsutfordringene som Europa står overfor. De utgjør komplementære aktiviteter til rammeprogrammet *Horisont 2020*, og midler fra rammeprogrammet kan bli brukt til å medfinansiere aktiviteter innenfor en JPI. Målsettingen med JPI Urbant Europa er å utvikle et felles forskningsprogram med lang horisont. JPI Urbant Europa er bygget opp rundt de fire tematiske søylene økonomi, transport, sosialt/demokrati og økologisk bærekraft. 2012–2014 er definert som pilotfase.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har, i et nært samarbeid med Norges Forskningsråd, hatt hovedansvaret for oppfølging av JPI Urbant Europa siden årsskiftet 2013/2014. I 2013 og 2014 har JPI Urbant Europa arbeidet med å utvikle de ulike strategiske forskningsarenaene under programmet, herunder å etablere en langsiktig forsknings- og innovasjonsagenda og et forskernettverk. Det har også blitt gjennomført en utlysnings- og tildelingsrunde på prosjekter der norske forskningsmiljøer har deltatt.

Budsjettforslag

Med unntak av bevilgningene til Norges forskningsråd over kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling, post 72 Nasjonale tiltak, som Forskningsrådet forvalter som en nasjonal virkemiddelaktør i regional- og distriktpolitikken, foreslås det å samle bevilgningene til Forskningsrådet på denne posten, jf. omtale under kap. 500, post 21. Som følge av dette foreslås det å øke bevilgningen med i underkant av 29 mill. kroner.

Samlet foreslås det en bevilgning på 58,8 mill. kroner i 2015. Det er da tatt hensyn til prisjustering og nedjustering knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

I 2015 foreslås det å avsette 20,7 mill. kroner til et nytt forskningsprogram om effektiv og demokratisk styring, planlegging og forvaltning. Departementet deltar i et planutvalg for det nye programmet, og det vil bli utarbeidet en ny programplan som grunnlag for utlysning i 2015. I tillegg foreslås det 10 mill. kroner til det nye IKT-programmet som etterfølger VERDIKT, IKT 2025. IKT 2025 skal bygge kunnskap og fagmiljøer av internasjonal klasse innenfor områder som er særlig viktige for Norge, ha en tydelig satsing på

grunnleggende forskning innen IKT og sørge for at IKT-forskningen kommer næringsliv og offentlig sektor til gode. Satsingen er forankret i *Nasjonal strategi for IKT-forskning og utvikling* fra 2013.

Det foreslås 6,6 mill. kroner til igangsetting av en ny strategisk instituttsatsing (SIS) som gjelder for Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og administreres av Norges forskningsråd. Satsingen skal gjelde fra og med 1. januar 2015 og vil gå over en periode på tre til fem år. Midlene til strategisk instituttsatsing ved NIBR ble tidligere gitt på kap 590 Planlegging og byutvikling, post 50 Miljøforskningsinstituttene.

Videre foreslås det 6 mill. kroner til *Miljø 2015*, hvorav minimum 5 mill. kroner er rettet mot byforskning. For å bidra til å inkludere boligspørsmål i velferdsforskningen foreslås det 5 mill. kroner til VAM-programmet.

I tillegg vil det blant annet blir satt av midler til å videreføre en strategisk femårig satsing innenfor regionaløkonomiske modeller og bostedsvalg-forskning, til å dekke ulike aktiviteter under JPI Urbant Europa, til *Program for samisk forskning* (SAMISK) og til forskning knyttet til nasjonale minoriteter.

Kap. 3500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
16	Refusjon av foreldrepenger	2 745		
17	Refusjon lærlinger	33		
18	Refusjon av sykepenger	2 423		
	Sum kap. 3500	5 201		

Regnskapet for 2013 omfatter utgiftene under tidligere Kommunal- og regionaldepartementet.

Kap. 502 Tilskudd til kompetanseutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 844		
70	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	16 249		17 500
	Sum kap. 0502	19 093		17 500

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 18. juni 2014 ble det bevilget 17,5 mill. kroner på post 70, jf. Prop. 116 S (2013–2014) og Innst. 296 S (2013–2014).

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen er brukt til reiser og andre sentrale driftsformål i forbindelse med partenes felles satsing på utviklings- og opplæringstiltak i statens regel- og avtaleverk.

Post 70 Tilskudd, kan overføres

Posten dekker tilskudd til kompetanse-, medbestemmelses- og omstillingsarbeid i statlige virksomheter.

Bevilgningen er fordelt etter søknad til en rekke prosjekter i forskjellige statlige virksomheter og til felles utviklings- og opplæringstiltak. Midlene er brukt til delfinansiering av kompetansetiltak i statlige virksomheter. Det er også brukt midler til tiltak for å øke kunnskapen

omkring det statlige regel- og avtaleverket som regulerer medbestemmelse, lønns- og arbeidsvilkår i staten.

Staten og tjenestemennenes hovedsammenslutninger avsatte ved lønnsoppgjøret i 2014 totalt 35 mill. kroner til virksomhetsrettet kompetanseutvikling, felles opplærings- og utviklingstiltak for ledelse og tillitsvalgte innen samarbeidskompetanse og medbestemmelse og omstilling for tariffperioden 1. mai 2014 – 30. april 2016, jf. Hovedtariffavtalen i staten 2014–2016. I 2014 ble det bevilget 17,5 mill. kroner, jf. Prop. 116 S (2013–2014) *Endringer i statsbudsjettet 2014 under Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Lønsregulering for arbeidstakarar i det statlege tariffområdet 2014 mv.)* og Innst. 296 S (2013–2014).

Det foreslås en bevilgning på 17,5 mill. kroner i 2015.

Kap. 503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
70	Tilskudd	159 021	159 021	166 200
	Sum kap. 0503	159 021	159 021	166 200

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 18. juni 2014 ble post 70 økt med 7,2 mill. kroner til 166,2 mill. kroner, jf. Prop. 116 S (2013–2014) og Innst. 296 S (2013–2014).

Post 70 Tilskudd

Posten dekker organisasjonenes utgifter i forbindelse med opplæring og utvikling av tillitsvalgte.

Staten ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hovedsammenslutningene har i Hovedtariffavtalen i staten 2014–2016 videreført avtale om avsetning av midler til organisasjonenes opplærings- og utviklingstiltak (OU-midler). Midlene disponeres av hovedsammenslutningene i samsvar med Avtalen om OU-midler. Avsetningen

utgjør totalt 0,24 pst. av årlig utbetalt regulativlønn (A-tabell).

Bevilgningen er brukt i samsvar med særavtale om opplærings- og utviklingsmidler.

Avsetningen av midlene er beregnet og fastsatt sentralt. Arbeidstakernes bidrag til finansieringen er 300 kroner per arbeidstaker per år og utgjør 45,5 mill. kroner. Statens andel av bevilgningen er beregnet til 120,8 mill. kroner. Jf. Prop. 116 S (2013–2014) og Innst. 296 S (2013–2014).

Det forelås en bevilgning på 166,2 mill. kroner i 2015.

Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	693 420	598 139	568 900
22	Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor	125 525	129 962	124 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	125 903	39 600	18 800
	Sum kap. 0510	944 848	767 701	712 200

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 01 økt med 6 mill. kroner til 604,1 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) leverer sikkerhets- og fellestjenester til departementene og Statsministerens kontor knyttet til administrasjon, sikkerhet, digitale tjenester, formidling og kommunikasjon. Det overordnede målet er å levere fellestjenester og ivareta sikkerhetstjenester i henhold til departementenes behov.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker i hovedsak lønn og faste driftsutgifter for DSS. Bevilgningen dekker også utgifter til drift av fellestjenestene med unntak av drifts- og utviklingskostnader til nettstedet regjeringen.no.

For å forbedre IKT-løsningen for departementene på felles plattform, foreslås det å øke bevilgningen med 10 mill. kroner til de høyest prioriterte formålene i 2015 samt dekning av kostnadene til vurdering av framtidige alternative løsninger.

Kostnadene ved nytt lønns- og personalsystem for departementene har blitt noe høyere enn forutsatt. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014 ble det rammeoverført midler fra tjenestebrukerne til kap. 510, post 01. Det foreslås at rammeoverføringene videreføres for 2015. På denne bakgrunn foreslås det å øke bevilgningen med 2,6 mill. kroner.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,5 mill. kroner knyttet til redusert behov for innkjøp av vektertjenester.

Samlet foreslås det en bevilgning på 568,9 mill. kroner i 2015, en reduksjon på 29,2 mill. kroner.

Reduksjonen skyldes nedjustering knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3510, postene 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 22 Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor

Bevilgningen dekker fellesutgifter for regjeringskvartalet, og omfatter husleie for fellesareal og statsforvaltningens avtale med Kopinor. Posten dekker også drifts- og utviklingskostnader for nettløsninger, herunder regjeringen.no.

Samlet foreslås bevilgningen redusert med 5,5 mill. kroner til 124,5 mill. kroner. Endringen skyldes intern omprioritering, prisjustering og nedjustering knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker investeringer, vedlikehold og utskifting av utstyr.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 20,8 mill. kroner til 18,8 mill. kroner. Endringen skyldes i hovedsak at posten er redusert med 17 mill. kroner som følge av at investeringer til ny vaktentral ble slutført i 2014 samt nedjustering knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
02	Ymse inntekter	21 696	20 500	21 200
03	Brukerbetaling for tilleggstenester fra departementene	129 200	75 383	77 850
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	4		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 795		
18	Refusjon av sykepenger	9 952		
	Sum kap. 3510	163 647	95 883	99 050

Post 02 Ymse inntekter

På posten føres blant annet betaling for standard- og tilleggsytelser til Stortinget, Regjeringsadvokaten, Høyesterett og driftsinntekter for Statens servicesenter i Engerdal. Det foreslås en bevilgning på 21,2 mill. kroner i 2015.

Post 03 Brukerbetaling for tilleggstenester fra departementene

På posten føres brukerbetalning for tilleggsytelser til Statsministerens kontor og departementene. Det foreslås en bevilgning på 77,85 mill. kroner i 2015.

Kap. 520 Tilskudd til de politiske partier

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	4 776	9 874	8 650
70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner	243 795	273 009	282 000
71	Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner	31 042	31 825	32 900
73	Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner	69 661	69 553	71 800
75	Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner	19 204	19 767	20 400
76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner	7 412	7 384	7 600
	Sum kap. 0520	375 890	411 412	423 350

Tilskudd til de politiske partier skal bidra til å nå målet om at de politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver. De administrative oppgavene i tilknytning til partiloven forvaltes av Kommunal- og moderniseringsdeparte-

mentet og fylkesmannsembetene. Statistisk sentralbyrå skal hente inn, behandle og offentliggjøre informasjon om partienes finansielle forhold. Partilovnemnda er tillagt det overordnede myndighetsansvaret for enkeltsaker etter loven.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker blant annet utgifter til drift av Partilovnemnda, den elektroniske søknadsordningen (Fylkesmannen i Sogn og Fjordane), Statistisk sentralbyrås (SSBs) innrapporteringsystem og Partiregisteret (Brønnøysund).

Partilovnemnda har i 2013 videreført en streng håndheving av partienes plikt til å innrapportere inntektsregnskaper etter kap. 4 i partiloven. Nemnda har i 94 tilfeller holdt tilbake statlig partistøtte for ett år der rapporteringen ikke har vært i samsvar med loven.

Det foreslås en bevilgning på 8,7 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner

Bevilgningen ytes til registrerte politiske partier på nasjonalt nivå og fordeles som Stemmetøtte (9/10) og Grunnstøtte (1/10). Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode.

Stemmetøtte fordeles som en fast sats per stemme beregnet på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående stortingsvalg.

Grunnstøtte utbetales til partiets hovedorganisasjon dersom partiet fikk minst 2,5 pst. oppslutning på landsbasis eller vant minst ett mandat ved siste stortingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 282 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket partilag under registrerte politiske partier og fordeles som Stemmetøtte (9/10) og Grunnstøtte (1/10). Det er et krav om at kommunepartiet må ha en organisasjon i den respektive kommunen for å få støtte. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver kommunestyrevalgperiode.

Stemmetøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående kommunestyrevalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes kommuneorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4,0 pst. oppslutning i kommunen eller vant minst ett mandat ved siste kommunestyrevalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 32,9 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner

Bevilgningen er øremerket fylkeslag under registrerte politiske partier og fordeles som Stemmetøtte (9/10) og Grunnstøtte (1/10). Det er et krav om at fylkeslaget må ha en organisasjon i det respektive fylket for å få støtte. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Stemmetøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående fylkestingsvalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes fylkesorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4,0 pst. oppslutning i fylket eller vant minst ett mandat ved siste fylkestingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 71,8 mill. kroner.

Post 75 Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med fylkesungdomsorganisasjon. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Det foreslås en bevilgning på 20,4 mill. kroner.

Post 76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med sentral ungdomsorganisasjon. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode.

Det foreslås en bevilgning på 7,6 mill. kroner.

Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

Utgifter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
525	Fylkesmannsembetene	1 657 170	1 666 825	1 672 300	0,3
	Sum kategori 13.25	1 657 170	1 666 825	1 672 300	0,3

Inntekter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3525	Fylkesmannsembetene	231 212	175 881	164 700	-6,4
	Sum kategori 13.25	231 212	175 881	164 700	-6,4

Ansvarsområder

Fylkesmannen er Kongens og regjeringens representant i fylket og skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer blir fulgt opp. Fylkesmannens ansvar er fastsatt i *Instruks for Fylkesmenn*².

Fylkesmennene skal formidle og samordne nasjonal politikk overfor kommunene og sikre grunnleggende rettssikkerhetshensyn for innbyggere og næringslivet. Fylkesmannen har gjennom sin brede sektorkompetanse og kunnskap om regionale og lokale forhold en viktig funksjon knyttet til å formidle hvordan nasjonal politikk virker lokalt og regionalt.

Sektorrollen

Fylkesmannen utfører sektoroppgaver på sentrale samfunnsområder på vegne av flere departementer. De enkelte departementene har direkte instruksjonsmyndighet overfor fylkesmannen på sitt ansvarsområde. Som sektormyndighet skal

Fylkesmannen gjennom veiledning, dialog og tilsyn med kommunene og fylkeskommunene medvirke til å iverksette nasjonal politikk. Fylkesmannen skal også veilede og formidle kunnskap om gjeldende lover og forskrifter på kommunalrettens område.

Samordning

Fylkesmannen har en sentral rolle som samordningsorgan for staten på regionalt nivå. Fylkesmannsembetet er det eneste regionale organet med fullmakt til og forventning om å ta samordningsinitiativ overfor andre statlige etater på samme nivå. Oppgaven er i hovedsak begrunnet ut fra ønsket om en effektiv statsforvaltning, og handler om statens evne til å realisere nasjonale mål på tvers av nivåer og sektorer og samordning av statens styring av kommunene. Kommuneloven kapittel 10 A gir også Fylkesmannen rollen som samordner av statlig tilsynsvirksomhet som retter seg mot kommunene. Fylkesmannen skal se til at den fagbaserte styringen av kommunene ikke blir sterkere enn det er hjemmel for i lovgivningen eller vedtak og retningslinjer gitt av Stortinget eller regjering.

² Gitt ved kgl. res. 7.8.1981, endret ved kgl. res. 10.11.1988 og 6.7.1999.

Rettsikkerhet

Fylkesmannen er klagemyndighet for kommunale enkeltvedtak og tilsynsmyndighet etter særlovgivningen. Dette utgjør hovedelementene i Fylkesmannens rettsikkerhetsfunksjon. Det gjelder i forholdet mellom kommunene som offentlige utøvende myndighetsorgan, og innbyggerne og næringslivet som mottakere av kommunale tjenester og vedtak.

Informasjon, initiativ og forslag

Fylkesmannen skal virke til gagn og beste for fylket ved å ta de initiativ som er påkrevd, og fremme forslag til løsning av oppgaver i den utstrekning fylkesmannen finner det nødvendig eller formålstjenelig. Fylkesmannen skal videre holde regjeringen og sentraladministrasjonen orientert om viktige spørsmål i fylket og rapportere til sentralt nivå om kommunenes oppfølging av statlige mål og prioriteringer. Fylkesmannen skal formidle informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organ om forhold som antas å berøre deres virksomhet.

Utviklingstrekk og utfordringer

Regjeringen ønsker en offentlig sektor som fremmer demokrati og rettsikkerhet og står for faglig integritet og effektivitet.

Fylkesmannen har god kunnskap om utfordringene i det enkelte fylket og om den enkelte kommunes situasjon. I Regjeringens kommunereform vil Fylkesmannen ha en rolle som tilrettelegger og koordinator i de prosessene som skal gjennomføres lokalt/regionalt. Dette er nærmere beskrevet i kommuneproposisjonen for 2015.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er spesielt opptatt av å legge til rette for god helhetlig styring og utvikling av embetene. Styring av embetene skal fornyes, forenkles og forbedres for å sikre gode offentlige tjenester, effektiv nasjonal styring der dette er nødvendig og samtidig understøtte prinsippene om lokaldemokratiet. Digitalisering av tjenestene vil være et viktig virkemiddel i dette arbeidet.

Mål, strategier og tiltak

Fylkesmannen gjennomfører og samordner statlig politikk i fylket og sikrer grunnleggende rettsikkerhetshensyn for innbyggerne og næringslivet. Sektormål for de følgende overskriftene er å finne i de respektive departementenes egne fagproposisjoner.

Levende lokaldemokrati

Alle landets kommuner er invitert til å delta i prosesser for å vurdere og avklare om det er aktuelt å slå seg sammen med nabokommuner. Regjeringen ønsker at Fylkesmannen skal ha en sentral rolle i gjennomføringen av kommunereformen og ser det som hensiktsmessig at Fylkesmannen samarbeider med KS regionalt om gjennomføringen. Flertallet i kommunal- og forvaltningskomiteen var i Innst. S 300 (2013–2014) om kommuneproposisjonen 2015 positive til at fylkesmennene og KS får viktige roller i reformen.

Detaljert statlig styring reduserer kommunenes muligheter til å tilpasse tjenestene til lokale utfordringer og behov. Fylkesmannen skal ivareta det tverrsektorielle samordningsansvaret i forholdet mellom regional statsforvaltning og kommunene. Gjennom kommunerettet samordning skal Fylkesmannen skape en større grad av helhet i den statlige styringen av kommunene, i tillegg til å synliggjøre det lokale handlingsrommet.

Fornye, forenkle og forbedre offentlige tjenester

Regjeringen er opptatt av å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Regjeringen ønsker å bidra til at kommunene kan tenke nytt og at det utvikles innovative løsninger for de ulike utfordringene samfunnet står overfor. I 2015 kan kommuner som ønsker å prøve ut innovative tiltak, søke Fylkesmannen om skjønnsmidler til innovasjons- og fornyingstiltak.

Med grunnlag i kommuneloven kapittel 10 A skal Fylkesmannen samordne statlig tilsyn med kommunene og innrette eget tilsyn på en måte som bidrar til læring og forbedring av tjenestene.

Det er et overordnet nasjonalt mål at kommunene utvikler en bærekraftig og fornuftig økonomiforvaltning. Fylkesmannen skal veilede og formidle kunnskap om regelverk på økonomi, planlegging og rapportering til kommunene. Kommuner i register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) og andre kommuner i økonomisk ubalanse skal følges opp spesielt.

Et velferdsloft

Regjeringen vil gjennomføre et velferdsloft som sikrer at alle som trenger det, får helse- og omsorgstjenester av god kvalitet til rett tid. Regjeringen vil også tette hull i det sosiale sikkerhetsnettet, slik at alle får gode muligheter til å mestre hverdag, utdanning og jobb. Fylkesmannen skal bidra til å gjennomføre nasjonal politikk i helse- og

omsorgssektoren regionalt og til å iverksette sektorpolitikken gjennom kommunene.

Fylkesmannen skal bidra til kompetanse- og kvalitetsutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Ved bruk av tilsyn, klagesaksbehandling og veiledning skal Fylkesmannen bidra til at innbyggerne får de tjenestene de har krav på.

Fylkesmannen skal følge utviklingen i samhandlingsreformen. Fylkesmannen skal følge opp reformen gjennom informasjon, råd og veiledning overfor kommunene og spesialisthelsetjenesten og ved å bidra til erfaringsoverføring og samarbeid mellom kommuner og helseforetak.

Fylkesmannen skal i 2015 fortsette gjennomføringen av det landsomfattende tilsynet med samhandling om utskrivning av pasienter fra sykehus til kommune.

Fylkesmannen skal bidra til at tiltakene i *Omsorgsplan 2015* og *Omsorgsplan 2020* blir fulgt opp som en helhetlig plan. Fylkesmannen skal samarbeide med blant annet KS og Husbanken der dette er nødvendig.

Fylkesmannen skal medvirke til at hensynet til befolkningens helse forankres i ordinære plan- og styringssystemer. Fylkesmannen skal ivareta folkehelsehensyn innenfor alle områder der Fylkesmannen har myndighet, herunder gjennom samordning av statlige styringssignaler til kommunene.

Fylkesmannen skal også i 2015 ha en sentral pådriverrolle overfor regionale aktører innenfor rusfeltet og psykisk helse. Regjeringen vil styrke innsatsen på psykisk helse og rusfeltet, blant annet gjennom en ny opptrappingsplan for rusfeltet. Fylkesmannen skal ha en sentral rolle i gjennomføring av denne planen. Regjeringen tar sikte på å fremme opptrappingsplanen for Stortinget i løpet av 2015. Fylkesmannens arbeid innenfor psykisk helse og rus skal ses i sammenheng med arbeids- og aktivitetstiltak i NAV.

De regionale helseforetakene har ansvaret for behandlingshjelpemidler med tilhørende forbruksmateriell. Fra og med juni 2014 er Fylkesmannen klageinstans for beslutning om tildeling av behandlingshjelpemidler.

Fylkesmannen skal bistå kommunene med veiledning og kompetansehevende tiltak rettet mot de sosiale tjenestene ved NAV-kontorene. Ved klager på kommunale enkeltvedtak er Fylkesmannen klageinstans.

Fylkesmannen skal føre systematisk og hendelsesbasert tilsyn med de kommunale sosiale tjenestene ved NAV-kontorene. I 2015 skal Fylkesmannen føre landsomfattende tilsyn med kommu-

nene om NAVs arbeid med, og samhandling om, ungdom 17–23 år.

Fylkesmannen skal videreutvikle den lokale vergemålsmyndigheten, herunder fortsette arbeidet med å rekruttere og følge opp verger og representanter for enslige mindreårige asylsøkere og være tilgjengelig for brukerne. For å ivareta rettsikkerheten til enkeltindivider, skal Fylkesmannen blant annet ha en forsvarlig beredskapsordning for hasteoppnevninger av verger og representanter samt sikre en trygg kapitalforvaltning av de midlene som forvaltes på vegne av personer med verge.

Oppvekst, barnehager og opplæring

Fylkesmannen skal følge opp nasjonale målsettinger i barnehage-, grunnopplærings-, oppvekst-, samlivs-, integrerings- og likestillingspolitikken og utføre lovpålagte oppgaver innenfor sektorene.

Fylkesmannens rettssikkerhetsrolle som tilsynsmyndighet overfor den kommunale barneverntjenesten skal prioriteres. Fylkesmannen skal gi råd og motivere kommunene til samarbeid på tvers av tjenester og institusjoner som arbeider for og med barn og unge og deres familier. Embetene skal også tilby opplæring for relevante faggrupper i kommunene. For å bistå kommunene med å styrke kvaliteten, er det nødvendig med et godt samarbeid mellom fylkesmennene og Bufdir som fagorgan for hele barnevernet.

Fylkesmannen skal føre tilsyn med kommunenes oppfølging av barnevernloven og krisesenterlova samt med familievernkantorene. Henleggelse og håndtering av meldinger er prioriterte områder for det landsomfattende tilsynet av barnevernet i 2015.

Mange flyktninger som har fått opphold i Norge, venter i mottak på å bli bosatt i en kommune. Bosettingsbehovet for flyktninger med oppholdstillatelse er stort. Fylkesmannen skal i samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) bidra til rask bosetting, økt kvalitet og god gjennomføring av introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Fylkesmannen er klageinstans og skal føre tilsyn med kommunenes oppfølging av introduksjonsloven. Fylkesmannen skal bidra til at flere deltar i statsborgerseremoniene.

Fylkesmannens virkemidler og tiltak skal samlet sett bidra til økt kvalitet i barnehagene og grunnopplæringen. Ett av fylkesmannsembetenes sentrale bidrag er å stimulere til at saker som omfatter barn, oppvekst og opplæring ses i sammenheng og samordnes på tvers av etater og fag-

områder. Kompetanseutvikling er et viktig satsingsområde både i barnehagen og i grunnopplæringen i årene som kommer. Fylkesmannen har en sentral rolle i å støtte og stimulere kommuner og fylkeskommuner i dette arbeidet.

Fylkesmannens tilsyn, informasjon, veiledning og klagesaksbehandling skal være med på å sikre innbyggernes rettssikkerhet og er en hovedoppgave for Fylkesmannen, både på barnehage- og grunnopplæringsområdet. Fylkesmannens juridiske virkemidler er sentrale for å realisere de nasjonale målene for sektorene. Det vil også i 2015 være viktig at embetene arbeider videre med å styrke kvaliteten på tilsynet på barnehageområdet. Skolens arbeid med elevenes utbytte av opplæringen er temaet for det nasjonale tilsynet 2014–2017 på grunnopplæringsområdet.

Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Regjeringen vil forenkle og effektivisere plan- og byggeprosesser, for å legge bedre til rette for boligbygging, nærings- og samfunnsutvikling.

Fylkesmannen skal bidra til at nasjonale og regionale mål for arealplanleggingen blir ivaretatt, og skal være en pådriver for at planarbeid innenfor prioriterte tema settes i gang. Statlige mål skal formidles tidlig og tydelig på overordnet nivå i planprosessene.

Fylkesmannen skal bidra til å samordne bruken av innsigelser. I forsøket med samordning av statlige innsigelser skal utpekte fylkesmenn følge opp forsøket i samråd med Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Regjeringen vil utvide forsøket i 2015 til å gjelde flere embeter.

Fylkesmannen skal synliggjøre kommunenes handlingsrom innenfor planområdet. Fylkesmannen skal være spesielt oppmerksom på om kommunene har oppdaterte kommuneplaner med både samfunns- og arealdel. Dette vil legge til rette for mer effektive plan- og byggeprosesser og gi et større rom for lokalt selvstyre. Et sentralt bidrag for å nå Regjeringens klimamål er Fylkesmannens oppfølging av vedtatte klima- og energiplaner gjennom plan- og bygningsloven. Samordnet areal- og transportplanlegging følges opp slik at offentlige virksomheter, næringsvirksomhet og boligbebyggelse lokaliseres ut fra et helhetlig bærekraftig perspektiv. Fylkesmannen skal påse at kommunene avklarer arealreserver og tilrettelegger for tilstrekkelig arealbehov til boliger, særlig i byer med befolkningspress. Kommunenes arealdisponering skal ivareta målene for bærekraftig utvikling. Fylkesmannen

skal følge opp behandlingen av saker omfattet av forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre.

Fylkesmannen skal bidra til verdiskaping, næringsutvikling, gode boliger og bomiljø og gode oppvekst- og levekår i alle deler av landet. Fylkesmannen skal ellers arbeide for god kvalitet i det bygde miljø ut fra hensynet til klimautfordringer og nye energikrav.

Fylkesmannen skal veilede planmyndighetene og medvirke til at kommuner og fylkeskommuner får oversikt og kunnskap for å unngå arealdisponering som skaper ny eller økt risiko og sårbarhet. Fylkesmannen kan fremme innsigelse til arealplaner der samfunnsikkerhet ikke er ivarettatt, jf. Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap sine retningslinjer om innsigelse for samfunnsikkerhet og departementets innsigelsesrundskriv H-2/14. Innsigelser skal bare fremmes når det er nødvendig, de skal begrunnes konkret og hensynet til lokaldemokratiet skal vektlegges sterkere, jf. følgebrev av 17. februar 2014 til rundskriv H-2/14.

Fylkesmannen skal bidra til at natur- og kulturressursene danner grunnlag for friluftsliv og næringsmessig utvikling uten at miljø- og kulturverdiene påvirkes negativt. Fylkesmannen skal følge opp statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen. Allmennhetens tilgang og viktig natur, kulturmiljø og landskap skal tillegges stor vekt i strandsonen.

Fylkesmannen skal bistå kommunene med å sikre allmennhetens tilgang til strandsonen og fjellområder. I avveiningen av de ulike interessene skal det kommunale skjønn vektlegges i større grad enn før.

Regjeringen vil ta i bruk virkemidlene i plan- og bygningsloven når dyrket mark skal bevares for fremtidig matproduksjon. Jordvern hensyn skal balanseres mot storsamfunnets behov. Bruk av klagerett og innsigelse kan vurderes der veiledning ikke fører fram.

Fylkesmannen skal veilede kommunene og bidra til å styrke lokal næringsutvikling og forvaltning i områder med utvalgte kulturlandskap.

Fylkesmannen skal informere og veilede kommunene om eiendomslovgivningen i landbruket og påse at kommunene behandler sakene i tråd med regelverket.

Fylkesmannen skal veilede regionale og kommunale planmyndigheter og bidra til kunnskap om klimaeffektene av arealbeslutninger slik at hensyn til reduksjon av klimagassutslipp og klimatilpassing tillegges tilstrekkelig vekt.

Fylkesmannen skal integrere universell utforming som strategi i egen virksomhet og veilede kommunene om universell utforming på alle relevante politikkområder.

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Landbruks- og matpolitikken skal legge til rette for økt matproduksjon over hele landet. Regjeringen vil gi matprodusentene større frihet til å ta viktige avgjørelser over egen eiendom og egen virksomhet, og setter derfor forenklinger for den selvstendige næringsdrivende høyt. Dette er et prioritert område i landbruks- og matpolitikken.

Regjeringen vil styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger og sikre landbruket forutsigbare rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene framover.

Regionale og lokale fortrinn og potensial skal synliggjøres for å sikre det økonomiske grunnlaget i ulike produksjoner. Fylkesmannen skal bidra til at synergier mellom verdikjeder i landbruket og andre sektorer utnyttes.

Fylkesmannen har det regionale ansvaret for forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske virkemidler rettet mot primærprodusenter, og for kontroll av tilskuddsforvaltning og juridiske virkemidler. Fylkesmannen må sikre at etablerte systemer for kontroll og oppfølging på regionalt og kommunalt nivå etterlevs.

Fylkesmannen i de fem nordligste fylkene er reindriftsmyndighet med administrativt og faglig ansvar for gjennomføring av reindriftspolitikken på regionalt nivå. Embetene forvalter juridiske og økonomiske virkemidler på reindriftsområdet i samsvar med gjeldende reindriftsnettverk.

Stortinget har som mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2020. Målet skal nås blant annet ved å styrke produsentnettverk, utvikle og følge opp tiltak i de regionale næringsprogrammene og gjennom arbeidet med foregangsfylkene.

Fylkesmannen skal være en pådriver for styrket aktivitet i skogbruket for å nå Regjeringens mål om bærekraftig forvaltning, økt verdiskaping og miljø- og energigevinster gjennom bedre utnyttelse av skogressursene. Nødvendig infrastruktur i skogen skal videreutvikles, og annen infrastruktur og transportårer som er viktige for skognæringens transport, skal effektiviseres.

Fylkesmannen skal følge opp regional forvaltningsplan for rovvilt og samordne landbrukspolitiske og miljøpolitiske virkemidler på området.

Fylkesmannen skal følge opp naturmangfoldlovens alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk og sørge for at hensyn til landskap og friluftsliv vektlegges i planleggingen.

Fylkesmannens arbeid på miljøområdet er viktig for at Norge skal kunne nå de nasjonale målene for miljø som er foreslått i Prop. 1 S (2014–2015) for Klima- og miljødepartementet. Embetene har en rekke faste oppgaver innenfor naturforvaltning, forurensning, vannforvaltning og miljøinformasjon som skal utføres med høy kvalitet. Viktige oppgaver for Fylkesmannen i 2015 er arbeidet med å redusere utslippene av klimagasser, ivaretagelse av miljøhensyn i planprosesser etter plan- og bygningsloven, gjennomføring av rovviltpolitikken, arbeidet med oppfølging av truede arter og naturtyper og bidrag til sikring av et godt kunnskapsgrunnlag for miljøpolitikken. I vannforvaltningen er Fylkesmannen regional myndighet og miljøfaglig ansvarlig. Gjennom blant annet oppfølging av industrivirksomhet og avfallsanlegg med konsesjonsbehandling og tilsyn, bidrar Fylkesmannen til å hindre utslipp og at bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier fører til helseskade eller skader på naturens evne til reproduksjon. Opprydding i forurensete sedimenter, grunnforurensning og nedlagte avfallsdeponier er andre forurensningsoppgaver i 2015.

Ordnningen med at de frivillige organisasjonene 4H Norge, Skogselskapet, Landbruksselskapet og Hageselskapet får dekket kontorhold hos fylkesmannsembetene vil bli avviklet. Denne ordningen ble etablert da det var egne fylkeslandbrukskontor, og ble videreført i forbindelse med at fylkeslandbrukskontorene ble innlemmet i fylkesmannsembetene i 1993. Ordnningen er beskrevet i St.prp. nr. 1 (1999–2000) for Landbruksdepartementet. For å sikre rollemessig klarhet mellom disse organisasjonene og fylkesmannsembetene vil ordningen med kontorhold bli avviklet fra 1. juli 2016.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen ønsker å styrke arbeidet for å øke samfunnets evne til å forebygge uønskede hendelser og kriser samt evnen til å håndtere kriser. I dette arbeidet har Fylkesmannen en sentral rolle.

Fylkesmannen skal implementere ny *Instruks for Fylkesmannens og Sysselemannens arbeid med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering*. Fylkesmannen skal ha oversikt over de viktigste samfunnssikkerhetsutfordringer i fylket og ha en forberedt og øvet kriseorganisasjon. Ved uønskede hendelser skal fylkesmannen raskt skaffe oversikt, vurdere situasjonen, etablere kontakt

med berørte kommuner og regionale aktører samt støtte og vurdere behov for bistand til aktørenes håndtering.

Fylkesmannen skal gjennom veiledning og tilsyn påse at kommunene driver et helhetlig og systematisk samfunnssikkerhetsarbeid. Relevante forhold lokalt og regionalt skal rapporteres i henhold til *Retningslinjer for varsling og rapportering på samordningskanal*.

Rapport 2013

For utfyllende resultatomtaler knyttet til fagdepartementenes sektormål vises det til de respektive fagproposisjonene. Rapporteringen under er sortert etter departementsstrukturen som var gjeldende ved utgangen av 2013.

Arbeidsdepartementet

Fylkesmannsembetene har i 2013 vært aktive på sentrale oppgaver innenfor Arbeidsdepartementets områder. Det er nedlagt viktig arbeid knyttet til tilsyn, klagebehandling og veiledning. Enkelte embeter må likevel søke å bedre måloppnåelsen for saksbehandlingstid i klagesaker. Fylkesmannen har bidratt til bedret lovforståelse og lovanvendelse ved sosialtjenesten i kommunene og NAV-kontorene. Samarbeidet med NAV er styrket.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Fylkesmannen ble i 2013 tildelt midler til økte stillingsressurser for tilsyn på barnevernsområdet. Totalt ble det gjennomført 1 023 individtilsyn ved barneverninstitusjoner i 2013. 86 barneverntjenester er fulgt opp på grunn av fristbrudd. En kommune er ilagt mulkt.

Fylkesmannen har økt aktiviteten i arbeidet med bosetting av flyktinger i 2013. Det har i mange fylker vært et tettere samarbeid med IMDi og andre statlige aktører og større systematikk i kontakten med kommunene. Fylkesmannen har for første gang gjennomført tilsyn med ordningene i introduksjonsloven i alle fylker, se Prop. 1 S (2014–2015) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Det har vært en nedgang i deltakelsen i statsborgerseremoniene på 2,6 pst.

Fylkesmannen har registrert en økning på 66 klagesaker rettet mot barneverninstitusjoner, med totalt 416 behandlede klagesaker. 137 klagesaker mot kommunen ble behandlet etter barnevernloven. To embeter oppfylte ikke kravet om tilsyn med familievernkontorene hvert tredje år, og ti embeter har ikke hatt tilsyn med krisesentertil-

budene. Tre av disse har imidlertid kartlagt kommunenes organisering av tilbudet.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylkesmannsembetene har fortsatt arbeidet med utvikling av rolleforståelse og egen virksomhetsstyring. Embetene har bidratt inn i departementets arbeid for å øke den administrative effektiviteten i embetene. Det er arbeidet godt med fornying og intern organisasjons- og kompetanseutvikling. Fylkesmannen i Nordland har ferdigstilt et pilotprosjekt for mer kunnskap om samiske saker, og kartlagt veiledningsbehov og kompetansetiltak, i kommuner med samisk befolkning.

Helse- og omsorgsdepartementet

Fylkesmannen har lagt ned verdifullt arbeid knyttet til tilsyn, klagebehandling og veiledning. Det har vært en økning i oppgaver innenfor Helse- og omsorgsdepartementets område de senere år. Enkelte embeter må fortsatt søke å bedre måloppnåelsen for saksbehandlingstid i klagesaker. For rapportering av fylkesmennes tilsynsaktivitet på helse- og omsorgsfeltet vises det til kap. 721, post 01 i Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Justis- og beredskapsdepartementet

Ved ikrafttredelse av ny vergemålslov 1. juli 2013 ble Fylkesmannen ny lokal vergemålsmyndighet. Problemer med vergemålsapplikasjonen har gjort driftsfasen svært krevende for embetene og resultert i merarbeid og økte restanser. I denne vanskelige situasjonen har Fylkesmannen nedlagt en betydelig innsats for å nå de overordnede mål om økt rettslikhet, rettssikkerhet og kvalitet i saksbehandlingen.

Fylkesmannsembetene har i 2013 hatt spesiell oppmerksomhet på veiledning og tilsynsoppgaver knyttet til kommunal beredskapsplikt. Gjennomføring av tilsyn er stigende både i kvalitet og kvantitet. Tilsynene og kommuneundersøkelsen 2014 viser at det gjenstår et viktig arbeid med å løfte kommunene opp på forventet nivå i henhold til lov og forskrift.

Det registreres økt bevissthet i embetene vedrørende utarbeidelse og bruk av risiko- og sårbarhetsanalyser (FylkesROS) for fylket. Analysene varierer i alder, oppbygning og kildegrunnlag. Ett embete mangler FylkesROS.

Fylkesmannen har en viktig samordningsrolle både før, under og etter en krise / uønsket hen-

delse. Det er gjennomført flere øvelser på samfunnsikkerhetsområdet. Flere embeter mangler imidlertid tilfredsstillende gradert samband.

Kommunal- og regionaldepartementet

Fylkesmannen legger til rette for at kommunerettet styring i størst mulig grad er konsistent. Embetene har i 2013 nedlagt et viktig arbeid gjennom blant annet samordning og veiledning av kommunene i økonomiforvaltning, forvaltningsrett og kommunalrett. Det er gjennomført tilsyn og kontroll etter kommuneloven. 87 lovlighetskontroller er gjennomført etter klage, og seks lovlighetskontroller er gjennomført på eget initiativ, jf. kommuneloven § 59. Antall behandlede klagesaker etter plan- og bygningsloven økte med 4,6 pst. fra 2012 til 2013. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 17 uker.

Fylkesmannen har gitt om lag 163 mill. kroner i skjønnsmidler til omstillings- og fornyingsarbeidet i kommunene.

Kunnskapsdepartementet

Fylkesmannens arbeid som berører barn og unge i barnehage og grunnsopplæring, er gjennomført som forutsatt i 2013. Embetene arbeider med å samordne egen innsats overfor kommunene for å bidra til å styrke evnen til tverrfaglig samhandling i kommunene. Det er ulike rammebetingelser og utfordringer i de ulike fylkene, og embetene bruker i stadig større grad sitt lokale handlingsrom for å tilpasse aktiviteten til de lokale utfordringene. Embetene er bevisste på å koble oppgavene på barnehageområdet opp mot opplæringsområdet. I møte med kommunene legger embetene vekt på å se de nasjonale satsingene i sammenheng.

På barnehageområdet har embetene i 2013 ført 138 tilsyn med 133 kommuner. Det er avdekket lovbrudd i omtrent halvparten av tilsynene. De typiske lovbruddene gjelder kommunenes tilsyn, deres rolle som godkjenningsmyndighet og håndteringen av dispensasjoner fra utdanningskravet og pedagognormen.

På opplæringsområdet har embetene i 2013 gjennomført 414 tilsyn i til sammen 236 kommuner. Fylkeskommuner har vært involvert i sju pst. av disse tilsynene. Om lag 290 skoler har vært involvert i tilsyn gjennomført på skolenivå. I dette inngår både sentralt initierte tilsyn og egeninitierte tilsyn. Også i 2013 har det vært ført felles nasjonalt tilsyn med opplæringslovens kapittel 9a knyttet til elevenes psykososiale arbeidsmiljø, herunder oppfølgingen av mobbing. Det skjer lovbrudd på alle deler av de kontrollerte områdene.

Det er flest pålegg i forbindelse med skolens individuelt rettede arbeid.

Landbruks- og matdepartementet

Embetene har ivaretatt utviklings- og forvaltningsoppgaver og bidratt til arbeidet med næringsutvikling og verdiskaping i landbrukets verdikjeder, blant annet innenfor lokalmatproduksjon, økologisk landbruk, grønt reiseliv og skogbruk. Embetene har bistått kommunene som kompetansesenter innenfor landbruksforvaltningen. Fylkesmannen har sett til at kommunene følger opp nasjonale mål og retningslinjer ved behandling av saker etter jordloven og konsesjonsloven. Fylkesmannen har samarbeidet med fylkeskommunene om deres rolle og oppgaver som regional utviklingsaktør i sektoren.

Bygdeutviklingsmidler er innvilget for 589 utrednings- og tilretteleggingstiltak. Ni prosjekter innenfor arktisk landbruk har til sammen fått tilskudd på 6 mill. kroner.

De fem nordligste embetene forberedte i 2013 implementering av reindriftsforvaltningen.

Miljøverndepartementet

Fylkesmannens arbeid på miljøområdet i 2013 har vært et viktig bidrag til å gjennomføre nasjonal miljøpolitikk, særlig knyttet til ivaretagelse av naturens mangfold, i arbeidet med vannforvaltning og miljøgifter og i klimaarbeid. Fylkesmannen har gitt viktige innspill til kunnskapsgrunnlaget for miljøpolitikken og sørget for å formidle miljøinformasjon på en god måte. Embetene har bidratt til at kommunene har brukt miljødata og miljøstatistikk som grunnlag for beslutninger og kommunikasjon utad.

Embetene formidler nasjonal miljøpolitikk til sektormyndigheter og kommuner, veileder kommunene og bidrar til samordning av statlige interesser i behandling av plansaker. Strandsonen, fjellområder og sikring av villreinens leveområder har vært prioriterte områder. Arbeidet med klimaspørsmål i fylkene er styrket.

Fylkesmannen har ivaretatt rollen som forurensningsmyndighet mot næringsliv og kommunale virksomheter, og gjennomført opprydding ved utvalgte skipsverftlokaliteter.

Rovviltforliket fra 2011 er fulgt opp. Embetene har hatt en sentral rolle i arbeidet med handlingsplaner for truede arter og utvalgte naturtyper, og har satt inn tiltak mot skadelige fremmede organismer, blant annet lakseparasitten Gyrodactylus Salaris.

Kap. 525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	1 496 731	1 490 899	1 517 900
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	160 439	175 926	154 400
	Sum kap. 0525	1 657 170	1 666 825	1 672 300

Fylkesmannsembetene utfører fagoppgaver for elleve departementer og ni direktorater/tilsyn. Finansieringen av fagoppgavene skjer i hovedsak gjennom overføring av midler fra fagkapitler til kap. 525 i tråd med gjeldende finansieringsordning for Fylkesmannen.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke ordinære lønns- og driftsutgifter for fylkesmannsembetene. Deler av bevilgningen vil gå til dekning av kontorhold i fylkesmannsembetene for de frivillige organisasjonene 4H Norge, Skogselskapet, Landbruksselskapet og Hageselskapet. Ordningen skal avvikles fra 1. juli 2016, jf. omtale av Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern ovenfor.

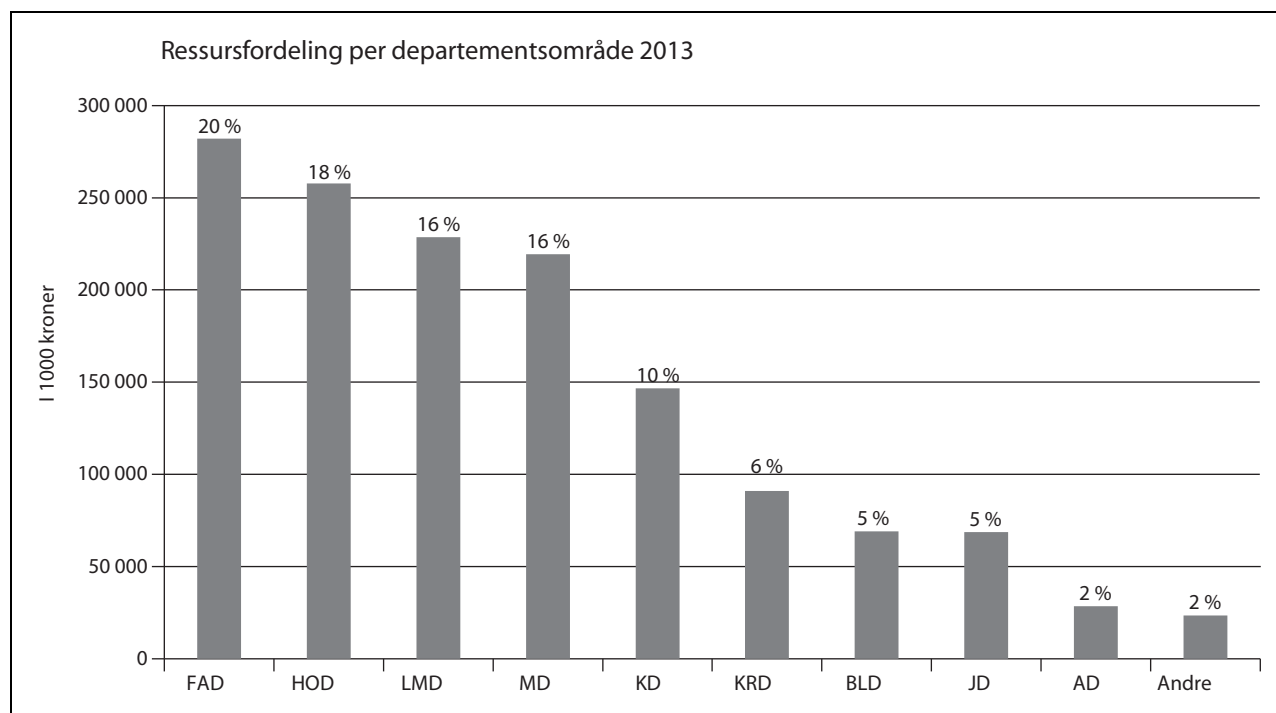
Rapport

I 2013 utarbeidet Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet en rapport med vurdering av embetenes og departementets behov for fellesløsninger på det administrative området. Oppfølging av rapporten vil skje i løpet av 2014 og 2015 ved en vurdering av ulike modeller for organisering av de administrative tjenestene i embetene.

I 2014 er det igangsatt et tverrdepartementalt arbeid for å forbedre styringen av Fylkesmannen, hvor hensikten er færre og tydeligere mål, mindre detaljert styring, færre rapporteringskrav og økt bruk av digitale tjenester.

I 2014 ble det overført 46,4 mill. kroner fra kap. 1420 Miljødirektoratet for å dekke lønns- og driftsutgifter for nasjonalpark-/verneområdeforvalterne som ble overført til Fylkesmannsembetene etter ny modell for lokal forvaltning av verneområder. Figuren under viser fylkesmannsembetenes utgifter på tidligere kap. 1510 Fylkesmannsembetene, post 01 i 2013 fordelt på departementsområdene.

Figur 6.1 Ressursfordeling per departementsområde 2013

Figuren viser ressursfordeling 2013 i fylkemannsembetene fordelt per departementsområde etter departementsstrukturen det året. Andelen til tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet var i hovedsak de administrative årsverkene: lønn til fylkesmannen, assisterende fylkesmann samt administrasjonsavdeling (arkiv, personal, økonomi og IKT). Utgifter til husleie, IKT, kontor, reiser m.m. var fellesutgifter som ble fordelt likt på alle departementer etter deres relative størrelse. I kategorien «Andre» inngår Samferdselsdepartementet, Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 15 mill. kroner som følge av en rammeoverføring fra Klima- og miljødepartementet for vannforvaltning og nasjonalparkforvalter i Trillemarka, og med 60 000 kroner som følge av en rammeoverføring fra Kunnskapsdepartementet for oppgaver knyttet til Longyearbyen lokalstyre på barnehageområdet. Det foreslås videre at posten reduseres med 812 000 kroner som følge av en rammeoverføring til Kunnskapsdepartementet for forvaltning av internasjonale oppgaver.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 27 mill. kroner til 1 517,9 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten skal dekke lønns- og driftsutgifter for tidsbegrensede oppgaver for Fylkesmannen som er finansiert av departementer/direktorater/tilsyn og andre virksomheter. Dette gjelder blant annet handlingsplaner og prosjekter av ulik karakter. Midlene blir inntektsført på kap. 3525, post 01, og når midlene brukes, blir de utgiftsført på post 21 i tråd med Bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 3.4.2 c).

For rapportering på bruk av disse midlene som finansieres av andre departementer/direktorater/tilsyn, vises det til Prop. 1 S for de respektive fagdepartementene.

Basert på regnskapsresultatet fra 2013 foreslås posten redusert med 17 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3525, post 01. Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 21,5 mill. kroner til 154,4 mill. kroner. Det er da tatt hensyn til prisjustering og innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3525, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Inntekter ved oppdrag	164 348	175 881	164 700
02	Ymse inntekter	15 892		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 283		
16	Refusjon av foreldrepenger	19 756		
17	Refusjon lærlinger	654		
18	Refusjon av sykepenger	29 279		
	Sum kap. 3525	231 212	175 881	164 700

Post 01 Inntekter ved oppdrag

Posten inneholder inntekter fra andre som gir oppdrag eller prosjekter til fylkesmannen. Midlene gis hovedsakelig fra departementer/direktorer/tilsyn. Posten foreslås redusert med 17 mill. kroner, jf. omtale under kap. 525, post 21. Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 11,2 mill. kroner hensynstatt prisjustering.

Post 02 Ymse inntekter

Posten brukes til refusjoner av ordinære driftsutgifter på kap. 525, post 01 som kan gjelde andre embeter, andre statlige virksomheter eller andre virksomheter/organisasjoner. Inntektene varierer fra år til år.

Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Utgifter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
530	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	595 887	889 740	1 426 600	60,3
531	Eiendommer til kongelige formål	112 465	35 635	36 700	3,0
532	Utvikling av Fornebuområdet	7 014	7 100	11 200	57,7
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	32 793	44 153	50 200	13,7
534	Erstatningslokaler for departementene		621 107	618 522	-0,4
2445	Statsbygg	2 504 211	1 443 441	1 890 007	30,9
	Sum kategori 13.30	3 252 370	3 041 176	4 033 229	32,6

Inntekter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3531	Eiendommer til kongelige formål	58	153	150	-2,0
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	3 767	2 841	2 950	3,8
5445	Statsbygg	999 645	924 594	1 029 976	11,4
5446	Salg av eiendom, Fornebu	5 778	200	200	0,0
	Sum kategori 13.30	1 009 248	927 788	1 033 276	11,4

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har et overordnet ansvar for statens bygge- og eiendomspolitikk. Departementet koordinerer arbeidet med statlige byggeprosjekter og har ansvar for en samlet budsjettmessig oppfølging av disse. Departementet har også det overordnede ansvaret for Statsbyggs eiendomsforvaltning.

Departementet har ansvar for utforming og oppfølging av retningslinjer for håndtering av statlige bygge- og eiendomssaker. Departementet leder arbeidet med gjenoppbygging og rehabilitering av regjeringskvartalet etter angrepet 22. juli 2011.

Programkategorien omfatter også bevilgninger til Statsbygg. Statsbygg er en stor og viktig aktør i det norske bygge- og eiendomsmarkedet. I

tillegg til å håndtere egne prosjekter og eiendomsportefølje, skal Statsbygg bidra med råd og fagkunnskap til andre statlige virksomheter i saker om bygg og eiendom.

Utviklingstrekk og utfordringer

En stor del av statens tjenesteproduksjon skjer i lokaler og bygninger som er spesielt tilpasset formålet. Spesialtilpassede lokaler skal bidra til at staten løser sine oppgaver på en god og økonomisk effektiv måte. Statsbygg skal ivareta ulike statlige behov og særskilte sikkerhetsmessige krav både som eiendomsforvalter, byggherre og rådgiver. Statens bygge- og eiendomspolitikk må møte de utfordringer som klimaendringene stiller oss overfor. Bruken av fossilt brensel som grunnlast (hovedenergikilde) i bygningsmassen skal fases ut i bygg forvaltet av Statsbygg innen utgangen av 2016. Dette innebærer en langt raskere utfasing enn det som er lagt til grunn i klimaforliket.

Statsbygg skal som statens byggherre bidra med profesjonalitet og erfaring fra komplekse byggeprosjekter. Statsbygg skal være en god rollemodell ved å stille strenge krav til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, bidra til å sikre seriositet i bransjen og være en pådriver for kostnadseffektive byggeprosesser. Gjennom de mange innkjøp som gjøres i et statlig byggeprosjekt, skal Statsbygg legge til rette for at anskaffelsene stimulerer til innovasjon i bransjen.

Staten er en viktig aktør i mange planer for arealutvikling over hele landet. Statsbygg skal gi råd til statlige virksomheter i slike sammenhenger og tilby tjenester i form av mulighetsstudier, konseptvalgutredninger og arbeid med ulike typer arealplaner. Staten er en stor leietaker i det private markedet. Statsbygg skal med bakgrunn i *Instruks om håndtering av bygge- og leiesaker i statlig sivil sektor* tilby bistand til statlige virksomheter slik at innleie skjer profesjonelt og i henhold til statens retningslinjer på området. Den samlede oversikten over statlige eide og leide lokaler skal forbedres.

Departementet viser til Innst. 16 S (2013–2014) der kommunal- og forvaltningskomiteen mener det er fordelaktig at Stortinget på egnet måte gis en totaloversikt over bygninger som forvaltes av Statsbygg med akkumulert vedlikeholds- etterslep, plan for å komme à jour med manglende vedlikehold og prioriteringer sett over tid – altså over flere budsjettår. Undersøkelser utført i perioden 2002–2014 av Statsbygg, eksterne konsulenter og Riksrevisjonen, viser at vedlikeholdet de siste ti årene i hovedsak har vært forsvarlig.

I tillegg er det gjort en kartlegging av framtidig vedlikeholdsbehov og etterslep for perioden 2015–2019. Norsk Standard 3424 er lagt til grunn for å belyse vedlikeholdsstatus. Standarden opererer med tilstandsgrader på en skala fra 0 til 3, der 0 beskriver nybygg med ideell standard og 3 tilsvarende omfattende skader, feil, mangler og avvik fra lover og forskrifter. Bygningsmassen under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål har ikke et vesentlig vedlikeholdsetterslep, med unntak av Stallbygningen ved Det kongelige slott og fasaden ved Gamlehaugen i Bergen. Fasaden ved Gamlehaugen planlegges restaurert innenfor gjeldende bevilgningsnivå i løpet av kommende fireårsperiode. Rehabilitering av Stallbygningen vil kreve særskilte bevilgninger utover gjeldende vedlikeholdsbudsjett. Departementet vil vurdere behovet i de årlige budsjettene.

Bygningsmassen under kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen har et vedlikeholdsetterslep som i perioden 2015–2019 er anslått til 163 mill. kroner. Vedlikeholdsbudsjettet i 2014 er 11,3 mill. kroner. Situasjonen er spesielt vanskelig for mange av bygningene på Bygdø kongsgård. En ny tilstandsvurdering er under arbeid, og det er avdekket flere forhold klassifisert til tilstandsgrad 3. Det vil i de kommende årene også være behov for omfattende restaurering av Håkonshallen og Rosenkrantzårnet i Bergen. Dette vil kreve særskilte bevilgninger utover gjeldende vedlikeholdsbudsjett. Regjeringen foreslår derfor å omdisponere 20 mill. kroner fra kap. 2445 Statsbygg til kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen til ekstraordinært vedlikehold. Midlene vil i hovedsak bli benyttet til oppgradering av bygningsmassen ved Bygdø kongsgård.

Bygningsmassen under kap. 2445 Statsbygg eksklusive fengsler er generelt godt vedlikeholdt. Dette er eiendommer som har inngått i den statlige husleieordningen over år. Tilstandsgraden for porteføljen er anslått til bedre enn 1. I perioden 2015–2019 er behovet anslått til 1,9 mrd. kroner. I tillegg kommer 0,7 mrd. kroner til statlige pålegg og målsettinger om blant annet universell utforming, radon og energiøkonomisering. Det samlede behovet på 2,6 mrd. kroner vil kunne dekkes av husleieinntektene.

Fengslene har et etterslep anslått til mellom 3,3 og 4,4 mrd. kroner. Gjennomsnittlig tilstandsgrad for fengslene er 1,6. Flere eiendommer, som Oslo fengsel, har imidlertid en tilstandsgrad på 2,6. I tillegg har viktige bygningselementer tilstandsgrad 3. Det er stort behov for rehabilitering av fengslene. Tilstanden er stedvis så dårlig at det er risiko for stenging. Statsbygg planlegger å

avsette om lag 80 mill. kroner til løpende vedlikehold av fengslene i 2015. Regjeringen foreslår i tillegg å bevilge 50 mill. kroner for å styrke vedlikeholdet i 2015, jf. omtale under kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat.

Departementet vil vurdere egen omtale av vedlikeholdsetterslepet i dokumentet *Oversikt over statens eiendommer*, som følger som særskilt vedlegg til Prop. 1 S hvert fjerde år.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.2 Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Hovedmål	Resultatmål
1. Gode statlige lokalanskaffelser	1.1. Profesjonell rådgivning tilpasset statlige brukeres behov 1.2. Totale sluttkostnader for byggeprosjektene overstiger ikke samlet styringsramme 1.3. Byggeprosjektene ferdigstilles til avtalt tid 1.4. Bærekraftige og energieffektive statlige lokaler
2. En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning	2.1. Eiendomsforvaltningen er kostnads-, areal- og energieffektiv 2.2. Et verdibevarende vedlikehold av statlige eiendommer

Hovedmål 1 Gode statlige lokalanskaffelser

Hovedmålet gjelder både egne byggeprosjekter og leie av lokaler i markedet.

Rapport

De siste fem årene er statlige byggeprosjekter ferdigstilt til en kostnad som ligger godt under de økonomiske rammene som Stortinget har godkjent. Sluttkostnad for porteføljen av fullførte prosjekter de siste fem årene ligger under styringsrammene. I 2013 ble alle prosjekter ferdigstilt til avtalt tid, med unntak av aktivitetsbygget ved Oslo fengsel som ble ferdigstilt andre halvår i stedet for første halvår 2013.

Statsbygg etablerte i 2013 et system for vurdering av miljøprofilen i de bygg som staten leier i markedet. Det ble også utarbeidet en etisk egenerklæring som statlige leietakere kan benytte som vedlegg til leieavtaler i markedet.

Instruks om håndtering av bygge- og leiesaker i statlig sivil sektor revideres i 2014. Instruksen stiller krav til prosedyre og kvalitet i statens lokalanskaffelser, også når staten leier lokaler i markedet.

Strategier og tiltak

Det kreves grundig prosjektering i forkant av en beslutning om oppstart av et statlig byggepro-

sjekt. Dette skal redusere risikoen for avvik i gjennomføringsfasen. I egne byggeprosjekter skal staten ligge i forkant blant annet når det gjelder miljø og energi, universell utforming, arkitektur, kulturminnevern og arbeidet for økt seriøsitet i bransjen.

Staten er en stor leietaker i det kommersielle markedet. Denne posisjonen skal benyttes til å stille krav til lokalenes arealeffektivitet, miljøkvaliteter og beliggenhet.

Hovedmål 2 En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning

Hovedmålet gjelder Statsbyggs eiendomsforvaltning.

Rapport

Tilstanden er god ved de eiendommer som over tid har inngått i statens husleieordning. Fengselseiendommene, som ble overført til Statsbyggs forvaltning i 2009, har et stort vedlikeholdsetterslep. Det samme gjelder flere av de eiendommene som ikke inngår i den statlige husleieordningen, men som Statsbygg har forvaltningsansvaret for, jf. kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen. Statsbygg arbeider kontinuerlig med å effektivisere eiendomsforvaltningen og gjøre den mer bærekraftig. Som omtalt under

kap. 2445, post 24 Driftsresultat, er målene for 2013 i hovedsak nådd.

Strategier og tiltak

Den statlige husleieordningen er grunnlaget for at Statsbygg kan gjennomføre et verdibevarende vedlikehold av bygningsmassen. Statsbygg priori-

terer vedlikeholdstiltak i fengselseiendommene innenfor tilgjengelige rammer, men det er behov for ytterligere tiltak dersom disse eiendommene skal nå en tilfredsstillende bygningsmessig standard. Regjeringen foreslår å bevilge 50 mill. kroner ekstra til vedlikehold av fengslene i 2015, jf. omtale under kap. 2445 Statsbygg, post 24.

Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	51 213	47 000	105 000
31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	88 523	80 000	
33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	431 687	744 400	1 224 600
36	Kunstnerisk utsmykning, <i>kan overføres</i>	14 416	12 340	19 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	10 048	6 000	78 000
Sum kap. 0530		595 887	889 740	1 426 600

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 45 økt med 33,3 mill. kroner til 39,3 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Bevilgningene på kapitlet gjelder byggeprosjekter utenfor den statlige husleieordningen. Statsbygg er byggherre for disse prosjektene, men det er oppdragsgiverne som har ansvaret for eiendomsforvaltningen etter ferdigstillelse.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til prosjektering av byggesaker.

Rapport

I 2013 ble bevilgningen blant annet benyttet til prosjektering av NTNU Vitenskapssenter, Bergen Museum (rehabilitering), ny turveiforbindelse i Gaustadbekkdalen i Oslo, nytt bygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo, Norges Idrettshøgskole (rehabilitering), nybygg for samlokalisering av Norges veterinærhøgskole, Veterinærinstituttet og Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) til det nyopprettede Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås og Senter for husdyrforsøk på Ås.

Budsjettforslag

I 2015 videreføres blant annet prosjekteringen av nytt bygg for livsvitenskap og Vikingtidsmuseet på Bygdøy, begge ved Universitetet i Oslo. Bevilgningen foreslås økt med 58 mill. kroner til 105 mill. kroner.

Post 31 Igangsetting av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til oppstart av nye byggeprosjekter.

Rapport

I 2013 ble bevilgningen benyttet til oppstart av restaurering av Urbygningen ved UMB (nå NMBU), nybygg for nytt universitet på Ås og rehabilitering av Universitetsmuseet i Bergen.

Budsjettforslag

Det er ikke foreslått oppstart av nye byggeprosjekter i 2015.

Post 33 Videreføring av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Bevilgningen skal sikre optimal framdrift i de prosjektene som pågår.

Rapport

I 2013 ble det brukt 431,7 mill. kroner på posten til å videreføre prosjekter som Stortinget tidligere har gitt startbevilgning til. Det gjelder blant annet Universitetet i Tromsø, nytt teknologibyg, Universitetet i Oslo, sentrumsbygningene, Universitetet i Bergen, nytt odontologibyg, samt sluttoppgjør ved Universitetet i Oslo, Informatikk II (IFI2).

Budsjettforslag

Følgende prosjekter er under arbeid i 2015:

	Oppstart	Avtalt ferdig	Kostnadsramme per 1. juli 2015	Forslag 2015 (i mill. kr)
<i>Prosjekter under Kunnskapsdepartementet:</i>				
Norges Idrettshøgskole	2014	2017	862,1	80,0
UiT, Medisin og helsefagbygg inkl. parkeringsanlegg	2014	2018	1 321,2	360,0
NMBU, Nye universitetet og Veterinærinstituttet	2013	2019	6 719,7	457,0
UiB, Universitetsmuseet, (sørfløyen) fase 1	2013	2015	340,2	90,2
NMBU, Urbygningen	2013	2015	383,3	210,0
Prosjekter i reklamasjonsfase				27,4
Samlet forslag post 33				1 224,6

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2015.

Rehabilitering av Norges Idrettshøgskole i Oslo omfatter hovedsakelig gymsalbygget, sentralbygget og svømmehallen. Nytt fakultetsbygg for medisin og helsefag ved Universitetet i Tromsø omfatter, i tillegg til nybygget, ombygging og sammenkobling av eksisterende bygningsmasse og bygging av parkeringshus. Etter ønske fra universitetet får prosjektet utsatt ferdigstillelse med ett år fra første halvår 2017 til første halvår 2018. Prosjektet på Ås vil samle det nye NMBU og omfatter også nytt bygg for Senter for husdyrforsk. Urbygningen ved NMBU har behov for omfattende rehabilitering. Rehabilitering av Universitetsmuseet i Bergen, fase 1, omfatter sørfløyen med universitetets aula. Bygningen har høy kulturhistorisk verdi og skal i

størst mulig grad rehabiliteres til opprinnelig stand.

Bevilgningen foreslås økt med 480,2 mill. kroner.

Post 36 Kunstnerisk utsmykking, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til kunstnerisk utsmykking i statlige bygg. Kostnader til kunstnerisk utsmykking tas ikke inn i grunnlaget for husleieberegningen. Bevilgningen gjelder også byggeprosjekter som blir finansiert over kap. 2445 Statsbygg.

Rapport

Bevilgningen for 2013 ble stilt til disposisjon for Utsmykkingsfondet og statens fagorgan Kunst i

offentlige rom (KORO), som gjennomfører prosjektene.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås økt med 6,7 mill. kroner til 19 mill. kroner til kunstprosjekt i bygg under oppføring.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder prosjektering av brukerstyr til nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen i Oslo, NMBU på Ås og livsvitenskap ved Universitet ved Oslo.

Rapport

I 2013 ble det benyttet 10 mill. kroner på posten til kjøp av løst inventar og utstyr til det nye regje-

ringsbygget R6. Kostnadsrammen for prosjektet er 76,9 mill. kroner. Forventet sluttkostnad er 71,9 mill. kroner.

Budsjettforslag

I 2015 foreslås det oppstart av detaljprosjektering av brukerstyr til nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen i Oslo og NMBU på Ås. Anslått behov er 15 mill. kroner til Nasjonalmuseet og 60 mill. kroner til NMBU. Det foreslås en kostnadsramme for brukerstyr til Nasjonalmuseet på 555 mill. kroner og for NMBU på 1 080 mill. kroner. Forventet ferdigstillelse for begge prosjektene er første halvår 2019. I tillegg foreslås oppstart av prosjektering av brukerstyr til nybygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo med anslått behov i 2015 på 3 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 72 mill. kroner til 78 mill. kroner.

Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	26 577	24 565	25 300
30	Større rehabiliteringsprosjekter, <i>kan overføres</i>	76 860		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	9 028	11 070	11 400
	Sum kap. 0531	112 465	35 635	36 700

Innledning

H.M. Kongen har disposisjonsrett til Det kongelige slott, hovedhuset på Bygdø kongsgård med sidebygning og omkringliggende park, Oscarshall slott, Stiftsgården i Trondheim og Gamlehaugen i Bergen. Ved Stiftsgården og Gamlehaugen har staten ved Statsbygg ansvaret for bygninger, interiør og utomhusarealer. Ved eiendommene i Oslo har Statsbygg ansvaret for ytre vedlikehold, tekniske installasjoner og større vedlikeholdsarbeider, mens Det kongelige hoff har ansvaret for innvendig vedlikehold og parkanlegg.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke Statsbyggs kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold av statlige eien-

dommer som H.M. Kongen har disposisjonsrett til. Vedlikeholdsarbeider skjer i nært samarbeid med Det kongelige hoff.

Rapport

I 2013 ble det brukt 26,6 mill. kroner på posten til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene. Tiltak i forvaltningsplanen for eiendommene ble prioritert.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 25,3 mill. kroner i 2015.

Post 30 Større rehabiliteringsprosjekter, kan overføres

Bevilgningen på posten benyttes til rehabilitering av statens kongelige eiendommer.

I 2013 ble det benyttet 76,9 mill. kroner til rehabilitering av taket på Det kongelige slott og rehabilitering av Slottsplassen. Rehabiliteringen av taket har en kostnadsramme på 120,7 mill. kroner, og forventet sluttkostnad er 90,5 mill. kroner. Rehabiliteringen av Slottsplassen har en kostnadsramme på 70 mill. kroner, mens forventet sluttkostnad er 69,5 mill. kroner.

Det foreslås ikke bevilgning på posten i 2015.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke bygningsmessige arbeider av investeringsmessig karakter. Tiltak i forvaltningsplanene for eiendommene blir prioritert.

Bevilgningen i 2013 gikk blant annet til brannsløkkingsanlegg ved Stiftsgården i Trondheim, drifts- og sikkerhetstiltak ved Gamlehaugen i Bergen og utbedring av nordre inngang ved Det kongelige slott.

Det foreslås en bevilgning på 11,4 mill. kroner på posten.

Kap. 3531 Eiendommer til kongelige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
01	Ymse inntekter	58	153	150
	Sum kap. 3531	58	153	150

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder publikumsinntekter fra omvisninger på Gamlehaugen.

Publikumsinntekter er anslått til 150 000 kroner i 2015.

Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	286	300	300
30	Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>	6 728	6 800	10 900
	Sum kap. 0532	7 014	7 100	11 200

Innledning

Som stor eiendomsbesitter på den tidligere hovedflyplassen på Fornebu i Bærum kommune, har staten deltatt i utviklingen av området til boligformål, næringsvirksomhet, offentlige formål og rekreasjon. Statens oppgaver er for det meste gjennomført. Utbyggingen av overordnet infra-

struktur og opparbeidelse av grøntområder på Fornebu skjer i samarbeid med Oslo kommune, som var den andre store eiendomsbesitteren på Fornebu. Kostnadene fordeles i tråd med inngått avtale mellom staten og Oslo kommune. I perioden 2015–2018 vil det pågå kompletterende arbeider og opparbeidelse av grøntarealer.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til investeringsprosjektet på Fornebu.

I 2013 ble det brukt 286 000 kroner til å dekke Statsbyggs administrative utgifter i arbeidet med utviklingen av Fornebuområdet.

Det foreslås en bevilgning på 300 000 kroner på posten.

Post 30 Investeringer, Fornebu, kan overføres

Bevilgningen skal dekke statens del av investeringer i infrastruktur og grøntområder på Fornebu og kostnader ved fradeling av tomter etter regulering.

I 2013 har det i hovedsak vært jobbet med ferdigstillelse av grøntområde ved Statoil-bygget og pumpestasjon på Storøya samt igangsetting av arbeider med gang- og sykkelvei mot Lysakerfjorden.

Framdriften i infrastrukturbyggingen på Fornebu er avhengig av de andre utbyggerne samt godkjente planer fra Bærum kommune.

Som følge av økt aktivitet foreslås bevilgningen økt med 4,1 mill. kroner til 10,9 mill. kroner.

Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
01	Driftsutgifter	19 310	19 653	20 200
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres	13 483	24 500	30 000
	Sum kap. 0533	32 793	44 153	50 200

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 45 redusert med 5,5 mill. kroner til 19 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Budsjettkapitlet omfatter verdifulle kulturhistoriske eiendommer som forvaltes av Statsbygg, men som ikke inngår i den statlige husleieordningen. Samlet bygningsareal er om lag 31 000 kvadratmeter og inkluderer Håkonshallen og Rosenkrantzårnet, Munkholmen, Austråttborgen, Grotten, Bjørgan Prestegård, Blaker Skanse, Villa Stenersen, Stavern Fort (Citadelløya), Sjømennenes minnehall, fjell- og ødestuer og bygningene på Bygdø kongsgård, med unntak av hovedhuset og Oscarshall.

Statsbygg skal gjennomføre et faglig godt vedlikehold i nært samarbeid med antikvariske myndigheter. Det er gjennomført en grundig analyse av rehabiliterings- og vedlikeholdsbehovet på eiendommene i et tiårsperspektiv fra 2012 til 2022. Det er konstatert betydelig vedlikeholdsetterslep på mange av bygningene. Særlig gjelder dette bygningsmassen på Bygdø kongsgård.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av bygningsmassen.

Bevilgningen i 2013 er brukt til forvaltning, drift og vedlikehold av bygningsmassen, blant annet innvendig rehabilitering av Kvikne prestegård, reparasjon av taket på Håkonshallen og oppussing av Jotkajavre fjellstue. I tillegg er det betalt festeavgift til grunneier for bruk av Sørbråten i Hole kommune som nasjonalt minnested for 22. juli.

Det foreslås en bevilgning på 20,2 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3533, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke ekstraordinært vedlikehold på eiendommene og utgifter til opparbeiding og tilrettelegging av minnestedet for 22. juli i Hole kommune.

Rapport

Bevilgningen ble i sin helhet brukt til å rehabilitere taket på Håkonshallen i Bergen. I tillegg ble det benyttet 2,5 mill. kroner fra driftsbudsjettet. Utbedring av taket ble som planlagt ferdigstilt i 2013 til en kostnad på 17,5 mill. kroner. Rehabiliteringsarbeidene på statens æresbolig Grotten kom ikke i gang som planlagt høsten 2013, grunnet omfattende undersøkelser før arbeidene kunne starte. Grotten vil bli ferdig rehabilitert i 2014.

Budsjettforslag

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 20 mill. kroner gjennom en omdisponering fra kap. 2445 Statsbygg. Midlene skal benyttes til ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, hovedsakelig på Bygdø kongsgård.

Videre foreslås 10 mill. kroner til videreføring av minnstedet for 22. juli i Hole kommune.

Det foreslås videre å redusere posten med 9,5 mill. kroner grunnet ferdigstilte tiltak for flere bygninger. Det foreslås også å redusere posten med 5 mill. kroner som følge av at bruforbindelsen mellom Bygdø kongsgård og Killingen ikke vil kunne etableres i 2015, jf. omtale av saken i Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014*.

Samlet foreslås en bevilgning på 30 mill. kroner i 2015.

Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
02	Ymse inntekter	3 763	2 841	2 950
18	Refusjon av sykepenges	4		
	Sum kap. 3533	3 767	2 841	2 950

Post 02 Ymse inntekter

Bevilgningen gjelder i hovedsak inntekter fra parkering ved Bygdø kongsgård. Det foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner på posten.

Kap. 534 Erstatningslokaler for departementene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter		406 107	385 222
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		215 000	233 300
	Sum kap. 0534		621 107	618 522

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 01 økt med 37,7 mill. kroner til 443,8 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Etter angrepet på regjeringskvartalet 22. juli 2011 har Statsbygg leid inn erstatningslokaler i det private markedet til Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Kunnskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet. Videre er det leid inn lokaler til Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon på flere adresser.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker leieforpliktelsene i innleide erstatningslokaler for departementene og Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. I tillegg dekkes Statsbyggs interne kostnader med videre.

Rapport

Leieavtalene for departementslokalene er inngått for 10–13 år og inneholder opsjoner om forlengelse. Kostnadene til oppussing og brukertilpassning i lokalene finansieres av utleier, legges til

grunnleien og nedbetales over leieperioden. Tilpassning av innleide lokaler for Justis- og beredskapsdepartementet på Gullhaug torg 4 og Klima- og miljødepartementet i Kongens gate 18/Kirkegata 21 er i hovedsak ferdig. Det arbeides med sikte på å samle hoveddelen av Nærings- og fiskeridepartementet i de innleide lokalene i Kongensgate 8/Kirkegata 9. Innleide lokaler til Kunnskapsdepartementet rehabiliteres og departementet flytter tilbake til Kirkegata 18/Tollbugata 12 våren 2015. Arbeidet med å tilpasse lokalene i Akersgata 64–68 for Arbeids- og sosialdepartementet er igangsatt. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon er fortsatt lokalisert på flere adresser. Det arbeides med mer permanente sikringstiltak ved flere av de innleide lokalene.

Budsjettforslag

Tabellen under viser beregnet husleie og felleskostnader for det enkelte departement og Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon i innleide lokaler. Beregnet husleie inkluderer både grunnleie og tilleggsleie som følge av ombygging- og omplasseringskostnader.

(i 1 000 kr)

Departement	Erstatningslokaler i	Ramme for ombygging- og omplasseringskostnader som belastes som tilleggsleie	Beregnet husleie og felleskostnader 2015
Justis- og beredskapsdepartementet	Gullhaug torg 4	299 000	94 869
Nærings- og fiskeridepartementet	Kongens gate 8/ Kirkegata 9	310 000	74 902
Klima- og miljødepartementet	Kongens gate 18/ Kirkegata 21	116 000	56 326
Kunnskapsdepartementet	Kirkegata 18/ Tollbugata 12 ¹	200 000	70 387
Kunnskapsdepartementet	Kirkegata 15 ²		8 898
Arbeids- og sosialdepartementet	Akersgata 64–68 ³	100 000	59 104
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	Grubbegata 14, Hammersborggaten 9, Torggata 26/28		9 767
Interne kostnader			3 000
Uforutsette kostnader			7 969
Sum		1 025 000	385 222

¹ Av beregnet husleie utgjør 6,4 mill. kroner Tollbugata 12.

² Leieavtalen utløper 31. mars 2015.

³ Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon skal disponere deler av bygget.

Det avsettes 7,9 mill. kroner til å dekke behov for brukertilpasninger som kan oppstå gjennom året. Det foreslås at Statsbyggs interne kostnader på 3 mill. kroner dekkes over denne posten ved en tilsvarende reduksjon av kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat.

Samlet foreslås det en bevilgning på 385,2 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker sikringstiltak i de innleide erstatningslokalene.

Rapport

Det stilles sikkerhetskrav til alle departementsbygg. Nødvendige midlertidige strakstiltak har blitt iverksatt. Tiltakene suppleres fortløpende med sikkerhetsløsninger av mer varig karakter i tråd med krav fastsatt i objektsikkerhetsforskrif-

ten. Områdesikring, såkalt perimetersikring, er et av de viktigste tiltakene og er styrende for dimensjonering av fasadesikringen. Statsbygg har fått i oppdrag å prosjektere løsninger for å bytte ut midlertidige betongsperrer rundt byggene med mer egnede løsninger. Arbeidene koordineres med Oslo kommune med sikte på alternativer for regulering og utforming av byrommet rundt byggene.

Budsjettforslag

De samlede kostnadene for sikring av erstatningslokalene er beregnet til 630 mill. kroner. Dette omfatter alle identifiserte og planlagte sikringstiltak, med unntak av perimetersikringen. Kostnadene til tiltak i erstatningslokalene ble tidligere bevilget på kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat. Kostnadene utgiftsføres fra og med 2014 under kap. 534, post 45. Det foreslås derfor overført 36,1 mill. kroner fra kap. 2445 Statsbygg, post 24. Det foreslås en bevilgning på 233,3 mill. kroner i 2015.

Kap. 2445 Statsbygg

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
24	Driftsresultat	193 026	-523 949	-762 093
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	210 866	200 000	152 400
31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	41 450	36 500	49 000
32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	345 157	141 000	199 100
33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	806 780	856 100	1 523 600
34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	682 996	593 790	450 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	78 885	70 000	206 000
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	145 051	70 000	72 000
Sum kap. 2445		2 504 211	1 443 441	1 890 007

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble kravet til driftsresultat på post 24 økt med 40 mill. kroner til 563,9 mill. kroner, post 31 redusert med 30 mill. kroner til 6,5 mill. kroner, post 32 økt med 51,5 mill. kroner til 192,5 mill. kroner og post 34 økt med 80 mill. kroner til 673,8 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Statsbygg er organisert som forvaltningsbedrift og forvalter 2,7 mill. kvadratmeter bygningsmasse, fordelt på 2 350 bygninger. Virksomheten har 833 årsverk, fordelt på hovedkontoret i Oslo, fem regionkontorer og driftspersonale stasjonert på eiendommene.

Kap. 2445 Statsbygg inneholder både drifts- og investeringsbudsjett. Post 24 Driftsresultat er differansen mellom inntekter og utgifter. Investeringsbudsjettet, postene 30 til 49, inneholder bevilgninger til prosjektering og bygging samt kjøp av eiendom.

Byggeprosjektene blir finansiert etter to ulike modeller, ordinære byggeprosjekter og kurantpro-

sjekter. Ordinære byggeprosjekter fremmes enkeltvis for Stortinget, med forslag til kostnadsramme for hvert enkelt prosjekt og mulighet for hel eller delvis husleiekompensasjon for leietakeren. Kostnadsrammene for prosjektene blir beregnet med basis i et gjennomført forprosjekt. Kostnadsrammene er fastsatt på et nivå som innebærer at man med 85 pst. sannsynlighet skal klare å holde dem.

Kurantprosjektene er prosjekter der husleie skal dekkes innenfor leietakernes eksisterende budsjetttramme. Disse blir behandlet etter forenklede prosedyrer innenfor rammene av en egen fullmakt fra Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak XIII.

Statsbygg har ansvaret for eiendomsforvaltningen etter ferdigstillelse.

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
24.1	Driftsinntekter	-3 928 570	-3 974 855	-4 281 421
24.2	Driftsutgifter	2 193 748	1 766 660	1 660 044
24.3	Avskrivninger	815 110	720 000	839 000
24.4	Renter av statens kapital	65 336	62 900	69 700
24.5	Til investeringsformål	999 645	924 594	1 029 976
24.6	Til reguleringsfondet	47 756	-23 248	-79 392
	Sum post 24	193 026	-523 949	-762 093

Statsbygg skal over sitt driftsbudsjett dekke alle utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold, avskrivninger og renter, samt avsette midler til nye investeringer.

Resultatregnskapet omfatter bare den delen av driften som faller inn under kap. 2445 Statsbygg i statsregnskapet. Balansen omfatter på samme måte kun de eiendommene som Statsbygg forvalter innenfor den statlige husleieordningen. I 2015 vil Statsbygg over eget driftsbudsjett dekke om lag 1 mrd. kroner av de samlede investeringene på om lag 4 mrd. kroner, jf. post 24.5 Til investeringsformål.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Inntektene består av husleie fra leietakerne, salg av eiendom og rådgivningsoppdrag.

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene består i hovedsak av administrasjon og lønn samt forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene.

I 2015 foreslås det en ekstra bevilgning på 50 mill. kroner til vedlikehold av fengslene. Midlene skal brukes på tiltak for å hindre svikt i sentrale bygningsdeler, og kommer som tillegg til de vedlikeholdsmidler Statsbygg bruker innenfor sine rammer. Det foreslås videre en ekstra bevilgning på 15 mill. kroner som ledd i arbeidet med å fase ut fossil fyringsolje som grunnlast innen utgangen av 2016. Det foreslås å omdisponere 100 mill. kroner til underpost 24.5 Til investeringsformål, jf. omtale nedenfor.

Underpost 24.3 Avskrivninger

Alle eiendeler blir avskrevet lineært, men med ulik avskrivningstid. Fra og med 2015 vil anleggsmidler bli avskrevet fra det tidspunktet de tas i bruk, jf. forslag til romertallsvedtak XV. Dette utgjør et avvik fra hovedregelen om avskrivningstidspunkt for forvaltningsbedriftene, jf. St.prp. nr. 48 (2004–2005) *Om bevilgningsreglementet* og Innst. S nr. 187 (2004–2005). Starttidspunktet for avskrivninger hos Statsbygg har tidligere vært 1. januar året etter at anleggsmidlene ble tatt i bruk.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

Forslaget til bevilgning er i samsvar med retningslinjer for utregning av renter i statlige forvaltningsbedrifter.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten gjelder avsetning til investeringsformål, jf. omtale under kap. 5445, post 39 Avsetning til investeringsformål. Avsetningen finansierer deler av byggebevilgningen på kap. 2445 Statsbygg. Gevinst ved salg av eiendom som reinvesteres blir også ført på denne posten.

Innføring av nye statlige regnskapsstandarder (SRS) hos Statsbygg innebærer at enkelte tiltak som tidligere har vært klassifisert som vedlikehold under underpost 24.2 Driftsutgifter fra og med 2015 vil bli klassifisert som investering under underpost 24.5 Til investeringsformål og avskrevet over forventet levetid. Det foreslås derfor omdisponert 100 mill. kroner fra underpost 24.2 til underpost 24.5. Økte inntekter på kap. 5445, post 39 Avsetning til investeringsformål motsvares av tilsvarende økning på kap. 2445, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. På sikt vil vridningen fra drifts- til investeringskostnad medføre en økning i avskrivningene som må kompenseres med tilsvarende reduksjon av Statsbyggs driftsresultat, jf. at innføringen av nye regnskapsstandarder skal være budsjettneutryl.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

I 2015 er det lagt opp til å bruke 79,4 mill. kroner av reguleringsfondet. Fondet blir brukt til å kompensere eventuelle avvik i driftsinntekter og driftsutgifter. Videre skal fondet dekke skadetilfeller på de eiendommene som Statsbygg forvalter. Med hjemmel i fullmakt, jf. forslag til romertallsvedtak

X, som gir departementet anledning til å overskride årlige bevilgninger, kan departementet bruke midler fra fondet til å utvide rammen for investeringsbudsjettet under kap. 2445 Statsbygg.

Rapport

Den statlige husleieordningen skal sikre et verdibevarende vedlikehold av eiendommene som Statsbygg forvalter. Statsbygg gjennomfører for tiden en systematisk kartlegging av tilstanden på store deler av porteføljen, eksklusive fengslene. Basert på 1,27 mill. kvadratmeter bygningsmasse, tilsvarende 47 pst. av samlet bygningsmasse, er det målt en gjennomsnittlig tilstandsgrad (TG) på 1,0. Nivået indikerer at porteføljen i snitt er i god teknisk stand. Et verdibevarende vedlikehold har som målsetting en gjennomsnittlig tilstandsgrad på 1.

Det er gjennomført en kartlegging av fengslene som viser at om lag 45 pst. av fengslene har TG2 og TG3, som er den dårligste kategorien. For bygg med TG3 er anbefalingen at vedlikeholdsetterslepet elimineres innen fem år. For bygg med TG2 bør etterslepet elimineres innen ti år.

Eiendomsforvaltningen skal også være kostnadseffektiv. Resultatene måles gjennom antall kvadratmeter forvaltningsareal per driftsansatt. For fengslene var ambisjonsnivået for 2013 minimum 6 600 kvadratmeter (resultat 6 644). For resten av porteføljen var ambisjonsnivået for 2013 minimum 8 000 kvadratmeter (resultat 8 109). Resultatene viser at ambisjonene ble nådd. Kostnadseffektivitet måles også gjennom nivået på driftskostnadene per kvadratmeter. Ambisjonene for 2013, som ble nådd, var maks 96 kroner per kvadratmeter for fengslene (resultat 95) og maks 112 (resultat 105) kroner per kvadratmeter for de øvrige.

Areal- og energieffektivitet måles gjennom klimakorrigert og driftsnormert energiforbruk. Ambisjonsnivået i 2013 var at energiforbruket per kvadratmeter ikke skulle overstige 280 kWh for fengslene og 200 kWh for resten av bygningsmassen. Resultatet ble henholdsvis 299 kWh/m² og 200 kWh/m². Dette betyr at ambisjonen for fengslene ikke ble nådd. Det er satt i gang tiltak for å oppnå ønsket nivå i 2014.

Statsbygg har gjennomgått og utbedret eksisterende bygningsmasse i henhold til plan for universell utforming innen 2025. I 2013 ble 55 bygninger og om lag 150 000 kvadratmeter utbedret.

For rådgivningsvirksomheten er det et mål at Statsbygg skal tilby rådgivning til alle statlige virksomheter, slik at blant annet føringer for energi-

bruk og universell utforming ivaretas i hele statens byggportefølje, både eide og leide bygg. Statsbyggs rådgivningsoppdrag omhandler særlig plansaker, områdeutvikling, konsekvensutredninger, kostnadsvurderinger og leie av lokaler i det private markedet. Etterspørselen etter rådgivning økte i 2013, og ved utgangen av året hadde Statsbygg 30 pågående utviklings- og rådgivningsoppdrag.

Budsjettforslag

Samlet foreslås kravet til driftsresultat økt med 238,1 mill. kroner. Forslaget om økt driftsresultat skyldes blant annet at 166 mill. kroner i salgssinntekter for eiendommer i Bergen som et engangstilfelle vil bli benyttet til andre formål. Videre foreslås det omdisponert 20 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen utenfor den statlige husleieordningen, jf. omtale under kap. 533, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Det foreslås også å overføre 36,1 mill. kroner til kap. 534 Erstatningslokaler for departementene, post 45 til tiltak i erstatningslokaler, jf. omtale under kap. 534, post 45.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Bevilgningen omfatter midler til prosjektering av prioriterte byggesaker. Bevilgningen dekker prosjektering av ordinære byggeprosjekter fram til fullført forprosjekt.

Rapport

I 2013 ble det blant annet bevilget midler til prosjektering av nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen, nybygg til Brønnøysundregistrene, Beredskapssenter for politiet, Samisk videregående skoler i Karasjok og Kautokeino, portbygg ved Ila fengsel og teknisk infrastruktur og planarbeid i regjeringskvartalet. Bevilgningen ble nyttet til disse prosjektene.

Budsjettforslag

I 2015 foreslås det å sette av 21,4 mill. kroner til ferdigstillelse av prosjektering av nye lokaler til Brønnøysundregistrene. I tillegg foreslås det å avsette 46 mill. kroner til å prosjektere sikringstiltak i regjeringskvartalet og regjeringens representasjonsanlegg, 55 mill. kroner til planlegging

av nytt regjeringskvartal og 30 mill. kroner til planlegging og prosjektering av Beredskapssenter for politiet.

Samlet foreslås det en bevilgning på 152,4 mill. kroner i 2015.

Post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til oppstart av nye byggeprosjekter innenfor husleieordningen.

Rapport

I 2013 ble det bevilget midler til oppstart av Nytt Nasjonalmuseum på Vestbanen i Oslo, Kunst- og designhøgskolen i Bergen og nytt teknologibygg ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Midlene er nyttet til arbeider i oppstartsfasen.

Budsjettforslag

Det foreslås en oppstartsbevilgning på 49 mill. kroner til utvidelse av kapasiteten ved Politiets utlendingsinternat på Trandum. Prosjektet har en kostnadsramme på 139 mill. kroner per 1. juli 2015. Prosjektet forventes ferdigstilt andre halvår 2016.

Post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen omfatter midler til prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter på oppdrag fra departementene. Stortinget gir årlig en egen fullmakt til å gjennomføre disse prosjektene, og departementet har i eget rundskriv utarbeidet retningslinjer for gjennomføring av kurantprosjekter, jf. forslag til romertallsvedtak XIII.

Rapport

I 2013 ble det benyttet 345 mill. kroner til prosjektering av 50 kurantprosjekter og igangsetting av 25 kurantprosjekter.

Budsjettforslag

Det foreslås å øke posten med 58,1 mill. kroner til investeringsformål til kapasitetsutvidelser ved eksisterende fengsler.

Samlet foreslås en bevilgning på 199,1 mill. kroner i 2015.

Post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Bevilgningen skal sikre optimal framdrift i de prosjektene som pågår.

Rapport

I 2013 ble det brukt 806,8 mill. kroner på posten. Aktivitetsbygget ved Oslo fengsel ble ferdigstilt andre halvår 2013. Ferdigstillelsen var et halvt år

forsinket. Forventet sluttkostnad er 125 mill. kroner. Kostnadsrammen var på 162,5 mill. kroner. Eidsvollsbygningen og samlokaliseringsprosjektet ved Høgskolen i Bergen ferdigstilles i 2014. I tillegg var det avsatt midler til sluttoppgjør og reklamasjon for bygg som ble ferdigstilt i 2012 eller tidligere.

Budsjettforslag

Følgende prosjekter på kap. 2445 er under arbeid i 2015:

	Oppstart	Avtalt ferdigstillelse	Kostnadsramme per 1. juli 2015	Forslag 2015 (i mill. kr)
<i>Bygg under Kulturdepartementet:</i>				
Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, nybygg	2013	2019	5 660,0	475,9
<i>Bygg under Kunnskapsdepartementet:</i>				
Høgskolen i Sør-Trøndelag, nytt teknologibyg	2013	2016	727,7	250,0
Kunst- og designhøgskolen i Bergen, nybygg for samlokalisering	2013	2017	1 097,1	166,0
<i>Bygg under Justis- og beredskapsdepartementet:</i>				
Ila fengsel og forvaringsanstalt	2014	2016	113,4	40,0
<i>Prosjekt under Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>				
Sikker teknisk infrastruktur i regjeringsskvartalet	2014	2018	2 500,7	480,0
Prosjekter i reklamasjonsfasen				111,7
Samlet forslag post 33				1 523,6

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2015.

Målet med nybygg for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på Vestbanen i Oslo er å skape et vitalt, nasjonalt forsknings- og formidlingssenter for de visuelle kunststartene. Det vises også til Prop. 108 S (2012–2013) *Nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen* og Innst. 337 S (2012–2013). Nytt teknologibyg ved Høgskolen i Sør-Trøndelag skal samle teknologimiljøene på Kalv-

skinnen i Trondheim. Prosjektet består av et nybygg og rehabilitering av noe eksisterende bygningsmasse. Nybygg for samlokalisering av Kunst- og designhøgskolen i Bergen skal samle høgskolens virksomhet som i dag drives på flere ulike adresser. Prosjektet Ila fengsel og forvaringsanstalt har som målsetting å styrke sikkerheten ved fengselet.

Ved Stortingets behandling av Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014* ble det vedtatt en opp-

startsbetaling på 40 mill. kroner til Sikker teknisk infrastruktur i regjeringkvartalet. For 2015 foreslås en bevilgning på 480 mill. kroner til videreføring av prosjektet. Ekstern kvalitetssikring av prosjektet er startet. Dersom kvalitetssikringen skulle tilsi at kostnadsrammen bør revideres, vil Regjeringen fremme forslag om revidert kostnadsramme for Stortinget.

Samlet foreslås det en bevilgning på 1 523,6 mill. kroner i 2015.

Post 34 Videreføring av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen gjelder videreføring av kurantprosjekter som er startet opp i tidligere budsjetterminer.

Rapport

I 2013 ble det brukt 683 mill. kroner til videreføring av kurantprosjekter. Det pågikk om lag 60 prosjekter i bygge- og reklamasjonsfase. Av disse ble 15 prosjekter ferdigstilt i 2013. Alle prosjektene i 2013 ble ferdigstilt innenfor avtalt kostnad og ferdigstillestidspunkt.

Budsjettforslag

Det er for tiden om lag 16 kurantprosjekter under arbeid. I tillegg er om lag 20 prosjekter i reklamasjonsfasen. Bevilgningen på posten justeres i tråd med estimert behov for midler til videreføring av kurante byggeprosjekter, og foreslås redusert med 143,8 mill. kroner til 450 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utstyr på eiendommene, kostnader til mindre ombygginger, utvidelser, brukertilpasninger og installering av tekniske anlegg på eiendommer som Statsbygg forvalter.

Rapport

Bevilgningen i 2013 ble i hovedsak nytt til innkjøp av driftsmidler som skal aktiveres og avskri-

ves. Dette gjelder investeringer i IKT og større utstyr til Statsbyggs administrasjon og til drift av Statsbyggs eiendommer. I tillegg er det gjennomført mindre ombygginger på bygg innenfor husleieordningen. Utbedring av strømforsyningen i regjeringkvartalet ble igangsatt i 2013 med ferdigstillelse første kvartal 2014.

Budsjettforslag

Risikoanalysene for regjeringsbygningene R5, R6 og regjeringens representasjonsanlegg har avdekket enkelte sikkerhetsmessige svakheter. Det er derfor behov for å gjennomføre enkelte tiltak. Det vil i hovedsak dreie seg om installasjon av enkelte alarm- og overvåkningspunkter og utskifting av dører, luker og lignende i bygningsskallet som ikke fyller anbefalte tekniske krav til sikkerhet. Det foreslås å øke bevilgningen med 34 mill. kroner til dette arbeidet.

Det foreslås å omdisponere 100 mill. kroner fra Statsbyggs driftsbudsjett for å ivareta endringer som følger av nye statlige regnskapsstandarder, jf. omtale under kap. 2445, underpost 24.2 Driftsutgifter og 24.5 Til investeringsformål.

Samlet foreslås det en bevilgning på 206 mill. kroner i 2015.

Post 49 Kjøp av eiendommer, kan overføres

Bevilgningen skal dekke kjøp av eiendommer og tomter til bruk i aktuelle byggeprosjekter.

Rapport

I 2013 ble det kjøpt eiendom for 145,1 mill. kroner. Det ble bevilget 70 mill. kroner. Merforbruket ble finansiert i tråd med fullmakter gitt av Stortinget. Sørlandets kunnskapspark i Kristiansand, eiendom til Havforskningsinstituttet i Bergen og to leiligheter i Longyearbyen ble kjøpt.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 72 mill. kroner i 2015.

Tabell 6.3 Statsbyggs balanse

	Regnskap 2012	Regnskap 2013	Overslag 2014	Overslag 2015
Eiendeler:				
Omløpsmidler	637 862	614 796	626 329	620 563
<i>Sum omløpsmidler</i>	<i>637 862</i>	<i>614 796</i>	<i>626 329</i>	<i>620 563</i>
<i>Inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	2 514 669	3 488 983	2 146 784	2 822 769
Ferdigstilte bygg/eiendommer	29 839 152	31 730 632	34 629 994	34 942 640
<i>Sum inntektsgivende eiendommer</i>	<i>32 353 821</i>	<i>35 219 615</i>	<i>36 776 778</i>	<i>37 765 409</i>
<i>Ikke-inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	0	0	0	0
Ferdigstilte bygg/eiendommer	0	0	0	0
Obligasjoner/leieboerinnskudd	19 184	19 184	19 184	19 184
<i>Sum ikke-inntektsgivende eiendommer</i>	<i>19 184</i>	<i>19 184</i>	<i>19 184</i>	<i>19 184</i>
Inventar og utstyr	143 195	177 476	244 569	284 147
<i>Sum anleggsmidler</i>	<i>32 516 200</i>	<i>35 416 275</i>	<i>37 040 531</i>	<i>38 068 740</i>
<i>Sum eiendeler</i>	<i>33 154 062</i>	<i>36 031 071</i>	<i>37 666 860</i>	<i>38 689 303</i>
Gjeld og egenkapital:				
Kortsiktig gjeld	178 040	107 218	142 629	124 924
Rentebærende gjeld staten	2 015 435	2 569 428	3 196 762	3 747 046
Ikke rentebærende gjeld staten	19 184	19 184	19 184	19 184
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>2 034 619</i>	<i>2 588 612</i>	<i>3 215 946</i>	<i>3 766 230</i>
Reguleringsfond	459 823	507 579	312 946	289 698
Egenkapital for øvrig	30 481 580	32 827 662	33 995 339	34 508 451
<i>Sum egenkapital</i>	<i>30 941 403</i>	<i>33 335 241</i>	<i>34 308 285</i>	<i>34 798 149</i>
<i>Sum gjeld og egenkapital</i>	<i>33 154 062</i>	<i>36 031 071</i>	<i>37 666 860</i>	<i>38 689 303</i>

Kap. 5445 Statsbygg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
39	Avsetning til investeringsformål	999 645	924 594	1 029 976
	Sum kap. 5445	999 645	924 594	1 029 976

Post 39 Avsetning til investeringsformål

Under posten føres avsetninger fra driftsregnskapet som blir brukt til investeringsformål. Midlene

blir ført til inntekt i statsregnskapet, jf. omtale under kap. 2445 Statbygg, post 24 Driftsresultat, underpost 24.5 Til investeringsformål.

Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
40	Salgsinntekter, Fornebu	5 778	200	200
	Sum kap. 5446	5 778	200	200

Post 40 Salgsinntekter, Fornebu

Under posten føres inntekter fra salg av gjenstående statlige arealer på Fornebu, se omtale under kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet. Det foreslås budsjettert med uendrede salgsinntekter i 2015.

Programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Utgifter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	341 664	364 055	343 900	-5,5
541	IKT-politikk	22 010	18 879	13 450	-28,8
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	29 196	23 832	42 950	80,2
	Sum kategori 13.40	392 870	406 766	400 300	-1,6

Inntekter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT	13 849	7 251	17 400	140,0
	Sum kategori 13.40	13 849	7 251	17 400	140,0

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har koordineringsansvaret for forvaltningspolitikken. Forvaltningspolitikken handler om styring, organisering, ledelse og kompetanseutvikling. Forvaltningspolitikken fastsetter felles rammer for hvordan statsforvaltningen bør arbeide og være organisert. Hver enkelt sektor, departement og underliggende virksomhet har et selvstendig ansvar for å organisere seg og arbeide slik at de politiske målene blir oppnådd. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har dessuten ansvar for å bidra til at statens styring av kommunesektoren er samordnet, helhetlig og konsistent.

Departementet har også ansvaret for å samordne IKT-politikken, jf. Meld. St. 23 (2012–2013) *Digital agenda for Norge* og Innst. 370 S (2012–2013). Ansvaret innebærer blant annet å identifisere sektorovergripende utfordringer, og å initiere, koordinere og følge opp tverrgående tiltak. Formålet med IKT-politikken er å fornye, forenkle

og forbedre offentlig sektor gjennom bruk av IKT. IKT-politikken skal også legge til rette for at næringsliv og innbyggere utnytter mulighetene IKT gir for verdiskaping og innovasjon, og demokratisk deltakelse for alle.

Digital agenda for Norge beskriver status, utfordringer og tiltak hvor gjennomføringsansvaret er fordelt på ulike departementer. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har et koordineringsansvar for oppfølgingen.

Innenfor IKT-politikken har departementet et særskilt ansvar for å koordinere og arbeide for en styrket IKT-sikkerhet i statsforvaltningen. Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for å samordne forebyggende IKT-sikkerhet i samfunnet som helhet.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er departementets fagorgan for forvaltnings- og IKT-politikken i offentlig sektor. Difi har faglig frihet til

å initiere og gjennomføre utredninger innenfor sitt ansvarsområde. Difis primærmålgruppe er statsforvaltningen. Samtidig arbeider Difi også med blant annet innovasjon mot kommunesektoren, jf. programkategori 13.70, samt opp mot næringsliv, frivillige organisasjoner og innbyggere.

Difi skal arbeide for at forvaltningen gjennom god organisering, ledelse og kompetanse, kjennetegnes av kvalitet, effektivitet, brukeretting, åpenhet og medvirkning.

Difi skal samordne arbeidet med digitaliseringen i statsforvaltningen. Dette innebærer et ansvar for god kunnskapsoversikt, initiere tverrgående tiltak og være en pådriver for virksomhetenes arbeid med digitalisering av arbeidsprosesser og tjenester.

Direktoratet er også fagorgan for forebyggende IKT-sikkerhet i statsforvaltningen og har en tilsynsrolle med offentlige og private virksomheter etter forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. Difi skal også legge til rette for innovasjon gjennom tilrettelegging for viderebruk av offentlige data. Difi samordner videre norsk deltakelse i EU-programmer som har stor betydning for digitalisering av offentlige tjenester i Norge.

Difi har innenfor offentlige anskaffelser ansvar for å legge til rette for at offentlige virksomheter har god kompetanse og organiserer sine anskaffelser på en formålstjenlig og effektiv måte. Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede faglige ansvaret for offentlige anskaffelser. For nærmere omtale av anskaffelsesområdet vises det til Prop. 1 S (2014–2015) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Difi forvalter flere viktige tjenester for offentlig sektor. Blant annet medvirker ID-portens kvalitet, transaksjonsvolum og utbredelse sterkt til høy bruk av digitale tjenester. Difi forvalter også Offentlig elektronisk postjournal (OEP), Doffin, Norge.no og data.norge.no, som er et register over åpne, offentlige data i Norge.

Av nye tjenester arbeider Difi med å etablere Digital postkasse til innbyggerne. Difi har også i 2014 etablert Register over digital kontaktinformasjon og reservasjon som inneholder e-postadresse og mobilnummer til innbyggere.

Utviklingstrekk og utfordringer

Norge har en stor og velfungerende offentlig sektor sammenliknet med mange andre land. Innbyggerundersøkelsen fra 2013 viser at innbyggerne gjennomgående er tilfredse med det offentlige tjenestetilbudet, selv om det er betydelige variasjo-

ner mellom tjenestemrådene. Undersøkelsen viser at innbyggerne generelt har tillit til offentlig sektor.

Norsk forvaltning scorer høyt på internasjonale rangeringer når det gjelder tema som effektivitet, retts- og forvaltningskultur og kontroll med korrupsjon. Forvaltningen står likevel overfor utfordringer, noe også undersøkelser fra blant annet OECD og Riksrevisjonen viser.

I NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* pekte kommisjonen på en rekke utfordringer knyttet til politi og beredskap. Oppsummert var kritikken særlig knyttet til mangel på gjennomføringskraft og resultatorientering, for svak evne til samordning og samhandling og at forvaltningen ikke har tilstrekkelig fokus på effektivitet og god teknologianvendelse. Utfordringene er til dels knyttet til å utvikle en forvaltning som i større grad skaper resultater innen hver sektor og dels å få forvaltningen til å arbeide bedre på tvers av fag- og ansvarsområder. Dette er utfordringer for forvaltningen mer generelt, men har ulik styrke og relevans i ulike deler av forvaltningen.

IKT og digitalisering bidrar til å effektivisere offentlig sektor og gi bedre tjenester til innbyggere og næringsliv. Selv om de aller fleste innbyggere i dag bruker digitale tjenester, har utviklingen av nye digitale tjenester i offentlig sektor gått forholdsvis sakte de siste årene. Innbyggere og næringsliv må fremdeles forholde seg til mange papirbaserte tjenester fra det offentlige.

Mange innbyggere kan av ulike årsaker oppleve at møtet med det offentlige kan være tidkrevende og vanskelig. Noen må forholde seg til ulike instanser for å få tjenestene de trenger, og må registrere samme informasjon flere ganger. Uklart språk, uklare brev og skjemaer og komplisert regelverk kan gjøre kommunikasjonen mellom forvaltningen og brukerne vanskelig. Dette fører til unødvendig bruk av tid og ressurser i forvaltningen, for innbyggere og for næringsliv.

Digitaliseringen skal bidra til å forenkle samhandlingen mellom det offentlige og innbyggere og næringsliv. Digitale tjenester gjør offentlige tjenester mer tilgjengelige for brukerne, og sparer tid både for brukere og for forvaltningen. For å nå dette målet er det ikke tilstrekkelig å utvikle nye digitale tjenester basert på papirbaserte arbeidsprosesser. Forenkling ved bruk av IKT krever i tillegg nytenkning av interne arbeidsprosesser og organisasjonsutvikling.

Innbyggere og næringsliv etterspør i økende grad tjenester og løsninger som forutsetter at informasjon utveksles på en effektiv måte mellom virksomheter i offentlig sektor. Både teknologi- og

samfunnsutviklingen gjør det nødvendig å koordinere IKT-utviklingen på tvers av fag- og ansvarsområder.

Et viktig tiltak for å koordinere IKT-utviklingen er å utvikle noen fellesløsninger, også kalt felleskomponenter. Felleskomponenter legger til rette for gode tjenester på tvers av virksomheter i offentlig sektor. Nasjonale felleskomponenter gir brukerne en enklere hverdag, blant annet ved at de får én felles innloggingsløsning til offentlige digitale tjenester. Altinn og ID-porten er to nasjonale felleskomponenter. Andre nasjonale felleskomponenter er registrene med informasjon om personer (Folkeregisteret, under Finansdepartementets ansvarsområde), eiendom (Matrikkelen, under Kommunal- og moderniseringsdepartementet) og virksomheter (Enhetsregisteret, under Nærings- og fiskeridepartementet). Statistikken viser at bruken av etablerte felleskomponenter som ID-porten og Altinn stadig øker.

En viktig forutsetning for digitalisering av offentlige tjenester er at regelverket er tilpasset og understøtter digital kommunikasjon med innbyggere og næringsliv, gjør det mulig å gjenbruke informasjon og legger til rette for automatisert saksbehandling der dette er relevant. En kartlegging av hindringer i regelverk for digital kommunikasjon, viser at utfordringene først og fremst er knyttet til tolkning av regelverket, og hvilke muligheter som ligger i det.

Sikre og robuste IKT-løsninger samt gode systemer for styring av informasjonssikkerhet er en forutsetning for å oppnå gevinster ved digitalisering. Skiftende trusselbilde gjør det nødvendig å kontinuerlig følge med på sikkerhetstilstanden i offentlig sektor. Ansvar for IKT-sikkerhet ligger hos hver enkelt virksomhetsleder i staten. Det er imidlertid et behov for koordinering av dette arbeidet i statsforvaltningen gjennom ulike tiltak fra Difi.

IKT har et stort potensial for verdiskaping og innovasjon, ikke bare i offentlig sektor, men i hele samfunnet. IKT-politikken tar utgangspunkt i at avansert bruk av IKT kan styrke næringslivets konkurransedyktighet og øke samfunnets totale produktivitet og innovasjonsevne. For eksempel kan effektiv bruk av nye teknologier, som skytje-

nester og avanserte analyser av store datamengder («Big data»), gi store besparelser for offentlig sektor og samfunnet for øvrig. Skytjenester kjennetegnes ved at de leveres over internett, de skalerer enkelt og raskt opp og ned i kapasitet, og er priset løpende etter bruk.

Tilstrekkelig tilgang på avansert IKT-kompetanse og IKT FoU er viktige forutsetninger for at potensialet i nye teknologier kan omsettes til konkrete gevinster i offentlig sektor og i næringslivet.

Åpne, offentlige data er viktig for verdiskaping og innovasjon fordi private aktører kan utvikle nye tjenester, produkter og forretningsmodeller basert på disse dataene. Arbeidet med å gjøre offentlige data tilgjengelig for viderebruk har pågått i flere år. Stadig flere offentlige datasett er tilgjengelige i maskinleselige formater. I 2014 er det lagt til rette for at noen av de viktigste nasjonale kartdata er blitt åpne og gratis for alle, jf. programkategori 13.90. Selv om det har skjedd en positiv utvikling, er det fortsatt mulig å øke mengden av tilgjengelige data for viderebruk. Utfordringer knyttet til intern forvaltningskultur og finansierings- og driftsmodeller for offentlige fagsystemer gjør arbeidet krevende.

Digitaliseringen av samfunnet forutsetter at innbyggerne er i stand til å ta i bruk nye digitale tjenester og løsninger både fra offentlig og privat sektor. Norge ligger langt framme internasjonalt når det gjelder befolkningens tilgang til IKT og internett. I EU har 21 pst. aldri brukt internett, mens i Norge er andelen tre pst.³ For å redusere denne andelen ytterligere er det behov for å legge til rette for at så mange som mulig får gode muligheter til å ta i bruk og utvikle sin digitale kompetanse. Dette gjelder blant annet eldre og de som er utenfor arbeidslivet. Det er også viktig at digitale tjenester er enkle å bruke og at de er universelt utformet. En kartlegging av kunnskapen om kravene i lov og forskrift om universell utforming av IKT-løsninger som Difi har gjennomført, viser at det er behov for å øke kunnskapen om regelverket.

³ Basert på EUs siste oppdaterte måling (scoreboard) for Digital Agenda for Europe.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.4 Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Hovedmål	Resultatmål
1. En effektiv, tillitvekkende og åpen forvaltning	1.1. Være en pådriver for å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Fjerne og redusere tidstyver i forvaltningen og for innbyggere 1.2. Styrket samordning av IKT-utviklingen i offentlig sektor 1.3. Robust drift og hensiktsmessig videreutvikling av felles IT-løsninger i Difi 1.4. Styrket arbeid med informasjonssikkerheten i statsforvaltningen 1.5. Offentlige anskaffelser som strategisk virkemiddel for forvaltningsutvikling og økt innovasjon
2. En IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle	2.1. Følge opp gjennomføringen av tiltakene i Digital agenda for Norge 2.2. Styrket digital deltakelse og kompetanse for grupper med størst behov 2.3. Utvikle nasjonal politikk for skytjenester 2.4. Økt tilgjengeliggjøring og viderebruk av offentlige data i sentrale sektorer 2.5. Arbeide for internasjonal forankring av norsk IKT-politikk

Hovedmål 1 En effektiv, tillitvekkende og åpen forvaltning

Regjeringen vil fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Forvaltningen i Norge skal legge til rette for gode offentlige tjenester og ha høy tillit i befolkningen. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil derfor arbeide for å styrke kvalitet, effektivitet, brukerretting, åpenhet og medvirkning i forvaltningen. I arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre forvaltningen skal endringer forankres i sentrale forvaltningsverdier, som blant annet demokrati, rettsikkerhet, faglig integritet og effektivitet.

Rapport

Regjeringen har satt i gang et program for bedre styring og ledelse i forvaltningen. Programmet skal gå over flere år og har som målsetting å styrke forvaltningens gjennomføringsevne og resultatorientering. Programmet retter seg mot alle statens ledere og skal bidra til utvikling og endring gjennom tiltak på fem områder:

- Statlige ledere som tar ansvar og utnytter sitt handlingsrom.
- Strategisk anvendelse av IKT for virksomhetsutvikling og høy kvalitet i offentlig tjenesteyting.
- Effektiv sektorstyring med tydelige mål og prioriteringer og frihet i oppgaveløsningen.
- Tverrsektoriell ressursutnyttelse. En samhandlende stat med balanse mellom sektorhensyn og hensyn til felles oppgaveløsning.
- Bedre beslutningsgrunnlag for utforming av offentlige regelverk og tiltak.

Departementet satte tidlig i 2014 i gang en evaluering og gjennomgang av oppgaveløsning og måloppnåelse i Difi. Hensikten er å vurdere om formålet med etableringen av Difi er nådd, samt foreslå forbedringer og eventuelle endringer som støtter opp om Regjeringens mål om å forenkle, forbedre og fornye offentlig sektor. Departementet vil følge opp resultatene av gjennomgangen av Difi i 2015.

Regelverksendringene i forvaltningsloven og eForvaltningsforskriften trådte i kraft 7. februar 2014. Endringene gjør digital kommunikasjon til

hovedregelen når forvaltningen kommuniserer med innbyggere, næringsliv og internt. Regelverksendringene gjelder for hele offentlig sektor, både stat, kommune og fylkeskommune. Endringene i forskriften skjerper også kravet til at offentlige virksomheter skal ha system for intern kontroll for informasjonssikkerhet.

Departementet gjennomførte i 2013 en kartlegging av hindringer i regelverk for digital kommunikasjon.

Departementet koordinerte i 2013 utarbeidelsen av Norges andre handlingsplan i «Open Government Partnership» (OGP). Handlingsplanen inneholder tiltak knyttet til åpenhet og samarbeid med det sivile samfunn. Planen bygger på OGPs prinsipper og gjelder for 2013–2015.

Strategier og tiltak

Statlige virksomheter skal kjennetegnes ved god resultatorientering og gjennomføringsevne, kompetente ledere og medarbeidere. Den statlige styringen skal gi virksomheter, ledere og medarbeidere større tillit og mer handlingsrom. Rapporteringskrav skal reduseres og tidstyver skal fjernes slik at medarbeiderne kan bruke mer tid på sine kjerneoppgaver.

Et tiltak for å nå disse målene er program for bedre styring og ledelse. Difi bistår departementet i arbeidet med gjennomføringen av programmet.

I første fase av programmet vil mye av oppmerksomheten rettes mot topplederne i staten. Tydeligere resultatkrav til ledere, bedre oppfølging, etablering av møteplasser og tilbud om strategisk kompetanseutvikling skal styrke lederrollen i staten. Etersom IKT er en nødvendig forutsetning for å gjennomføre nødvendig tjeneste- og virksomhetsutvikling i den enkelte virksomhet, er det viktig at ledere har strategisk IKT-kompetanse og forstår og utnytter teknologi som sentral innsatsfaktor.

Det er også behov for tiltak for å sikre bedre grunnlag for beslutninger om organisering, regelverk, investeringer og andre offentlige tiltak. Departementet arbeider med en revisjon av utredningsinstruksen og vurderer tiltak for kvalitetssikring og bedre etterlevelse av kravene.

Regjeringen har som mål å skape en enklere hverdag for folk flest. Enklere regler, mindre byråkrati og mer aktiv bruk av IKT vil skape større frihet i hverdagen og et enklere møte mellom offentlig sektor og innbyggerne. Regjeringen vil identifisere og fjerne tidstyver i offentlig sektor som skaper unødig tidsbruk for innbyggere, næringsliv og internt i forvaltningen. Kommunal-

og moderniseringsdepartementet koordinerer dette arbeidet.

Felles løsning for elektronisk ID er en forutsetning for enkle og sikre digitale tjenester i forvaltningen. Innlogging med sikker elektronisk ID gjør det mulig med digital kommunikasjon av sensitiv og taushetsbelagt informasjon, som for eksempel helseopplysninger. EU vedtok i juli 2014 forordning om elektroniske transaksjoner i det indre marked basert på elektronisk ID og e-Signatur (eIDAS-forordningen). Departementet vil i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet bidra til implementering av forordningen i norsk rett.

Det er behov for bedre styring og organisering av IKT på tvers av sektor- og virksomhetsgrenser. For å styrke innsatsen på dette området ble det i 2012 etablert et samarbeidsråd for styring og koordinering av digitaliseringsarbeidet i offentlig sektor (Skate). Skate består av topplederne fra de mest sentrale statlige virksomhetene på IKT-området samt KS/KommIT. Skate har en sentral rolle i arbeidet med å utarbeide felles rammer for de nasjonale felleskomponentene. Skate ledes av Difi og arbeidet videreføres i 2015. Departementet sender også årlig ut Digitaliseringsrundskrivet til alle statlige virksomheter. Rundskrivet gir et helhetlig bilde av hvilke sentrale pålegg og anbefalinger som gjelder for virksomhetenes digitaliseringsarbeid.

Difi vil i 2015 ha ansvaret for to nye felleskomponenter: Digital postkasse til innbyggere og Register over digital kontaktinformasjon og reservasjon. Digital postkasse til innbyggere vil bli hovedkanalen for digital post fra forvaltningen til innbyggerne når den etableres sent i 2014. Den vil gjøre det mulig for forvaltningen å sende vedtak og andre viktige henvendelser digitalt. Register over digital kontaktinformasjon og reservasjon er et felles register over innbyggernes digitale kontaktinformasjon. Registeret inneholder også opplysninger om hvilke innbyggere som har reservert seg mot digital kommunikasjon. Disse felleskomponentene er viktige for den digitale tjenesteutviklingen i offentlig sektor.

Statlige forvaltningsorganer som i dag sender post på papir eller bruker postkassefunksjonalitet i Altinn, skal lage en plan for overgang til Digital postkasse til innbyggere innen 1. juli 2015. Statlige forvaltningsorganer som i dag sender post på papir til innbyggerne, skal ta den nye løsningen i bruk innen første kvartal 2016. En viktig oppgave for Difi i 2015 er å jobbe for at Digital postkasse til innbyggere tas i bruk både av tjenesteeierne og innbyggere.

Lov- og regelverk skal legges til rette for digital kommunikasjon med innbyggere og næringsliv.

Nye lover og regler bør utformes slik at de understøtter og legger til rette for digitale tjenester, digitalt førstevalg, informasjonsutveksling og gjenbruk av opplysninger. Departementet skal i 2015 følge opp kartleggingen av juridiske hindringer for elektronisk kommunikasjon og digitalt førstevalg.

Regjeringens ambisjoner for digitalisering av forvaltningen skal gjennomføres innenfor rammene av kravene til informasjonssikkerhet. Departementet skal følge opp arbeidet med å styrke informasjonssikkerheten i statsforvaltningen. Veiledning og hjelp til virksomhetene som tar i bruk styringssystemer for informasjonssikkerhet vil være en viktig del av Difis arbeid i 2015. Difi skal også gi vurderinger og anbefalinger når det gjelder egnede metodikker og tiltak for å sikre statlige IKT-systemer.

Gjennom sitt arbeid på anskaffelsesområdet skal Difi bidra til at virksomhetene i større grad kan gjøre effektive anskaffelser, som også resulterer i innovative løsninger og innovasjon i markedet. Direktoratet skal ha oppdatert kunnskap om hva som er god praksis med hensyn til å styre, planlegge, gjennomføre og følge opp offentlige anskaffelser. Direktoratet skal arbeide for at offentlige oppdragsgivere øker sin kompetanse, utvikler gode prosesser og organiserer sine innkjøp på en formålstjenlig måte.

Det er viktig at offentlig sektor har god kunnskap om og samhandler med markedet i form av gode innkjøpsrutiner, gode møteplasser og effektiv markedsdialog. Difi skal bidra til at dialogen mellom oppdragsgivere og næringsliv styrkes.

Difi skal være pådriver for at det etableres en digital kjede for hele innkjøpsprosessen, fra tilrettelegging for elektronisk konkurransegjennomføring og kunngjøring via Doffin til innlevering av tilbud og oppfølging av inngåtte avtaler. Dette vil være en prioritert oppgave i 2015.

Hovedmål 2 En IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle

Regjeringen vil gjennom en helhetlig IKT-politikk legge til rette for at Norge som samfunn utnytter mulighetene IKT og internett gir for verdiskaping og innovasjon. I takt med økende digitalisering er det også viktig å legge til rette for at så mange som mulig kan bruke de digitale tjenestene. Regjeringen arbeider derfor målrettet for å legge til rette for inkludering og digital deltakelse, også gjennom universell utforming og brukervennlighet.

Rapport

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har igangsatt aktiviteter og tiltak på de områder hvor departementet har et særskilt ansvar for å følge opp Stortingets behandling av Meld. St. 23 (2012–2013) *Digital agenda for Norge*.

Departementet har fått utarbeidet eksterne utredninger om samfunnets tilgang på avansert IKT-kompetanse, markedet for nye innovative betalingsløsninger og hindringer for digitalisering i næringslivet. Departementet har også fått utført en samfunnsøkonomisk analyse av verdien av åpen tilgang til kart- og eiendomsdata.

Departementet satte i 2013 i gang et arbeid med å følge opp målsettingen i *Digital agenda for Norge* om å halvere antallet som ikke er på nett innen 2017.

Forskriften om universell utforming av IKT-løsninger trådte i kraft 1. juli 2013. Med universell utforming menes utforming av nettløsninger og automater slik at disse kan benyttes av flest mulig. Fra 1. juli 2014 må alle nye nettsider og automater som brukes av allmennheten følge forskriften. Forskriften gjelder både for private og offentlige virksomheter. På oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, har Difi satt i gang en utredning av forskriftens virkeområde for utdanningssektoren. Utredningen skal foreligge ved årsskiftet 2014–2015.

I 2013 la departementet fram en overordnet strategi for IKT-forskning og -utvikling i Norge. Strategien skal blant annet danne grunnlaget for IKT 2025, et nytt stort forskningsprogram for IKT i regi av Norges forskningsråd som departementet delfinansierer. Departementet har også fulgt opp arbeidet med viderebruk av offentlige data i samarbeid med Difi. Dette omfatter også arbeidet med å implementere revisjoner i EU-direktivet om viderebruk av offentlig informasjon i norsk rett. Departementet arbeider også med oppfølging av enkelte tiltak i NOU 2013: 2 *Hindre for digital verdiskaping* (Digitutvalget).

Strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i oppfølgingen av *Digital agenda for Norge* legge vekt på å ha en god oversikt over utviklingen og status for tiltakene. I oppfølgingen vil departementet også legge vekt på dialog med eksterne aktører, som IKT-bransjen, næringsliv og akademien.

Departementet vil etablere og gjennomføre et flerårig nasjonalt program for å styrke den digitale kompetansen og deltagelsen i samfunnet. Programmet vil blant annet omfatte tverrsektorielle tiltak som kan gjennomføres i samarbeid mellom flere aktører, offentlige og private, samt frivillige organisasjoner. Programmet vil være et satsingsområde i 2015.

Departementet vil følge opp videreutvikling av forskrift om universell utforming av IKT-løsninger, og kommende europeisk regulering på området. For å bedre kunnskapen om kravene i forskriften, vil Difi styrke informasjon og veiledning til alle relevante målgrupper.

Departementet vil fortsette dialogen med relevante departementer om oppfølging av utredningen om samfunnets tilgang på avansert IKT-kompetanse. Departementet vil se særlig på hvordan fornying i offentlig sektor må støttes opp av IKT-kompetanse og forskning.

Departementet vil følge opp NOU 2013: 2 med særlig fokus på spørsmål knyttet til hvordan styringen og reguleringen av det globale internett påvirker rammebetingelser for digitaliseringen av det norske samfunnet.

Arbeidet med å utforme en norsk skypolitikk vil fortsette. Arbeidet er innrettet mot å tilrettelegge for at næringsliv og offentlige aktører i

større grad kan ta i bruk skytjenester, blant annet ved å utvikle veiledere og sjekklister, vurdere ulike modeller for offentlig innkjøp av skytjenester og gjennomgå relevant regelverk som kan være til hinder for bruk av slike tjenester.

Departementet vil i samarbeid med berørte departementer legge til rette for tilgjengeliggjøring og bruk av prioriterte datasett innenfor utvalgte sektorer. Departementet vil også følge opp revidert EU-direktiv om viderebruk av offentlige data, med sikte på implementering i norsk rett innen fristen i juli 2015. Departementet vil også vurdere revisjon av Norsk Lisens for Offentlige Data og retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data.

Prioriteringer i den nasjonale IKT-politikken påvirkes av utviklingen internasjonalt. Et eksempel er EUs satsing for å fremme et felles europeisk digitalt marked, som er et viktig tiltak i EUs IKT-strategi frem mot 2020, også kalt *Digital Agenda for Europe*. Norge bidrar i det internasjonale arbeidet på IKT-området og innsatsen er særlig rettet mot EU og OECD. Norge deltar i ulike internasjonale fora og EU-program, blant annet programmet «Connecting Europe Facility», se også kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram.

Kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	183 440	188 627	190 200
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	51 718	53 605	28 300
22	Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	6 832	5 560	18 300
23	Elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste, <i>kan overføres</i>	99 674	116 263	107 100
	Sum kap. 0540	341 664	364 055	343 900

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 01 økt med 4 mill. kroner til 192,627 mill. kroner og post 22 økt med 2,5 mill. kroner til 8,06 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) skal bidra til å nå målene om en effektiv, tillitvekkende og åpen forvaltning og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for direktoratet. Difi er lokalisert i Oslo og Leikanger.

Rapport

Forvaltningens gjennomføringsevne og samordningsbehov har vært viktige temaer for Difis aktiviteter i 2013. Difi har spesielt rettet oppmerksomheten mot direktoratenes rolle i gjennomføring av politiske mål, organisering av uavhengig myndighetsutøvelse og forvaltningens evne til å kommunisere klart med innbyggere og næringsliv. Klart lovspråk har vært et prioritert område. Gjennom formidling, veiledning og rådgivning har Difi identifisert og satt søkelys på sektorovergrepene utviklingstrekk og problemstillinger, og foreslått tiltak for forbedring. Slik har Difi bidratt til kunnskapsoverføring på tvers i forvaltningen.

Medarbeiderundersøkelsen i staten 2013 peker på betydningen av god ledelse, både for den enkelte medarbeiders jobbtilfredshet og engasjement, og for forvaltningens gjennomføringsevne. Difis arbeid med ledelse i 2013 har vært å bidra til et mer resultatorientert lederskap.

Arbeidet med felleskomponenter har vært høyt prioritert av Difi i 2013. Difi opprettet i februar 2014 Register over digital kontaktinformasjon og reservasjon. For å legge til rette for økt digital kommunikasjon inngikk Difi i mars 2014 avtale med e-Boks og Posten Norge (Digipost) om etablering av en løsning for sikker digital post fra forvaltningen til innbyggerne, Digital postkasse til innbyggere.

ID-portens kvalitet, transaksjonsvolum og utbredelse medvirker sterkt til høy bruk av de digitale tjenestene. ID-porten hadde over 40 millioner transaksjoner i 2013, mot 27 millioner i 2012. Det var også stor vekst i tallet på tjenesteeiere og tjenester. Den positive utviklingen har fortsatt inn i 2014. ID-porten var i 2013 i stabil drift, med svært få driftshendelser og ingen større driftsavbrudd.

Antall åpne offentlige datasett tilgjengelig på data.norge.no har økt fra 130 i 2012 til 1047 i 2013. Bruken av datasettene er økende.

Difi har startet arbeidet med å bygge opp et kompetansemiljø for å ivareta oppgaven med å styrke informasjonssikkerheten i statsforvaltningen. Det er gjennomført opplæringstiltak og behovskartlegging. Det er også etablert et godt samarbeid med Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

Difi etablerte i 2013 en tilsynsorganisasjon og lanserte en nettside med informasjon og veiledning om lov og forskrift og tilhørende standarder for universelt utformede IKT-løsninger.

Difis veiledning er et viktig virkemiddel for å styrke forvaltningens faglige kompetanse om

anskaffelser. Difi har i 2013 bidratt til omfattende opplærings- og utviklingstiltak i store statlige virksomheter og utarbeidet verktøy som skal gi bedre styring, kvalitet og mer effektive anskaffelser. Med utgangspunkt i behov og risiko har Difi i 2013 særlig rettet arbeidet mot kjøp av konsulenttjenester, IKT-anskaffelser og anskaffelser innen bygg- anlegg og eiendom.

Antall offentlige virksomheter med abonnement på Ehandelsplattformen økte med 36 pst. fra 2012 til 2013, til 276 virksomheter. Omsetningsvolumet økte også vesentlig, med 34 pst. til nærmere 7,9 mrd. kroner. Andelen elektroniske fakturaer til statlig sektor har også økt betydelig i 2013 og utgjorde mot slutten av 2013 nærmere 37 pst. Den positive utviklingen har fortsatt i 2014.

Budsjettforslag

Offentlige virksomheter og private leverandører bruker i dag store ressurser på gjennomføring av anbudskonkurranser. Levering av næringslivets tilbud skjer i all hovedsak på papir. En vridning fra papir til elektronisk innlevering av tilbud har et stort gevinstpotensial ved at næringsliv og offentlige virksomheter kan spare tid og redusere transaksjonskostnader. Fra 2016 skal det innføres nytt nasjonalt og EU-basert innkjøpsregelverk, hvor elektronisk kommunikasjon mellom kjøper og selger blir hovedregelen i alle anskaffelsesprosesser i offentlig sektor. Det gir behov for å etablere en felles digital løsning for innlevering av tilbud elektronisk. For å imøtekomme dette behovet vil Difi videreutvikle sentrale deler av e-handelssatsingen, som fra 2011 har blitt bygget opp for å støtte formidling av elektronisk faktura og fra 2013 også er tilrettelagt for formidling av kataloger og ordre. Det sentrale adresseregistret brukt til elektronisk faktura og e-handel (ELMA) foreslås gjenbrukt og styrket, slik at det blir et helhetlig elektronisk mottaks- og adresseregister for offentlige og private virksomheter.

Gode, stabile registre over digitale kontaktpunkter er nødvendig for digital kommunikasjon i og med forvaltningen. Gjenbruk av adresseregistre fra e-handelsarbeidet vil være sentralt for å imøtekomme behovet for gode digitale løsninger både i privat og offentlig sektor. Forslaget er en forutsetning for å få på plass flere digitale verktøy for å understøtte hele anskaffelsesprosessen. Bevilgningen foreslås derfor økt med 7 mill. kroner. Det foreslås også å øke kap. 540, post 21 knyttet til e-handelsaktiviteter, jf. omtale under kap. 540, post 21.

Samlet foreslås det en bevilgning på 190,2 mill. kroner på posten. Det er da tatt hensyn til lønns- og prisjustering og innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3540, postene 03 og 04, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til Difis utviklingsoppgaver og IKT-prosjekter. Bevilgningen dekker i tillegg deltakelse i det europeiske prosjektet e-SENS (Electronic Simple European Networked Services). Deltakelsen i prosjektet er delvis finansiert ved refusjoner fra EU, jf. kap. 3540, post 03.

Budsjettforslag

E-handelssatsingen avsluttes i nåværende form i 2014. Posten foreslås derfor redusert med 23,5 mill. kroner.

I forbindelse med teknisk tilrettelegging og implementering av krav til elektronisk kommunikasjon i nytt anskaffelsesregelverk foreslås det å øke bevilgningen med 4 mill. kroner til e-handelsaktiviteter. Dette omfatter også deltakelse i det europeiske samarbeidet for grenseoverskridende e-handel.

Samlet foreslås det en bevilgning på 28,3 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 22 Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste

Posten dekker utgifter for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører. På vegne av offentlige virksomheter har Difi avtale med BankID, Buypass og Commfides. Hver gang en innbygger bruker en elektronisk ID utstedt av disse til en offentlig tjeneste, vil det utløse et betalingskrav. Bevilgningsforslaget er

basert på forventet volum for den enkelte virksomhet. Kostnadene for enkelte virksomheter blir fakturert, jf. kap. 3540, post 05.

Posten dekker også utgifter for bruk av Sikker digital posttjeneste til innbyggere, hvor det er inngått avtale med Digipost og e-Boks, samt kostnader for innlogging til postkassene via ID-porten. Disse kostnadene faktureres den enkelte virksomhet, jf. kap. 3540, post 05. Det er mange usikre faktorer som påvirker brukskostnadene for denne tjenesten, og estimatene som bevilgningsforslaget bygger på er derfor usikre.

Budsjettforslag

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå og for bruk av Sikker digital posttjeneste i 2015 foreslås det en bevilgning på 18,3 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 05, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 23 Elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste, kan overføres

Posten dekker drift og videreutvikling av ID-porten og MinID, samt Difis kostnader til etablering og forvaltning av Sikker digital posttjeneste.

Som en del av oppgavene med å drifte, forvalte og utvikle ID-porten og Sikker digital posttjeneste kan det i noen grad være aktuelt å utføre arbeid for andre offentlige virksomheters regning. Dette gjelder oppgaver knyttet til utvikling av særskilt funksjonalitet etterspurt av en offentlig virksomhet i forbindelse med lansering av en konkret tjeneste og spesifiserte tilleggstjenester som virksomhetene kan bestille etter behov.

Denne typen utgifter vil bli fakturert den virksomheten det gjelder, jf. kap. 3540, post 06.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 107,1 mill. kroner i 2015.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 06, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
03	Diverse inntekter	5 173	3 048	3 050
04	Internasjonale oppdrag	4 345	2 205	2 300
05	Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste		394	10 400
06	Betaling for tilleggstenester knyttet til elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	1 238	1 604	1 650
16	Refusjon av foreldrepenger	1 399		
17	Refusjon lærlinger	86		
18	Refusjon av sykepenger	1 608		
	Sum kap. 3540	13 849	7 251	17 400

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 05 økt med 225 000 kroner til 619 000 kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Post 03 Diverse inntekter

På posten budsjetteres inntekter knyttet til delvis refusjon fra EU for deltakelse i det internasjonale prosjektet e-SENS (Electronic Simple European Networked Services).

Det foreslås en bevilgning på 3,1 mill. kroner i 2015.

Post 04 Internasjonale oppdrag

På posten budsjetteres inntekter for dekning av utgifter Difi har ved å bistå departementer og direktorater i forvaltningsutvikling og institusjonsbygging i andre land. Samlede utgifter på kap. 540, post 01 til dette arbeidet skal ikke overstige inntektene under denne posten.

Det foreslås en bevilgning på 2,3 mill. kroner i 2015.

Post 05 Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste

På posten budsjetteres inntekter knyttet til betaling fra offentlige virksomheter for bruk av Sik-

ker digital posttjeneste til innbyggere samt kostnader for innlogging til postkassene via ID-porten. Videre gjelder posten betaling for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører, jf. omtale under kap. 540, post 22.

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå og for bruk av sikker digital posttjeneste i 2015 foreslås bevilgningen på posten økt med 10 mill. kroner til 10,4 mill. kroner.

Post 06 Betaling for tilleggstenester knyttet til elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste

På posten budsjetteres inntekter knyttet til utviklingsoppdrag og tilleggstenester Difi gjør på vegne av virksomhetene som benytter ID-porten eller Sikker digital posttjeneste, og hvor utgiftene skal belastes tjenesteeier, jf. omtale under kap. 540, post 23.

Det foreslås en bevilgning på 1,7 mill. kroner i 2015.

Kap. 541 IKT-politikk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
22	Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres</i>	14 702	10 472	9 400
71	Tilskudd til fri programvare	4 500	4 500	
73	Tilskudd til digital kompetanse	2 108	3 182	3 300
74	Tilskudd til IKT-standardisering	700	725	750
	Sum kap. 0541	22 010	18 879	13 450

Post 22 Samordning av IKT-politikken, kan overføres

Posten skal bidra til å nå hovedmålene om en effektiv, tillitvekkende og åpen forvaltning og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle. Bevilgningen skal benyttes til politikkutvikling, samt tverrsektorielle tiltak innenfor IKT-politikken. Bevilgningen skal benyttes til arbeidet med oppfølgingen av Meld. St. 23 (2012–2013) *Digital agenda for Norge* og til departementets arbeid med digitalisering av offentlig sektor. Bevilgningen skal blant annet sikre gjennomføring av et flerårig program for digital kompetanse og deltakelse, økt tilgang på åpne offentlige data i viktige sektorer, effektiv bruk av teknologi i forvaltningen, styrket samordning av IKT-utviklingen i offentlig sektor og økt digitaliseringstakt i offentlige tjenester.

Rapport

Bevilgningen på posten er i 2013 benyttet til blant annet følgende tiltak og utredninger som er forankret i *Digital agenda for Norge* og arbeidet med digitalisering av offentlig sektor:

- Årlig bredbåndskartlegging.
- Kartlegging av behovet for avansert IKT-kompetanse fram mot 2030.
- Samfunnsøkonomisk analyse av tilgangen til geodata.
- Undersøkelse for å identifisere hindringer for digitalisering i næringslivet.
- Kartlegging av markedet for nye innovative betalingsløsninger.
- Sikkerhetsrevisjon av ID-porten.
- Bidrag til Medietilsynet knyttet til tiltaksplan for å sikre barn og unge trygg bruk av inter-

nett, som er et spleiselag mellom flere departementer.

- Bidrag til SSB til utarbeidelse av IKT-statistikk, samt tiltak for å overvåke IKT-utvikling og teknologitrender.
- Bidrag til NorSIS' kampanje Nasjonal sikkerhetsmåned.
- Utarbeidelse av en overordnet strategi for IKT-forskning og -utvikling i Norge.
- Tildelinger til Difi for oppfølging av tverrgående digitaliseringstiltak, samt standardiseringstiltak knyttet til samisk tegnsetting.
- Kirkerådets prosjekt eKirke-bok.

Høsten 2013 ble det tildelt 5 mill. kroner til aktiviteter i regi av frivillige og offentlige virksomheter fordelt over hele landet som kan bidra til å øke den digitale deltakelsen og kompetansen i samfunnet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 9,4 mill. kroner i 2015.

Post 71 Tilskudd til fri programvare

Bevilgningen på posten har vært gitt som driftstilskudd til Nasjonalt kompetansesenter for fri programvare.

Det samlede tilskuddet til Nasjonalt kompetansesenter for fri programvare var i 2013 på 4,5 mill. kroner. Midlene ble benyttet til senterets drift, samt gjennomføring av tiltak og aktiviteter for å fremme bruk av og kompetanse om fri programvare i offentlig sektor og privat næringsliv. Senteret har hatt tre faste stillinger samt en 50 prosent stilling.

Budsjettforslag

Driftstilskudd er gitt til senteret siden oppstarten i 2007. En forutsetning for å finansiere senteret i en oppstartsperiode har vært at senteret skal etablere forretningsmodeller og strategier for egenfinansiering av driften. Driftstilskuddet foreslås derfor avvirket fra og med 2015 og det foreslås ikke bevilgning på posten.

Post 73 Tilskudd til digital kompetanse

Formålet med bevilgningen er å styrke den digitale kompetansen blant seniorer. Departementet ønsker et særskilt fokus på målgruppen over 65 år. Bevilgningen på posten går i sin helhet til Seniornett Norge som driftstilskudd for 2015. Seniornett Norge er en uavhengig, ideell organisasjon som arbeider for å styrke den digitale kompetansen blant seniorer gjennom opplærings- og informasjonstiltak. Arbeidet med å få flere over 55 år på nett gjøres både lokalt og nasjonalt, og i samarbeid med andre aktører. Departementet tildelte i 2013 Seniornett Norge 2 mill. kroner for å styrke eldres kompetanse og deltakelse på nett. Seniornett rapporterer på bruk av midlene gjennom årsrapport og revisorgodkjent regnskap. Foreningen har nå ca. 7 000 medlemmer over 200 lokalag. Seniornett har gjennomført opplæringstiltak for ca. 25 000 seniorer i 2013.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 3,3 mill. kroner i 2015.

Post 74 Tilskudd til IKT-standardisering

Standard Norge har ansvar for standardiseringsoppgaver på alle områder unntatt elektro-, post- og telestandardisering. Standard Norge har enerett på å fastsette og utgi Norsk Standard.

Formålet med bevilgningen er å støtte Standard Norge i sitt arbeid med IKT-standardisering generelt, oppfølgingsarbeid innenfor IT-sikkerhetsstandardisering samt bidra til kompetanseoverføring på området mellom Standard Norge og forvaltningen.

Standard Norge rapporterer årlig på bruk av tildelte midler. I 2013 har Standard Norge fulgt med på grunnlagsstandarder og fått på plass nye utgaver av standarder for styringssystemene for informasjonssikring.

Standard Norge har gjennomført vedlikeholdsarbeid på standardene for ID og biometri. Det ble også i 2013 lansert tre standarder på området universell utforming og IKT. Kompetanseformidlingsdelen ble gjennomført gjennom kurs og workshops.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 750 000 kroner i 2015.

Kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	4 479	4 477	4 600
70	Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>	24 717	19 355	38 350
	Sum kap. 0542	29 196	23 832	42 950

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 70 økt med 20 mill. kroner til 39,355 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Bevilgningene på postene under kapitlet skal bidra til å nå hovedmålene om en effektiv, tillitvekkende og åpen forvaltning og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle.

Det er et mål at norsk næringsliv og norske fagmiljøer drar nytte av den norske deltakelsen i EU-programmer, jf. Regjeringens strategi for samarbeidet med EU 2014–2017 *Norge i Europa*. Dette krever at Norge deltar aktivt, koordinert og målrettet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til lønn og drift for tre nasjonale eksperter til EU-kommisjonen som del av deltakelse i EU-programmene. De norske nasjonale ekspertene innenfor IKT-politikken er knyttet til arbeidet med digitalisering av offentlig forvaltning og arbeidet med utforming og samordning av IKT-politikken i EU (Digital agenda).

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 4,6 mill. kroner i 2015.

Post 70 Tilskudd til internasjonale program, kan overføres

Forslaget til bevilgning gjelder programmer i regi av EU som Norge tar del i etter EØS-avtalen, og som er knyttet til utviklingen av informasjonssamfunnet og elektronisk forvaltning. Bevilgningsforslaget dekker programkontingenter og andre utgifter til EU-program samt etterslep fra avsluttede EU-programmer. Beløpet er basert på budsjettanslag fra EU-kommisjonen og EFTA.

Programmet Interoperability Solutions for European Public Administrations (2010–2015) (ISA) skal bidra til at elektroniske løsninger understøtter samhandling mellom europeiske forvaltningsorganer.

Stortinget vedtok 17. juni 2014 Norges tilslutning til EUs program Connecting Europe Facility, jf. Prop. 91 S (2013–2014) *Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1316/2013 om opprettelse av en ordning for et sammenkople Europa (2014–2020)* og Innst. 279 S (2013–2014). Kommunal- og moderniseringsdepartementet deltar sammen med åtte andre departementer i perioden 2014–2020. Norges deltakelse vil begrenses til området bredbånd og digitale tjenester, samlet i programmet CEF Digital. Programmet skal implementere og sørge for drift av en rekke grense-

kryssende digitale tjenester innenfor blant annet justis-, arbeidslivs-, utdannings-, helse- og næringslivssektorene. Tjenestene skal forenkle og effektivisere trygg utveksling av data mellom myndigheter, næringsliv og privatpersoner i Europa.

Rapport

Norge har deltatt i EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon (CIP) i perioden 2007–2013. IKT-delen av programmet inngår fra 1. januar 2014 i Horisont 2020. CIP-programmet la til rette for nye IKT-satsinger og stimulerte til bred bruk av IKT blant innbyggere, næringsliv og offentlig forvaltning. Programmet gjennomførte pilotprosjekter for å utvikle og iverksette felles europeiske IKT-løsninger. Som nasjonalt kontaktpunkt for programmet har Difi informert aktuelle søkere om programmet, om utlysninger, søknadsprosedyrer, krav til prosjekter samt formidlet partnersøk fra andre europeiske land.

ISA-programmet har i 2013 bidratt til videreutvikling av en rekke fellesløsninger for samarbeid mellom europeiske land, blant annet en løsning for maskinoversettelse av offisielle dokumenter og en felles infrastruktur for å håndtere bruk av elektronisk ID på tvers av landegrensene.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 17,4 mill. kroner til å dekke kontingenten til ISA-programmet og etterslep knyttet til avsluttede programmer som CIP, Safer Internet plus mv.

Bevilgningen foreslås videre økt med 21 mill. kroner til dekning av kontingent for programmet CEF Digital. Bevilgningsforslaget er basert på foreløpige anslag fra EU-kommisjonen, og det er knyttet stor usikkerhet til beløpene. De endelige kontingentkravene fra Kommisjonen kan avvike fra den fordelingen som er angitt.

Samlet foreslås en bevilgning på 38,4 mill. kroner i 2015.

Programkategori 13.45 Personvern

Utgifter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
545	Datatilsynet	38 568	38 264	37 300	-2,5
546	Personvernemnda	1 677	1 858	1 900	2,3
	Sum kategori 13.45	40 245	40 122	39 200	-2,3

Ansvarsområder

Programkategorien omfatter bevilgninger til Datatilsynet og Personvernemnda. Personvern omfatter både personopplysningsvern, som personopplysningsloven søker å ivareta, og vern om den personlige integriteten, privatliv og familieliv. Dette er verdier som er grunnleggende og nødvendige i et demokratisk samfunn. Noen prinsipper står sentralt i oppbyggingen og etterlevelsen av personvernlovgivningen:

- Personopplysninger kan bare samles inn og brukes til klart definerte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet.
- Registrering av personopplysninger skal i størst mulig grad være basert på frivillig og informert samtykke. Pliktig registrering av personopplysninger i offentlige registre skal ha hjemmel i lov.
- Ved innhenting av personopplysninger har alle rett til å få opplyst om det er frivillig eller obligatorisk å gi fra seg personopplysninger, hvilket formål opplysningene skal brukes til og om de vil bli utlevert til andre.
- Den som er ansvarlig for å behandle personopplysninger, skal informere og bistå de registrerte i å få innsyn i opplysningene som er lagret, hva de brukes til og hvor de er hentet fra.
- Registrerte personopplysninger skal være korrekte. Uriktige opplysninger skal rettes, slettes eller sperres. Overskuddsinformasjon og opplysninger som ikke lenger er nødvendige for formålet med registreringen, skal slettes.

- Informasjonssikkerhet skal ivaretas. Systemer og rutiner for ivaretagelse av personvernregelverket skal dokumenteres (internkontroll).
- Når nye teknologiske løsninger utvikles og tas i bruk, skal det legges vekt på personvernvennlige alternativer.

Utviklingstrekk og utfordringer

Enkel og rimelig tilgang til store mengder data kan utfordre personvernet og innbyggernes tillit til ivaretagelsen av personvernet. Derfor er det viktig å drøfte personvernspørsmål tidlig i utrednings- og planprosesser. Ny teknologi innebærer utfordringer for personvernet, men gir også muligheter for å ivareta personvernet på nye måter. Teknologien kan brukes for å håndtere de utfordringene registrering og behandling av personopplysninger kan by på. Innbygd personvern innebærer at løsninger designes for å ivareta personvern hensyn.

Innbyggernes kommunikasjon med forvaltningen foregår i økende grad elektronisk, og stadig flere avgjørelser fattes av elektroniske systemer. Det er viktig at systemene er stabile, pålitelige og personvernvennlige, slik at innbyggerne kan ha tillit til dem. Uten tillit vil innbyggerne kunne vegre seg mot elektronisk samhandling med forvaltningen og næringslivet.

Internasjonal samhandling og informasjonsutveksling øker kraftig. Grenseoverskridende personvernutfordringer kan ikke løses av det enkelte land alene. Samarbeid mellom landene om personvern er derfor viktigere enn noen gang. Flere internasjonale organisasjoner Norge deltar i,

arbeider med oppdatering av internasjonale personvernregelverk.

Siden personopplysningsloven ble vedtatt i 2000, har den teknologiske utviklingen vært enorm. Dette byr på utfordringer når regelverket skal anvendes. Personopplysningsloven er fortsatt et godt verktøy for ivaretagelse av grunnleggende personvernrettigheter. Samtidig forekommer det betydelige avvik fra reglene. Dette skyldes trolig dels manglende kjennskap til reglene og dels manglende kunnskap om hvordan reglene kan etterleves. I påvente av en revisjon av personopplysningsloven, vil Regjeringen utnytte potensialet som ligger i gjeldende regelverk, og medvirke til at Datatilsynet settes i stand til å ivareta sine oppgaver på en god måte.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.5 Mål for programkategori 13.45 Personvern

Hovedmål
1 Personvernbeskyttelse for alle i tråd med gjeldende personopplysningsregelverk

Hovedmål 1 Personvernbeskyttelse for alle i tråd med gjeldende personopplysningsregelverk

På alle områder der det behandles personopplysninger vil personvernhensyn og personvernregelverket gjøre seg gjeldende. Personopplysningsreglene, som finnes både i personopplysningsloven med forskrifter og i særlovgivning, skal beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket ved behandling av personopplysninger, og ivareta enkeltindividets personlige integritet. Kjennskap til og forståelse for reglene er derfor svært viktig. Departementets arbeid skal støtte opp om Datatilsynets målrettede aktiviteter.

Rapport

På en del områder har det i 2013 vært en positiv utvikling for personvernet, mens vi på andre

områder har opplevd svekkelse. Oppmerksomheten om personvernspørsmål har økt de seneste årene, noe som trolig kan tilskrives enkelte større saker som har fått stor oppmerksomhet i media. Oppmerksomhet er positivt, fordi det bidrar til å sette spørsmålene på dagsorden. Det er likevel vanskelig å måle den generelle utviklingen for personvernet over tid.

Strategier og tiltak

Et oppdatert regelverk, Datatilsynets virksomhet og Personvernnemnda som uavhengig overprøvingsinstans for Datatilsynets vedtak, skal sikre en forsvarlig ivaretagelse av personvernet. Alle virksomheter har ansvar for å handle i samsvar med gjeldende personvernlovgivning. Hensynet til effektivitet og informasjonsutveksling må balanseres med hensynet til personvern. Departementet vil være en pådriver for at alle offentlige virksomheter skal legge prinsippet om innebygd personvern til grunn i arbeider der dette er relevant.

Departementet deltar i nasjonalt og internasjonalt arbeid for å legge til rette for et oppdatert regelverk som på en god måte ivaretar den enkeltes personvern ved behandling av personopplysninger.

For å nå hovedmålet, skal Datatilsynet prioritere følgende hovedaktiviteter i 2015:

- Skape oppmerksomhet om behovet for personvern og gjøre personvernspørsmål mer relevante i folks hverdag.
- Øke kjennskapen til lovfestede plikter og rettigheter både i befolkningen og i virksomheter.
- Fremme bruk av innebygd personvern og stimulere til at personvernhensyn blir ivaretatt tidlig ved utvikling av nye løsninger eller nytt regelverk.
- Gjennomføre tilsyn i prioriterte sektorer basert på risikoanalyse, systematisere og kommunisere funn fra tilsynene til aktuelle målgrupper samt følge opp etterlevelse av pålegg.
- Delta aktivt i internasjonalt personvernarbeid.

Kap. 545 Datatilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	38 568	38 264	37 300
	Sum kap. 0545	38 568	38 264	37 300

Innledning

Datatilsynet fører tilsyn etter personopplysningsloven, helseregisterloven, helseforskningsloven, politiregisterloven og lov om Schengen informasjonssystem (SIS-loven). Gjennom tilsyn, saksbehandling og andre tiltak skal Datatilsynet kontrollere at lover og forskrifter om behandling av personopplysninger blir fulgt og at feil og mangler rettes. Datatilsynet skal informere om utviklingen i samfunnet og om aktuelle personvernrelaterte problemstillinger, bidra med kunnskap til en opplyst debatt om sentrale personvernspørsmål og gi råd til befolkningen, private virksomheter og offentlig forvaltning. Datatilsynet er både forvaltnings- og tilsynsorgan, samtidig som det har en ombudsrolle. Forvaltnings- og tilsynsrollen krever medarbeidere som opptrer med objektivitet. Ombudsrollen krever at det tas tydelig stilling i personvernspørsmål. Datatilsynet skal bidra til debatt og oppmerksomhet om personvernspørsmål og stille kritiske spørsmål når personverninteresser utfordres.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for Datatilsynet.

Rapport

I samsvar med tildelingsbrevet har Datatilsynet i 2013 prioritert arbeid med personvern i skole- og utdanningssektoren, helsesektoren, arbeidslivet og justissektoren.

Gjennom foredrag, aktiv mediebruk og godt oppdaterte nettsider har Datatilsynet benyttet kommunikasjon som virkemiddel for å sette den enkelte i stand til å ivareta eget personvern, og for at offentlige og private virksomheter skal kjenne sine plikter etter personvernlovgivningen. Datatilsynet har også bidratt til å skape debatt og opp-

merksomhet om betydningen av at retten til personvern blir respektert, for eksempel ved utforming av ny lovgivning. Som ledd i dette arbeidet har tilsynet etablert personvernbloggen.no, gjennomført en større personvernundersøkelse og markert den internasjonale personverndagen 28. januar ved å arrangere et seminar i samarbeid med Teknologirådet. En egen rapport, *Personvern 2013 – tilstand og trender*, ble utgitt i denne forbindelse.

Departementet mener at internasjonal deltakelse er nødvendig for å sikre godt personvern nasjonalt. Stadig flere personopplysninger utveksles på tvers av landegrensene, og det er viktig at dette skjer i kontrollerte former. Datatilsynet deltar derfor i ulike internasjonale fora der personvern diskuteres. Nordisk samarbeid er også viktig, og Datatilsynet har blant annet vært initiativtaker til gjennomføring av felles nordiske tilsyn.

Datatilsynet har i 2013 økt antall tilsyn og ressursbruk sammenliknet med 2012. Funnene fra tilsyn er kommunisert ut til aktuelle målgrupper for å sikre bedre etterlevelse av pålegg. Funn fra tilsynsvirksomheten viser at ivaretagelse av systemplikt for internkontroll og informasjonssikkerhet er mangelfull.

Datatilsynet har alene og i samarbeid med andre aktører skapt oppmerksomhet om personvernet slik at personvernhensyn blir ivaretatt. Datatilsynet har utarbeidet strategier for godt personvern innen sentrale sektorer, og i 2013 ble *Datatilsynets strategi for personvern i digitaliseringen av offentlig sektor* lansert. Datatilsynet har vært deltager i råd, utvalg og standardiseringsarbeid der personvern har vært relevant. Tilsynet opplever stadig stor pågang i forespørsler om å holde foredrag og delta i debatter.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 37,3 mill. kroner på posten.

Kap. 3545 Datatilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Inntekter ved oppdrag	1 111		
16	Refusjon av foreldrepenger	550		
18	Refusjon av sykepenges	149		
	Sum kap. 3545	1 810		

Kap. 546 Personvernemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	1 677	1 858	1 900
	Sum kap. 0546	1 677	1 858	1 900

Innledning

Personvernemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet etter personopplysningsloven, helseregisterloven, helseforskningsloven, politiregisterloven og SIS-loven. Personvernemnda har sju medlemmer som er oppnevnt for fire år. Leder og nestleder oppnevnes av Stortinget, mens de øvrige medlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd. Medlemmer for perioden 2013–2016 ble oppnevnt høsten 2012. Nemnda er sammensatt med variert kompetanse og er godt rustet til å foreta krevende avveininger mellom personvern og andre viktige samfunnshensyn.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til nemndas sekretariat, som har én stilling, og godtgjørelse til medlemmene. Nemndas arbeid bidrar til at hovedmålet på personvernområdet blir nådd.

Rapport

Antall klagesaker til behandling i Personvernemnda økte noe i 2013 sammenliknet med 2012. Nemnda mottok 28 klagesaker fra Datatilsynet, hvorav 14 saker er ferdigbehandlet i meldingsåret. Alle Personvernemndas vedtak publiseres på

www.personvernemnda.no samt på Lovdata. Datatilsynets vedtak ble omgjort i fire av de 14 behandlede sakene. Departementet bemerker at omgjøringsandelen er meget lav sett i forhold til de om lag 450 vedtakene Datatilsynet fattet i 2013.

Stadig flere klagesaker gjelder overføring av opplysninger til utlandet. Dette er en naturlig konsekvens av økende internasjonal handel og internasjonalt samarbeid. Mange av meldingsårets prinsipielle saker har angått helsesektoren. Flere av de behandlede sakene gjaldt overføring av helseopplysninger til utlandet, og flere krevende problemstillinger ble reist i disse sakene.

I sin årsmelding peker Personvernemnda på at Datatilsynet har stor arbeidsbelastning, noe som i enkelte tilfeller har ført til nedprioritering av saker. Noen nedprioriteringer ble påklaget i rapporteringsperioden. Nemndas terskel for å overprøve slike avgjørelser ligger lavt, men den var likevel enig i Datatilsynets vurderinger i de aktuelle sakene. Nemnda antar det vil komme flere saker om bruk av Datatilsynets ressurser også i fremtiden, som en konsekvens av at personvernspørsmål synes å få stadig større aktualitet i samfunnet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 1,9 mill. kroner på posten.

Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Utgifter under programkategori 13.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
551	Regional utvikling og nyskaping	2 083 772	1 671 593	1 505 300	-9,9
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	548 692	548 200	486 650	-11,2
554	Kompetansesenter for distrikts-utvikling	32 062	28 200	25 800	-8,5
	Sum kategori 13.50	2 664 526	2 247 993	2 017 750	-10,2

Regjeringen vil legge grunnlaget for å styrke vekstkraften der den er, og for å sikre gode levekår i alle deler av landet. Regjeringen har startet arbeidet med å fornye regionalpolitikken gjennom å ha en bredere tilnærming. Innsatsen skal rettes mot å utvikle samspillet og fellesskapet mellom byene og regionene omkring og å bedre næringslivets generelle rammebetingelser. Videre målrettes den distriktpolitiske innsatsen ved å prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak.

For å gi rom for økt satsing på vekstfremmende skattelettelse, forskning og fysisk infrastruktur, herunder fylkesveier, foreslås det å omprioritere om lag 190 mill. kroner fra programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk i 2015. Det vises i den forbindelse også til Regjeringens forslag om å øke investeringsrammen i rentekompensasjonsordningen for fylkesveier med 50 pst. i 2015, fra 2 mrd. kroner til 3 mrd. kroner. Se også omtale i Prop. 1 S (2014–2015) for Samferdselsdepartementet. Videre foreslås det å overføre tiltak som beløper seg til 40 mill. kroner til andre budsjettområder. Forslaget innebærer at 230 mill. kroner er omdisponert fra programkategori 13.50 til andre formål. Samlet bidrar dette til å styrke rammebetingelsene for bedrifter og arbeidsplasser innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for utvikling og oppfølging av de regional- og distriktpolitiske målene: opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret, nytte de menneskelige og naturgitte ressursene i hele landet for størst mulig nasjonal verdiskaping, sikre likeverdige levekår og å gi alle reell frihet til å bosette seg der de vil. Departementet har et særlig ansvar for å bidra til å utløse verdiskapingspotensialet i områder der markedsimperfeksjoner og geografiske og demografiske forutsetninger gir utfordringer for vekst og utvikling.

Hoveddelen av midlene under programkategori 13.50 overføres til fylkeskommunene, som har ansvar for å fremme verdiskaping og regional utvikling i sine fylker. Utfordringer og muligheter varierer, og fylkeskommunene prioriterer innsatsen ut fra regionale mål og strategier innenfor nasjonale føringer. Fylkeskommunene skal prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak. Alle fylkeskommunene mottar regionale utviklingsmidler, og arbeidet skal foregå i forpliktende partnerskap med næringslivet og regionale og lokale aktører. Fylkeskommunene deltar også i internasjonalt samarbeid, for eksempel gjennom *Interreg* (EUs territoriale samarbeid).

De nasjonale virkemiddelaktørene har en viktig rolle i arbeidet med å realisere målene i regional- og distriktpolitikken. Innovasjon Norge skal utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling rettet mot gründere, vekstbedrifter og næringsmiljøer. Selskapet for industrivekst – SF (SIVA) skal gjennom fysisk og organisatorisk infrastruktur bidra til vekstbedrifter. Norges forskningsråd (Forskningsrådet) skal arbeide for økt verdiskaping i næringslivet. Distriktsenteret – Kompetansesenter for distriktsutvikling skal være en støttespiller og kunnskapsbase for helhetlig og bærekraftig utviklingsarbeid i distriktsområder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har også en samordningsrolle, og skal bidra til at de ulike sektorenes prioriteringer og tiltak gir best mulig vilkår for regional utvikling. En vellykket regional- og distriktpolitikk forutsetter innsats på en rekke politikkområder og sektorer. Et forutsigbart skattesystem, god infrastruktur, tilgang på arbeidskraft med relevant kompetanse og kapital som styrker konkurransekraften i norsk næringsliv er viktige eksempler. De respektive fagdepartementene er ansvarlige for utvikling og gjennomføring av den nasjonale politikken på sin sektor, mens kommunene har ansvar for å sikre gode levekår og et likeverdig tjenestetilbud lokalt. Vedlegg 1.1 gir en oversikt over virkemidler under andre politikkområder som enten er begrunnet i regional- og distriktpolitiske mål eller som har stor betydning for regional utvikling. Departementet har også det overordnede ansvaret for å følge opp den statlige lokaliseringspolitikken. Et formål med lokaliseringspolitikken er at statlige arbeidsplasser skal bidra til utvikling av robuste regionale arbeidsmarkeder i alle deler av landet. Det vises i den forbindelse til Del III Omtale av særlige temaer og departementets oppfølging av anmodningsvedtak.

Utviklingstrekk

Sterk befolkningsvekst

Norge har i flere år hatt en sterk befolkningsvekst. Dette skyldes i stor grad høy arbeidsinnvandring. Innvandringen har kommet hele landet til gode, og viser at det er behov for arbeidskraft både i sentrale strøk og i distriktskommuner. Veksten i folketallet er sterkest i storbyregionene og fører til press på boligbygging, transport og offentlige tjenester. Befolkningsøkningen skyldes også høye fødselstall. Flytting innenlands har begrenset betydning for folketallsutviklingen på tvers av regioner.

Ulike forutsetninger for verdiskaping

Naturressursene har lagt grunnlaget for sysselsetting, verdiskaping og spredt bosetting i Norge. Forutsetningene for næringsutvikling er annerledes i distriktsområder enn i sentrale strøk, blant annet på grunn av næringsstruktur, små miljøer, store avstander og mindre markeder. Tendensen er en klar næringsmessig og geografisk todeling i næringslivet i Norge. På den ene siden har vi regioner som konkurrerer globalt innenfor vekstnæringer som petroleum, sjømat og sjøtransport. På den andre siden har vi regioner med høyere andel av næringer som ikke i like stor grad har tatt del i den sterke nasjonale veksten.

Syssetting

Norge har nær full sysselsetting, med en gjennomsnittlig arbeidsledighet i 2013 på 2,6 pst. Ledigheten varierer fra 0,3 pst. til 7,9 pst. mellom arbeidsmarkedsregionene. Det er et stort behov for kompetent arbeidskraft i både næringsliv og offentlig tjenesteproduksjon i hele landet, både arbeidskraft med høyere utdanning og fagutdannet arbeidskraft. Problemet med å rekruttere nok arbeidskraft med relevant kompetanse vil vedvare, blant annet fordi de store alderskullene født etter andre verdenskrig pensjoneres.

Utfordringer

Tilgang på relevant kunnskap og kompetanse

Tilgang på arbeidskraft med relevant kompetanse er sentralt for å sikre verdiskaping og vekst i næringslivet. På grunn av det norske lønns- og kostnadsnivået er tilgang på relevant kompetanse av særlig stor betydning for bedriftenes konkurranseevne. Det er en høy grad av opplæring i norske bedrifter, men kompetansen er ujevnt fordelt både mellom individer, bedrifter, næringer og regioner. Mindre bedrifter har vanskelig for å investere i den kompetansen som det er behov for på lengre sikt. Kunnskapsintensive næringer med et allerede høyt utdanningsnivå investerer mest i kompetanseutvikling. Dette kommer til syne regionalt da regioner med lavt utdanningsnivå investerer mindre i kompetanseutvikling. De regionale forskjellene i tilgangen på arbeidskraft med relevant kompetanse gjør det nødvendig med en politikk tilpasset regionale fortrinn og behov. Hovedmål 1 og 2 retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.6.

Mindre tilbud av private finansieringsløsninger i distriktsområder

Det er stor variasjon mellom kommuner og regioner med hensyn til banktilbud og tilgang til andre private finansieringsløsninger. Mindre markeder og store avstander medvirker til at bedrifter lokalisert i distriktene ofte har færre finansieringsmuligheter og mindre tilgang til risikovillig kapital. Opplevd risiko er særlig stor der annenhåndsverdien på pant (som eiendom, bygg og maskiner) er lav. I slike områder har bedriftene behov for en kombinasjon av generelle vekstfremmende skattelettelser og målrettede låne- og tilskuddsordninger. Hovedmål 1 retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.6.

Byregionene har et uforløst potensial for vekst

Større arbeidsmarkeder har vanligvis bedre forutsetninger for nyskaping og vekst enn mindre arbeidsmarkeder. Tilgangen på personer med høyere utdanning er bedre i store arbeidsmarkeder, og store deler av de kunnskapsintensive næringene og kreative yrkene er lokaliserte her. I tillegg er investeringene i FoU og innovasjon størst i de større arbeidsmarkedene, hvor også de tyngste FoU-institusjonene er lokalisert. Samtidig er det et globalisert og eksportorientert næringsliv i mange små byregioner. Disse er viktige for utviklingen av sine respektive omland. Områder med vekst har som oftest et regionsenter, men veksten kan være basert på aktiviteter både i regionsenteret og i omlandet. Samhandlingen mellom by og omland er derfor sentral for å utnytte potensialet for økonomisk vekst i hele regionen. Dette kan skje på flere måter, som å knytte sammen arbeidsmarkedet gjennom transporttiltak, samarbeid om arealdisponering og å styrke nettverk og samarbeid i næringslivet. Hovedmål 1 og 2 retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.6.

Utvikling av attraktive lokalsamfunn

I mange vekstkommuner utenfor de store byene har ikke utfordringen vært mangel på arbeidsplasser, men mangel på kvalifisert arbeidskraft. Bo- og flyttemotivundersøkelsen (NIBR, 2008) viser at tilgangen til arbeid betyr mindre enn tidligere for folks ønske om å flytte til eller å bo et bestemt sted, og at stedstilhørighet, sosialt miljø og fysisk miljø har økt i betydning. Samtidig ser vi at mange

kommuner som ellers ville hatt nedgang i befolkningen, vokser som følge av innvandring. Innvandrere tilfører viktige ressurser for verdiskaping og for lokalsamfunnet. Det er derfor avgjørende at kommunene løser utfordringer knyttet til boligtilbudet, sikrer tilgang både til grunnleggende varer og tjenester og kultur- og fritidstilbud og jobber med inkludering av nye innbyggere. Hovedmål 3, og i noe grad hovedmål 2, retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.6.

Nytt regelverk for offentlig støtte

EFTAs overvåkningskomité (ESA) har vedtatt et nytt regelverk for offentlig støtte fra 1. juli 2014. Regelverket for regional statsstøtte setter rammer for virkeområdet for investeringstilskudd og virkeområdet for differensiert arbeidsgiveravgift.

Det norske virkeområdet for *investeringstilskudd* er redusert fra 284 til 281 kommuner som følge av endringene i regelverket. Til sammen bor 25 pst. av Norges befolkning innenfor virkeområdet. Sju kommuner har gått ut av virkeområdet, mens fire har kommet inn. Målt med distriktsindeksen⁴ har de kommunene som er tatt ut samlet sett en betydelig sterkere utvikling økonomisk, befolkningsmessig og i sysselsettingen enn de kommunene som er tatt inn. Endringene gir et virkeområde der kommuner som står overfor samme typer utfordringer, i størst mulig grad behandles likt.

Differensiert arbeidsgiveravgift er et skattepolitisk tiltak som kompenserer for noen av utfordringene knyttet til spredt bosetting og lange avstander. Virkeområdet for differensiert arbeidsgiveravgift er utvidet med 31 kommuner i 10 fylker. Ordningen omfatter 233 kommuner og 20 pst. av befolkningen. De nye retningslinjene for regional statsstøtte har flere sektorunntak enn tidligere, og enkelte sektorer må derfor tas ut av ordningen. For disse sektorene er det etablert egne kompensasjonsordninger. I Prop. 118 S (2013–2014) *Endringer i statsbudsjettet 2014 (endring av den differensierte arbeidsgiveravgiften og kompenserte tiltak)* er det redegjort for endringene i den differensierte arbeidsgiveravgiften og kompensasjonsordningene.

⁴ Distriktsindeksen er sammensatt av et sett indikatorer som gjenspeiler forutsetninger for utvikling og den faktiske utviklingen i kommunene, og er særlig knyttet til geografi, demografi, arbeidsmarked og levekår. De strukturelle forholdene er vektet høyere enn den faktiske utviklingen.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.6 Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Hovedmål	Resultatmål
1. Økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv	1.1. Styrke konkurransekraften for etablerte bedrifter 1.2. Utvikle lokale og regionale næringsmiljøer 1.3. Øke antall lønnsomme etableringer
2. Forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning	2.1. Styrke tilgang på relevant kompetanse i arbeidsmarkedene 2.2. Forbedre fysisk infrastruktur og redusere avstandsuremper i områder med få innbyggere og små markeder
3. Utvikle attraktive regioner og senter for befolkning og næringsliv	3.1. Styrke tilgangen til tjenester for befolkningen i områder med få innbyggere og små markeder 3.2. Gjøre tettsteder og små og mellomstore byer mer attraktive som bosted og som lokaliseringssted for bedrifter

For å styrke vekstkraften i områder der markedsimperfeksjoner og geografiske og demografiske forutsetninger gir utfordringer for vekst og utvikling, skal virkemidlene under programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk rettes mot næringsliv og lokalsamfunn. Midlene skal være utløsende for gode prosjekter og for finansiering fra andre aktører. Fylkeskommunene, Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet har frihet til selv å prioritere innenfor de rammer og føringer departementet setter. Kvinner er en prioritert gruppe, og det er en målsetting at minst 40 pst. av de næringsrettede virkemidlene under departementet skal nå fram til kvinner. Nord-Norge er et prioritert område. Innsatsen skal bidra til å utløse verdiskapingspotensialet på land gjennom å utnytte de naturgitte fortrinnene i nord. Bruk av midler under programkategorien skal være geografisk differensiert og i hovedsak brukes innenfor det distriktpolitiske virkeområdet⁵.

⁵ Det distriktpolitiske virkeområdet angir hvor offentlige myndigheter kan gi støtte til næringsvirksomhet for å fremme utviklingen i områder med særskilte utfordringer. Virkeområdet er delt inn i to soner, sone II og III. Sone I er utenfor virkeområdet. Innenfor sonene II og III kan det benyttes midler til kommunale grunnlagsinvesteringer, som tilrettelegging for næringsvirksomhet, stedsutvikling og utbygging av vannverk. Innenfor sone III kan det i tillegg gis midler til bedrifter via de distriktsrettede støtteordningene forvaltet av Innovasjon Norge. Generelt skal distriktpolitiske virkemidler prioriteres innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Sone III er fastsatt av departementet og godkjent av ESA, og sone II er fastsatt av departementet.

Resultatmål 1.1. og resultatmål 1.2. har endret rekkefølge i 2015 for å synliggjøre departementets prioriteringer. Rapporteringen under forholder seg til rekkefølgen fra 2014.

Hovedmål 1 Økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv

Departementet vil bidra til å fremme vekst, omstilling og utvikling i næringslivet med utgangspunkt i lokale og regionale behov og muligheter.

Rapport

I 2013 ble det gitt tilsagn om 1 520 mill. kroner til tiltak under hovedmål 1, hvorav 82 pst. ble gitt over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. De resterende 18 pst. ble gitt over kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Resultatmål 1.2 var høyest prioritert, og 43 pst. av midlene ble brukt til tiltak for bidra til å nå dette målet. Henholdsvis 30 og 27 pst. ble benyttet til tiltak som skal bidra til mål 1.1 og 1.3. Fordelingen mellom resultatmålene har vedvart over tid. Om lag 48 pst. av midlene ble benyttet i små og mellomstore byregioner, mens 40 pst. ble benyttet i småsenterregioner og spredtbygde områder. Videre ble 8 pst. av midlene benyttet i storbyregioner, mens 4 pst. var

geografisk ufordelt. Til sammen 81 pst. av midlene ble brukt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Etter departementets syn ligger den geografiske fordelingen av midlene på et rimelig nivå.

Innovasjon Norge forvaltet 897 mill. kroner av midlene i 2013, tilsvarende 59 pst. Av dette gikk 87 pst. til direkte bedriftsstøtte, blant annet i form av bedriftsutviklings- og investeringstilskudd og etablererstipend. Resten av midlene ble forvaltet av fylkeskommunene (22 pst.), kommuner og regionråd (12 pst.), SIVA, Forskningsrådet og departementet (til sammen 7 pst.).

Innovasjon Norges årsrapport for 2013 viser gode resultater og effekter av innsatsen på departementets område. Bedrifter med støtte fra Innovasjon Norge har høyere vekst enn sammenliknbare virksomheter. Blant annet har bedrifter som i perioden 2000 til 2012 mottok distriktsutviklingstilskudd og lån 4,4 pst. høyere verdiskaping og 2,7 pst. flere ansatte enn bedrifter som ikke fikk slik støtte. Oppstartsbedrifter som har mottatt en rådgivningstjeneste eller et tilskudd, overlever oftere og har større vekst i omsetningen. Tilsvarende tall for nettverkstiltak foreligger ikke. Innovasjon Norge rapporterer at andelen kvinnerettede prosjekter, finansiert under programkategori 13.50, har vært stabilt rundt 40 pst. de siste tre år.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil bedre næringslivets generelle rammebetingelser gjennom skattelettelser og økt satsing på forskning og infrastruktur. Departementet vil også i 2015 prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak, med vekt på entreprenørskap og innovasjon samt kvalifisering av bedrifter til økt forskning og utvikling. Midlene målrettes mot verdiskaping og tiltak rettet mot nettverk, bedrifter og etablerere. Aktiviteter under hovedmålet vil i 2015 kunne omfatte utviklings- og investeringstilskudd, lån, etablerertilskudd, klynge- og nettverksstøtte, næringshager og inkubasjon, samt kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer.

Hovedmål 2 Forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning

Departementet vil fremme gode lokale og regionale rammebetingelser som styrker tilgangen på relevant kompetanse i arbeidsmarkedene, forbedrer fysisk infrastruktur og reduserer avstandsulemper i områder med få innbyggere og små markeder.

Rapport

I 2013 ble det gitt tilsagn om 510 mill. kroner til tiltak under hovedmål 2, hvorav 90 pst. ble gitt over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. De resterende 10 pst. ble gitt over kap. 552, post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling og post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Resultatmål 2.2 var høyest prioritert, og 66 pst. av midlene ble brukt til tiltak som skulle bidra til dette målet. 51 pst. av midlene ble benyttet i små og mellomstore byregioner, mens 46 pst. av midlene ble benyttet i småsenterregioner og spredtbygde områder. Om lag 3 pst. av midlene ble benyttet i storbyregioner. Til sammen 96 pst. av midlene ble brukt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Fylkeskommunene forvaltet til sammen 395 mill. kroner av midlene i 2013, tilsvarende 77 pst. Midlene ble benyttet til forskjellige infrastrukturtiltak, herunder bredbånd/IKT og fysisk kommunal næringsrettet infrastruktur (70 pst.), og kompetansehevingstiltak (30 pst.). Resten av midlene ble forvaltet av kommuner og regionråd (14 pst.), Forskningsrådet og departementet (til sammen 9 pst.).

Departementet har i 2013 og 2014 arbeidet med problemstillinger knyttet til kompetansebehovet i regionale arbeidsmarkeder. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) sin studie om videreutdanning i små og mellomstore bedrifter viser at mange bedrifter ikke har dekket sitt kompetansebehov (NIFU, 27/2013). Spørsmålet om etter- og videreutdanning og økt samspill mellom bedrifter og utdanningsmiljøene er også omtalt i OECDs Skills Strategy (2014). Maximite AS og Relevant! utarbeidet i 2014 rapporten *Kompetansetilgang i regionale arbeidsmarkeder* hvor pågående strategiprosesser og tiltak i landets fylker for å forbedre tilgangen på kompetent arbeidskraft er kartlagt. Fylkeskommunene og det regionale partnerskapet har et samarbeid som bidrar til å svare på utfordringer i de regionale arbeidsmarkedene. Det største forbedringspotensialet anses å være bedre intern samhandling i fylkeskommunene mellom enhetene med ansvar for henholdsvis regional utvikling og opplæring, og tettere kontakt mellom utdanningsavdelingene og eksterne parter.

Fra 2007 til og med 2013 har departementet gitt øremerkede tilskudd til fylkeskommunene for utbygging av bredbånd. Rapporten *Resultater av arbeid med bredbånd i fylkeskommunene* (Nexia,

2013) viser at prosjekter realisert ved hjelp av fylkeskommunal finansiering har gitt om lag 55 000 nye husstander over hele landet tilgang til bredbånd, og 21 000 husstander har fått et oppgradert bredbåndstilbud. I 2014 ble det opprettet en tilskuddsordning under Post- og teletilsynet, se nærmere omtale under kap. 551, post 63 Tilskudd til utbygging av bredbånd.

Strategier og tiltak

Regjeringens satsing på infrastruktur vil ha betydning for utviklingen i hele landet. Departementet vil prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak, inkludert næringsrettet infrastruktur og næringsrettet kompetanse. Aktivitet under hovedmålet vil i 2015 kunne omfatte utvikling av kompetanse- og utdanningstilbud, grunnlagsinvesteringer for kommunal næringsrettet infrastruktur samt andre lokale infrastrukturtiltak, som for eksempel støtte til utbygging av bredbånd. I tillegg kommer forskningsinnsatsen blant annet gjennom *Forskningsløft i nord* og *Utviklingsprogrammet for byregioner*. Departementet vil i samarbeid med andre departementer se nærmere på hvordan etter- og videreutdanning i norsk næringsliv kan intensiveres.

Hovedmål 3 Utvikle attraktive regioner og senter for befolkning og næringsliv

Departementet vil bidra til å gjøre tettsteder og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokaliseringssted for bedrifter og styrke tilgangen til tjenester for befolkningen i områder med få innbyggere og små markeder.

Rapport

I 2013 ble det gitt tilsagn om 620 mill. kroner til tiltak under hovedmål 3 hvorav 78 pst. av midlene ble gitt over kap. 551, post 60 og post 61. De resterende 22 pst. av midlene ble gitt over kap. 552, post 62 og post 72.

Resultatmål 3.2 var høyest prioritert og 84 pst. av midlene ble brukt til tiltak for å bidra til dette resultatmålet. Halvparten av midlene ble brukt i små og mellomstore byregioner, mens 45 pst. av midlene ble benyttet i småsenterregioner og spredtbygde områder. Om lag 4 pst. av midlene ble benyttet i storbyregioner. Totalt ble 91 pst. av midlene under hovedmålet brukt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Fylkeskommunene forvaltet til sammen 396 mill. kroner av midlene i 2013, tilsvarende 64 pst. Av dette ble 91 pst. benyttet til stedsutviklings- og profileringsiltak, mens 9 pst. gikk til tiltak for å styrke tilgangen til tjenester. Resterende midler ble forvaltet av departementet og kommuner og regionråd. Departementets andel omfattet støtte til prosjekter innenfor programmene *Bolyst* og *Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker*, samt *Merkur-programmet*, *investerings- og utviklingsstøtten til utkantbutikker* og *investeringsstøtten for drivstoffanlegg*.

Evalueringen av *Merkur-programmet* (Møreforskning, 2014) påpeker at utkantbutikkene er svært viktige for sine lokalsamfunn, og at deres betydning har økt markant i analyseperioden (2006–2012). Samtidig har vilkårene for butikkdrift blitt dårligere, og en stor andel av butikkene har svake driftsresultater. Skjerpet konkurranse fra sentrumsbutikker, fraflytting og arbeidspendling har svekket konkurranseevnen. Evalueringen viser likevel at butikker som deltar i programmet har bedre omsetningsutvikling enn andre utkantbutikker. Kompetanseprogrammet, de regionale samlingene og butikk-konsulentenes oppsøkende virksomhet styrker den butikkfaglige kompetansen og driften. Utviklingen av tilleggstjenester, som for eksempel marina, kafé/pub og servicetjenester for turister, er den faktoren som har størst betydning for butikkens utvikling. Det er en sterk sammenheng mellom utvikling av flere tilleggstjenester og butikkens omsetningsvekst.

Strategier og tiltak

Departementet legger i 2015 vekt på tiltak for å opprettholde og videreutvikle tilbudet av dagligvarebutikker i områder med små markeder, og å støtte utviklingen av tjenestetilbud. Dette skjer blant annet gjennom *Merkur-programmet*. Stedsutvikling, integrering av innflyttere og profilering rettet mot potensielle innflyttere er et viktig supplement til de nærings- og bedriftsrettede virkemidlene. Finansiering av stedsutviklings- og profileringsiltak vil i 2015 avhenge av fylkeskommunenes prioritering. Departementet legger vekt på at fylkeskommunene, kommunene og andre regionale aktører samarbeider for å målrette utviklingstiltak, og at disse ses i sammenheng med planprosessene i kommuner og fylkeskommuner.

Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 525 950	1 166 306	1 144 600
61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, <i>kan overføres</i>	557 822	505 287	360 700
	Sum kap. 0551	2 083 772	1 671 593	1 505 300

Innledning

Departementet har desentralisert forvaltningen av midlene til fylkeskommunene, som får overført en ramme uten krav om tilbakebetaling, såkalt rundsumtilskudd. Midlene kan disponeres uavhengig av bevilgningsår. Fylkeskommunene kan delegere forvaltningsansvar for midlene til andre aktører, som kommuner, regionråd, Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet. Det er felles forskrift og retningslinjer for bruken av midlene på kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. Disse er bestemmende for fylkeskommunenes forvaltning, oppfølging og kontroll med midlene, også i de tilfeller hvor hele eller deler av forvaltningen er delegert til andre aktører.

Fylkeskommunene rapporterer årlig til departementet og gir sine vurderinger av egne prioriteringer i lys av hovedmålene, regionale utfordringer samt forventede og oppnådde resultater. Rapporteringen skjer gjennom beskrivelse av utfordringer, mål, tiltak og resultater, og gjennom tallrapportering på de enkelte tiltak og prosjekter som fylkeskommunene har innvilget støtte til. Departementet har gjennomgått de ulike elementene i systemet for fylkeskommunenens rapportering. Gjennomgangen viser at systemet fungerer godt som fagsystem for fylkeskommunene i deres forvaltning av midlene. Systemet er også godt egnet for å hente ut informasjon om hva som blir støttet, hvordan støtten fordeler seg geografisk og på ulike regional- og distriktpolitiske mål. Samtidig er ikke systemet hensiktsmessig for å gi dekkende informasjon om resultater og samfunnseffekter. Departementet arbeider videre med egne analyser og utredninger for å få fram bedre informasjon om resultater og samfunnseffekter av midlene som bevilges over kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Fylkeskommunene skal ha internkontroll knyttet til tilskuddsforvaltningen, også der forvaltningsansvaret er delegert til andre aktører. Fylkeskommunene skal årlig rapportere til departementet om eventuelle merknader som fylkesrevisjonen har til forvaltningen av midlene, og om hvordan fylkeskommunene følger disse opp.

Post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling

Mål

Bevilgningen skal bidra til å realisere nasjonale mål, jf. tabell 6.6, og fylkenes egne mål for regional utvikling, tilpasset regionale utfordringer og forutsetninger. Innsatsen skal spisses mot innovasjon og nyetablering i alle deler av landet. Midler til nærings- og bedriftsrettede tiltak skal prioriteres.

Tildelingskriterier

Fordelingen av rammen til fylkeskommunene skal sikre ressurser til områder med særskilte utfordringer, i form av svak befolkningsutvikling, store avstander og utfordringer knyttet til sysselsetting, arbeidsmarked og levekår. En distriktpolitisk komponent tildeles fylkeskommunene innenfor det distriktpolitiske virkeområdet, basert på distriktsindeksen. Kommuner i Nord-Norge og Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms samt de kommunene som ligger lavt på indeksen vektet ekstra i fordelingsmodellen. I tillegg tildeles alle fylkeskommuner midler etter en regionalpolitisk komponent. Dette skal støtte opp om muligheten til å drive regionalt utviklingsarbeid.

En del av rammen blir etter skjønn satt av til omstilling og til deltakelse i *Interreg* (EUs territoriale samarbeid). Midler til omstilling fastsettes etter innspill fra fylkeskommunene om kommuner og regioner som opplever stor reduksjon i antall sysselsatte i hjørnesteinsbedrifter/-nærin-

ger. Kriteriene er sysselsettingsnedgang, arbeidsmarkedsregionens størrelse og mulighetene for pendling. I særskilte situasjoner kan det være behov for en statlig ekstrainsats. Kriteriene for tildeling av ekstra omstillingsmidler er omtalt i St.prp. nr. 1 (2006–2007) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Oppfølging og kontroll

Se omtale under innledningen for kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Rapport

I 2013 ble det bevilget 1 526 mill. kroner over posten. Totalt ble det i 2013 gitt tilsagn om 1 612 mill. kroner. Av dette ga Innovasjon Norge tilsagn om totalt 704,5 mill. kroner, primært i form av distriktstilskudd, etablererstipend og distriktsrettede risikolån. Tilsagnsbeløpene avviker fra bevilgningen på posten, fordi forvalterne kan disponere midlene over flere år. I 2013 ble *Småkommuneprogrammet* satt i gang, med en øremerket tildeling på 15 mill. kroner. I 2014 ble øremerkingen tatt bort, og fylkeskommunene bestemmer selv om de vil tildele midler til programmet. For den fylkesvise fordelingen av midlene de siste tre årene og nærmere rapportering på bruken av midlene i 2013, se vedlegg 1 og fylkesrapporteringen på departementets nettsider.

I 2014 er det bevilget 1 166,3 mill. kroner på posten, hvorav 73 mill. kroner til omstilling, 71,3 mill. kroner til *Interreg* og 10 mill. kroner til *Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene*. Endelig fordeling av midler på tiltak og forvaltere er avhengig av fylkeskommunenes prioritering. Departementet legger vekt på at nærings- og bedriftsrettede tiltak skal prioriteres. Halvårsrapporteringen viser at fylkeskommunene så langt har delegert 426 mill. kroner til Innovasjon Norge. Totalt 155 mill. kroner er delegert til kommunale og regionale næringsfond. Av midlene fylkeskommunene forvalter er det satt av 77 mill. kroner til omstilling.

Menon har evaluert Innovasjon Norges låne- og garantiordninger (2013). Analysene viser at de distriktsrettede lavrisikolånene er samfunnsøkonomisk lønnsomme og spiller en viktig rolle i regioner med et mangelfullt tilbud fra lokale, regionale og nasjonale banker. For nærmere omtale, jf. Prop. 1 S (2014–2015) for Nærings- og fiskeridepartementet. Fylkeskommunenes nettverks-, bransje- og klyngeinnsats ble gjennomgått i 2013 (DAMVAD). Fylkeskommunene jobber aktivt med å legge til

rette for utvikling av næringsrettede nettverk i fylket, og er bevisste på nettverk og klynger som virkemidler for å bidra til en positiv næringsutvikling. Primært støtter fylkeskommunene utvikling av nettverk. Fylkeskommunene kan ha en viktig kunnskaps- og koblingsfunksjon i en tidlig fase mellom bedrifter og FoU-miljøer, og bedriftene seg i mellom. Departementet understreker at rapporten ikke er en evaluering av arbeidet fylkeskommunene gjør på feltet, men en gjennomgang av tiltak som er rapportert inn som klynge- og nettverks-satsinger.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 1 144,6 mill. kroner i 2015. Tiltak rettet mot entreprenørskap, innovasjon, næringsrettet kompetanse, næringsrettet infrastruktur og nærings- og innovasjonsmiljøer skal prioriteres. Det foreslås å videreføre ekstrainsatsen til Nord-Norge og Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms, gjennom prioritering av områdene ved fordelingen av midlene.

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke administrasjons- og gjennomføringskostnader knyttet til Innovasjon Norges ordninger som finansieres over posten, samt en tildeling til omstilling. Departementet vil fastsette rammen til omstilling basert på innspill fra fylkeskommunene. Det foreslås en tildeling på 10 mill. kroner til videreføring av det femårige programmet *Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene* (2013–2017). Oppland fylkeskommune forvalter midlene i samarbeid med andre fylkeskommuner og relevante aktører.

Programmene for en ny *Interreg*-periode (2014–2020) vil bli oversendt EU-kommisjonen for godkjenning i løpet av høsten 2014. Alle programmene har mål om forskning, teknisk utvikling og innovasjon. De tematiske målene som prioriteres er økt konkurransekraft hos små og mellomstore bedrifter, miljø og bærekraftig bruk av ressurser, bærekraftig transport, sysselsetting og arbeidskraftsmobilitet med tanke på næringsutvikling og lokal vekst. Midler til *Interreg* foreslås videreført på samme nivå som i 2014, med 71,3 mill. kroner.

Post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, kan overføres

Mål

Bevilgningen skal dekke kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift ved gjeninnføring av differensiert avgift fra 2007, sammenliknet med 2003. Midlene skal bidra til å nå de samme målene som for

kap. 551, post 60. Det legges vekt på utvikling av næringsliv og arbeidsplasser i områder som ikke fikk gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift i 2007, eller som fikk gjeninnført ordningen med en høyere sats enn før 2004.

Tildelingskriterier

Den fylkesvise fordelingen av kompensasjonsmidlene tar utgangspunkt i avgiftsøkningen for privat sektor i det berørte fylke.

Oppfølging og kontroll

Se omtale under innledningen for kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Rapport

I 2013 ble det bevilget 557,8 mill. kroner. I tillegg ga Stortinget en fullmakt til å gi tilsagn om 100 mill. kroner som kommer til utbetaling i 2014. Det såkalte restbeløpet⁶ var i 2013 96,8 mill. kroner. Det ble gitt tilsagn om 713 mill. kroner, og om lag 46 pst. av tilsagnene var knyttet tiltak under hovedmål 2. Tilsagnsbeløpene avviker fra bevilgningen på posten, fordi forvalterne kan disponere midlene over flere år.

I 2014 er det bevilget 505,3 mill. kroner. I tillegg har Stortinget gitt fullmakt til å gi tilsagn om 100 mill. kroner som kommer til utbetaling i 2015. Restbeløpet i 2014 er 57,8 mill. kroner.

Restbeløpet har fra 2007 blitt benyttet til økt bredbåndsdekning. I 2014 inngår restbeløpet i tilskuddsordningen for utbygging av bredbånd som forvaltes av Post- og teletilsynet. For nærmere omtale, se kap. 551, post 63 Tilskudd til utbygging av bredbånd. Andre infrastruktur- og næringstiltak har også blitt støttet etter godkjenning fra departementet. Kompensasjonsbeløpet for økt arbeidsgiveravgift ble redusert i 2014 med 13,4 mill. kroner sammenliknet med 2013. Halvårsrapporteringen for 2014 viser at fylkeskommunene har delegert 66 mill. kroner til Innovasjon Norge, 135 mill. kroner til kommuner og regionråd, 33

mill. kroner til andre aktører og forvalter 213 mill. kroner selv.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 360,7 mill. kroner i 2015. Av dette er 260,7 mill. kroner knyttet til tilsagn som gis i 2015 og 100 mill. kroner er knyttet til tilsagn som ble gitt i 2014. Det foreslås i tillegg en tilsagnsfullmakt på 88 mill. kroner i 2015, jf. forslag til romertallsvedtak VIII. Disse midlene kommer til utbetaling i 2016. Budsjettforslaget innebærer at departementet disponerer en ramme på 272,7 mill. kroner til nye tilsagn i 2015. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet boks 3.2.

Som følge av en utvidelse av virkeområdet for differensiert arbeidsgiveravgift, er det 26 kommuner som ikke lenger skal kompenseres. Dette reduserer bevilgningsbehovet på posten.

Ansvar for bredbåndsutbygging er overført til Samferdselsdepartementet, og restmidlene som har gått til bredbåndsutbygging over Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslås avvirket. I tillegg reduseres kompensasjonsbeløpet for økt arbeidsgiveravgift noe. Reduksjonen i kompensasjonsbeløpet vil bli fordelt forholdsmessig likt mellom alle fylkeskommunene som tildeles midler fra posten.

Post 63 Tilskudd til utbygging av bredbånd

Posten ble opprettet i forbindelse med Prop. 149 S (2012–2013) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2013* med en bevilgning på 53,2 mill. kroner for å bidra til å gi alle husstander et bredbåndstilbud av grunnleggende god kvalitet. Bevilgningen utgjorde i 2013, sammen med restbeløpet på kap. 551, post 61, tilskuddet til utbygging av bredbånd i regi av Post- og teletilsynet. Samlet bevilgning var 150 mill. kroner. På grunn av notifisering av ordningen til ESA, utlysning av midler og søknadsbehandling ble det ikke gjort noen utbetalinger fra posten i 2013. Ubenyttet bevilgning fra 2013 ble i 2014 overført til kap. 1380 Post- og teletilsynet, post 71 Tilskudd til bredbåndsutbygging over Samferdselsdepartementets budsjett. Midler til utbygging av bredbånd bevilges i 2015 på kap. 1380 Post- og teletilsynet, post 71 Tilskudd til bredbåndsutbygging.

⁶ Restbeløpet er differansen som framkommer ved at beregningsgrunnlaget for differensiert arbeidsgiveravgift i 2007 ble endret fra å følge arbeidstakers bostedsadresse til å følge virksomhetens adresse. Dette har hvert år gitt et såkalt restbeløp som har blitt benyttet til bredbånd.

Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
21	Kunnskapsutvikling, informasjon, mv., <i>kan overføres</i>	18 659	15 900	
62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling, <i>kan overføres</i>	30 240	30 000	
72	Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i>	499 793	502 300	486 650
	Sum kap. 0552	548 692	548 200	486 650

Post 21 Kunnskapsutvikling, informasjon mv., kan overføres

Som følge av endringene i departementsstrukturen er det etter Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering behov for bedre samordning av departementets bevilgninger til forskning, prosjekter, evalueringer med mer. Det vil blant annet kunne bidra til at departementet i større grad kan se prosjekter på tvers av ulike fagområder, og gi rom for større prosjekter.

Bevilgningen foreslås derfor flyttet til kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter. Deler av bevilgningen på kap. 500, post 21 skal dermed dekke igangsettelse av utredninger for å styrke kunnskapsgrunnlaget om regionalpolitikken, kostnader knyttet til rapportering og kontroll av virkemiddelbruken under programkategorien, internasjonale forpliktelser samt kjøp av tjenester for forvaltning av *Merkur-programmet* og investeringsstøtteordningene for utkantbutikker.

Rapport

I 2013 ble det bevilget 14,2 mill. kroner. Det ble gjennomført evalueringer av låne- og garantiordninger i Innovasjon Norge, etter- og videreutdanning i små og mellomstore bedrifter, nettverkstiltak i fylkene, *Merkur-programmet* og Kompetansesenter for distriktutvikling. Utredninger om kompetanse i regionale arbeidsmarkeder og følgeforskning av programmet *Lokal samfunnsutvikling i kommunene* (LUK) er også gjennomført i 2013. For 2014 er det bevilget 15,9 mill. kroner. Det pågår utredninger/evalueringer av LUK, forhold

det mellom byer og deres omland, og kartlegging av kompetansetiltak i fylkene. Posten dekket også kjøp av tjenester for forvaltning av *Merkur-programmet* og investeringsstøtteordningene for utkantbutikker som forvaltes av Mentor AS. Drift og videreutvikling av rapporteringssystemet, samt medvirkning i kunnskapsgenererende tiltak i OECD og EU finansieres også over posten.

Post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling, kan overføres

Posten ble opprettet i 2010 for å styrke det langsiktige arbeidet i kommunene med å planlegge, mobilisere og samarbeide om lokal samfunnsutvikling, jf. hovedmål 3 i tabell 6.6, gjennom tiltaket *Lokal samfunnsutvikling i kommunene* (LUK). Posten avvikles fra og med 2015 da LUK er inne i sitt siste år i 2014. Sluttevalueringen av LUK, som utføres av Telemarksforskning, skal foreligge våren 2015.

Rapportering fra 2013 viser at fylkeskommunene brukte 27,7 mill. kroner til LUK-prosjekter. I 2014 er det bevilget 30 mill. kroner over posten. Etter søknad fra fylkeskommunene har departementet tildelt midlene til fylkeskommuner. Midlene skal bidra til å styrke plan- og utviklingskompetansen. Erfaringene så langt er at kommunene har styrket sin kompetanse, og at fylkeskommunene samhandler mer effektivt med kommunene om utviklingsarbeid. Partnerskapsarbeidet mellom fylkeskommunene og andre utviklingsaktører, som fylkesmennene, Innovasjon Norge og Vegdirektoratet, har også styrket kommunenes utviklingsarbeid. Fylkeskommunene rapporterer gjennom rapporteringssystemet for de regional- og distriktpolitiske virkemidlene.

Post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, kan overføres

Mål

Bevilgningen skal bidra til å realisere nasjonale mål for regionalpolitikken og er primært knyttet til aktivitet under hovedmål 1, samt deler av hovedmål 2 og 3. Midlene skal i første rekke rettes mot næringsliv, kommuner og kompetansemiljøer, og skal benyttes til gjennomføring av større nasjonale satsinger for regional utvikling og til programmer og prosjekter som bidrar til ny kunnskap om regional utvikling.

Tildelingskriterier

Retningslinjer og tildelingskriterier skal utarbeides for de enkelte ordningene under posten. Forvaltningen av hoveddelen av midlene er delegert til Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet. Mentor AS forvalter *Merkur-programmet, investerings- og utviklingsstøtten til utkantbutikker og investeringsstøtten for drivstoffanlegg* på vegne av departementet. Departementet forvalter selv enkelte tiltak og tilskuddsordninger.

Oppfølging og kontroll

Departementet, Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet skal følge felles rapporteringskrav som gjelder for innsats og aktiviteter finansiert over programkategori 13.50. Departementet følger opp aktørene gjennom egne oppdragsbrev, rapportering og styringsmøter. I styringen av Innovasjon Norge vil også 2015 være et overgangså da rapporteringen etter nytt mål- og resultatstyringssystem vil være en del av underlagsmaterialet for videre oppfølging. Senere vil dette også gjelde SIVA og Forskningsrådet som nå utvikler bedre underlagsmateriale for styringen. Mentor AS følges opp gjennom oppdragsbrev, halvårsmøter og rapportering.

Rapport

I 2013 ble det bevilget 538,9 mill. kroner på posten. Dette inkluderer en tilleggsbevilgning på 18,7 mill. kroner gitt i revidert nasjonalbudsjett, jf. Prop. 149 S (2012–2013) og Innst. 470 S (2012–2013). Innovasjon Norge utviklet det nye *Bioraffineringsprogrammet* og en interaktiv veiledningstjeneste for gründere. I tillegg ble den langsiktige innsatsen for næringsrelevant kompetansebygging forsterket. SIVA styrket satsingen på næringshager og inkubasjon, mens *Virkemidler for regional FoU og innova-*

sjon (VRI) og *Forskningsløft i nord* under Forskningsrådet fikk økte rammer. Bevilgningen til øvrige virkemidler ble videreført på om lag samme nivå som tidligere.

I 2014 ble det bevilget 502,3 mill. kroner. Rammene til Innovasjon Norge og SIVA økte, mens rammen til Forskningsrådet ble videreført. I 2014 er det satt i gang et nytt program for klyngeutvikling, *Norwegian Innovation Clusters*. Programmet skal også styrkes med et nytt nivå for næringsmiljøer med sterke vekstmuligheter i globale markeder, *Global Centres of Expertise*. Innovasjon Norge gjennomfører også to pilotprosjekter for å få mer kunnskap om egnede virkemidler som kan bidra til større vekst i gründerbedrifter og utløse mer privat kapital til investeringer. På departementets område ble *Bolyst* avsluttet og tildelingen til *Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker* videreført.

Utviklingsprogrammet for byregioner er en utvidelse av *Utviklingsprogram for små og mellomstore byer som regional vekstkraft*. I 2014 ble programmet styrket og utvidet til å omfatte alle typer byregioner. Programmet skal gi økt kunnskap om sammenhengen mellom økonomisk aktivitet og vilkår for vekst mellom byene og omlandet, og fremme utvikling av tiltak for å utnytte regionens næringsmessige potensial. Byregionene skal komme fram til lokalt forankrede strategier og tiltak med utgangspunkt i samhandling mellom by og omland. Midlene går til kommuner som har søkt om deltakelse i programmet på vegne av et byregionsamarbeid. Søknadene ble vurdert ut fra sammenhengen mellom mål, kunnskapsbehov, framdrift og planlagte aktiviteter, politisk og organisatorisk forankring, gjennomføringsevne og langsiktighet. Programmet er femårig og arbeidet skal foregå i tilknytning til et nettverk med andre byregioner som deltar i utviklingsprogrammet. Nettverket drives av Kompetansesenter for distriktsutvikling. I 2014 ble det gitt tilsagn om 27,8 mill. kroner til 33 byregioner for fase 1 av programmet, som i alt består av 187 kommuner. Formålet for fase 1 er etablering og konsolidering av samarbeidet i byregionene, og valg av samfunnsområde eller tema som byregionene vil arbeide videre med i fase 2.

Se vedlegg 1 for en nærmere omtale av tiltak som finansieres på posten.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 486,7 mill. kroner i 2015. Til sammen 20,5 mill. kroner foreslås overført til Nærings- og fiskeridepartementet (Ungt

entreprenørskap og Innovasjon Norges veiledningstjeneste for gründere) og Utenriksdepartementet (Barentssekretariatet). Bevilgningen til *Samplan* på 350 000 kroner foreslås overført til kap. 590, post 81 Lokal kompetanse og universell utforming. I tillegg foreslås det å flytte 1,3 mill. kroner til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter for å finansiere oppgaver knyttet til *Interreg*.

I 2015 skal det legges vekt på verdiskaping og lønnsomme arbeidsplasser. Departementet vil derfor prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak rettet mot entreprenørskap, innovasjon og kompetansebygging, samt nettverk og klynger.

Departementet foreslår en tildeling på 197,8 mill. kroner til Innovasjon Norge. Midlene skal blant annet bidra til at flere gode gründere overlever, til å bygge og utvikle nyskapende bedriftsnettverk og til risikoavlastning. Departementet foreslår en tildeling på 95,6 mill. kroner til SIVA, som skal bidra til økt innovasjon og næringsutvikling gjennom utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljøer i alle deler av landet. SIVA har et særlig ansvar for å bidra til å fremme vekstkraften i distriktene. Departementet foreslår en tildeling på 87,5 mill. kroner til Forskningsrådet. Forskningsrådet skal fortsette å styrke den regionale vekstkraften gjennom mobilisering og økt nytteverdi av samarbeid mellom FoU-miljøer, regionale næringsmiljøer og bedrifter.

Departementet foreslår en tildeling på 40,5 mill. kroner til *Merkur-programmet*, investerings-

og utviklingsstøtten til dagligvarebutikker og investeringsstøtten til drivstoffanlegg.

Tildeling til *Interreg*-programmene, og tilrettelegging for internasjonalt regionalpolitisk samarbeid og samarbeid i nærområdene foreslås til 37,3 mill. kroner. Hoveddelen av midlene går til norsk deltakelse i transnasjonale *Interreg*-program i den nye programperioden 2014–2020. I den foreslåtte tildelingen inngår kontingenten til Komitéen for regional planlegging og utvikling i Østersjøregionen (VASAB) på 30 000 euro, driftstilskuddet til Nordisk Atlantsamarbejde (NORA) på 500 000 danske kroner og nasjonal kontingent for deltakelse i OECD LEED Programme på 250 000 kroner. Det foreslås videre å tildele 0,7 mill. kroner til etablering av et knutepunkt i Tromsø. Knutepunktet skal styrke den arktiske, regionalpolitiske dimensjonen i nasjonale og internasjonale programmer, blant annet EU-programmer, og sikre bedre synergi, koordinering og samarbeid på tvers av programmene og det arktiske nettverket.

Det foreslås også en tildeling på 27,7 mill. kroner til det femårige *Utviklingsprogrammet for byregioner*. Programmet startet opp i 2014 og forvaltes av departementet. Midler til fase 2 lyses ut vinteren 2015. Tilskuddet til *Nasjonalt program for leverandørutvikling* (NHO) på 250 000 kroner foreslås videreført i 2015. *Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker* avsluttes i 2014.

Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
01	Driftsutgifter	32 062	28 200	25 800
	Sum kap. 0554	32 062	28 200	25 800

Post 01 Driftsutgifter

Kompetansesenter for distriktsutvikling skal bidra til å nå regional- og distriktpolitiske mål gjennom å hente inn, systematisere og formidle erfarings- og forskningsbasert kunnskap om lokal samfunnsutvikling. Kompetansesenterets arbeid er i all hovedsak knyttet til hovedmål 3. Bevilgningen skal dekke lønn og øvrige driftsutgifter samt utvikling av ny kunnskap, kompetanseoppbygging og informasjonstiltak.

Rapport

Som et ledd i kunnskapsutviklingen fikk kompetansesenteret gjennomført flere utredninger i 2013 og 2014. Blant annet er det gjennomført studier av tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner, boliger og bomiljø i distriktene, reiseliv og lokal samfunnsutvikling og en kartlegging av samarbeid og resultater i seks regionalparker. En fullstendig oversikt over bestilte og gjennomførte utredninger finnes på www.distriktssenteret.no.

Som en del av arbeidet med formidling av erfaringer fra lokalt utviklingsarbeid var kompetansesenteret i 2013 medarrangør av konferanser, for eksempel ved den nasjonale konferansen om boligetablering i distriktene og Vestlandsk vidsyn.

I 2014 har kompetansesenteret også fått en rolle som ressurscenter for kommunesammenslåinger. Blant annet skal kompetansesenteret bistå prosessveilederne i de enkelte fylkene, både med erfaringer fra tidligere sammenslåinger og med råd når det gjelder organisering av de lokale prosessene. Kompetansesenteret har levert faglige bidrag til sekretariatet for ekspertutvalget for kommunesammenslåinger. Kompetansesenteret har også en sentral rolle i arbeidet med *Utviklingsprogrammet for byregioner*, gjennom etablering og drifting av et nasjonalt læringsnettverk mellom deltakerne i programmet.

Våren 2014 ble kompetansesenteret evaluert av Oxford Research. Evalueringen konkluderer med at senteret har fanget opp de mest framtreende samfunnsendringene i perioden, særlig behovet for å arbeide med integrering og bolig. Her har senteret blant annet bidratt til å koble to politikkområder og fått til et godt samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Husbanken. Evalueringen framhever to hovedområder hvor kompetansesenteret har forbedringspotensial. For det første etterlyses det flere analyser og sammenstillinger av kunnskapen som senteret har tilegnet seg. For det andre peker evalueringen på at kompetansesenteret må styrke sin

rolle som premissleverandør. Evalueringen blir fulgt opp gjennom styringsdialogen. Departementet vurderer en navneendring av senteret.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen nedjusteres med 2,4 mill. kroner, til 25,8 mill. kroner i 2015. Nedgangen skyldes at det fra 2015 innføres nøytral merverdiavgift for ordinære statlige forvaltningsorganer. Driftsposter budsjetteres derfor uten merverdiavgift.

Bevilgningen skal dekke alle driftsoppgaver, herunder videreutvikling av kunnskapsbasen og innkjøp av forskning og utredninger. Kompetansesenteret skal etablere og drive faglige nettverksarenaer for kommuner, fylkeskommuner og andre aktører om lokalt utviklingsarbeid. I tillegg skal senteret drive det nasjonale læringsnettverket i *Utviklingsprogrammet for byregioner*. Kompetansesenteret skal være et ressurscenter for kommunesammenslåinger også i 2015.

Kompetansesenteret skal sette av ressurser til kompetanseutvikling basert på utviklingsarbeidet som er gjort gjennom *Bolyst*, LUK og *Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker*. Samarbeidet som er etablert med fylkeskommunene gjennom LUK skal ivaretas.

Departementet foreslår at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekt på kap. 3554, post 1, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3554 Kompetansesenter for distriktutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
16	Refusjon av foreldrepenger	412		
18	Refusjon av sykepenger	10		
	Sum kap. 3554	422		

Programkategori 13.60 Samiske formål

Utgifter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
560	Sametinget	262 002	270 540	280 100	3,5
561	Tilskudd til samiske formål	16 549	16 729	15 200	-9,1
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	6 148	5 170	5 100	-1,4
563	Internasjonalt reindriftssenter	6 990	6 350	6 750	6,3
	Sum kategori 13.60	291 689	298 789	307 150	2,8

Inntekter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3560	Sametinget	2 542	75 000		-100,0
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	3 235	1 800	2 000	11,1
3563	Internasjonalt reindriftssenter	2 826	1 900	2 500	31,6
	Sum kategori 13.60	8 603	78 700	4 500	-94,3

Ansvarsområder

Samene er anerkjent som urfolk i Norge, og Grunnloven § 108 og sameloven er de nasjonale rettsgrunnlagene for samepolitikken. Regjeringen har som mål at samene skal få utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Norge har også en rekke folkerettslige forpliktelser som legger føringer for samepolitikken, blant andre *ILO-konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater*.

Sametinget er samenes folkevalgte organ og regjeringens viktigste dialogpartner i samepolitiske spørsmål. Regjeringen bygger videre på de institusjonelle og rettslige rammene som allerede er lagt for samepolitikken.

Alle departementer har ansvar for å følge opp gjennomføringen av den statlige politikken overfor samene innenfor sin sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for samordning av statlig politikk som berører samene i Norge, og skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Det er statens ansvar å sikre at hensynet til samene blir ivaretatt. Samtidig legger staten til grunn at kommuner og fylkeskommuner på eget initiativ og som en del av lokaldemokratiet, også følger opp aktuelle forpliktelser overfor den samiske delen av innbyggerne.

Utviklingstrekk og utfordringer

Regjeringen er opptatt av å ta vare på samisk språk og vil vektlegge at samiske språkbrukere ikke kommer dårligere ut som følge av endringer i kommuneinndelingene. For å yte gode helse- og omsorgstjenester til alle, er det viktig med fagpersoner med kompetanse i samisk språk og kultur. Arbeidet med å skape større og mer robuste kommuner kan aktualisere problemstillinger knyttet til forvaltningsområdet for samisk språk.⁷ Det er gjort nærmere rede for dette i Prop. 95 S *Kommuneproposisjonen* 2015.

De samiske språkene er små og sårbare. Det gjelder særlig for sørsamisk og lulesamisk, og for

nordsamisk utenfor forvaltningsområdet. De siste årene har vi sett en utvikling med økende tilflytting fra bygdene til byer og større tettsteder. Dette gjelder også samer og fører dermed til befolkningsnedgang i en rekke samiske områder. Endringer i hvor samer bor, byr på nye utfordringer – både for den enkelte som flytter til en større by, og for bykommunene som får et større ansvar for å imøtekomme den samiske befolkningens behov.

⁷ Forvaltningsområdet for samisk språk består av Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana kommuner i Finnmark, Kåfjord og Lavangen kommuner i Troms, Tysfjord kommune i Nordland, og Snåsa og Røyrvik kommuner i Nord-Trøndelag.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.7 Mål for programkategori 13.60 Samiske formål

Hovedmål	Resultatmål
1. Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv	1.1. Levende samiske språk 1.2. Bidra til gode og likeverdige tjenester for samiske brukere 1.3. Bidra til å bevare og utvikle samisk næringsliv 1.4. Bidra til en samepolitikk i tråd med internasjonale forpliktelser
2. Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser	2.1. Konsultasjonsordningen gjennomføres på en effektiv måte og i tråd med ordningens formål 2.2. Økt kunnskap i forvaltningen og i samfunnet om samiske rettigheter, samisk kultur og samisk samfunnsliv

Hovedmål 1 Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv

Flere og flere barn vokser i dag opp med en selvfølgelig samisk identitet, og det samiske har blitt en mer synlig del av det offisielle Norge. Mye tyder på at styrking av samiske språk og samiske institusjoner er viktig for å bekrefte og støtte samisk identitet og tilstedeværelse.

Rapport

Handlingsplan for samiske språk har satt fokus på de samiske språkene på ulike samfunnsområder, særlig innenfor opplæring og utdanning, offentlig tjeneste- og omsorgsyting og bruk og synliggjøring av samiske språk i offentlig sammenheng. Handlingsplanen har virketid ut 2014, og

det vil bli laget en sluttrapport ved periodens utløp.

I utviklingen av en helhetlig samepolitikk er det viktig å se samiske spørsmål i et felles nordisk perspektiv. Et eksempel på det fellesnordiske samarbeidet er forhandlinger om en nordisk samekonvensjon som startet opp i mars 2011. Forhandlingene foregår mellom delegasjoner fra Finland, Norge og Sverige. Sametinget og departementene har våren 2014 kommet til enighet om mandatet for de videre forhandlingene.

Strategier og tiltak

På grunnlag av en gjennomgang av samelovens språkregler, har Kommunal- og moderniseringsdepartementet høsten 2014 satt ned et offentlig utvalg. Utvalget skal redegjøre for gjeldende ord-

ninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene og hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk. Utvalget skal særskilt vurdere løsninger som bidrar til forenkling, herunder vurdere hvordan teknologiske løsninger kan styrke og forenkle bruken av de samiske språkene.

I Sundvolden-erklæringen har Regjeringen lagt vekt på utvikling av samisk næringsliv, herunder reiseliv, tilknyttet samisk kultur og næringer. Sametinget har en sentral rolle i verdiskaping og støtte til utvikling av samiske næringer. Arbeidet på feltet skjer i samarbeid med Innovasjon Norge og departementet. Tradisjonelt har kombinasjoner mellom ulike næringer vært vanlig i samiske samfunn, som duodji (samisk husflid) og utmarksnæringer. En slik næringstilpasning vil på sikt også kunne ha betydning for flyttemønsteret i denne delen av landet, i og med at økte inntjeningsmuligheter fra flere virksomheter vil gi flere mulighet til å livnære seg i samiske områder.

Hovedmål 2 Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser

Det er en sentral samepolitisk målsetting at urfolk skal ha reell innflytelse på beslutninger som gjelder dem selv. Når det gjelder forhold som bare berører samene, er det naturlig å overlate til Sametinget å fatte avgjørelsene. I saker der det kreves at statlige myndigheter må stå for avveining av interesser og ta en endelig beslutning, er det viktig å sørge for en reell involvering av samer og samiske interesser i forkant av beslutningen.

Rapport

Gjennom *Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget* er statlige myndigheter forpliktet til å konsultere Sametinget, og etter omstendighetene også andre samiske interesser. Formålet er å oppnå enighet når det

overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Konsultasjonsprosedyrene har bidratt til å styrke dialogen og samarbeidet mellom regjeringen og Sametinget, og har også bidratt til økt kunnskap om og forståelse for samiske forhold i statsforvaltningen. Ikke alle konsultasjoner resulterer i enighet, men prosedyrene sikrer at de statlige myndighetene må vurdere Sametingets synspunkter. Stortingsmeldingen om Sametingets virksomhet i 2013 gir informasjon om gjennomførte konsultasjonsprosesser, og om det er oppnådd enighet eller ikke.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sett et behov for å øke kunnskapen om urfolk og nasjonale minoriteter på alle nivåer i statsforvaltningen. Det er derfor laget et digitalt opplæringsprogram, som går gjennom gruppenes historie og samfunnsforhold og gir opplæring i aktuelle lover og regler. Programmet ble lansert i 2013.

Strategier og tiltak

Økt kunnskap om samer og samiske forhold kan motvirke diskriminering, stereotypier og negative holdninger. Det er derfor viktig å støtte opp om prosjekter som kan gi innsikt i samiske forhold.

Regjeringen vil bevare konsultasjonsordningen og er opptatt av at konsultasjonsprosedyrene skal fungere konstruktivt og effektivt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i dialog med Sametinget derfor se på mulighetene til å forbedre og effektivisere konsultasjonsordningen, særlig i saker der mange parter er involvert.

Samisk forskning og høyere utdanning er vesentlig for utviklingen av det samiske samfunnet. Norges forskningsråd har en viktig rolle i å støtte samisk forskning og høyere utdanning. Forskningsrådets program Samisk forskning II (SAMISK) har som mål å fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold, og bidra til rekruttering og kompetanseutvikling, i tillegg til videreutvikling av samisk språk som vitenskapsspråk.

Kap. 560 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
50	Sametinget	259 460	265 540	274 900
54	Samefolkets fond	2 542	5 000	5 200
	Sum kap. 0560	262 002	270 540	280 100

Sametinget er et folkevalgt organ. Regjeringen er derfor ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene som Sametinget gjør som politisk organ. Hver enkelt statsråd har imidlertid et konstitusjonelt ansvar for bevilgninger gitt over budsjettet til vedkommende departement. For en nærmere omtale av bevilgninger til Sametinget vises det til publikasjonen *Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2015*.

Post 50 Sametinget

Grunnbevilgningen skal blant annet dekke driften av det politiske arbeidet og administrasjonen i Sametinget, i tillegg til kommunenes og fylkeskommunenes merkostnader ved oppfølging av samelovens språkregler.

Regjeringen legger fram en stortingsmelding om Sametingets virksomhet for Stortinget hvert år. Sametingets egen årsmelding legges ved stortingsmeldingen. Meldingen om Sametingets virksomhet i 2013 rapporterer om Sametingets bruk av midler bevilget over statsbudsjettet.

Det foreslås å øke bevilgningen med 2 mill. kroner til fortsatt drift av Nordisk samisk språksenter – Sámi Giellagáldu. Samlet foreslås en bevilgning på 274,9 mill. kroner i 2015.

Post 54 Samefolkets fond

Fondet ble avviklet i 2014 og avkastningsmodellen ble fra samme år erstattet med ordinære, årlige bevilgninger. Formålet med bevilgningen er uendret. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2013–2014) for Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet.

Tilskuddet skal gå til ulike tiltak som styrker og bidrar til revitalisering av samiske språk og samisk kultur. Midlene skal ikke brukes til individuelle erstatninger.

Det er Sametinget som forvalter bevilgningen og kan fastsette nærmere retningslinjer og prioriteringer for forvaltningen av tilskuddsmidlene i samsvar med overordnet mål for ordningen. Sametinget kan beslutte at ubrukte midler ett år, helt eller delvis, overføres til neste års budsjett.

Vedtak om tilskudd under ordningen kan påklages i samsvar med forvaltningslovens bestemmelser og behandles i samsvar med samelovens § 2-12 femte ledd. Sametinget fører særskilt regnskap over bruken av midlene og rapporterer om bruken i Sametingets årsmelding.

Bevilgningen i 2013 utgjorde avkastningen av fondet for 2012 som var på 2,535 mill. kroner. Nærmere redegjørelse for bruken av fondsavkastningen vil bli gitt i meldingen om Sametingets virksomhet 2013.

Det foreslås en bevilgning på 5,2 mill. kroner i 2015.

Kap. 3560 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
51	Avkastning av Samefolkets fond	2 542		
95	Fondskapital Samefolkets fond		75 000	
	Sum kap. 3560	2 542	75 000	

Postene er avviklet, jf. omtale under kap. 560 Sametinget, post 54 Samefolkets fond.

Kap. 561 Tilskudd til samiske formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
50	Samisk høyskole	5 800	6 403	5 500
51	Divvun	5 419	5 609	5 800
72	Samisk språk, informasjon m.m.	5 330	4 717	3 900
	Sum kap. 0561	16 549	16 729	15 200

Post 50 Samisk høyskole

Bevilgningen går til drift av Faglig analysegruppe for samisk statistikk, Samiske veivisere og Arbeidiehtu-prosjektet.

Samisk høyskole utfører flere oppgaver på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Høyskolen fungerer som sekretariat for Faglig analysegruppe for samisk statistikk og for ordningen med Samiske veivisere. Høyskolen har også et oppdrag innen dokumentasjon og formidling av samisk tradisjonell kunnskap, Arbeidiehtu-prosjektet.

Senter for samisk i opplæringen er et nasjonalt ressurs-senter for å fremme undervisning i og på samisk. Fra 2015 foreslås midlene gitt over Kunnskapsdepartementets budsjett, men med samme formål.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,1 mill. kroner på bakgrunn av at tilskudd til Senter for samisk i opplæringen rammeoverføres til Kunnskapsdepartementet. Samlet foreslås en bevilgning på 5,5 mill. kroner i 2015.

Post 51 Divvun

Bevilgningen skal benyttes til drift av Divvun ved Universitetet i Tromsø. Moderne språkteknologi er en forutsetning for at samiske språk skal kunne overleve som bruksspråk i dagens samfunn.

Divvun har i 2013 arbeidet med en rekke språkteknologiske prosjekter, blant annet oppdatert stavetkontroll for nordsamisk og en webapp (sátni.org), som gjør ordbøker og terminologi tilgjengelig. Divvun har også lansert en sørsamisk språk-app for mobiltelefoner som retter seg mot ungdom og voksne som ikke kan samisk fra før.

Det foreslås en bevilgning på 5,8 mill. kroner i 2015.

Post 72 Samisk språk, informasjon m.m.

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke bruken av samiske språk ved å legge bedre til rette for bruk av samisk i det offentlige, øke antallet samiske språkbrukere, og gi mer informasjon til samer på samisk og å øke informasjonen om samiske forhold til befolkningen i Norge.

Forvaltningen av en del av tilskuddsmidlene blir delegert til Fylkesmannen i Nordland. Fylkesmannen har ansvaret for flere tiltak i Handlingsplanen for samiske språk, og tilskuddsmidlene gis til språktiltak, særlig med vekt på sør- og lulesamisk språk. Østsamisk museum og Universitetet i Tromsø mottar også tilskudd over denne posten.

Kravene til bruk av tilskuddet framkommer i tilskuddsbrevene. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

I fordelingen av midlene for 2013 har tiltak for sør- og lulesamisk språk vært prioritert, med 2,45 mill. kroner. Det har også vært gjennomført et pilotprosjekt for oppfølging og veiledning av kommunesektorens arbeid med samisk språk og kultur, i regi av Fylkesmannen i Nordland.

Det foreslås at 1 mill. kroner av bevilgningen på posten overføres til kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur fra og med 2015. Samlet foreslås en bevilgning på 3,9 mill. kroner i 2015.

Kap. 562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	6 148	3 370	3 100
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		1 800	2 000
	Sum kap. 0562	6 148	5 170	5 100

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter har som målsetting å øke kunnskapen om, og forståelsen for, samiske rettigheter og urfolksrettigheter. Gáldu er en faglig selvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innenfor de rammene som Kommunal- og moderniseringsdepartementet fastsetter. Styret er senterets øverste organ.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke driften av Gáldu i 2015. I tillegg til bevilgningen over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, vil Utenriksdepartementet gi tilskudd til senterets virksomhet over kap. 163, post 72 Menneskerettigheter.

Et viktig verktøy i Gáldus informasjonsvirksomhet er arbeidet med nettportalen galdu.org, som har informasjon på norsk, samisk og engelsk. Gáldu gir i tillegg ut tidsskriftserien Gáldu Čála. Gáldu bidro også med et sidearrangement på urfolkskonferansen i Alta juni 2013, som var en

forberedelse til Verdenskonferansen for verdens urfolk.

Det foreslås en bevilgning på 3,1 mill. kroner i 2015. Nedgangen er i all hovedsak knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Det ble i 2014 opprettet en egen post for utgiftsføring av eksternt finansierte prosjekter. Formålet er å skille prosjektkostnader fra de ordinære driftskostnadene. Bevilgningen foreslås på samme nivå som inntektsbevilgningen under kap. 3562, post 02.

Det foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner. Økningen på 200 000 kroner er i hovedsak knyttet til forventede prosjektinntekter. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3562, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
02	Diverse inntekter	3 049	1 800	2 000
18	Refusjon av sykepenger	186		
	Sum kap. 3562	3 235	1 800	2 000

Post 02 Diverse inntekter

Regnskap 2013 omfatter blant annet bevilgningen fra Utenriksdepartementet og eksternt finansierte

prosjekter, jf. omtale under kap. 562, post 01 og post 21.

Bevilgningen foreslås økt med 200 000 kroner, til 2 mill. kroner for 2015, jf. kap. 562, post 21.

Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	6 990	4 450	4 250
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		1 900	2 500
	Sum kap. 0563	6 990	6 350	6 750

Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino er en faglig selvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innenfor de rammene som Kommunal- og moderniseringsdepartementet fastsetter. Arbeidet skal være rettet mot næringsutøvere, offentlige myndigheter, forskningsmiljøer og andre fagmiljøer og internasjonale organisasjoner og samarbeidsorganer. Styret er senterets øverste organ.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke driften av Internasjonalt reindriftssenter i 2015. Senteret mottar i tillegg prosjekttilskudd fra andre bidragsytere fra inn- og utland.

Internasjonalt reindriftssenter videreutviklet i 2013 sitt urfolkssamarbeid med institusjoner, organisasjoner og reindriffsfolk i Russland, Kina, Mongolia, Finland, Sverige og Norge. Gjennom folk-til-folk-samarbeid i nordområdene har senteret, sammen med Verdensforbundet for reindriffsfolk, initiert prosjekter som vektlegger lokal kompetansebygging. Senteret rapporterer

om store endringer i urfolkssamfunn i Arktis på grunn av klimaendringer og industriell utbygging.

Det foreslås at bevilgningen på posten reduseres med 200 000 kroner til 4,3 mill. kroner i 2015. Nedgangen er i all hovedsak knyttet til innføring av nøytral merverdiavgift, jf. omtale under del I pkt. 5.5.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Det ble i 2014 opprettet en egen post for utgiftsføring av eksternt finansierte prosjekter. Formålet er å skille prosjektkostnader fra de ordinære driftskostnadene. Bevilgningen foreslås på samme nivå som inntektsbevilgningen under kap. 3563, post 02.

Det foreslås en bevilgning på 2,5 mill. kroner. Økningen på 600 000 kroner er i hovedsak knyttet til forventede prosjektinntekter. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3563, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
02	Diverse inntekter	2 749	1 900	2 500
16	Refusjon av foreldrepenger	77		
	Sum kap. 3563	2 826	1 900	2 500

Post 02 Diverse inntekter

Inntektsposten gjelder ekstern finansiering av prosjekter i regi av Internasjonalt reindriftssenter,

jf. omtale under kap. 563, post 21. Bevilgningen foreslås økt med 600 000 kroner til 2,5 mill. kroner i 2015, jf. kap. 563, post 21.

Prográmmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat

Golut prográmmakategoriija 13.60 vuolde juhkkovuvvon kapihttaliidda

(1 000 ruvnuiguin)

Kap.	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahhta 2014	Evttohus 2015	Pst. riev. 14/15
560	Sámediggi	262 002	270 540	280 100	3,5
561	Doarjja sámi ulbmiliidda	16 549	16 729	15 200	-9,1
562	Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuoda guovddáš	6 148	5 170	5 100	-1,4
563	Riikkaidgaskasaš boazodoal- loguovddáš	6 990	6 350	6 750	6,3
Submi kategoriija 13.60		291 689	298 789	307 150	2,8

Golut prográmmakategoriija 13.60 vuolde juhkkovuvvon kapihttaliidda

(1 000 ruvnuiguin)

Kap.	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahhta 2014	Evttohus 2015	Pst. riev. 14/15
3560	Sámediggi	2 542	75 000		-100,0
3562	Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuoda guovddáš	3 235	1 800	2 000	11,1
3563	Riikkaidgaskasaš boazodoal- loguovddáš	2 826	1 900	2 500	31,6
Submi kategoriija 13.60		8 603	78 700	4 500	-94,3

Ovddasvástádussuorggit

Sápmelaččat leat dohkkehuvvon álgoálbmogin Norggas ja Vuodđoláhka § 108 ja sámeláhka leat sámepolitihka našunála riektivuodđu. Ráđdehusa ulbmilin lea ahte sápmelaččat galget beassat ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodatealima. Norggas leat maid moanat álbmotrievttalaš geatnegasvuodát mat leat čujuhussan samepolitihkas, earret eará *ILO-konvenšuvdna nr. 169 Álgoálbmogiid ja olmmošcearddaid birra iešheanalaš stáhtain*.

Sámediggi lea sápmelaččaid álbmotválljejuvvon orgána ja ráđdehusa deháleamos ságastallanguoibmin sámepolitihkalaš áššiin. Ráđdehus hukse viidáseappot daid institušunella ja vuoigatvuoda rámmaid ala mat juo leat sámepolitihkas.

Buot departemaenttain lea ovddasvástádus iežaset sektoris čuovvolit stáhta politihka čadaheami sámiid ektui. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas lea ovddasvástádus ovttahttit dan stáhta politihka mii guoskkaha sámiid Norggas, ja dat galgá bargat oppalašvuoda ala politihkas ja das galgá maid oktavuoha earáiguin, sektoriid ja hálddašandásiid rastá.

Stáhtas lea ovddasvástádus sihkkarastit sámiid vuhtii váldima. Dan seammás stáhta bargá dan ala ahte gielddat ja fylkagielddat ieža álggahit barggaid. Ja oassin báikkálašdemokratijias lea dat ahte galget maid čuovvolit áigeuovdilis geatnega-svuodaid sápmelaččaid guovdu.

Ovdáneapmi ja hástalusat

Ráddehus ángiruššá váldit vára sámegeielain ja áigu deattuhit dan ahte sámegeielagat eai gilláše dainna go bohtet rievdadusat gielddaid juohkimiid olis. Jus galggaš nagodit fállat buriid dear- vvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid buohkaide, de lea dehálaš háhkat fágaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturmahttu. Dál leat bargame ráhkadit stuorát ja nana gielddaid ja dalle sáhttet šaddat áigeuovdilin dat čuolmmat mat gullet sámegeiela

hálddašanguvlui.⁸ Dán leat lagabui čilgen čállošis Prop. 95 S *Giellaproposišuvdna* 2015.

Sámegeielat leat unnit ja rašit. Ja earenoamážit leat oarjelsámegeiella ja julevsámegeiella dakkár dilis. Mañemus jagiid leat oaidnán dilli rievdá ja olbmot fárrejit gilážiin gávpogiidda ja stuorát čoahkkebáikkiide. Sápmelaččat maid fárrejit, ja danne unnot ássit muhtin sámi guovlluin. Sápmelaččaid johtaladdan dagaha hástalusaid – sihke sutnje gii färre stuorát gávpogii ja maid gávpotgielddaide maidda šaddá eambo ovddasvástádus dustet daid dárbbuid mat sápmelaččain leat.

⁸ Sámegeielaid hálddašanguovlu fátmasta Guovdageainnu suohkana ja Kárášjoga, Unjárgga, Porsáŋgu ja Deanu gielddaid Finnmárkkus, Gáivuona ja Loabat gielddaid Romssas, Divttasvuona suohkana Nordlánddas ja Snoasa suohkana ja Raavrevijhke gieldda Davvi-Trøndelagas.

Mihttu ja raporterren, strategiiat ja doaimbijut

Tabella 6.8 Mihttomearri prográmmakategorijii 13.60 Sámi ulbmilat

Váldomihtut	Boadusmihtut
1. Sápmelaččat sáhttet sihkkarastit ja ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima	1.1. Ealli sámegeielat 1.2. Oččodit buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid sámi geavaheddjiide 1.3. Bargat dan ala ahte sámi ealáhuseallin seailu ja ovdána 1.4. Bargat olahan dihte dakkár sámepolitihka mii čuovvu riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid
2. Sápmelaččat oassálastet almmolaš mearridan-proseassain	2.1. Ráddádallanortnet čadahuvvo beaktilit ja ortnega ulbmiliid mielde 2.2. Eambo diehtu hálldahusas ja servodagas sámi vuoigatvuodaid, sámi kultuvrra ja sámi servodateallima birra

Váldomihttu 1 Sápmelaččat sáhttet sihkkarastit ja ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima

Eambo ahte eambo mánat bajásšaddet dál diehtelas sámi identitehtain, ja sámivuohka lea šaddan eambo oainnusin almmolaš Norggas. Ja lea olu mii čájeha ahte lea dehálaš nannet sámegeielaid ja ásahusaid vai duodašta ja doarju sámi identitehta ja dan Leahkima.

Raporta

Sámegeielaid doaimplána lea čalmmustahttán sámegeielaid iešgudetge servodatsurggiin, eareno-

amážit oahpahas ja oahpuin, almmolaš bálvalus- ja fuolahusfállamis ja das ahte sámegeiela atnet ja dahket oainnusin almmolaš oktavuodain. Doaimplána lea doaimmas 2014 lohppii ja áigodaga loahpas ráhkaduvvo loahpparaporta.

Go ráhkadit oppalaš sámepolitihka de lea dehálaš geahččat sámi áššiid oktasaš davviriikkalaš oaidninčiegas. Okta ovdamearkan oktasaš davviriikkalaš ovtasbarggus leat šiehtadallamat davviriikkalaš sámekonvenšuvnna hárrái mii álggahuvvui njukčamánu 2011:s. Šiehtadallamat leat Suoma, Norgga ja Ruota sáttagottiid gaskka. Sámediggi ja departemeanttat leat 2014 gida boah- tán ovttaide das makkár doaimma boahhtevas šiehtadallamiin galgá leat.

Strategijiat ja doaibmabijut

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea geahčadan sámelága giellanjuolggadusaid ja lea 2014 čavčča ásahan ovtta almmolaš lávdegotti. Dat lávdegoddi galgá čielggadit gustojeaddji ortnegiid, doaibmabijuid ja njuolggadusaid mat gusket sámegielaide ja guorahallat movt daid sáhtta heivehit otná almmolaš sektora organiseremii ja dainna lágiin sihkkarastit doaibmi ja dásseárvosaš almmolaš bálvalusaid sámegillii. Lávdegoddi galgá earenoamážit geahčadit dakkár čovdosiid mat duddjoše dasa ahte šaddá álkibun geavahit sámegiela dakko bokte ahte teknologalaš čovdosiiguin nanne ja álkidahtta sámegielaide geavaheami.

Sundvolden-julggastusas lea Ráđdehus deattuhan ovdánahttit sámi ealáhuseallima, ja dasa gullevaš mátkeealáhusa, mii lea čadnon kultuvrii ja ealáhusaide. Sámedikkis lea guovddáš rolla go lea sáhka árvoháhkamis ja das ahte doarjut sámi ealáhusaide ovdánahttima. Dát bargu dáhpáhuva ovtasrádiid Innovasjon Norgiin ja departemaenttain. Sámi servodagain leat lotnolasealáhusat leamaš árbevierrun, nu movt duodji ja meahcásteapmi. Go olbmot mánggain ealáhusain barget, de dat áiggi vuollá váikkuha dien guovllu ássamii, danne go dienasvejolašvuodat mángga doaimmas addet olbmuide vejolašvuoda birget sámi guovlluin.

Váldomihhtu 2 Sápmelaččat oassálastet almmolaš mearridanproseassain

Álgoálbmogiin galgá leat duohta váikkuhanvejolašvuodta dakkár mearrádusain mat sidjiide gusket, ja dat lea guovddáš sámepolitihkalaš ulbmil. Dákkár áššiin mat gusket dušše sápmelaččaide galgá Sámediggi beassat mearridit. Go leat áššit main stáhta eiseválddit fertejit árvoštallat iešgudetgelágan beroštumiid ja mearridit loahpalaččat, de lea dehálaš sápmelaččaide váldit mielde ságastallamiidda ja maid váldit vuhtii sápmelaččaide beroštumiid ovdal go maidege mearrida.

Raporta

Stáhta eiseválddit leat geatnegahttojuvvon ráddáallat Sámedikkiin *Stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnaid prosedyrat* -šiehta-

dusa mielde ja jus dilli lea nu, de maid sámi beroštumiiguin. Ulbmilin lea olahit ovttaoavilvuoda go lea sáhka ásahtit lágaid ja doaibmabijuid mat sáhttet njuolggá váikkuhit sámi beroštumiide.

Ráddádallanortnet lea nanusmahtán ságastallama ja ovttasbarggu gaskal ráđdehusa ja Sámedikki, ja dat lea maid duddjon stáhtahálddahussii eambbo máhtu ja ipmárdusa sámi diliin. Eai buot ráddádallamat dagat ovttaoavilvuoda, muhto prosedyrat sihkkarastet dan ahte stáhta eiseválddit fertejit árvoštallat Sámedikki oainnuid. Stuoradiggediedáhusas Sámedikki doaimma birra 2013 boahá ovdan makkár ráddádallanproseassat leat leamaš, ja earret eará makkár áššiin leat boahán ovttaide, ja makkár áššiin eai leat dan dahkan.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta atná dárbum lasihit máhtu álgoálbmogiid ja našunála unnitlogu álbmogiid birra buot dásiin stáhtahálddahus. Danne leat ráhkadan digitála oahpahušprogramma. Das čilgejit daid joavkkuid historijá ja servodatdili, ja das beassá oahppat áigejuovdil lágaid ja njuolggadusaid. Progámma almmuhuvui 2013:s.

Strategijiat ja doaibmabijut

Go olbmui lea eambbo máhttu sápmelaččaide ja sámi dili birra de dat sáhtta duddjot vealáheami unnideapmái ja dasa ahte eai geahča sápmelaččaide stereotiipan eai ge heajos guottuiguin. Danne lea dehálaš doarjut dakkár proševttaid mat sáhttet olbmuide addit eambbo áddejumi sámi diliin.

Ráđdehus áigu ain atnit ráddádallanortnega ja atná dehálažžan dan ahte ráddádallanprosedyrat galget doaibmat ávkkálaččat ja beaktilit. Danne áigu Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta ovtasrádiid Sámedikkiin geahčadit movt sáhtta buoridit ja beavttálmahttit ráddádallanortnega, earenoamážit dakkár áššiin gos leat ollu bealálaččat.

Sámi dutkan ja alit oahppu leat hui dehálaččat sámi servodaga ovdánahttimis. Norgga dutkanrádis lea dehálaš rolla das go dat doarju sámi dutkama ja alit oahpu. Dutkanrádi programmas Sámi dutkan II (SÁMI) lea mihttun ovddidit guhkitáigge dutkama mas lea alla kvalitehta sámi diliid birra, ja dan mihttun lea maid rekrutteret ja ovdánahttit gelbbolašvuoda, lassin dasa ahte maid ovdánahttit sámegiela diedagiellan.

Kap. 560 Sámediggi

(1 000 ruvnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahhta 2014	Evttohus 2015
50	Sámediggi	259 460	265 540	274 900
54	Sámeálbmot foanda	2 542	5 000	5 200
	Submi kap. 0560	262 002	270 540	280 100

Sámediggi lea álbmotválljejuvvon orgána. Ráđdehusas ii leat nappo dalle ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas ii ge dain mearrádusain maid Sámediggi mearrida politihkalaš orgánan. Juohke stáhtarádis lea konstitušunealla ovddasvástádus juolludemiin mat addojuvvojit iešgudetge departemaentaid bušeahtaid bokte.

Beasat eambo lohkat Sámediggái juolludemiid birra čállosis *Juolludeamit sámi ulbmiliidda stáhtabušeahas 2015*.

Poasta 50 Sámediggi

Vuoddojuolludeapmi galgá earret eará gokčat politihkalaš barggu doaimma ja Sámedikki hálddaha, lassin gielddaid ja fylkagielddaid lassigoluid čuoovolettiin sámelága giellanjuolggadusaid.

Ráđdehus bidjá juohke jagi ovdan Stuoradiggái stuoradiggediedáhusa Sámedikki doaimma birra. Sámedikki iežas jahkediedáhus biddjojuvvo mieldusin stuoradiggediedáhussii. Sámedikki doaimma diedáhus 2013:s raportere Sámedikki stáhtabušeaha badjel juolluduvvon ruhtageavaheami.

Dál evttohuvu lasihit juolludeami 2 milj. ruvnuin dasa ahte ain doaimmahit Davviriikkalaš sámi giellaguovddáža – Sámi Giellagáldu. Oktii buot de evttohit juolludit 274,9 milj. ruvno 2015:s.

Poasta 54 Sámeálbmot foanda

Foanda loahpahuuvui 2014:s ja dienasmodealla heaittihedje ásahettiin dábálaš, jahkásaš juolludemiid. Ulbmil juolludemiiguin lea rievddakeahhtá. Loga eambo dán birra Prop. 1 S (2013–2014) mii guoská Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartementii.

Juolludeamit galget mannat iešgudetgelágan doaimbajuide mat nannejit ja leat ávkin sáme-gielaid ja sámi kultuvrra ealáskahttimis. Ruđat eai galgga adnojuvot ovttaskas buhtadusmávssuide.

Sámediggi dat hálddaša juolludemiid ja sáhtá mearridit lagat njuolggadusaid ja vuoruhemiid das go lea sáhka hálddašit doarjjaruđaid ortnega bajilulbmila ektui. Sámediggi sáhtá mearridit ahte ruđat mat eai adnojuvvo ovttá jagi, ollasit dahje muhtin muddui, sáhttet sirdojuvot boahhtevaš jagi bušehhtii.

Ortnega juolludeami mearrádusa sáhtá váidalit hálddašanlága mearrádusaid mielde ja dat sáhtá meannuduvvot sámelága § 2-12 viđát oasi mielde. Sámediggi doalaha rehkega das masa juolludeamit adnojuvvojit ja raportere geavaheami birra Sámedikki jahkediedáhusas.

Juolludeapmi 2013:s dagahii foandda dietnasa meari 2011:s ja dat lei 2,535 milj. ruvno. Eambo čilgejumi foandadietnasa geavaheami birra sáhtát oaidnit Sámedikki doaimma diedáhusas 2013.

Dás evttohuvu juolludeapmin 5,2 milj. ruvno 2015:s.

Kap. 3560 Sámediggi

(1 000 ruvnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahhta 2014	Evttohus 2015
51	Dienas Sámeálbmot foanddas	2 542		
95	Foandaruhta Sámeálbmot foanddas		75 000	
	Submi kap. 3560	2 542	75 000	

Poasta heaittihuvvui, g. čállosa badjelis kap. 560 Sámediggi, poasta 54 Sámeálbmot foanda.

Kap. 561 Juolludeamit sámi ulbmiliidda

(1 000 ruvnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahhta 2014	Evttohus 2015
50	Sámi allaskuvla	5 800	6 403	5 500
51	Divvun	5 419	5 609	5 800
72	Sámegiella, diehtujuohkin jna.	5 330	4 717	3 900
	Submi kap. 0561	16 549	16 729	15 200

Poasta 50 Sámi allaskuvla

Juolludeapmi manná doaimmahit joavkku Fágalaš guorahallanjoavku sámi statistihka várás, Sámi ofelaččaid várás ja Árbediehtu-prošeavtta várás.

Sámi allaskuvla doaimmaha mánggaid barggaid maid Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta addá dasa. Allaskuvla doaibmá čállingoddin jovkui Fágalaš guorahallanjoavku sámi statistihka várás ja Sámi ofelaččat ortnegii. Allaskuvllas lea maid bargun duodaštit ja gaskkustit sámi árbevirolaš máhtu, prošeavtta Árbediehtu.

Sámi oahpahasguovddáš lea našunála ressursaguovddáš dan várás ahte ovddidit sámi oahpahasu sámegillii ja sámegiela. Jagi 2015 rájes evttohuvojit dat juolludeamit addojuvot Máhtodepartemeantta bušeahhta bokte, muhto seamma ulbmila dihte.

Das evttohuvo unnidit juolludeami 1,1 milj. ruvnuin dan dihte go doarjja Sámi oahpahasguovddáži sirdojuvo Máhtodepartementii.

Oktiibuot de evttohit juolludit 5,5 milj. ruvnu 2015:s.

Poasta 51 Divvun

Juolludeapmi galgá adnojuvot doaimmahit Divvun mii lea Romssa universitehtas. Ođđaáigásaš giellateknologiija lea eaktun dasa jus sámegiela galgagaše ceavzit geavahangiellan dálá servodagas.

Divvun lea 2013:s bargan muhtin ráje giellateknologalaš prošeavttaiguin, earret eará de leat sii ođastan davvisámi čállindárkkisteami ja ovta webapp:a (sátni.org), main leat olbmuid olamutos sátnegirjiit ja terminologiija. Divvun lea maid almmuhan ovta oarjelsámi giella-app:a mobiltelefonnaide. Dat lea heivehuvvon dakkár nuoraide ja rávisolbmuid geat ovdalaččas eai máhte sámegiela.

Das evttohuvo juolludeapmi leat 5,8 milj. ruvnu 2015:s.

Poasta 72 Sámegeiella, informašuvdna jna.

Ulbmil dáinna juolludanortnegiin lea nannet sámegeiella geavaheami láchčima bokte dili nu ahte sáhttá sámegeiella atnit almmolašvuodas, dagahit eambo sámegeiella geavaheddjiid, addit eambo informašuvnna sápmelaččaide sámegillii ja šaddat čeahpibun das ahte juohkit dieđuid Norgga álbmogii sámi diliid birra.

Nordlándda fylkkamánni galgá hálldašit muhtin oasi doarjjaruđain. Fylkkamannis lea ovddasvástáduš mángga doaibmabidjui mat leat Sámegeiella doaibmaplánaš ja doarjjaruhta addojuvvo gielladoaimmaide, earenoamážit dakkárida mat leat oarjel- ja julevsámegillii.

Nuortasámi museum ja Romssa universitehta maid ožžot doarjaga dán poastta bokte.

Gáibádušat doarjaga ektui bohtet ovdan juolludanreivviin. Juolludemiid vuostáiváldit bidjet ovdan raportta ja rehketdoalu ovdal njukčamánu 31. beaivvi mañit jagi.

2013 ruhtajuohkimis leat vuoruhan ruđaid oarjel- ja julevsámigeiella doaibmabijuide, ja dasa leat bidjan 2,45 milj. ruvnno. Ja leat maid čadahan ovttá áibbas ođđa prošeavtta. Das galget čuovvolit ja neavvut gielddasuorggi barggu go lea sáhka dan barggus maid barget sámegeiella ja kultuvrra olis, ja dan barggu jodiha Nordlándda fylkamánni.

Dás evttohit 1 milj. ruvnno juolludeamis dán poastta badjel galgat sirdojuvvot kapihttalii 567 Našunála unnitlogu álbmogat, poasta 73 Juolludeamit kveana gillii ja kultuvrii ja dat dahkkojuvvo 2015 rájes. Oktiibuot evttohit juolludeami leat 3,9 milj. ruvnno 2015:s.

Kap. 562 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš

(1 000 ruvnnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahhta 2014	Evttohus 2015
01	Doaibmagolut	6 148	3 370	3 100
21	Earenoamáš doaibmagolut, <i>sáhttá sirdit</i>		1 800	2 000
	Submi kap. 0562	6 148	5 170	5 100

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáša mihttun lea lasihit máhtu sápmelaččaid- ja álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra ja maid olahit ipmárdusa daidda. Gáldu lea fágalaš iešheanalaš ášahus mii mearrida iežas mihtuid ja boadusgáibádušaid daid rámmaid siskkobealde maid Giella- ja ođasmahttindepartemeanta mearrida ja stivra lea guovddáša alimus orgána.

Poasta 01 Doaibmagolut

Juolludeapmi galgá gokčat Gáldu doaimma 2015:s. Lassin dan juolludeapmái mii boahhtá Giella- ja ođasmahttindepartemeanta bušeahta bokte, de áigu Olgoriikkadepartemeanta addit doarjaga guovddáša doibmii kap. 163, 72 poastta bokte mii lea Olmmošvuoigatvuodat ja demokratiija.

Okta dehálaš reaidun Gáldu diehtujuohkin doaimmas lea dat bargu maid sii barget neahttaportálain galdu.org mas leat dieđut dárogillii, sámegillii ja engelasgillii. Gáldu almmuha dasa lassin áigečállaga Gáldu Čála. Gáldu doalai maid

lassi-doaluid ráhkkanan álgoálbmotkonferanssas Álttás geassemánus 2013:s, mii lei ráhkkaneapmin máilmmi álgoálbmogiid Máilmmekonferánsii.

Dás evttohuvo juolludeapmi leat 3,1 milj. ruvnno 2015:s. Unnideapmi goská dasa go dál lea neutrála lassiárvodiva-ortnet.

Poasta 21 Earenoamáš doaibmagolut, sáhttá sirdit

2014:s ášahuvvui sierra poasta masa galgá čállit goluid dakkár prošeavttain maid ruhtadit olggobeale ruđaiguin. Ulbmilin lea earuhit prošeaktagoluid daid dábalaš doaibmagoluin. Juolludeami evttohit leat seamma sturrosažžan go dienasjuolludeami kap. 3562, poasta 02 vuolde.

Dás evttohit juolludemiid leat 2 milj. ruvnno. Lasiheapmi mii lea 200 000 ruvnno lea ovdde-mustá danne go vurdojuvvojit leat prošeaktadietnasat. Dás evttohit juolludeami sáhttit alidit seammaárvosaš lassiárvodivat ektui kap. 3562, poasta 02 vuolde, g. evttohus romerlohkomearráduš II.

Kap. 3562 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš

(1 000 ruvnnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahtta 2014	Evttohus 2015
02	Feara makkár dietnasat	3 049	1 800	2 000
18	Buoalmasvuoda ruđaid máksinmáhcaheapmi	186		
	Submi kap. 3562	3 235	1 800	2 000

Poasta 02 Feara makkár dietnasat

2013 rehketdollui gullá maid earret eará juolludeapmi mii boahťa Olgoriikkadepartemeanttas ja

prošeavttain mat leat ruhtaduvvon olgobeale ruđaiguin, g. čállosa kap. 562, poasta 21 vuolde.

Juolludeami evttohit lasihit 200 000 ruvnnuin, gitta 2 milj. ruvno rádjai jagi 2015, g. kap. poasta 21.

Kap. 563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ruvnnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahtta 2014	Evttohus 2015
01	Doaibmagolut	6 990	4 450	4 250
21	Earenoamáš doaibmagolut, <i>sáhtta sirdit</i>		1 900	2 500
	Submi kap. 0563	6 990	6 350	6 750

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš Guovda-geainnus lea fágalaš iešheanalaš ášahus mii mearrida sierra mihttomeriid ja boadusgáibádusaid daid rámmaid siskkoalbealde maid Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta mearrida. Bargu lea jurddašuvvon ealáhusolbmuid, almmolaš eiseváldiid, dutkanbirrasiid ja eará fágabirrasiid ja riikkaidgaskasaš organisašuvnnaid ja ovttasbargoorgánaid ektui. Stivra lea guovddáža bajimus orgána.

Poasta 01 Doaibmagolut

Juolludeapmi galgá gokčat Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáža doaimma 2015:s. Guovddáš oažžu dasa lassin prošeaktadoarjaga eará juolludeddjiin sihke dán riikkas ja maid olgoriikkas.

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš viiddidii 2013:s iežas álgoálbmot ovttasbarggu ášahusain, organisašuvnnaiguin ja boazodolliiguin Ruoššas, Kiinas, Mongolias, Suomas, Ruotas ja Norggas. Álbmogis-álbmogii-ovttasbarggu bokte

davviriikkain, de lea guovddáš ovttas Boazodolliid Máilmmiservviin álggahan dakkár prošeavttaid mat deattuhit báikkálaš gelbbolašvuođa loktema. Guovddáš raportere stuora rievdadusaid álgoálbmot servodagain Árktalaš guovlluin dálkkádatrievdamiid ja industriealla huksemiid dihte.

Dás evttohit juolludeami poasttas unniduvvot 200 000 ruvnnuin, gitta 4,2 milj. ruvnuin 2015:s Unnideapmi guoská dasa go dál lea neutrála lassiarvodiva-ortnet.

Poasta 21 Earenoamáš doaibmagolut, sáhtta sirdit

Jagi 2014:s ášahuvvui sierra poasta das movt galgá mearkut goluid go leat prošeavttat mat ruhtaduvvojit olgobeale ruđaiguin.

Ulbmilin lea earuhit prošeaktagoluid daid dábálaš doaibmagoluin. Juolludeami evttohit leat seamma sturrosažžan go dienasjuolludeami kap. 3563, poasta 02 vuolde.

Dás evttohuvo juolludeapmi mii lea 2,5 milj. ruvno sturrosaš. 600 000 ruvnu lassáneapmi lea

ovddemustá danne go vurdojuvvojit prošektadietnasat. Ja evttohuvvo ahte juolludeapmi sáhtá aliduv-

vot dan ovdii go leat lassidietnasat kap. 3563, poasta 02 vuolde, g. evttohus romerlohkomearrádus II.

Kap. 3563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ruvnnuiguin)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2013	Salderejun bušeahtta 2014	Evttohus 2015
02	Feara makkár dietnasat	2 749	1 900	2 500
16	Váhnenruđaidmáksin máhcaheapmi	77		
	Submi kap. 3563	2 826	1 900	2 500

Poasta 02 Feara makkár dietnasat

Dienaspoasta guoská olggobeale ruhtadeapmái dakkár proševttain maid Riikkaidgaskasaš

boazodoalloguovddáš jodiha, g. čállosa kap. 563, poasta 21 vuolde. Juolludeami evttohit lasihit 600 000 ruvnnuin, gitta 2,5 milj. ruvdnui 2015:s, g. kap. 563, poast 21 vuolde.

Programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Utgifter under programkategori 13.67 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
567	Nasjonale minoriteter	18 191	20 263	22 700	12,0
	Sum kategori 13.67	18 191	20 263	22 700	12,0

Inntekter under programkategori 13.67 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3567	Nasjonale minoriteter	3 565	75 000		-100,0
	Sum kategori 13.67	3 565	75 000		-100,0

Ansvarsområder

Etniske minoriteter med langvarig tilknytning til Norge defineres som nasjonale minoriteter. Både jøder, kvener/norskfinner, rom (sigøynere), romanifolk/tatere og skogfinner har en historie i landet fra før Norge ble selvstendig, og disse gruppene er derfor anerkjent som nasjonale minoriteter. Kommunal- og moderniseringsdepartementet legger avgjørende vekt på den enkeltes selvidentifisering når det gjelder spørsmålet om hvem som tilhører en minoritet.

Norges politikk overfor nasjonale minoriteter er forankret i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, som Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, Den europeiske pakten for regions- eller minoritetspråk og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Politikken bygger på prinsippet om likeverd og ikke-diskriminering.

Fagdepartementene har ansvar for å følge opp gjennomføringen av den statlige politikken overfor de nasjonale minoritetene innenfor sin sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for samordningen av statlig politikk som berører nasjonale minoriteter i Norge, og gir råd og

veiledning til andre departementer. Departementet skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Det er statens ansvar å sikre at hensynet til nasjonale minoriteter blir ivaretatt. Samtidig legger staten til grunn at kommuner og fylkeskommuner på eget initiativ også følger opp aktuelle forpliktelser overfor de nasjonale minoritetene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er opptatt av å legge til rette for at de nasjonale minoritetene, i dialog med offentlige myndigheter, selv skal kunne ta aktivt del i arbeidet med å bevare og utvikle eget språk og egen kultur. Det kan være store individuelle forskjeller innad i de enkelte nasjonale minoritetene, blant annet vektlegges kulturuttrykk og historiefremstillinger på ulike måter.

For minoriteter i det norske samfunnet kan det være en utfordring å få en plass i samfunnsdebatten. Gjennom blant annet tilskuddsordningen til nasjonale minoriteter forsøker myndighetene å legge til rette for dialog med de ulike gruppene. Tilskuddet bidrar til å opprettholde de nasjonale

minoritetenes egne organisasjoner, som formulerer og fremmer minoritetenes interesser og formidler kunnskap og informasjon.

Flere internasjonale overvåkningsorganer, som FNs rasediskrimineringskomité, FNs menneskerettighetskomité og Europarådets overvåk-

ningsorganer, har uttrykt bekymring over negative, stereotype ytringer mot minoriteter i norske medier. En nyere internasjonal rapport om antisemittisme i en rekke land, viser at det også er negative holdninger i Norge, noe vi som samfunn må ta på alvor.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.9 Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Hovedmål	Resultatmål
1. Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sin kultur	1.1. Økt kunnskap om nasjonale minoriteter i samfunnet og hos offentlige myndigheter, forebygging av diskriminering og hatefulle ytringer 1.2. Nasjonale minoriteter kan delta i offentlige beslutningsprosesser som angår dem selv 1.3. Nasjonale minoriteters språk og kultur blir ivaretatt 1.4. Bidra til gode og likeverdige tjenester for nasjonale minoriteter

Hovedmål 1 Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sin kultur

Minoritetsgrupper kan være i en utsatt situasjon i et demokrati der avgjørelser fattes ved flertallsvedtak. For å fremme reell likestilling er det i noen tilfeller nødvendig å gjennomføre særskilte tiltak for å styrke en eller flere minoritetsgruppers stilling på ulike samfunnsområder, slik at de kan delta aktivt i samfunnet på lik linje med majoritetsbefolkningen.

Rapport

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sett et behov for å øke kunnskapen om urfolk og nasjonale minoriteter på alle nivåer i statsforvaltningen. Det er derfor laget et digitalt opplæringsprogram som går gjennom gruppenes historie og samfunnsforhold og gir opplæring i aktuelle lover og regler. Programmet ble lansert i 2013.

Tiltakene i *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo* er utformet for å bidra til å gjøre eksisterende offentlige ordninger, for eksempel innenfor utdanning, sysselsetting, helse

og bolig, mer tilgjengelige for rom. Både retten til stabil, god skolegang, kulturell tilhørighet og familietilknytning er viktig, noe som fremheves gjennom tiltakene i handlingsplanen. Handlingsplanen blir evaluert i løpet av 2014.

Strategier og tiltak

Økt kunnskap om nasjonale minoriteter og deres kulturuttrykk kan motvirke diskriminering, stereotyper og negative holdninger overfor nasjonale minoriteter. Det er derfor viktig å støtte opp om prosjekter som kan gi allmennheten større innsikt i nasjonale minoriteters situasjon.

Forskningsprosjektet *Utredning om rom og Holocaust* ser nærmere på historien knyttet til norske rom (sigøynere) og andre verdenskrig. Det regjeringsoppnevnte *Utvalg som skal undersøke gjennomføring av politikken overfor taterne/romanifolket* kartlegger de faktiske forholdene når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket/taterne fra norske myndigheter, organisasjoner og virksomheter siden midten av 1800-tallet og fram til i dag. Utvalget skal levere sin rapport 1. juni 2015.

Kap. 567 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
60	Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>	6 125	5 050	6 000
70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	8 001	9 213	6 900
71	Romanifolket/taternes kulturfond	3 565	5 000	5 200
72	Det Mosaiske Trossamfund	500	1 000	1 000
73	Tilskudd til kvensk språk og kultur			3 600
	Sum kap. 0567	18 191	20 263	22 700

Post 60 Tiltak for rom, kan overføres

Formålet er å støtte tiltak for rom i tråd med *Handlingsplanen for å bedre levekårene for rom i Oslo*. Midlene på posten går i sin helhet til Oslo kommune, som har ansvaret for gjennomføringen av tiltakene i handlingsplanen.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Oslo kommune leverer rapport og regnskap påfølgende år.

Oslo kommune har etablert et eget tiltak for norske rom ved Oslo Voksenopplæring Skullerud. Romtiltaket legger særlig vekt på å være brobygger mellom foreldre, grunnskoler og elever. Det gis også tilbud om undervisning til voksne rom i basisfag og temabaserte intensivkurs – i tillegg til veiledning ved møter med offentlige instanser. Tiltaket har også formidlet kunnskap om roms kultur og livssituasjon.

For 2015 foreslås det en bevilgning på 6 mill. kroner. 750 000 kroner er tilbakeførte midler fra kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 22 Forskning, som har finansiert et forskningsprosjekt om rom og Holocaust som avsluttes i 2014.

Post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter

Formålet med tilskuddsordningen er å støtte aktiv samfunnsdeltakelse gjennom frivillige organisasjoner med basis i en nasjonal minoritet og tiltak som kan styrke og ivareta nasjonale minoriteters språk og kultur.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet kunngjør midlene i et årlig rundskriv, der målsettinger og kriterier beskrives. Det gis både driftsstøtte og prosjektstøtte over posten.

Organisasjonene som mottar driftsstøtte skal blant annet ha som formål å fremme interessene og ivareta rettighetene til nasjonale minoriteter i Norge, ha basis i en nasjonal minoritet og være representativ for hele eller en del av en nasjonal minoritet. Prosjektstøtte gis til tiltak som formidler kunnskap, dokumenterer diskriminering, fremmer holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og samarbeid mellom de nasjonale minoritetene.

Kravene til bruken av tilskuddet fremgår av tilskuddsbrevet. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Av en total ramme på 8 mill. kroner ble det i 2013 gitt 5,1 mill. kroner i grunnstøtte til ulike organisasjoner og 2,9 mill. kroner i prosjektstøtte. Tilskudd til drift av avisen Ruijan Kaiku, Storfjord språksenter og Halti kvenkultursenter er inkludert i prosjektstøtten.

Arbeidet med å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner vil videreføres i 2015.

Det foreslås at 2,6 mill. kroner av bevilgningen på posten overføres til kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur, jf. omtale under post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur.

Samlet foreslås det en bevilgning på 6,9 mill. kroner på posten i 2015.

Post 71 Romanifolket/taternes kulturfond

Formålet med bevilgningen er å bidra til å gjenreise, utvikle og synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie.

Stiftelsen Romanifolket/taternes kulturfond fordeler tilskuddsmidlene gjennom en søknads-

prosess. Stiftelsens styre tildeler midler til prosjekter og tiltak som bidrar til å gjenreise, utvikle og synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Stiftelsen Romanifolket/taternes kulturfond leverer rapport og regnskap påfølgende år.

I perioden 2008 til 2013 har totalt om lag 115 forskjellige prosjekter fått tildelt totalt om lag 6,4 mill. kroner fra Romanifolkets/taternes kulturfond. Ved årsskiftet 2013/2014 hadde stiftelsen en egenkapital på om lag 20 mill. kroner.

Fondets avkastningsmodell ble fra 2014 erstattet med ordinære, årlige bevilgninger. Formålet med bevilgningen er som tidligere, og bevilgningen forvaltes fortsatt av Stiftelsen Romanifolket/taternes kulturfond.

For 2015 foreslås det en bevilgning på 5,2 mill. kroner.

Post 72 Det Mosaiske Trossamfund

Norske jøder opplever økt antisemittisme. Det har også blitt rettet trusler mot norske jøder, og synagogen i Oslo har tidligere blitt beskyttet. Bevilgningen skal dekke særlige sikkerhetstiltak i og rundt lokalene til Det Mosaiske Trossamfund (DMT).

Det ble bevilget 500 000 kroner i 2013 over denne posten til sikkerhetstiltak ved synagogen i

Oslo. Det Mosaiske Trossamfund leverer regnskap og rapport innen 31. mars påfølgende år.

Det foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner for å dekke utgifter til sikkerhetstiltak for Det Mosaiske Trossamfund i 2015.

Post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur

Tilskuddsordningen foreslås opprettet fra 2015. Kommunal- og moderniseringsdepartementet ønsker å videreføre arbeidet med revitalisering av kvensk språk. Tilskuddene til dette formålet er nå samlet under én post.

Tilskudd skal blant annet gå til drift av Storfjord språksenter og Halti kvenkultursenter. Sentrene arrangerer blant annet kurs og aktiviteter for barn, unge og voksne. Tilskuddet vil også gå til prosjektstøtte med samme formål som beskrevet under post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter, og midlene vil bli utlyst på tilsvarende måte.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Det foreslås at det bevilges 3,6 mill. kroner til formålet i 2015. 1 mill. kroner omdisponeres fra kap. 561 Tilskudd til samiske formål, post 72 Samisk språk, informasjon m.m. og 2,6 mill. kroner omdisponeres fra kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter.

Kap. 3567 Nasjonale minoriteter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
71	Avkastning av Romanifolkets/taternes kulturfond	3 565		
95	Fondskapital Romanifolket/taternes kulturfond		75 000	
	Sum kap. 3567	3 565	75 000	

Postene er avvirket, jf. omtale under kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 71 Romanifolket/taternes kulturfond.

Programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Utgifter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
571	Rammetilskudd til kommuner	115 112 569	121 101 779	121 219 400	0,1
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	28 402 803	29 878 429	31 505 200	5,4
575	Ressurskrevende tjenester	6 361 125	6 863 205	7 838 700	14,2
579	Valgutgifter	43 469	15 800	62 700	296,8
2427	Kommunalbanken AS			1 000 000	
	Sum kategori 13.70	149 919 966	157 859 213	161 626 000	2,4

Inntekter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
5616	Kommunalbanken AS	252 800	357 000		-100,0
	Sum kategori 13.70	252 800	357 000		-100,0

Ansvarsområder

Kommuner og fylkeskommuner er selvstendige, folkevalgte forvaltningsnivåer, og har ansvaret for grunnleggende velferdstjenester som skole, barnevern og helse- og omsorgstjenester.

De enkelte fagdepartementene har sektoransvar for sine områder av kommunesektorens tjenestetilbud, blant annet når det gjelder lov- og regelverk og finansiering av reformer og tiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til at statens styring av kommunesektoren er samordnet, helhetlig og konsistent. Departementet har også ansvaret for å bidra til at kommunesektoren har et godt og framtidsrettet lov- og regelverk, og kommuneloven står her i en særstilling.

Videre har Kommunal- og moderniseringsdepartementet ansvaret for inntektsfordelingen mellom kommuner og mellom fylkeskommuner gjen-

nom utvikling og drift av inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner. Departementet har også ansvaret for Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) og for forvaltningen av statens eierskap i Kommunalbanken.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for å sikre en korrekt gjennomføring av valg på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå. Departementet forvalter og utvikler regelverket på valgområdet, og har drifts- og forvaltningsansvar for valgadministrasjonssystemet EVA.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og har ansvaret for viktige velferdstjenester. Kommunesektoren forvalter en betydelig del av ressursene i norsk økonomi. Den samlede inntektsrammen i 2015 anslås til om lag 435

mrd. kroner i 2015, tilsvarende 18 pst. av bruttonasjonalproduktet for fastlands-Norge. Én av fem sysselsatte i landet er ansatt i kommunal sektor.

Kommunene står overfor viktige utfordringer i tiden framover. Endringer i befolknings sammensetning, innbyggertall, økonomiske forutsetnin-

ger og forventninger fra innbyggerne stiller krav til at kommunene fornyer, forenkler og forbedrer tjenestene. For en nærmere omtale av utfordringer i kommunesektoren vises det til kapittel 1 i Kommuneproposisjonen 2015 (Prop. 95 S (2013–2014)).

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.10 Mål for programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Hovedmål	Resultatmål
1. Et levende lokaldemokrati	1.1. Legge til rette for et styrket kommunalt selvstyre med bred deltakelse fra innbyggerne 1.2. Legge grunnlaget for en kommunereform som gir robuste kommuner, mer lokal handlefrihet og en hensiktsmessig oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene 1.3. Bidra til lokalt handlingsrom i lys av internasjonale rammer og oppfølging av EU/EØS-saker
2. En åpen, effektiv og nyskapende kommunal forvaltning	2.1. Bidra til å fornye, forenkle og forbedre kommunale tjenester 2.2. Bidra til effektiv ressursbruk slik at kommunene kan gi bedre tjenester og større valgfrihet til sine innbyggere 2.3. Støtte opp om en tillitskapende forvaltning i kommunesektoren
3. Statlig rammestyring som gir lokal frihet	3.1. Robuste og forutsigbare økonomiske rammer og et inntektssystem som setter kommunene i stand til å gi gode og likeverdige tjenester til sine innbyggere 3.2. Kommunene får beholde en større del av verdiskapningen lokalt 3.3. Bidra til en samordnet bruk av statlige styringsmidler
4. Frie, direkte og hemmelige valg	4.1. En valgordning som har tillit i befolkningen 4.2. En valggjennomføring i samsvar med lovgivningen 4.3. God tilgjengelighet for velgerne 4.4. Gi velgerne nødvendig informasjon om valg

Hovedmål 1 Et levende lokaldemokrati

Kommuner og fylkeskommuner er viktige demokratiske arenaer. Nærhet til kommunale beslutninger gir innbyggerne mulighet til å påvirke prioriteringene, både gjennom valg og mellom valg. Regjeringen vil fornye og forbedre lokaldemokratiet, slik at større og mer robuste kommuner kan løse framtidens velferdsoppgaver bedre. Regjeringen vil

spre makt, begrense statlig detaljstyring og bygge samfunnet nedenfra gjennom å gi mer handlingsrom til enkeltmennesker, familier, lokalsamfunn og bedrifter. Regjeringen vil gjennomføre en kommunereform for å gi mer makt og myndighet til større kommuner. Målet er kommuner som kan sikre et levende lokaldemokrati, gode likeverdige velferdstjenester over hele landet, samt bidra til verdiskapning og trivsel for innbyggerne.

Rapport

For å sikre et godt faglig grunnlag for kommunereformen, ble det satt ned et ekspertutvalg som 31. mars 2014 leverte sin delrapport *Kriterier for god kommunestruktur*. I sitt videre arbeid skal ekspertutvalget vurdere kriterier kommunene bør oppfylle for å ivareta mulige nye oppgaver. Sluttrapporten skal leveres i desember 2014.

I Kommuneproposisjonen 2015 presenterte Regjeringen begrunnelsen for en kommunereform, målene for reformen og en plan for hvordan kommunereformen kan gjennomføres. I tillegg presenterte Regjeringen de økonomiske virkemidlene for reformen. Et bredt stortingsflertall sluttet seg til at det er behov for endringer i kommunestrukturen, målene for reformen og de foreslåtte virkemidlene. Stortingsflertallet ga også sin støtte til at alle kommuner skal starte opp prosesser høsten 2014.

Fylkesmannen har fått ansvar for å igangsette og koordinere de regionale prosessene der kommunene skal avklare hvilke nabokommuner det er aktuelt å slå seg sammen med. Også KS har fått en egen invitasjon til å delta i prosessene.

Kommunelovutvalget er nå omtrent halvveis i sitt arbeid med å foreta en helhetlig gjennomgang av kommuneloven for å styrke det kommunale selvstyret. Utvalget skal levere sin innstilling innen 31. desember 2015.

Departementet har lagt fram forslag om endringer i kommuneloven og offentleglova. De foreslåtte endringene vil gi en mer demokratisk behandling av innbyggerforslag, endringer i omfanget av revisors taushetsplikt og mulighet for utsatt innsyn i foreløpige revisorrapporter.

ESA har stilt spørsmål ved det generelle skattefritaket for kommuner og fylkeskommuner i skatteloven når kommunene og fylkeskommunene utøver økonomisk aktivitet. På denne bakgrunn er det satt i gang et arbeid med å vurdere det generelle skattefritaket for kommuner og fylkeskommuner i lys av EØS-avtalens regler om offentlig støtte.

Strategier og tiltak

Regjeringen ønsker en kommunereform basert på gode lokale prosesser. Høsten 2014 er alle landets kommuner invitert til å delta i prosesser med sikte på å vurdere og avklare hvilke av nabokommunene det er aktuelt å slå seg sammen med. Det er ønskelig at Fylkesmannen samarbeider med KS i de regionale prosessene. Prosessene skal avsluttes ved utgangen av 2016.

Departementet støtter fra september 2014 hvert fylkesmannsembete med midler til en prosessveileder. I tillegg vil departementet legge til rette for en standardisert organisering av prosessene ved å etablere et faktagrunnlag for lokale diskusjoner, og et opplegg for å innhente synspunkter fra innbyggerne. Dette opplegget erstatter de tradisjonelle utredningene kommunene tidligere har fått støtte til.

Departementet har satt i gang arbeidet med å gjennomgå og vurdere hvilke oppgaver som kan legges til større og mer robuste kommuner. Våren 2015 tas det sikte på å legge fram en stortingsmelding med forslag til nye oppgaver.

Kongen i statsråd har myndighet til å vedta sammenslåinger der kommunene er enige. For kommuner som gjør kommunestyrevedtak i løpet av høsten 2015, vil departementet legge til rette for at sammenslåing skal kunne vedtas på nasjonalt nivå i løpet av våren 2016. Et slikt løp tilsier at disse sammenslåingene vil kunne tre i kraft fra 1. januar 2018.

I reformen legges det opp til at kommunene fatter vedtak innen sommeren 2016. De kommunale vedtakene skal meldes inn til departementet via Fylkesmannen, som bistår med å oppsummere tilbakemeldingene fra hvert enkelt fylke. Regjeringen planlegger å fremme en samlet proposisjon til Stortinget om ny kommunestruktur våren 2017. Kommunale vedtak som fattes høsten 2015, men som ikke følges opp av kongelig resolusjon våren 2016, vil også bli inkludert i proposisjonen.

Departementet legger til grunn at sammenslåingene som et utgangspunkt vil iverksettes senest fra 1. januar 2020.

I mai 2014 sendte departementet på høring et lovforslag om statlig godkjenning av kommunale låneopptak mv. i forkant av kommunereformen. Om lag 140 kommuner ga høringssvar. Kommunene var i høringen sterkt negative til lovforslaget, selv om enkelte anerkjente utfordringen som var bakgrunnen for forslaget. Høringsinstansene stilte også en rekke spørsmål til innretningen på godkjenningsordningen. Målene for kommunereformen ligger fast. På bakgrunn av høringen velger departementet ikke å fremme lovforslaget for Stortinget. Formålet med lovforslaget var å legge til rette for gode prosesser lokalt ved å unngå at låneopptak skulle skape konflikter mellom aktuelle partnere for sammenslåing. Lovforslaget skulle også sørge for at nye kommuner får et best mulig praktisk og økonomisk grunnlag for å utvikle kommunen og tjenestene. Gjennom høringen har kommunene kommunisert at de selv tar ansvar for at låneopptak og investeringer vurderes

ut fra framtidens kommunestruktur. Regjeringen har tillit til dette.

Regjeringen utreder et tvisteløsningsorgan som håndterer konflikter mellom stat og kommune. Regjeringen utreder også hvordan statlig klageinstans' myndighet til å overprøve kommunens frie skjønnsutøvelse kan begrenses.

Regjeringen har startet opp et arbeid med å utvikle den muligheten til interkommunalt samarbeid som ligger i samkommunemodellen. Modellen utgjør et nytt forvaltningsorgan som gir mulighet til sektorovergrepene samarbeid. Deltakerkommunene overfører ikke bare oppgaver til samkommunen, men også ansvaret for å utføre disse. Samkommunemodellen benyttes av ytterst få kommuner i dag, noe som viser at denne modellen opplevs som mindre relevant for kommunene.

Departementet utreder også muligheten for en generell hjemmel i kommuneloven for å pålegge interkommunalt samarbeid. Dette gjøres for å kunne sikre kvalitet og likeverdighet i tjenestene til innbyggerne i hele landet, også i de tilfeller kommunene på grunn av avstander vurderer at de ikke kan slå seg sammen.

Hovedmål 2 En åpen, effektiv og nyskapende kommunal forvaltning

Regjeringen vil bidra til å forenkle, fornye og forbedre kommunale tjenester. Kommunesektoren forvalter på vegne av innbyggerne en stor del av fellesskapets ressurser og har betydelig offentlig myndighet. Åpenhet, rolleklarhet og god egenkontroll er viktig for å sikre innbyggernes tillit til kommunesektoren og en riktig bruk av ressursene. Effektivitet i oppgaveløsningen, god økonomistyring, lokal tilpasning og innovative løsninger må til for at kommuner og fylkeskommuner skal gi et godt tilbud til innbyggerne.

Rapport

For at samfunnet kan opprettholde høy tillit til kommunal sektor er det viktig at kommunenes virksomhet bygger på verdier som åpenhet, rolleklarhet og etisk bevissthet. Departementet gir derfor tilskudd til prosjekter som støtter kommunenes eget arbeid med etikk, økt åpenhet, integritet og antikorrupsjonsarbeid.

Departementet har i 2014 gitt økonomisk tilskudd til et pilotprosjekt om klart språk i kommunesektoren i regi av KS. Kommunene har utstrakt kontakt med innbyggere og næringsliv og tilbyr i stor grad de samme tjenestene over hele landet. Godt språk i kommunikasjonen med innbyggerne

vil kunne bety færre henvendelser fra innbyggere, og vil dermed kunne frigjøre ressurser i den kommunale forvaltningen. Godt språk vil også kunne bidra til å øke rettsikkerheten gjennom at innbyggerne i større grad vil gjøres i stand til å kunne forstå sine rettigheter og plikter.

Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) er et nasjonalt rapporterings- og styringssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. På bakgrunn av informasjon om ressursinnsats, tjenester og demografi publiserer Statistisk sentralbyrå (SSB) årlig nøkkeltall om enkeltkommuner, kommunegrupper og sektoren samlet. Departementet har i 2014 satt ut et prosjekt som skal vurdere effektiviteten i informasjonsinnhentingen og nytten av styringsinformasjonen i KOSTRA. Prosjektet gjennomføres av BDO som skal vurdere hvilken styringsinformasjon det er behov for. Prosjektet vil avsluttes i 2015.

De siste årene har Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) publisert en produksjonsindeks basert på KOSTRA-tall for alle kommuner. Produksjonsindeksen er et samlemål for kommunenes tjenestetilbud basert på produksjonsindikatorer for utvalgte sektorer, og sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen for tjenestene. Indeksen gir slik et bilde av hvordan nivået på tjenestene i en kommune er sammenliknet med tjenestene i andre kommuner. I 2014 har Senter for økonomisk forskning (SØF) ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) på vegne av departementet foretatt analyser av effektiviseringspotensialet og effektivitetsutviklingen i kommunal sektor. Analysene ble gjort på bakgrunn av 2012-tall og vil bli oppdatert med 2013-tall i løpet av høsten 2014.

Departementet presenterte i 2014 en ny nettside med sentral informasjon om enkeltkommuner samlet på ett sted. På nettsiden finnes historiske befolkningstall og framskrivninger, prognoser for framtidig tjeneste- og arbeidskraftbehov, inntekter og informasjon om produktivitet og effektivitet i den enkelte kommune.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har i 2014 fått i oppdrag av departementet å bli forvaltningens kompetansemiljø for innovasjon i stat og kommune. Direktoratet fikk 2,5 mill. kroner for særlig å bygge opp satsingen på innovasjon rettet mot kommunesektoren. Departementet har i 2014 gitt tilskudd til etableringen av et innovasjonsstudium ved høyskolene på Lillehammer og Gjøvik. Videre ble det i juni kåret en vinner av årets innovasjonspris, som gikk til Arendal kommune. Prisen var på 500 000 kroner. Fylkesmannen kan som nor-

malt i 2014 gi tilskudd til fornyings- og omstillingsprosjekter innenfor sin skjønnsramme. Nytt av 2014 var at tilskudd i større grad skulle bli gitt til innovasjonstiltak, og at innovasjonsprosjekter skulle bli prioritert innenfor rammen.

Digitalisering av kommunale tjenester vil kunne gi en enklere hverdag for innbyggere og næringsliv, samtidig som det vil kunne bidra til at tjenestene kan løses mer effektivt. For å støtte opp om digitalisering og samordning av IKT i kommunesektoren, har departementet i 2014 gitt økonomisk tilskudd til KS til Program for IKT-samordning i kommunesektoren (KommIT).

For å legge til rette for økt valgfrihet i det kommunale tjenestetilbudet, har departementet satt i gang et arbeid med å oppdatere veilederen om friere brukervalg i kommunal tjenesteyting. Dagens veileder er fra 2004, og det er nødvendig å oppdatere med nyere kunnskap og nye erfaringer fra kommunene. Veilederen skal fungere som et verktøy for kommuner som ønsker å vurdere å innføre friere brukervalg i sine tjenester.

Departementet har ansvar for utviklingsprogrammet *Sammen om en bedre kommune* som er et samarbeid med KS og hovedsammenslutningene i arbeidslivet. I 2014 får 104 kommuner økonomisk støtte til lokale prosjekter innenfor temaene sykefravær/nærvær, heltid/deltid, kompetanse/rekruttering og omdømme. Oppsummeringen av resultatene fra 2013 for første pulje viser at 12 av 15 kommuner har forbedret nærværsprosenten i 2013 sammenliknet med 2012. Blant kommunene i samme pulje som jobber med heltidskultur har fem av seks kommuner hatt en markert forbedring i gjennomsnittlig stillingsstørrelse. Åtte av ni kommuner har en økning i antall heltidsstillinger, av disse har fem en markert økning. Det er foreløpig for tidlig å hente ut resultatene fra arbeidet i kommunene i pulje to.

Strategier og tiltak

Departementet vil i 2015 videreføre arbeidet med innovasjon og fornying i kommunesektoren, og se dette i sammenheng med det øvrige arbeidet knyttet til forenkling, fornying og forbedring i offentlig sektor.

Departementet vil også følge opp kommunene i programmet *Sammen om en bedre kommune* i 2015. Dette vil være det siste året for programmet. Departementet vil i 2015 fortsatt skape møteplasser for kommunene og legge vekt på gevinstrealisering av de lokale prosjektene for å sikre at resultatene overlever overgangen fra prosjekt til drift.

Departementet vil innenfor kriteriene for prosjektskjønnet vurdere å videreføre økonomisk støtte til kommunenes eget arbeid med etikk og åpenhet i 2015.

Hovedmål 3 Statlig rammestyring som gir lokal frihet

Prinsippene for statlig styring legger til grunn økonomisk og juridisk rammestyring og dialog mellom forvaltningsnivåene. Statens styring må balanseres mellom nasjonale hensyn til et likeverdig tjenestetilbud, rettssikkerhet og hensynet til kommunal handlefrihet. Kommuner og fylkeskommuner skal ha frihet til å organisere sitt arbeid på en måte som er tilpasset lokale forhold og utfordringer.

Rammefinansiering gjennom rammetilskudd og skatteinntekter gir rom for lokale prioriteringer som sikrer en effektiv ressursbruk. Kommunesektoren skal ha inntektsrammer som står i forhold til de oppgaver sektoren er satt til å løse. En rettferdig fordeling av inntektsrammene er en forutsetning for et likeverdig tjenestetilbud i alle deler av landet.

Rapport

Grunnlaget for dagens utgiftsutjevning for fylkeskommunene skriver seg fra midten av 1990-tallet. For at fylkeskommunene skal kunne levere de tjenestene de er pålagt, og kunne tilby likeverdige tjenester uavhengig av bosted, er det nødvendig med en oppdatering av kostnadsnøkkelen. Regjeringen har derfor våren 2014 lagt fram et nytt inntektssystem for fylkeskommunene i kommuneproposisjonen for 2015.

For å styrke vekstkommunene har Regjeringen i kommuneproposisjonen for 2015 varslet at veksttilskuddet skal utvides slik at tilskuddet øker og flere kommuner kommer inn under ordningen. Dette vil gi kommunene bedre mulighet til å levere gode velferdstjenester når befolkningen øker betydelig.

Strategier og tiltak

Regjeringen legger opp til at en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene legges fram i kommuneproposisjonen for 2017. I denne gjennomgangen vurderes alle elementene i inntektssystemet, og inntektssystemet vil også ses i sammenheng med kommunereformen. Regjeringen vil vurdere ulike modeller for tilbakeføring av selskapsskatten til kommunene fram mot kommuneproposisjonen for 2016.

Ved behandlingen av Kommuneproposisjonen 2015 ba et flertall i kommunal- og forvaltningskomiteen Regjeringen om å se på muligheten for å senke terskelen i veksttilskuddet, slik at flere vekstkommuner kommer med i ordningen. På bakgrunn av dette foreslår Regjeringen i denne proposisjonen å senke vekstgrensen til 1,6 pst.

I stortingsmeldingen om nye oppgaver til kommunene, som det tas sikte på å legge fram våren 2015, vil Regjeringen presentere eksempler på hvordan den statlige styringen av større og mer robuste kommuner kan reduseres. Ved overføring av nye oppgaver til mer robuste kommuner vil rammestyring, både økonomisk og juridisk, ligge til grunn.

Hovedmål 4 Frie, direkte og hemmelige valg

Valgordningen og gjennomføring av valg skal legge til rette for frie, direkte og hemmelige valg. Det er et mål at tilliten til valgordningen og valg-gjennomføringen opprettholdes. Nasjonale og internasjonale krav forutsetter et ensartet regelverk og rutiner rundt valgavviklingen.

Rapport

Departementet har etter kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2013 gjennomført en bred evaluering av valggjennomføringen. Departementets hovedinntrykk er at kommunene og fylkeskommunene jevnt over har gode prosedyrer for valggjennomføring. Elektronisk valgadministrasjonssystem (EVA) ble også godt mottatt av kommunene og fylkeskommunene.

Ved valget i 2013 ble det gjennomført flere forsøk for å prøve ut andre løsninger for gjennomføring av valg enn den som framgår av valgloven. Forsøket med elektronisk stemmegivning ble gjennomført i 12 kommuner i 2013, og er grundig evaluert. Forsøket vil ikke videreføres. Bakgrunnen er hensynet til hemmelig stemmegivning og at det har vært politisk uenighet om forsøkene. Regjeringen mener at det er uheldig med politisk uenighet knyttet til selve gjennomføringen av valg.

Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) ble invitert til å følge stortingsvalget. I sin rapport konkluderer organisasjonen med at stortingsvalget ble gjennomført på en åpen og inkluderende måte. OSSE har likevel noen anbefalinger til forbedringer blant annet knyttet til ombudsplikten, klagesystemet og politikernes rolle i valggjennomføringen. Rapporten fra OSSE vil følges opp av en egen Respons Report. Depar-

tementet har på bakgrunn av et anmodningsvedtak fra Stortinget fått utredet konsekvenser av endringer i personvalgordningen ved stortingsvalg. Stortinget vil bli forelagt forslag til eventuelle endringer våren 2016.

Strategier og tiltak

Før valget i 2015 skal det gjennomføres et felles opplæringsprogram for valgansvarlige i alle landets kommuner for å sikre kvalitet, likhet og effektivitet i opplæringen i EVA og gjennomføring av valg generelt. Departementet vil i tillegg sørge for at det etableres en god ordning for bruker støtte, for å gi kommunene og fylkeskommunene nødvendig bistand i bruk av EVA.

For å sikre at alle velgere vet hvordan de kan avgi stemme, vil det som ved tidligere valg bli gjennomført en rekke informasjonstiltak, blant annet en landsomfattende informasjonskampanje. Tilskuddsordningen for informasjonstiltak for å øke stemmeberettigedes kunnskap om valget og/eller øke valgdeltakelsen videreføres.

Valgmyndighetene skal sikre god tilgjengelighet for alle, både til og inne i valglokaler, uavhengig av funksjonsevne. Departementet vil sørge for at design- og utstyrløsningen for valglokaler tilbys alle kommuner, slik at målsettingen om universell utforming i størst mulig grad oppfylles. Som en del av dette arbeidet jobber departementet med endret utforming og større grad av standardisering av stemmesedler. Målet med endringene er at stemmesedlene skal bli lettere å forstå for velgerne, og at stemmesedler ved ulike valg skal bli mer gjenkjennelige.

Departementet vil legge til rette for valgobservasjon også ved lokalvalget i 2015. Uavhengig observasjon og vurdering av valggjennomføringen bidrar til å skape tillit til valgordningen og er nyttig i arbeidet med forbedringer. Departementet vil også evaluere valget i 2015 for å se om det er noen elementer som kan gjøres bedre eller om det er behov for endringer.

For å sikre fortsatt åpenhet og uavhengighet i valgarbeidet, vil Regjeringen opprette et nytt valgdirktorat i Tønsberg. Det tas sikte på at direktoratet er i drift til stortingsvalget i 2017. Direktoratet vil få ansvar for gjennomføringen av valg, informasjon til velgere, opplæring av kommuner og fylkeskommuner, evalueringer og drift og forvaltning av valgadministrasjonssystemet EVA. Opprettelsen innebærer ingen endring i ansvarsdelingen mellom staten, og kommuner og fylkeskommuner.

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	17 654	19 500	33 700
60	Innbyggertilskudd	109 739 086	115 616 047	115 424 951
61	Distriktstilskudd Sør-Norge	373 080	378 317	396 917
62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 446 422	1 503 297	1 560 813
63	Småkommunetilskudd	929 742	946 140	963 501
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>	2 138 700	2 157 000	2 006 000
66	Veksttilskudd	60 233	61 198	393 386
67	Storbytilskudd	401 506	420 280	440 132
90	Forskudd på rammetilskudd	6 146		
	Sum kap. 0571	115 112 569	121 101 779	121 219 400

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 21 økt med 6,9 mill. kroner til 26,4 mill. kroner, post 60 økt med 172,2 mill. kroner til 115 788,2 mill. kroner og post 64 redusert med 22,9 mill. kroner til 2 134,1 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Innledning

Kommunesektorens frie inntekter anslås til 327 mrd. kroner i 2015. Det er inntekter som kommuner og fylkeskommuner kan disponere fritt, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. De frie inntektene består av rammetilskudd og skatteinntekter, og utgjør hoveddelen av kommunesektorens samlede inntekter.

Rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner fordeles gjennom inntektssystemet. En nærmere gjennomgang av prinsippene i inntektssystemet og endringene for kommuner og fylkeskommuner i 2015 er presentert i særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2014–2015) Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (Grønt hefte).

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter forskning og utredning om kommunerelaterte tema som kommuneøkonomi, kommuneloven og øvrig juridisk rammeverk for kommunesektoren, lokaldemokrati og statens tiltak overfor kommunesektoren. Bevilgningen omfatter også drift og utvikling av inntektssystemet, drift av Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU), og drift og medlemskontingent i Foreningen for god kommunal regnskapsskikk

(GKRS). Bevilgningen kan videre finansiere større utviklingsprosjekter, herunder utredningsstillinger i departementet knyttet til tidsbegrensede prosjekter.

Rapport

I 2013 og 2014 er det blant annet brukt midler til utredninger i forbindelse med kostnadsnøklerne for kommunene og fylkeskommunene. Det har også vært utredninger og evalueringer innenfor temaene øremerkede tilskudd rettet mot kommunesektoren, individuell plan, direktoratsutviklingen, kompetanseutfordringer i kommunene, forsøk med nedsatt stemmerettsalder, samt eldreråd og råd eller annen representasjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Noen av midlene har også gått til sekretariatsutgifter for prosjektet *Sammen om en bedre kommune*, og utvikling av en internettløsning for innbyggerinitiativet.

I 2013 ble det nedsatt et lovutvalg som skal vurdere behov for revidering av kommuneloven. Utvalgsarbeidet finansieres delvis over posten. Det har også blitt utarbeidet kunnskapsgrunnlag og foretatt andre utredninger knyttet til kommuneloven, blant annet sammenlikning og analyse av kommunalretten i Norden, forholdet til statsstøtteregelverket og en utredning om kommunal parlamentarisme.

I forbindelse med kommunereformen ble det i revidert budsjett for 2014 overført 6,9 mill. kroner fra kap. 571, post 64 til kap. 571, post 21 til å ansette en prosessveileder i hvert fylkesmanns-embete fra og med høsten 2014.

Budsjettforslag

For å dekke helårskostnadene knyttet til prosessveilederne, foreslås det å øke bevilgningen på posten med 16 mill. kroner i 2015, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 14,2 mill. kroner til 33,7 mill. kroner.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet vises det til Grønt hefte.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 191,1 mill. kroner til 115 425 mill. kroner.

Kostnadsnøkkelen for kommunene 2015

For en nærmere omtale av utgiftsutjevningen og kostnadsnøkkelen for kommunene vises det til Grønt hefte.

Kostnadsnøkkelen for kommunene er i 2015 sammensatt av syv ulike delkostnadsnøkler. Vektingen mellom de ulike sektornøklerne er bestemt ut fra sektorens andel av kommunenes netto driftsutgifter (eksklusive avskrivninger) i 2008, korrigert for endringer etter 2008. Med innføringen av samhandlingsreformen i 2012 ble det laget en egen delkostnadsnøkkel for kommunal medfinansiering og utskrivningsklare pasienter. Når kommunal medfinansiering avvikles fra og med 1. januar 2015 avvikles denne delkostnadsnøkkelen. Midlene til utskrivningsklare pasienter blir fra og med 2015 fordelt etter delkostnadsnøkkelen for pleie- og omsorgstjenester. I tillegg til at kostnadsnøkkelen i 2015 korrigeres for avviklingen av kommunal medfinansiering, korrigeres også sektorvektene til barnehage, grunnskole, barnevern, helse, pleie- og omsorgstjenester og sosialhjelp på grunn av endringer i rammetilskuddet knyttet til disse sektorene. Sektorvektene er korrigert for endringer i tilleggspolisjonen til statsbudsjettet for 2014, revidert nasjonalbudsjett for 2014 og Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2015. I tabell 6.18 er det gitt en oversikt over korreksjons-sakene.

Tabell 6.11 viser nye sektorandeler i 2015, og hvilket beløp det er korrigert for. Andelen er beregnet ut fra beregnet utgiftsbehov i 2014, om lag 237 mrd. kroner, og alle korreksjoner er i 2014-kroner. Kommunal- og moderniseringsdepartementets forslag til kostnadsnøkkel for kommunene i 2015 er vist i tabell 6.12

Tabell 6.11 Delkostnadsnøklenes vekt i samlet kostnadsnøkkel 2015

	Nøkkelandel 2014	Korreksjon 2015 (1 000 kr)	Nøkkelandel 2015
Administrasjon, landbruk og miljø	0,0941	0	0,0967
Grunnskole	0,2840	-338 100	0,2904
Pleie og omsorg	0,3144	999 087	0,3274
Sosialhjelp	0,0482	-245 913	0,0484
Barnevern	0,0307	203 274	0,0324
Helse	0,0410	97 087	0,0425
Barnehage	0,1614	-841 925	0,1621
Kommunal medfinansiering og utskrivningsklare pasienter	0,0261	-6 187 187	0,0000
Sum	1,0000	-6 313 676	1,0000

Tabell 6.12 Kostnadsnøkkel for kommunene 2015

Kriterier	Vekt
Innbyggere 0–1 år	0,0056
Innbyggere 2–5 år	0,1255
Innbyggere 6–15 år	0,2904
Innbyggere 16–22 år	0,0213
Innbyggere 23–66 år	0,0955
Innbyggere 67–79 år	0,0452
Innbyggere 80–89 år	0,0688
Innbyggere 90 år og over	0,0460
Landbrukskriteriet	0,0030
Sonekriteriet	0,0132
Nabokriteriet	0,0132
Basiskriteriet	0,0230
Innvandrere 6–15 år, ekskl. Skandinavia	0,0084
Norskfødte med innvandrereforeldre 6–15 år, ekskl. Skandinavia	0,0009
Dødelighetskriteriet	0,0456
Barn 0–15 år med enslig forsørger	0,0116
Lavinntektskriteriet	0,0062
Uføre 18–49 år	0,0045
Flyktninger uten integreringstilskudd	0,0046
Opphopningsindeks	0,0135
Urbanitetskriteriet	0,0173
Psykisk utviklingshemmede 16 år og over	0,0457
Ikke-gifte 67 år og over	0,0433
Andel barn 1 år uten kontantstøtte	0,0292
Innbyggere med høyere utdanning	0,0185
Sum	1,0000

Post 61 Distriktstilskudd Sør-Norge

Distriktstilskudd Sør-Norge tildeles kommuner i Sør-Norge med distriktsmessige utfordringer målt ved en distriktsindeks. Kommuner som har en gjennomsnittlig skatteinntekt de siste tre år over 120 pst. av landsgjennomsnittet og som mottar Nord-Norge- og Namdalstilskudd eller småkommunetilskudd, kvalifiserer ikke til tilskuddet.

Distriktstilskudd Sør-Norge fordeles med én sats per kommune og én sats per innbygger. Tilskuddet beregnes ut fra folketallet per 1. januar 2014 og distriktsindeksen for 2013.

I forbindelse med revideringen av virkeområdet for regionalstøtte la Regjeringen i kommune-proposisjonen for 2015 fram forslag til endringer i distriktstilskudd Sør-Norge. Endringene innebærer en forenkling av tilskuddet, samtidig som det etter departementets vurdering fanger opp

distriktsmessige utfordringer på en god måte. Det vises til Prop. 95 S (2013–2014) for en nærmere omtale av endringene. Satsene for distriktstilskudd Sør-Norge er prisjustert.

Tabell 6.13 Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2015

Distriktsindeks	Per kommune (1 000 kr)	Per innbygger (kroner)
Indeks 0–35	3 395	675
Indeks 36–38	2 304	541
Indeks 39–41	1 730	405
Indeks 42–44	1 154	272
Indeks 45–46	577	136

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 18,6 mill. kroner til 396,9 mill. kroner.

Post 62 Nord-Norge- og Namdalstilskudd

Nord-Norge- og Namdalstilskuddet tildeles kommuner i de tre nordligste fylkene og i Namdalen. Satsene for Nord-Norge- og Namdalstilskudd for 2015 er prisjustert, og beregnes med utgangspunkt i folketallet per 1. januar 2014.

Tabell 6.14 Satser for Nord-Norge- og Namdalstilskuddet 2015

Kommuner i:	Kroner per innbygger
Nordland og Namdalen	1 645
Troms (utenfor tiltakssonen)	3 154
Tiltakssonen i Troms	3 716
Finnmark	7 701

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 57,5 mill. kroner til 1 560,8 mill. kroner.

Post 63 Småkommunetilskudd

Småkommunetilskuddet blir gitt til kommuner som har færre enn 3 200 innbyggere og som har en gjennomsnittlig skatteinntekt de tre siste år

som er lavere enn 120 pst. av landsgjennomsnittet. Kommuner i tiltakssonen (alle kommuner i Finnmark og sju kommuner i Nord-Troms) får tilskudd etter forhøyet sats. Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i folketallet per 1. januar 2014. Satsen for småkommunetilskuddet i 2015 er prisjustert.

Tabell 6.15 Satser for småkommunetilskuddet 2015

Område	Sats per kommune (1 000 kr)
Kommuner i tiltakssonen (Finnmark og Nord-Troms)	11 857
Øvrige kommuner	5 475

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 17,4 mill. kroner til 963,5 mill. kroner.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 572, post 64

Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2015 vedtok Stortinget en foreløpig skjønnsramme på 2 510 mill. kroner. Regjeringen foreslår en endelig skjønnsramme på 2 630 mill. kroner, hvorav 2 006 mill. kroner fordeles til kommunene og 624 mill. kroner fordeles til fylkeskommunene.

Endringene siden kommuneproposisjonen skyldes kompensasjon for økte kostnader i transportsektoren som følge av nye retningslinjer for regionalstøtte, samt flytting av midler til prosessveiledere i forbindelse med kommunereformen fra kap. 571, post 64 til kap. 571, post 21. I det videre gis en nærmere omtale av endringer i skjønnsrammen siden kommuneproposisjonen.

I 2007 ble ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift gjeninnført for flertallet av kommunene i Norge, og kompensasjon gjennom skjønnsstilskuddet for disse kommunene falt bort. Kommuner og fylkeskommuner som har hatt høyere sats på arbeidsgiveravgiften enn de hadde før omleggingen i 2004, har kunnet få kompensasjon gjennom fylkesmannens skjønnsdeling. Dagens ordning med differensiert arbeidsgiveravgift er revidert som følge av nye retningslinjer for regionalstøtte. De nye retningslinjene gjelder fra 1. juli 2014 til 31. desember 2020, og 31 kommuner får avgiftslettelse. I kommuneproposisjonen for 2015 ble det varslet at skjønnsrammen ville bli justert ned i tråd med avgiftslettelsen for de kommunene som har fått

kompensasjon gjennom skjønnsmidlene, og det ble varslet at trekket i skjønnsrammen skulle være klart i statsbudsjettet.

Provenyeffekten av avgiftslettelsen for de 31 kommunene er beregnet til 267 mill. kroner. Fordeles beregnet trekk på fylkesnivå, vil man for enkelte fylker få nesten like store trekk som det de har totalt sett av skjønnsmidler, eller skjønnsrammen ville bli betydelig redusert. Dette har blant annet sammenheng med at avgiftsgrunnlaget i kommunene har endret seg siden kompensasjonen ble beregnet i 2007, og beregnet provenyeffekt av avgiftslettelsen basert på dagens avgiftsgrunnlag gir derfor andre utslag. Departementet foreslår derfor at trekket for de kommunene som nå får avgiftslettelse foretas ved beregning av rammetilskuddet, og ikke i skjønnsrammen. Dette trekket vises i tabell C-k i Grønt hefte (Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S.) for 2015.

Basisrammen utgjør hoveddelen av skjønnsstilskuddet. Departementet foreslår å sette basisrammen til 1 291 mill. kroner for kommunene og 524 mill. kroner for fylkeskommunene i 2015.

I forhold til nivået på basisrammen i 2014, er basisrammen til kommunene redusert med om lag 100 mill. kroner, som overføres til innbyggertilskuddet til kommunene. Kompensasjonen som tidligere har blitt gitt for endringer i ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift, legges nå inn i basisrammen og vil ikke lenger bli synliggjort. Basisrammen er derfor nominelt sett 295,6 mill. kroner høyere for kommunene enn i 2014.

For fylkeskommunene er basisrammen 182,8 mill. kroner høyere enn nivået i 2014.

I de nye retningslinjene for regionalstøtte er transportsektoren unntatt. Dette medfører en ekstrakostnad for transportselskapene. Der det er inngått avtaler med det offentlige om kjøp av transporttjenester, vil merkostnadene for transportkostnadene kunne veltes over i økte kostnader for stat og fylkeskommune. Basert på innspill fra fylkeskommunene er det anslått at fylkeskommunene vil få økte kostnader på 136 mill. kroner i 2015. Regjeringen foreslår å kompensere fylkeskommunene for dette gjennom skjønnsmidlene, og denne fordelingen vil legges inn i basisrammen til fylkeskommunene. Fordelingen vil ikke være klar før etter framleggelsen av statsbudsjettet. Fylkeskommunene vil bli informert om fordelingen i eget brev.

I kommuneproposisjonen for 2015 ble det varslet at det settes av 125 mill. kroner på reservepotten for kommunene og 100 mill. kroner på reservepotten for fylkeskommunene.

Fra og med 2015 vil ordningen med statlig kjøp av persontransporttjenester på Bratsbergbanen opphøre. I 2015 vil det ved fastsettelsen av skjønnsrammen til Telemark fylkeskommune bli gitt noe kompensasjon for merkostnader på grunn av dette. Kompensasjonen finansieres gjennom reservepotten for fylkeskommunene. For nærmere informasjon vises det til Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2014–2015) (Grønt hefte).

Regjeringen foreslår at det overføres 16 mill. kroner fra reservepotten til kommunene til kap. 571, post 21 i forbindelse med arbeidet med kommunereformen. Midlene går til å ansette prosessveiledere i fylkesmannsembetene.

Innenfor skjønnsrammen til kommunene settes det i 2015 av 206 mill. kroner til prosjektskjønn. Prosjektskjønnet går først og fremst til utviklings- og fornyingsprosjekter i kommunesektoren, men også til prosjekter i regi av departementet og/eller KS. Prosjektskjønnet økes med 74 mill. kroner fra 2014, noe som først og fremst skyldes midlertidige behov i forbindelse med kommunereform og elektronisk valgadministrativt system.

Når det gjelder kommunereformen, vil kommunene få dekket 100 000 kroner til utgifter knyttet til informasjon og folkehøring, jf. inndelingslova § 10. Alle kommuner som går gjennom reformprosessen og som gjør kommunestyrevedtak innen sommeren 2016, vil få dette tilskuddet. Det er ventet at en del kommuner vil gjøre slike kommunestyrevedtak i 2015. Disse vil få utbetalt tilskuddet i 2015.

For nærmere omtale av prosjektskjønnet og fordelingen av øvrig skjønnsramme for 2015, samt rapportering for disponering av skjønnsmidlene i 2013, vises det til kommuneproposisjonen for 2015.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 151 mill. kroner til 2 006 mill. kroner.

Post 66 Veksttilskudd

I Kommuneproposisjonen 2015 foreslo Regjeringen å tildele veksttilskudd til kommuner som gjennom den siste treårsperioden har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst som er høyere enn 1,7 pst. Regjeringen foreslo videre at tilskuddet tildeles med en sats på 60 000 kroner per ny innbygger ut over vekstgrensen. I tillegg må kommunene ha skatteinntekter under 140 pst. av landsgjennomsnittet.

Ved behandlingen av Kommuneproposisjonen 2015 ba et flertall i kommunal- og forvaltningskomiteen Regjeringen om å vurdere muligheten for å senke terskelen i veksttilskuddet, slik at flere vekstkommuner kommer med i ordningen, og å se på om ordningen kan innrettes slik at den fremmer kommunesammenslåinger og treffer kommuner med stor befolkningsvekst.

På bakgrunn av dette foreslår Regjeringen å senke vekstgrensen for gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst fra 1,7 pst. til 1,6 pst. Økningen finansieres delvis gjennom innbyggertilskuddet og delvis ved å senke satsen fra 60 000 til 55 000 kroner per ny innbygger over vekstgrensen.

Regjeringen vurderer ikke veksttilskuddet som et egnet virkemiddel for å fremme kommunesammenslåing. Tilskuddet er begrunnet med de utfordringene kommuner med en veldig sterk befolkningsvekst har på kort sikt med å tilpasse tjenestetilbud og infrastruktur til en voksende befolkning. Det vises for øvrig til at Regjeringen vil foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene, og legge dette fram for Stortinget i kommuneproposisjonen for 2017.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 332,2 mill. kroner til 393,4 mill. kroner.

Post 67 Storbytilskudd

Storbytilskuddet tildeles Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Tilskuddet fordeles med et likt beløp per innbygger. Satsen er prisjustert og er fastsatt til 361 kroner i 2015.

Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
60	Innbyggertilskudd	27 316 533	28 766 999	30 259 108
62	Nord-Norge-tilskudd	577 270	599 430	622 092
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>	509 000	512 000	624 000
	Sum kap. 0572	28 402 803	29 878 429	31 505 200

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 60 økt med 10 mill. kroner til 28 777 mill. kroner, jf. Innst. 260 S (2013–2014).

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 19,9 mill. kroner til 440,1 mill. kroner.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet og blir avregnet fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2015 ikke er kjent før i februar 2016, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2016 i 2015.

I forslag til vedtak III bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 350 mill. kroner i 2015 som forskudd på rammetilskudd til kommunene i 2016.

Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av forskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2013–2014) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å gi inntil 350 mill. kroner i forskudd på rammetilskudd for 2015 til kommuner i 2014. På grunn av usikkerhet knyttet til skatteinngang og skatteutjevning for siste utbetalingstermin i 2014 er det på nåværende tidspunkt ikke mulig med sikkerhet å angi størrelsen på utbetalt forskudd på rammetilskudd i 2014. Det fremmes derfor ikke bevilgningsforslag på denne posten.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet vises det til Grønt hefte.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 1 492,1 mill. kroner til 30 259,1 mill. kroner.

Kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene

I kommuneproposisjonen for 2015 ble det lagt fram en ny kostnadsnøkkel for fylkeskommunene. Det ble varslet at det skulle arbeides videre med sektor-nøkkelen for båt og ferje fram mot statsbudsjettet for 2015. I samarbeid med KS har Kommunal- og moderniseringsdepartementet samlet inn et større datamateriale fra fylkeskommunene, med oversikt over samband, fartøy, frekvens og lengden på rutenettet. Datamaterialet må kvalitetssikres grundigere. I tillegg ønsker Kommunal- og moderniseringsdepartementet i samarbeid med Samferdselsdepartementet å se ytterligere endringer i kostnadsnøkkelen for båt og ferje i sammenheng med Stortingets ønske om å utrede en ferjeavløsningsordning for fylkesveiferjer innenfor inntektssystemet, jf. Innst. 300 S (2013–2014). Det vil kreve mer tid å vurdere en ferjeavløsningsordning, og den vil også kunne påvirke utformingen av andre deler av inntektssystemet. Det holdes derfor fast på kriteriene i delkostnadsnøkkelen for båt og ferje som ble presentert i kommuneproposisjonen for 2015, men fylkesfaktoren for båter oppdateres med siste tilgjengelige regnskapstall og baseres nå på et gjennomsnitt for årene 2011–2013. Regjeringen vil komme med en vurdering av en ferjeavløsningsordning for fylkesveiferjer og forslag til delkostnadsnøkkel for båt og ferje i kommuneproposisjonen for 2016.

Delkostnadsnøkkelen for buss og bane er oppdatert med nyere analyser, som øker kriterieverdien på innbyggere i alderen 6–34 år og reduserer kriterieverdien på innbyggere per kilometer offentlig vei og innbyggere bosatt spredt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i samarbeid med Samferdselsdepartementet gjøre en vurdering av hele delkostnadsnøkkelen for kollektive ruter fram mot kommuneproposisjonen for 2016. I denne prosessen vil mottatte innspill i forbindelse med forslaget i Kommune-proposisjonen 2015 vurderes.

Det er også mindre tekniske justeringer i kostnadsnøkkelen som følge av små korrigeringer i

tallgrunnlaget, blant annet saker med særskilt fordeling (tabell C) som legges inn i utgiftsutjevningen fra 2015.

125 mill. kroner av veksten i frie inntekter til fylkeskommunene i 2015 fordeles til de fylkeskommunene som taper mest på det nye forslaget til inntektssystem. Fordelingen er vist i tabell C i Grønt hefte 2015.

Det vises til Prop. 95 S (2013–2014) og Grønt hefte 2015 for en nærmere omtale av kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene.

Post 62 Nord-Norge-tilskudd

Nord-Norge-tilskuddet tildeles de tre nordligste fylkene. Tilskuddet blir utbetalt med én sats per innbygger for hver fylkeskommune i Nord-Norge. Satsene er prisjustert for 2015.

Tabell 6.16 Satser for Nord-Norge-tilskudd til fylkeskommuner 2015

Fylkeskommuner	Kroner per innbygger
Nordland	1 147
Troms	1 306
Finnmark	1 784

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 22,7 mill. kroner til 622,1 mill. kroner.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 571, post 64.

Den samlede fordelingen av skjønnstilskudd til kommuner og fylkeskommuner er beskrevet under kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 112 mill. kroner til 624 mill. kroner.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet, og avregnes fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2015 ikke er kjent før i februar 2016, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov

for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2016 i 2015.

I forslag til vedtak III bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 50 mill. kroner i 2015 som forskudd på rammetilskudd til fylkeskommunene i 2016.

Kap. 3572 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av rammetilskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2013–2014) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å gi inntil 50 mill. kroner i forskudd på rammetilskudd for 2015 til fylkeskommuner i statsbudsjettet for 2014. Fram til oktober 2014 er det ikke utbetalt forskudd på rammetilskuddet for 2014. Det fremmes derfor ikke forslag om tilbakeføring av forskudd i 2015.

Tabell 6.17 Tilskudd gjennom inntektssystemet for 2014 og 2015

Kap.	Post		Nominelle priser i 1 000 kroner			i pst.	
			Anslag på regnskap 2014	Korrigert 2014	Forslag 2015	Faktisk vekst 2014–2015	Korrigert vekst 2014–2015
571	21	Kunnskapsutvikling og drift av inntektssystemet	26 400	26 400	33 700	27,7	27,7
571	60	Innbyggertilskudd	115 788 247	109 807 547	115 424 951	-0,3	5,1
571	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	378 317	378 317	396 917	4,9	4,9
571	62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 503 297	1 503 297	1 560 813	3,8	3,8
571	63	Småkommunetilskudd	946 140	946 140	963 501	1,8	1,8
571	64	Skjønnstilskudd	2 134 100	2 134 100	2 006 000	-6,0	-6,0
571	66	Veksttilskudd	61 198	61 198	393 386	542,8	542,8
571	67	Storbytilskudd	420 280	420 280	440 132	4,7	4,7
571		<i>Sum kommuner</i>	<i>121 257 979</i>	<i>115 277 279</i>	<i>121 219 400</i>	<i>0,0</i>	<i>5,2</i>
572	60	Innbyggertilskudd	28 776 999	29 122 599	30 259 108	5,2	3,9
572	62	Nord-Norgetilskudd	599 430	599 430	622 092	3,8	3,8
572	64	Skjønnstilskudd	556 000	644 000	624 000	12,2	-3,1
572		<i>Sum fylkeskommuner</i>	<i>29 932 429</i>	<i>30 366 029</i>	<i>31 505 200</i>	<i>5,3</i>	<i>3,8</i>
		<i>Sum kommunesektor</i>	<i>151 190 408</i>	<i>145 643 308</i>	<i>152 724 600</i>	<i>1,0</i>	<i>4,9</i>

Endringer i oppgavefordelingen mellom ulike forvaltningsnivåer, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.

I budsjettet for 2015 vil det som tidligere år bli gjort en rekke korrigeringer i rammetilskuddet

for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåer, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd med videre. For nærmere omtale av korreksjonene vises det til Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2014–2015) (Grønt hefte).

Tabell 6.18 Endringer i rammetilskuddet som følge av innlemminger og korreksjoner

	(i 1 000 2015-kr)	
	Kommuner	Fylkeskommuner
<i>Innlemminger</i>		
Tilskudd til gjeldsrådgivning	11 000	
<i>Korreksjoner</i>		
Finansiering av kurs ved Ål folkehøyskole og kurssentre for døve, helårseffekt av endring i 2014	-500	0
Styrking av NAV-kontaktsentre	-12 000	0
Styrket tilsyn med barn i fosterhjem, helårseffekt av endring i 2014	2 100	0
Opplæringstilbud om psykisk helse i institusjoner, helårseffekt av endring i 2014	0	400
Økt egenandel i statlige barneverninstitusjoner	164 800	0
Adopsjon, flytting av utredningsansvar fra kommunene til Bufetat	-4 500	0
Redusert egenandel for personer på dobbeltrom, helårseffekt av endring i 2014	15 500	0
Tuberkuloseforebyggende arbeid, helårseffekt av endring i 2014	-1 100	0
Avvikling av kommunal medfinansiering	-5 674 700	0
Uttrekk av frigjorte midler ved utbygging av tilbud om øyeblikkelig hjelp	-89 000	0
Brukerstyrt personlig assistanse	300 000	0
Økt likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager, helårseffekt av endring i 2014	95 900	0
Valgfag ungdomstrinnet 10. trinn, helårseffekt av endring i 2014	98 400	0
Barnehageetterspørsel ved økt kontantstøtte, helårseffekt av endringer i 2014	-243 400	0
Reversering av innføring av kulturskoletilbud i skole/SFO, helårseffekt av endring i 2014	-108 500	0
Reversering av ordningen med gratis frukt og grønt, helårseffekt av endring i 2014	-154 500	0
Innføring av rett til påbygging etter fagbrev, helårseffekt av endring i 2014	0	141 200
Overføring av Hunstad skole fra Statped til Bergen kommune, helårseffekt av endring i 2014	2 800	0
Midler til lærlinger, teknisk justering		-300
Økt maksimalpris barnehage	-312 000	0
Nasjonalt minstekrav til foreldrebetaling i barnehagen	111 600	0

Tabell 6.18 Endringer i rammetilskuddet som følge av innlemminger og korreksjoner

	(i 1 000 2015-kr)	
	Kommuner	Fylkeskommuner
Endring av ansvar for produksjon og utsendelse av valgkort	-18 000	0
Omklassifisering av riksveifergesambandet Volda-Folkestad	0	-29 700
Tunnelsikkerhetsforskrift	0	272 000
Trekk endret differensiert arbeidsgiveravgift	-267 000	0
Kompensasjon endret differensiert arbeidsgiveravgift	0	90 600
Korrigerings for endring i elever i statlige og private skoler	-76 600	-27 700
<i>Sum innlemminger og korreksjoner</i>	<i>-6 159 700</i>	<i>446 500</i>

Innlemming/uttrekk og korreksjoner i rammetilskuddet til kommunene (alle tall i 2015-kroner)

Innlemming av tilskudd til gjeldsrådgivning

I 2006 ble det opprettet et øremerket tilskudd for å stimulere til samarbeid mellom små kommuner og til utvikling av tjenesten knyttet til økonomi- og gjeldsrådgivning. I 2013 ble det gitt 11 mill. kroner totalt i tilskudd til 22 interkommunale nettverk med til sammen 109 kommuner. Økonomisk rådgivning er en obligatorisk kommunal tjeneste i NAV-kontorene, og som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 foreslås tilskuddet innlemmet i inntektssystemet til kommunene som frie midler. Rammetilskuddet til kommune økes derfor med 11 mill. kroner.

Finansiering av tilpasningskurs til barn under skolepliktig alder ved Ål folkehøyskole og kurssetter for døve – helårseffekt av endring i 2014

Ål folkehøyskole og kurssetter for døve tilbyr tilpasningskurs etter folketrygdloven § 10-7 også til barn under skolepliktig alder. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2014 ble det vedtatt å finansiere dette tilbudet over folketrygden, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014). For å dekke helårseffekten av tiltaket foreslår regjeringen å redusere rammetilskuddet til kommunene med 0,5 mill. kroner i 2015 mot en tilsvarende økning på kap. 2661, post 76.

Styrking av Arbeids- og velferdsetatens kontaktsentre

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 foreslås det en styrking av Arbeids- og velferdsetatens kontaktsentre for å gi brukere av kommunale

tjenester like god service på telefon som brukere av statlige tjenester. Tiltaket vil innebære en avlastning for kommunene og foreslås finansiert gjennom en reduksjon i rammetilskuddet til kommunene på 12 mill. kroner.

Styrket tilsyn med barn i fosterhjem – helårseffekt av endring i 2014

Kommunene ble i statsbudsjettet for 2014 kompensert for endringen i reglene for tilsyn med barn i fosterhjem som trådte i kraft 1. februar 2014. I statsbudsjettet for 2015 foreslås en økning på 2,1 mill. kroner i rammetilskuddet til kommunene som kompensasjon for helårsvirkningen.

Økt kommunal egenandel for opphold i barneverninstitusjoner

Regjeringen foreslår å øke den kommunale egenandelen ved plassering i barneverninstitusjoner og sentre for foreldre og barn til inntil om lag 65 000 kroner per barn per måned fra 1. januar 2015. Kommunene foreslås kompensert med en økning i rammetilskuddet på 164,8 mill. kroner.

Endringer i adopsjonsloven

Ved behandlingen av Prop. 171 L (2012–2013) *Endringer i adopsjonsloven mv.* vedtok Stortinget blant annet at ansvaret for utredning av adoptivsøkere flyttes fra kommunene til Barne-, ungdoms- og familieetaten. Iverksettelsestidspunktet er satt til 1. februar 2015. Siden endringen avlastet kommunene, foreslås det at rammetilskuddet til kommunene reduseres med 4,5 mill. kroner i 2015 mot en tilsvarende økning på kap. 855, post 01.

Redusert egenandel for personer på dobbeltram – helårseffekt av endring i 2014

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å innføre redusert egenbetaling for beboere som mot sin vilje bor på dobbeltram ved langtidsopphold i kommunal helse- og omsorgsinstitusjon. I statsbudsjettet for 2015 foreslås det en økning i rammetilskuddet til kommunene på 15,5 mill. kroner som delvis kompensasjon for helårsvirkningen.

Tuberkuloseforebyggende arbeid – helårseffekt av endring i 2014

Som følge av en omlegging av rutineene i arbeidet med å forebygge tuberkulose fra 1. juli 2014, vedtok Stortinget ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2014 å overføre 1 mill. kroner fra kommunenes rammetilskudd til kap. 732, post 72–75. Endringen får helårseffekt i 2015, og det foreslås derfor å overføre ytterligere 1,1 mill. kroner fra rammetilskuddet til kommunene i 2015.

Avvikling av kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 foreslår Regjeringen at kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten (KMF) skal avvikles i 2015. Uttrekket fra kommunerammen baseres på beste anslag for faktiske KMF-utgifter i 2015, dvs. utgiftsnivået kommunene ville hatt til oppgaven ved uendret ansvar. Det foreslås derfor at kommunerammen reduseres med 5 674,7 mill. kroner i 2015.

Uttrekk av midler ved utbygging av tilbud om øyeblikkelig hjelp

Oppbygging og drift av døgntilbud om øyeblikkelig hjelp i kommunene er fullfinansiert gjennom overføring fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett og direkte bidrag fra de regionale helseforetakene. Behandling av pasienter i det kommunale døgntilbudet avlaster spesialisthelsetjenesten og dermed kommunenes utgifter til KMF. Ved beregningen av uttrekket fra kommunerammen i tilknytning til avvikling av KMF er anslått aktivitet knyttet til nye døgntilbud i kommunene holdt utenom, og det foreslås derfor at kommunerammen reduseres med 89 mill. kroner i forbindelse med oppbyggingen av tilbudet om øyeblikkelig hjelp.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

I 2015 trer det i kraft endringer i bruker- og pasientrettighetsloven som innebærer en rett til å få enkelte tjenester organisert som personlig brukerstyrt assistanse. De samlede merkostnadene av forslaget er anslått til 300 mill. kroner i 2015, og kommunesektoren foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet.

Likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager – helårseffekt av endring i 2014

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å øke minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager fra 96 til 98 pst. fra 1. august 2014. I statsbudsjettet for 2015 foreslås kommunene kompensert for helårsvirkningen av tiltaket med 95,9 mill. kroner.

Valgfag 10. trinn – helårseffekt av endring i 2014

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å innføre valgfag på 10. trinn fra høsten 2014. Valgfag utgjør 1½ time på hvert trinn, hvorav ½ time er ny tid og 1 time er en omfordeling av eksisterende timetall. I statsbudsjettet for 2015 foreslås kommunene kompensert for helårsvirkningen av tiltaket med 98,4 mill. kroner.

Redusert etterspørsel etter barnehage som følge av økt kontantstøtte – helårseffekt av endringer i 2014

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 ble rammetilskuddet til kommunene redusert med om lag 344 mill. kroner som følge av at økt kontantstøtte for ettåringer var forventet å medføre en nedgang i etterspørselen etter barnehageplasser. I revidert nasjonalbudsjett for 2014 vedtok Stortinget å øke rammetilskuddet med 175 mill. kroner fordi søkningen til barnehageopptaket var høyere enn forventet. Uttrekket fra kommunerammen i 2014 er dermed om lag 169 mill. kroner. Helårseffekten for 2015 gir et ytterligere uttrekk fra kommunerammen på 243,4 mill. kroner.

Avvikling av kulturskoletime i skole/SFO – helårseffekt av endring i 2014

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å avvikle ordningen med én uke-time frivillig og gratis kulturskoletilbud i SFO-tiden (kulturskoletimen). Effekten av avvikling av

kulturskoletimen for våren 2015 er beregnet til 108,5 mill. kroner som foreslås trukket fra rammetilskuddet til kommunene.

Avvikling av ordning med frukt og grønt i grunnskolen – helårseffekt av endring i 2014

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å avvikle ordningen med frukt og grønt i grunnskolen. Effekten av avviklingen av ordningen for våren 2015 er beregnet til 154,5 mill. kroner som foreslås trukket fra rammetilskuddet til kommunene.

Overføring av Hunstad skole fra Statped til Bergen kommune – helårseffekt av endring i 2014

Etter avtale mellom Bergen kommune og Kunnskapsdepartementet ble skoledriften ved Hunstad skole overført fra Statped til Bergen kommune fra skoleåret 2014–2015. Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å øke rammetilskuddet til kommunene som følge av dette. I statsbudsjettet for 2015 blir vøreffekten av overføringen foreslått kompensert med en økning i rammetilskuddet på 2,8 mill. kroner. Midlene vil i 2015 bli fordelt særskilt til Bergen kommune. Fra og med 2016 vil midlene bli fordelt etter de ordinære kriteriene i inntektssystemet.

Maksimal foreldrebetaling i barnehage

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2015 å fastsette maksimalprisen for en heltids barnehageplass til 2 580 kroner per måned og 28 380 per år. Dette gir en reell økning i maksimalprisen på 100 kroner per måned. Forslaget medfører en reduksjon i rammetilskuddet til kommunene på 312 mill. kroner.

Nasjonalt minstekrav til foreldrebetaling i barnehagen

Regjeringen vil innføre en bedre sosial profil på foreldrebetalingen i barnehagen gjennom et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. Kommunene foreslås kompensert ved en økning i rammetilskuddet på 111,6 mill. kroner.

Produksjon av valgkort

Forslag om endringer i valgloven er sendt på høring. Det foreslås blant annet at kostnadene ved produksjon og utsendelse av valgkort som i dag

dekkes av kommunene, skal dekkes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra og med 2015. De totale kostnadene utgjør 18 mill. kroner, og beløpet overføres fra rammetilskuddet til kommunene til valgbevilgningen (kap. 579).

Trekk for endringer i differensiert arbeidsgiveravgift

Dagens ordning med differensiert arbeidsgiveravgift er revidert som følge av nye retningslinjer for regionalstøtte. De nye retningslinjene gjelder fra 1. juli 2014 til 31. desember 2020, og 31 kommuner får avgiftslettelse beregnet til 267 mill. kroner. Trekket vises i tabell C-k i Grønt hefte.

Økt antall elever i statlige og private skoler

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler, blir rammetilskuddet til kommunene foreslått redusert med 76,6 mill. kroner. Se Grønt hefte for nærmere omtale av korreksjonsordningen for statlige og private skoler.

Innlemming/uttrekk og korreksjoner i rammetilskuddet til fylkeskommunene (alle tall i 2015-kroner)

Opplæringstilbud om psykisk helse i institusjoner – helårseffekt av endring i 2014

Som ledd i en kompetansestyrking gjennom etterutdanning i institusjonsbarnevernet, utarbeider Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i 2014 en utdanningsmodul for opplæring av ansatte i institusjoner om barn og unges psykiske helse. Tiltaket dekkes hovedsakelig over kap. 854, post 21. Siden Oslo kommune har ansvar for institusjonsbarnevernet, foreslås det for 2015 å øke kap. 572, post 60 med 400 000 kroner som fordeles særskilt til Oslo kommune (tabell C).

Rett til påbygging til generell studiekompetanse etter fullført og bestått fag- og yrkesopplæring – helårseffekt av endring i 2014

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014 å innføre en rett for elever med fullført og bestått fag- og yrkesopplæring til å velge påbygging til generell studiekompetanse. Effekten av tiltaket for våren 2015 er beregnet til 141,2 mill. kroner og foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet til fylkeskommunene.

Midler til lærlinger – teknisk justering

Stimuleringsstilskuddet til nye lærebedrifter over rammetilskuddet til fylkeskommunene ble økt med 10 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014. Denne økningen foreslås ikke prisjustert i 2015, og rammetilskuddet til fylkeskommunene reduseres derfor med 0,3 mill. kroner som en teknisk justering.

Omklassifisering av riksveiferjesambandet Volda – Folkestad

I statsbudsjettet for 2014 ble det overført midler til rammetilskuddet til fylkeskommunene som kompensasjon for omklassifisering av ferjesambandet Volda – Folkestad i Møre og Romsdal fra riksveiferjesamband til fylkesveiferjesamband. Det foreslås at ferjesambandet videreføres som riksveiferjesamband også etter åpningen av E39 Hjartåberga, og rammetilskuddet til fylkeskommunene reduseres derfor med 29,7 mill. kroner.

Tunnelsikkerhetsforskriften

Fylkeskommunene påføres merutgifter når forskrift om minimum sikkerhetskrav til visse veitunneler for fylkesvei og kommunal vei i Oslo (tunnelsikkerhetsforskrift for fylkesveg m.m.) iverksettes. Oppfylging av kravene i forskriften skal utføres etter en tidsplan og skal være fullført innen utgangen av 2019. I 2015 foreslås fylkeskommunene kompensert med 272 mill. kroner som fordeles særskilt (tabell C).

Kompensasjon for endringer i differensiert arbeidsgiveravgift

Dagens ordning med differensiert arbeidsgiveravgift er revidert som følge av nye retningslinjer for regionalstøtte. De nye retningslinjene gjelder fra 1. juli 2014 til 31. desember 2020. I de nye retningslinjene for regionalstøtte er transportsektoren unntatt. Dette medfører en ekstrakostnad for transportselskapene. Der det er inngått avtaler med det offentlige om kjøp av transporttjenester, vil merkostnader for transportselskapene som følge av endringer i ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift kunne veltes over i økte kostnader for stat og fylkeskommuner. Basert på innspill fra fylkeskommunene anslår Regjeringen at fylkeskommunene vil få økte kostnader i størrelsesorden 136 mill. kroner i 2015. Det er da tatt hensyn til at transportselskapene fylkeskommunene kjøper transporttjenester fra kan få bagatellmessig støtte. Fylkeskommunene kompenseres for økte kostnader gjennom skjønnstilskuddet. Fylkeskommunene får allerede kompensert 44 mill. kroner i 2014, slik at rammetilskuddet i 2015 øker med 90,6 mill. kroner.

Økt antall elever i statlige og private skoler

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler, blir rammetilskuddet til fylkeskommunene foreslått redusert med 27,7 mill. kroner. Se Grønt hefte for nærmere omtale av korreksjonsordningen for statlige og private skoler.

Kap. 575 Ressurskrevende tjenester

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>	6 361 125	6 863 205	7 838 700
	Sum kap. 0575	6 361 125	6 863 205	7 838 700

Post 60 Toppfinansieringsordning, overslagsbevilgning**Mål**

Formålet med ordningen er å sikre at tjenestemottakere som krever stor ressursinnsats fra det kommunale tjenesteapparatet, får et best mulig tilbud uavhengig av kommunens økonomiske situasjon.

Ordningen sikrer gode tjenester til mennesker med ulike hjelpebehov som mottar omfattende helse- og omsorgstjenester fra kommunen. Dette kan blant annet gjelde personer med psykisk utviklingshemming, nedsatt funksjonsevne, personer med rusmiddelproblemer og mennesker med psykiske lidelser.

Kommunene har ansvaret for å gi helse- og omsorgstjenester til dem som har krav på dette i henhold til helse- og omsorgstjenesteloven. Tjenestene finansieres i hovedsak gjennom kommunenes frie inntekter (skatteinntekter og rammetilskudd). Behovet for ressurskrevende tjenester varierer betydelig mellom kommuner. Det har foreløpig vært vanskelig å finne objektive kriterier i inntektssystemet som kan fange opp denne kostnadsvariasjonen. Det er derfor behov for en egen tilskuddsordning for ressurskrevende tjenester, som et supplement til kommunenes frie inntekter.

Tildelingskriterier

I 2014 får kommunene kompensert 80 pst. av egne netto lønnsutgifter til helse- og omsorgstjenester ut over et innslagspunkt på 1 010 000 kroner. Netto lønnskostnader er lønn til ansatte og tilhørende sosiale kostnader, fratrukket øremerkede tilskudd og tilskudd gjennom inntektssystemet. Tilskuddsordningen gjelder for tjenestemottakere til og med det året de fyller 67 år.

Fylkesmennene er i retningslinjene for fordeling av skjønnsstilskuddet for 2015 bedt om å ta hensyn til utgiftskrevende forhold av betydning som kommunene ikke kan påvirke selv, og som ikke er fanget opp i inntektssystemet eller andre faste tilskuddsordninger.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal oversende innrapporterings-skjema med dokumentasjon til kommunens revisor. Kommunens revisor avgir en revisjonsuttalelse til kommunens krav. Kommunen skal deretter sende endelig innrapporterings-skjema og revisjonsuttalelse til Helsedirektoratet. Departementet, Helsedirektoratet og Riksrevisjonen kan iverksette kontroll med kommunenes innrapportering innenfor gjeldende lovbestemmelser.

Rapport

Toppfinansieringstilskuddet for 2014 til de kommunene som tilfredsstilte kriteriene for tilskudd, ble fordelt av Helsedirektoratet i juli 2014. Det ble utbetalt 7 257 mill. kroner. Av dette utgjorde 7 160 mill. kroner ordinært tilskudd for refusjonsåret 2013, mens 97,5 mill. kroner gjaldt krav for tidligere år. Utbetalingene i 2014 ble om lag 394 mill. kroner, eller 5,7 pst., høyere enn i saldert budsjett for 2014.

Det samlede tilskuddet for 2014 representerer en nominell økning på 896 mill. kroner sammenliknet med tilskuddet for 2013. Foreløpige tall for 2014 viser at om lag 7 125 ressurskrevende tjenestemottakere var omfattet av ordningen. Dette er en økning på 458 tjenestemottakere, eller 6,9 pst., i forhold til 2013. Ordinært tilskudd per mottaker økte fra 946 000 kroner i 2013 til 1 005 000 kroner i 2014, noe som er en økning på 6,2 pst.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 7 838,7 mill. kroner i 2015. Dette er en økning på 975,5 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2014. Forslaget til bevilgning for 2015 tar utgangspunkt i faktisk utbetaling i 2014 på 7 257 mill. kroner. På bakgrunn av erfaring fra tidligere år er det videre lagt til grunn en økning i antall tjenestemottakere på 6 pst. og en reell vekst i utgifter per tjenestemottaker på 1,6 pst. fra 2013 til 2014.

Budsjettforslaget for 2015 innebærer at innslagspunktet oppjusteres med 37 000 kroner ut over anslått lønnsvekst for 2014, til 1 080 000 kroner. Denne justeringen av innslagspunktet må ses i sammenheng med at de statlige overføringene til kommunene gjennom ordningen økte med 896 mill. kroner fra 2013 til 2014. Kompensasjonen for kommunens utgifter ut over innslagspunktet beholdes uendret på 80 pst. Ordningen vil fortsatt sikre at brukere med omfattende bistandsbehov får gode tjenester uavhengig av bosted.

Kap. 579 Valgutgifter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	43 469	15 800	57 700
70	Informasjonstiltak i forbindelse med valg			5 000
	Sum kap. 0579	43 469	15 800	62 700

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker de direkte utgiftene staten har ved valg til Stortinget, kommunestyre og fylkesting. I tillegg dekkes enkelte utgifter til gjennomføringen av sametingsvalg.

Departementet har utviklet et elektronisk valgadministrasjonssystem (EVA) som er statlig eid, forvaltet og driftet. EVA er et system for gjennomføring av valg i kommuner og fylkeskommuner, der blant annet listeforslag behandles, manntallet blir gjort tilgjengelig, stemmer registreres og telles opp og det kan foretas valgoppgjør. Arbeidet med EVA skal fortsette i 2015. Dette finansieres delvis over denne posten og delvis over kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

I 2015 skal det gjennomføres kommunestyre- og fylkestingsvalg. Bevilgningen skal blant annet finansiere sentrale informasjons- og opplæringstiltak, opplæring av valgmedarbeidere og brukerstøtte for kommuner og fylkeskommuner, trykking og utsending av veiledninger og valgmaterieell, forhåndsstemmegivning utenriks og produksjon og utsending av valgkort. I tillegg skal bevilgningen dekke forsøksvirksomhet, evalueringer og utredninger, herunder stillinger i departementet knyttet til tidsbegrensede prosjekter.

Over kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd foreslås det å sette av 85,3 mill. kroner til drift, forvaltning og videreutvikling av EVA i 2015.

I 2013 ble det avvirket stortings- og sametingsvalg. Utgifter på i alt 43,5 mill. kroner gikk til videreutvikling av valgresultatformidlingssystemet (valgnatt), utredningsstillinger i departementet knyttet til tidsbegrensede prosjekter, lønnsutgifter til arbeid med valggjennomføring, herunder utvikling og forvaltning av EVA og enkelte informasjonstiltak.

Forslag om endringer i valgloven er sendt på høring. Det foreslås blant annet at kostnadene ved produksjon og utsending av valgkort som i dag dekkes av kommunene, skal dekkes av departementet fra og med 2015. De totale kostnadene utgjør 18 mill. kroner, og beløpet overføres fra rammetilskuddet til kommunene til valgbevilgningen.

Budsjettforslag

I 2015 skal det gjennomføres kommunestyre- og fylkestingsvalg, og bevilgningen er derfor høyere enn bevilgningen i 2014. Fra 2015 vil departementet overta ansvaret for og kostnader til produksjon og utsendelse av valgkort. Dette har kommunene

tidligere dekket selv. For å dekke utgiftene til valggjennomføringen foreslås det en økning i bevilgningen på 41,9 mill. kroner.

I tillegg foreslås det å overføre 5 mill. kroner til informasjonstiltak til ny post 70, jf. omtale nedenfor.

Samlet sett foreslås det at bevilgningen på kap. 579 økes med 41,9 mill. kroner til 57,7 mill. kroner i 2015.

Post 70 Tilskudd til informasjonstiltak

Mål

Målet med tilskuddsordningen er å gi velgerne nødvendig informasjon om valg og å øke valgdeltakelsen.

Tildelingskriterier

Organisasjoner og andre aktører kan søke om støtte til tiltak for å øke kunnskapen om valg og øke valgdeltakelsen. Det vil bli lagt vekt på tiltak som best fremmer målsettingen med ordningen, og som er rettet mot ungdom, innvandrere og velgere med behov for særlig tilrettelagt informasjon. Ordningen gjelder for stortings-, lokal-, og sametingsvalg.

Oppfølging og kontroll

Alle tilskuddsmottakere skal dokumentere gjennomførte tiltak/prosjekter med rapport og regnskap. Når tilskuddet er på 100 000 kroner eller mer, skal tilskuddsmottakerne også levere revisorattestert regnskap.

Rapport

Ved stortingsvalget i 2013 delte departementet ut tilskudd på til sammen 7 mill. kroner. Som følge stemmerettsjubileet var dette 2 mill. kroner mer enn i 2011.

Totalt 40 ulike organisasjoner mottok tilskudd. Prosjektene som mottok tilskudd bidro til markeringen av stemmerettsjubileet og til at informasjon om valget nådde grupper som er vanskelige å nå. Dette ble gjort gjennom ulike aktiviteter som stands, debatter, kurs, radiosendinger med mer.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 5 mill. kroner i 2015. Midlene er omdisponert fra kap. 579, post 01 Driftsutgifter, jf. omtale ovenfor.

Kap. 5616 Kommunalbanken AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
85	Aksjeutbytte	252 800	357 000	
	Sum kap. 5616	252 800	357 000	

Innledning

Kommunalbanken AS ble stiftet 1. november 1999. Selskapet er en videreføring av virksomheten til statsbanken Norges Kommunalbank som ble etablert i 1927.

Kommunalbanken AS var heleid av staten fram til 2000. I perioden 2000–2009 var KLP deleier med en eierandel på 20 pst. Fra 26. juni 2009 ble Kommunalbanken igjen heleid av staten, etter at KLP solgte sin eierandel.

Kommunalbanken gir lån til investeringsformål til kommuner, fylkeskommuner, kommunale foretak, interkommunale selskap og andre selskap som utfører kommunale oppgaver. Lånene gis mot kommunal eller statlig garanti eller annen betryggende sikkerhet. Selskapet opererer i markedet for utlån til kommunesektoren og drives på forretningsmessig grunnlag.

Målet med statens eierskap i Kommunalbanken AS er å legge til rette for finansiering for kommunesektoren, samtidig som selskapet skal gi staten tilfredsstillende avkastning på innskutt kapital. Selskapet skal drives på forretningsmessig grunnlag og med sikte på å levere konkurransemessig

avkastning. Kommunalbankens markedsandel av utlån til kommunesektoren var 49 pst. i 2013. Selskapet har alltid oppfylt eiers avkastningskrav. For nærmere informasjon om Kommunalbankens virksomhet vises det til selskapets årsrapport for 2013 og Statens eierberetning for 2013.

Post 85 Aksjeutbytte

Avkastningskravet for Kommunalbanken fastsettes for en periode på tre år. For perioden 2013–2015 er avkastningskravet 10 pst. av verdijustert egenkapital. Avkastningskravet defineres som den forventede avkastningen staten kunne ha oppnådd ved en alternativ plassering med tilsvarende risiko. Kravet er stilt i forhold til den avkastningen selskapet har på egenkapitalen etter skatt.

Aksjeutbytte settes til en gitt andel av verdijustert egenkapital, maksimalt 75 pst. av årsresultatet etter skatt. Procentsatsen bør utgjøre om lag halvparten av avkastningskravet.

For at Kommunalbanken skal kunne møte nye regulatoriske krav til egenkapital, jf. kap. 2427, post 90, foreslås utbyttet satt til null.

Kap. 2427 Kommunalbanken AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
90	Aksjekapital			1 000 000
	Sum kap. 2427			1 000 000

Finansdepartementet varslet 12. mai 2014 at Kommunalbanken vil bli ansett som systemviktig finansinstitusjon. Bakgrunnen for beslutningen er at det nye, internasjonale rammeverket for kapitalkrav til finansinstitusjoner, Basel III, skal innføres i EØS gjennom CRD IV-regelverket. Klassifisering

som systemviktig innebærer et høyere særskilt kapitalbufferkrav.

Finanstilsynet meddelte 11. juni 2014 i brev til Kommunalbanken sitt syn på nødvendige tilpassinger av kapitalplanleggingen framover, i lys av at institusjonen nå har blitt definert som system-

viktig finansinstitusjon. Der heter det at «Finansilsynet forutsetter at styret i Kommunalbanken etter at banken har blitt definert som en systemviktig bank i Norge, vil foreta en fornyet vurdering av sine kapitalmål og sin kapitalplan, slik at banken oppfyller minimumskravene inklusive bufferkrav, samt har en god margin over dette nivået for å dekke pilar 2 risikoer.»

For at Kommunalbanken skal kunne møte nye regulatoriske krav om økt egenkapital, foreslår Regjeringen å styrke egenkapitalen i Kommunalbanken med 1,4 mrd. kroner. Det foreslås at egenkapitalen tilføres ved å sette utbytte til null, tilsvarende en styrking på knapt 400 mill. kroner, se omtale under kap. 5616, post 85.

I tillegg foreslås det at Kommunalbanken blir tilført et egenkapitaltilskudd på 1 000 mill. kroner.

Andre saker

Kommunal- og forvaltningskomiteen ba i sin innstilling til kommuneproposisjonen for 2015 (Innst. 300 S (2013–2014)) om følgende:

«Komiteen viser til at kommunane har eit hovedansvar for førebygging av naturskader og gjenoppbygging etter ødeleggingar. Ved omfattande ødeleggingar vil kommunane imidlertid ikkje vere i stand til å bære heile ansvaret for gjenoppbygginga. Dette gjeld særleg dei kommunane som er mest utsatt for naturskader. Komiteen viser til at staten i dag har fleire ordningar for å avhjelpe berørte kommunar, og ber regjeringen i statsbudsjettet for 2015 gjere greie for og vurdere samordning / forenklingar av dei ulike ordningane.»

Kommunene har på samme måte som private muligheten til forsikre sine eiendeler. Ting i Norge som er forsikret mot brannskade, er også forsikret mot naturskade, dersom skaden på vedkommende ting ikke dekkes av annen forsikring, jf. naturskadeforsikringsloven § 1. Når det gjelder infrastruktur og skadeobjekter hvor det ikke er mulig å forsikre seg mot skader gjennom alminnelige forsikringer, finnes det for private eiere en statlig erstatningsordning for naturskader (Statens naturskadefond). Den statlige erstatningsordningen er regulert gjennom naturskadeforsikringsloven. Kommuner er ikke omfattet av denne ordningen. Dette innebærer at kommunene i utgangspunktet selv må dekke kostnader knyttet til naturskade på eiendom og infrastruktur hvor det ikke er mulig å forsikre seg mot skader gjennom en alminnelig forsikring. Dette er

typisk infrastruktur som veier, bruer og vann- og avløpsledninger.

Omfattende naturskade vil kunne påføre kommunene store økonomiske belastninger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har derfor hatt en praksis med å gi skjønnsmidler som delvis kompensasjon til naturskaderammede kommuner, som en støtte til reparasjoner og gjenoppbygging. Kommunene har slik kunnet få kompensasjon for ekstraordinære utgifter knyttet til den akutte situasjonen etter naturskade. Kostnadene som har blitt dekket har hovedsakelig vært knyttet til ødelagte veier, bruer, vann- og avløpssystem samt annen kommunal infrastruktur hvor det ikke er mulig å forsikre seg mot skader. Departementet har gitt kompensasjon for kostnader knyttet til en tilbakeføring til opprinnelig nivå på infrastrukturen, og ikke kostnader forbundet med en standardheving.

Kommunene kan også søke NVE (Norges vassdrags- og energidirektorat) om bistand til å utrede fare for flom og skred og til å planlegge og gjennomføre sikringstiltak for eksisterende bebyggelse. Bistand kan enten gis i form av et økonomisk tilskudd der kommunen selv tar på seg ansvaret for utredning, planlegging og gjennomføring, eller som bistand der NVE tar på seg dette ansvaret på vegne av kommunen. NVE prioriterer tiltak etter samfunnsøkonomisk kost/nytte, og kan dekke inntil 80 pst. av kostnadene ved tiltaket. Dette innebærer altså en kommunal egenandel, eller distriktsandel, som vanligvis er på 20 pst. I tillegg bistår NVE også under flom- og skredhendelser med faglige råd og koordinering av faginstanser. I noen tilfeller gjennomfører NVE krisetiltak for å unngå en forverring av situasjonen, og for disse tiltakene kreves det ikke inn distriktsandel. Dette er ikke en ordning kommunene søker på, men de kan be om bistand når situasjoner oppstår.

Disse to støtteordningene som omfatter kommuner er ikke overlappende, og de retter seg primært inn mot forhold henholdsvis før og etter en naturskadehendelse. NVE er statlig fagmyndighet for forebygging av flom- og skredfare, og bistanden til sikringstiltak er basert på en prioritering ut fra nytte/kost. Kommunal- og moderniseringsdepartementets skjønnsmidler gis for å sikre kommuner som får store ekstraordinære utgifter etter naturskade. Det er samtidig en viktig side ved begge ordninger at kommunens ansvar underbygges ved at det kreves en egenandel. Kommunal- og forvaltningskomiteen peker på at det for kommuner som er spesielt hardt rammet vil være vanskelig å ta hele ansvaret for gjenoppbyggingen. Departementets praksis er at kommuner som har

hatt spesielt store utgifter, får kompensert en større andel av sine utgifter enn kommuner som har hatt mindre skader. Det er etter Regjeringens vurdering en fleksibel ordning som ivaretar nett-

opp de kommunene som er hardest rammet av naturskade. Begge ordningene utfyller hverandre og ivaretar de kommunene som er mest utsatt for naturskader.

Programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Utgifter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
580	Bostøtte	2 944 442	3 000 000	2 810 000	-6,3
581	Bolig- og bomiljøtiltak	1 125 982	1 219 900	1 371 100	12,4
582	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg og kirkebygg	502 178			
585	Husleietvistutvalget	23 585	23 300	23 300	0,0
586	Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser	1 948 830			
587	Direktoratet for byggkvalitet	105 806	127 200	149 100	17,2
2412	Husbanken	16 895 766	20 325 600	18 638 000	-8,3
	Sum kategori 13.80	23 546 589	24 696 000	22 991 500	-6,9

Inntekter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3585	Husleietvistutvalget	1 692	900	900	0,0
3587	Direktoratet for byggkvalitet	30 731	31 475	45 300	43,9
5312	Husbanken	9 347 921	10 578 280	11 055 050	4,5
5615	Husbanken	3 513 272	3 809 000	3 516 000	-7,7
	Sum kategori 13.80	12 893 616	14 419 655	14 617 250	1,4

Ansvarsområder

Staten bidrar til gode rammer for bolig- og bygningssektoren gjennom forvaltning og utvikling av regelverk, økonomiske ordninger og kunnskapsbygging. Kommunene har ansvaret for å iverksette bolig- og bygningspolitikken lokalt. Det er private aktører som i hovedsak prosjekterer og bygger, står for finansiering og salg, samt forvalter og vedlikeholder bolig- og bygningsmassen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal legge til rette for boligbygging og bidra til at vanskeligstilte kan skaffe seg en bolig og beholde den. Regelverk og andre virkemidler skal fremme god kvalitet på bygningsmassen, og prosessen i byggesaker skal være effektiv. Departementet er ansvarlig for plan- og bygningsloven. For omtale av lovens plandel vises det til programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

I utformingen av bolig- og bygningspolitikken samarbeider departementet med andre departementer for å sikre en helhetlig politikk. Departementet har tre underliggende virksomheter som forvalter økonomiske og juridiske virkemidler, og som er faginstanser på sine områder: Husbanken, Direktoratet for byggkvalitet og Husleietvistutvalget.

Husbanken er det viktigste statlige organet for gjennomføring av regjeringens boligpolitikk. Husbanken forvalter økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Husbanken bidrar med kunnskapsutvikling, forskning, rådgiving og kompetanseoverføring til kommuner, frivillig sektor, byggsektoren og andre. Husbanken støtter kommunene faglig og økonomisk i deres arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Lån fra Husbanken er rettet mot prioriterte politiske formål. Husbanken skal stimulere til bærekraftig kvalitet i boliger, bomiljø og bygg.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) er et nasjonalt kompetansesenter på bygningsområdet og sentral myndighet på flere områder innenfor bygningsdelen av plan- og bygningsloven. DiBKs arbeid er rettet mot kommunene, aktørene i byggeprosessen og byggevaremarkedet. DiBK skal ha oversikt over hvordan regelverket virker, og ha god kunnskap om og bidra i den faglige utviklingen i samhandling med kommuner, byggenæringen og andre aktører. En viktig oppgave er å øke kunnskapen i samfunnet, spesielt i byggenæringen og kommunene, om byggeregler, byggkvalitet og byggesaksprosess.

Husleietvistutvalget (HTU) er et tvisteløsningsorgan som kan behandle alle typer tvister om leie av bolig etter husleielovene i Oslo, Akershus, Hordaland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. Forlikrådet behandler ikke slike saker i områder HTU dekker. HTU bistår også med informasjon og veiledning, og besvarer spørsmål fra utleiende og leiere i hele landet.

Utviklingstrekk og utfordringer

Utviklingen i boligmarkedet

Utviklingen i boligmarkedet varierer geografisk, både med hensyn til boligpriser, leiepriser og boligbygging. I 2013 økte boligprisene i gjennomsnitt med 3,9 pst. noe som var lavere enn i 2012, da økningen var på 6,6 pst. I gjennomsnitt økte prisene på blokkleiligheter med 4,2 pst. i 2013, mens småhus og eneboliger hadde en prisøkning på 3,7 pst.

Samlet har det de siste årene vært en betydelig prisoppgang på boliger. Høy inntekts- og befolkningsvekst, lave renter, god tilgang på

kreditt og forventninger om fortsatt prisvekst er viktige faktorer bak veksten i boligprisene.

Leieprisene steg i gjennomsnitt med 7,6 pst. i 2013 mot 12,4 pst. i 2012.

I 2013 ble det igangsatt bygging av 30 450 boliger. Det var omtrent samme nivå som i 2012. I første halvår 2014 ble det igangsatt bygging av 13 735 boliger. Det var 7,2 pst. lavere enn i første halvår 2013.

Utfordringer

Behov for bedre samhandling og kunnskapsdeling i byggsektoren

Reglene om krav til byggverk og byggeprosess er komplekse. Både i byggenæringen og i kommunene finnes det betydelig kunnskap om nye tekniske løsninger, effektive prosesser og markedets forventninger. Kunnskapen tas ikke godt nok i bruk, og deles i for liten grad. Kompetansen er spredt på mange hovedsakelig små virksomheter. Samhandlingen mellom aktørene preges fortsatt av at de ulike fagene, arbeidsprosesser og IKT-løsninger ikke kommuniserer godt. Dette har negative konsekvenser for produktivitet og kvalitet, jf. Meld. St. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn*.

Høy aktivitet i byggemarkedet med omfattende bruk av utenlandsk arbeidskraft og import av byggevarer (moduler), samt økt omfang av useriøse aktører, jf. FAFO-rapport 2014:14 *Privatmarkedet i byggenæringen*, stiller nye krav både til byggenæringen og myndighetene. Dette utfordrer flere myndighetsområder, blant annet skatteetaten, politi, arbeidstilsyn og bygningsmyndigheter.

Mange får ikke nok hjelp til å skaffe seg en bolig og bli boende

Selv om de fleste bor godt i Norge i dag, gjelder ikke dette alle. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin og/eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet gitt ulike anslag på antall vanskeligstilte på boligmarkedet i Norge. Det mest relevante anslaget viser at rundt 2,7 pst. av befolkningen kan regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet, noe som vil si rundt 134 000 personer (*Folke- og boligtellingsen 2011*, SSB). I tillegg regnes rundt 6 250 personer som bostedsløse, jf. NIBR-rapport 2013:15 *Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging*.

Det å bo dårlig eller å være bostedsløs kan ha store negative konsekvenser for den enkeltes livskvalitet og for samfunnet. Det blir vanskeligere for den enkelte å ta imot og ha nytte av helse-, omsorgs- og velferdstjenester, gjennomføre utdanning og delta i arbeidslivet. En utrygg bosituasjon kan også vanskeliggjøre integrering, og veien til kriminalitet, rusproblemer og psykiske vansker kan bli kortere. Særlig alvorlig er det når boligen og bomiljøet ikke bidrar til trygge oppvekstvilkår for barn og unge.

Ved utgangen av juli 2014 var det 4 911 flyktninger i asylmottak som ventet på en kommune å bosette seg i. Mange kommuner melder at mangel på egnede boliger er et hinder i arbeidet med å bosette flere flyktninger.

Boliger og bygg er ikke tilpasset framtidens behov

Demografiske endringer, miljøutfordringer og klimaendringer vil prege samfunnet og påvirke bolig- og bygningssektoren framover. Eksisterende boliger og bygg er ikke i tilstrekkelig grad tilpasset de behov samfunnet har i årene som kommer. Bygg har lang levetid. Det betyr at vi må ha et langsiktig perspektiv på byggevirksomheten og bygge med god kvalitet.

Samtidig er det slik at de fleste av framtidens bygg allerede er bygget – om lag 80 pst. av dagens bygningsmasse vil fortsatt stå i 2050.

Andelen eldre over 80 år ventes å bli tredoblet i løpet av 50 år, og mange vil ønske å bli boende hjemme så lenge som mulig. Behovet for tilgjengelige boliger er derfor stort og økende. Tilgjengelige boliger og universelt utformede bygde omgivelser bidrar til at flere kan ta del i samfunnet uavhengig av funksjonsevne.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.19 Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Hovedmål	Resultatmål
1. Mer forenkling og innovasjon i bolig- og byggsektoren	1.1. Mer effektive og brukervennlige søknads- og byggeprosesser 1.2. Økt kompetanse og implementering av nye løsninger i sektoren
2. Flere vanskeligstilte skal få et egnet sted å bo	2.1. Økt botrygghet og etablering i eid bolig 2.2. Flere egnede utleieboliger 2.3. Økt boligsosial kompetanse
3. Flere boliger og bygg som møter framtidens behov	3.1. Bedre byggkvalitet og færre byggfeil 3.2. Flere energieffektive boliger og bygg 3.3. Økt tilgjengelighet og universell utforming i boliger, bygg og uteområder

Hovedmål 1 Mer forenkling og innovasjon i bolig- og byggsektoren

Regjeringen vil legge til rette for en enklere og mer effektiv byggesaksprosess, bidra til økt kompetanse i byggsektoren og stimulere til nytenkning og innovasjon. Innovasjon kan legge til rette for bedre oppgaveløsning og høyere ressursutnyttelse. Gjennom formidling av kunnskap og erfaringer kan produktiviteten økes og kvaliteten på det som bygges bli bedre.

Rapport

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la i mai 2014 fram Prop. 99 L (2013–2014) *Endringer i plan- og bygningsloven (forenklinger i byggesaksdelen og oppheving av krav om lokal godkjenning av foretak)*. I proposisjonen foreslår departementet å gi tiltakshaver større ansvar for tiltak på egen eiendom. Lovendringene innebærer blant annet at færre byggetiltak enn i dag skal være søknadspliktige, enklere regler for nabovarsling og opphevelse av kravet om lokal godkjenning av foretak i byggesaker. Endringene betyr færre saker for kommunene og enklere behandling for tiltaksha-

vere. Sommeren 2014 sendte departementet på høring et forslag til endringer i byggesaksforskriften som følger opp Prop. 99 L (2013–2014). Se også Innst. 270 L (2013–2014).

Sommeren 2014 sendte departementet også på høring forslag til nye bestemmelser i byggteknisk forskrift om blant annet tilgjengelighet i og til boliger. Etter at høringen er avsluttet, tar departementet sikte på å fastsette nye krav med ikrafttredelse 1. januar 2015. Prinsippet om universell utforming og tilgjengelighet til og i boliger ligger fast.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) startet i 2013 å utrede en strategi for økt elektronisk samhandling, *ByggNett*, i nær kontakt med byggenæringen, kommunene og berørte myndigheter. Gjennom *ByggNett* skal det legges bedre til rette for at aktørene på markedet kan utvikle gode verktøy og tjenester for alle aktører i plan- og byggesaker. DiBK har også etablert prosjektet *ByggLett*, hvor målet er en brukervennlig og enkel løsning for utforming, avklaring og behandling av enkle byggesaker. Arbeidet skjer i nært samarbeid med kommunene og leverandørindustrien som må stå for utvikling av verktøy.

Sentral godkjenning er en frivillig, gebyrfinansiert ordning for foretak som skal ha ansvar i byggesaker. Foretakene kan få en sentral godkjenning for hele landet dersom de oppfyller forskriftsfestede kriterier. DiBK har ansvaret for ordningen. Per 31. desember 2013 var det om lag 14 800 godkjente foretak. Ved utgangen av 2013 var det registrert 3 650 foretak med sentral godkjenning for godkjenningsområder innen kontroll. Krav om uavhengig kontroll av visse fagområder ble innført i 2013.

ByggSøk er det nasjonale systemet for elektronisk søknad i byggesaker. Systemet produserer søknadsdokumentasjonen og gir brukeren mulighet til å sende søknaden elektronisk til kommunen. Bruken har økt betydelig de siste årene, og om lag 70 pst. av sakene utarbeides nå i *ByggSøk*. I 2013 var antallet elektronisk innsendte søknader 24 pst. I alt 303 kommuner er registrert som brukere.

Det har vært en utfordring at myndigheter og næringsaktører ofte har ulik oppfatning av konsekvenser av regelendringer, særlig gjelder dette kostnader. Samspillsarenaen *Indeksbygg* ble etablert i 2013 mellom DiBK og sentrale organisasjoner i byggenæringen. Målet er å utvikle omforente metoder for å vurdere konsekvenser av regelendringer. Digitale modeller av konkrete bygninger benyttes til dette formålet.

Husbanken har siden 2012 arbeidet med et langsiktig moderniseringsprogram for sine IKT-systemer (SIKT) med sikte på forenkling og en mer effektiv forvaltning. Målet er å videreutvikle

Husbankens IKT-løsninger slik at de bedre kan ivareta brukernes behov og bidra til bedre resultater i boligpolitikken. I 2013 startet arbeidet med å modernisere systemet for låneforvaltningen i Husbanken, og i 2014 startet utviklingen av elektronisk løsning for søknad om startlån. Elektronisk søknad for bostøtten innføres i 2014.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil forenkle plan- og bygningsloven med forskrifter for å effektivisere byggesaksprosessene og bedre forutsigbarheten for alle parter. Kravet om obligatorisk lokal godkjenning av foretak oppheves som følge av pålegg fra ESA. I lys av dette og i samspill med næringen, vil Regjeringen utvikle den frivillige sentrale godkjenningsordningen, slik at den blir et mer effektivt virkemiddel for å sikre at byggetiltak gjennomføres av seriøse foretak med tilstrekkelige kvalifikasjoner.

Regjeringen vil forenkle regelverket for eksisterende byggverk. Det vil bli sendt på høring forskriftsendringer som blant annet skal gjøre det enklere å gjennomføre byggearbeider i eksisterende bygg. Departementet vil også sende på høring forslag til forskriftendringer som blant annet skal gjøre det enklere å leie ut del av eksisterende bolig.

Økt kompetanse og innovasjon er sentralt for å nå mål om bedre kvalitet i boliger og bygg. Departementet skal bidra til økt kompetanse om energieffektive, miljøvennlige og godt utformede boliger og bygg i hele byggenæringen, blant annet gjennom Husbankens kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet og samarbeidet om *Lavenergiprogrammet*.

Regelverk og administrative prosesser må legges bedre til rette for digital saksbehandling og samhandling. *ByggNett-strategien* er en strategi for hvordan DiBK, i samarbeid med andre statlige aktører, kommuner, bygg-, anleggs- og eiendomsnæringen (BAE-næringen) og IKT-leverandører, skal fremme digitalisering som bidrar til enklere og mer effektive byggeprosesser, større forutsigbarhet og innovasjon i byggsektoren. Dette kan realiseres gjennom enkle og tilgjengelige selvbetjeningsløsninger, tjenester som er tilrettelagt for ulike brukere/målgrupper, og en effektiv digital samhandling mellom myndigheter, i prosjektene og mellom prosjekt og myndighet. Regjeringen foreslår å styrke bevilgningen til *ByggNett* med 15 mill. kroner i 2015.

Byggenæringen har gjennom *Bygg21* fått i oppdrag å legge fram forslag som skal bidra til å øke kompetansen og gjennomføringsevnen i nærin-

gen. Bygg21 er et bredt samarbeid mellom myndigheter og byggenæringen for å heve kompetansen i næringen, og skal være en pådriver for å skape forståelse og felles bransjekultur for bærekraftige bygg og kontinuerlige forbedringsprosesser i byggesektoren. Bygg21 vil legge fram sine strategier høsten 2014.

Hovedmål 2 Flere vanskeligstilte skal få et egnet sted å bo

Regjeringen vil at alle skal ha et godt sted å bo, og vil derfor legge til rette for at flere vanskeligstilte skal få hjelp til å skaffe seg og bli boende i en egnet bolig. Dette vil bedre den enkeltes livskvalitet, bidra til raskere integrering og til høyere deltagelse i utdanning og arbeidsliv.

Rapport

I mars 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014–2020). Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet er sammen ansvarlige for strategien. Målet er å samle og målrette den offentlige innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Regjeringen vil forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra. I strategien er det derfor fastsatt konkrete resultatmål for arbeidet fram til 2020.

Bostøtte skal gi husstander med lave inntekter og høye boutgifter mulighet til å skaffe seg og beholde en bolig. I 2013 ble det i gjennomsnitt utbetalt 2 127 kroner i bostøtte til 114 400 mottakere hver måned. Dette er en nedgang på 6 300 mottakere fra året før.

Startlån gis av kommunene til personer med langvarige bolig- og finansieringsproblemer. I 2013 ble det gitt tilsagn om startlån til 11 309 husstander for til sammen om lag 6,9 mrd. kroner. Dette er en nedgang på om lag 10 pst. fra 2012 når det gjelder antall lån og 1 pst. når det gjelder beløp. 56 pst. av lånene ble gitt sammen med lån fra private banker. På bakgrunn av at kommunenes praksis ved formidling av startlån har variert betydelig de siste årene, har departementet tydeliggjort målgruppen for ordningen i ny forskrift som trådte i kraft 1. april 2014. Forskriften målretter startlånet mot personer med langvarige bolig- og finansieringsproblemer. Det er også åpnet for at det i særlige tilfeller kan gis lån med opptil 50 års nedbetalingstid.

Tilskudd til etablering gis av kommunene til etablering av vanskeligstilte i egen eid bolig. Tilskuddet gis gjerne i kombinasjon med startlån og bostøtte. I 2013 ble det gitt tilskudd til 1 352 husstander for til sammen 379,3 mill. kroner. De største mottakergruppene er førstegangsetablerere med svak økonomi, flyktninger og personer med nedsatt funksjonsevne.

I 2013 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til utleieboliger for vanskeligstilte for 521 mill. kroner til 974 utleieboliger. De fleste tilsagnene gis til kommuner som etablerer utleieboliger for flyktninger, bostedsløse og andre vanskeligstilte. Om lag 30 pst. av boligene som får tilskudd, får også grunnlån.

Kommunalt disponerte utleieboliger er et viktig tilbud til blant annet husholdninger med dårlig økonomi, utviklingshemmede, flyktninger, eldre som ikke kan bo i egen bolig og personer med psykiske lidelser og/eller rusavhengighet. Ved utgangen av 2013 var det totalt 104 585 kommunalt disponerte boliger i Norge, jf. tall fra Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). Dette er en økning på 1 416 boliger fra året før. I 2013 fikk 13 202 husstander tildelt en kommunal bolig.

Husbanken har siden 2009 hatt en særskilt satsing overfor kommuner med store boligsosiale utfordringer. I 2013 deltok 46 kommuner. Et langsiktig og forpliktende samarbeid skal sørge for et samordnet, helhetlig og lokalt tilpasset boligsosialt arbeid i kommunene. Departementet har igangsatt en evaluering av kommunesatsingen, blant annet for å få mer kunnskap om resultater og effekter av den boligsosiale innsatsen. Evalueringen skal ferdigstilles innen utgangen av 2014.

Statens pris for boligsosialt arbeid for 2013 gikk til ByBo Kirkens Bymisjon i Oslo. Juryen begrunnet blant annet sin tildeling med at ByBo er et godt forbilde når det gjelder å finne kreative og nyskapende løsninger for bosetting, samarbeid med etater og institusjoner og deling av kunnskap og erfaringer.

Strategier og tiltak

Departementet vil sammen med berørte departementer følge opp den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014–2020). Husbanken skal koordinere arbeidet på direktoratsnivå. Husbanken, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet skal sammen årlig utarbeide felles tiltaksplaner og statusrapporter. Direktoratene utarbeider også en

boligsosial veileder som skal gi en samlet framstilling av gjeldende lovverk, aktuelle virkemidler og vise til gode eksempler på resultatmål, metoder og tiltak.

Regjeringen vil forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke klarer å skaffe seg en egnet bolig og bli boende. Tiltak som hjelper flere vanskeligstilte barnefamilier til å etablere seg i egen eid bolig skal prioriteres innenfor de boligsosiale virkemidlene som Husbanken forvalter. Boliger med god kvalitet og i egnede bomiljø for barn og unge skal prioriteres innenfor Husbankens tilskudd til utleieboliger.

Det er behov for flere egnede utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. I revidert nasjonalbudsjett for 2014 ble bevilgningen til tilskuddet til utleieboliger økt med 100 mill. kroner, slik at det kan gis tilsagn om tilskudd til mellom 400 og 450 flere utleieboliger i 2014. Regjeringen vil også styrke bevilgningen til tilskudd til utleieboliger med 50 mill. kroner i 2015. Dette er en varig styrking av tilskuddet, som gir rom for å gi tilsagn om tilskudd til totalt om lag 1 200 utleieboliger i 2015.

Hovedmål 3 Flere boliger og bygg som møter framtidens behov

Gode bygg er en forutsetning for gode levekår. Bolig- og bygningspolitikken skal derfor stimulere til boliger og bygg som har god kvalitet, er energieffektive, bruker miljøvennlige byggløsninger og materialer, har god tilgjengelighet og er universelt utformet. Godt regelverk, økt kompetanse, kontroll og offentlig tilsyn skal bidra til å redusere omfanget av byggfeil.

Rapport

Lån og tilskudd fra Husbanken bidrar til flere boliger og bygg med kvaliteter utover kravene i byggt teknisk forskrift. Grunnlånet skal fremme tilgjengelighet og energieffektivitet i nye og eksisterende boliger utover minstekravene i forskriften. I alt ble det gitt tilsagn om grunnlån til oppføring og utbedring for 15,7 mrd. kroner til 11 752 boliger i 2013, noe som er 43 pst. flere boliger enn i 2012. Av 8 151 boliger som fikk grunnlån til oppføring tilfredsstilte 93 pst. energikrav, og 89 pst. krav om universell utforming utover kravene i byggt teknisk forskrift. 3 601 boliger fikk grunnlån til utbedring. Av disse tilfredsstilte 81 pst. energikravene og 78 pst. krav til universell utforming.

Det ble i 2013 gitt tilskudd til tilpasning av bolig for 75,2 mill. kroner fra kommunene til om lag 1 100 husstander. Dette er om lag samme

antall husstander som i 2012, men beløpet var høyere enn i 2012. Husbanken gjennomførte i 2013 flere tiltak for å gjøre ordningen bedre kjent i kommunene og blant innbyggerne. Det ble blant annet utarbeidet en veileder og en eksempelsamling. Husbanken ga i 2013 tilsagn for 34 mill. kroner til prosjektering og bygging av heis i eksisterende boligbygg i 22 prosjekter, og tilsagn for 11,7 mill. kroner til tilstandsvurdering av om lag 17 500 boliger. Gjennom ordningen ble det også gitt 5,1 mill. kroner til utredning og prosjektering av boliger som skal dekke spesielle behov.

Gjennom kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet ble det i 2013 gitt 8,1 mill. kroner i tilsagn til blant annet forbilde- og pilotprosjekter innen miljø/energi og 5,7 mill. kroner til prosjekter som fremmer universell utforming.

Tilskudd til studentboliger skal bidra til en rimelig boligsituasjon for studenter. I 2013 ble det gitt tilsagn til 1 483 hybelenheter for 350,2 mill. kroner. Det ble videre gitt tilsagn om investerings-tilskudd til 1 378 omsorgsboliger og sykehjemsplasser.

God dokumentasjon av byggevarers egenskaper er avgjørende for at byggverk kan prosjekteres og utføres i samsvar med byggereglene, og for å sikre like konkurransevilkår mellom aktørene. I 2013 gjennomførte DiBK blant annet sju tilsynskampanjer. I tillegg har DiBK fulgt opp meldinger om produkter med mangel ved dokumentasjon.

Regjeringen og Oslo kommune har en felles områdesatsing i Groruddalen. Over denne programkategorien finansieres tiltak som bedrer de fysiske omgivelsene, stimulerer til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirker negativ utvikling i området. Fra 2011 er det også bevilget midler til områdesatsing i Årstad bydel i Bergen, fra 2012 til satsing i bydel Saupstad-Kolstad i Trondheim og fra 2014 til en ny satsing i indre Oslo øst. Det legges vekt på å se sosiale og fysiske tiltak i sammenheng. Tiltakene favner flere sektorer og fagområder. Se også programkategori 13.90.

Strategier og tiltak

Husbankens grunnlån, tilskudd til tilpasning og kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet er sentrale virkemidler for å stimulere til at nye og eksisterende boliger kan møte samfunnets langsiktige behov. Regjeringen foreslår en låneramme i Husbanken på 20 mrd. kroner i 2015.

Gjennom klimaforliket og klimameldingen er det varslet at energikravene for nye bygg skal

skjerpes til passivhusnivå i 2015 og nesten null-energinivå i 2020, jf. Meld. St. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*. Nivå og innretning på nye krav er under utredning, både for å klargjøre samfunnsøkonomiske konsekvenser, herunder helsemessige konsekvenser, og behovet for kompetanse i byggenæringen. Regjeringen tar sikte på å sende forslag til nye forskrifter på høring i løpet av 2014.

For å bidra til målet om flere miljø- og energivennlige boliger og bygg, gjennom kompetansebygging og enkel tilgang til informasjon om gode løsninger, vil Kommunal- og moderniseringsdepartementet støtte Lavenergiprogrammet, Prosjektdatabasen til Norske Arkitekters landsfor-

bund (NAL), Næringslivets stiftelse for miljødeklarasjon og andre pilot- og forbildeprosjekter som bidrar til målene.

Det er behov for ytterligere nytenkning og oppmerksomhet på samfunnsplanlegging, blant annet som virkemiddel for å forebygge og redusere opphopning av sosial ulikhet og utvikle boliger som ivaretar samfunnsmessige mål for miljø, energieffektivitet og tilgjengelighet, herunder et godt boligtilbud for eldre. Departementet skal bidra til at gode eksempler på hvordan kommuner kan ta boligsosiale og kvalitetsmessige hensyn i areal- og samfunnsplanleggingen blir identifisert og spredd.

Kap. 580 Bostøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>	2 944 442	3 000 000	2 810 000
	Sum kap. 0580	2 944 442	3 000 000	2 810 000

Post 70 Bostøtte, overslagsbevilgning

Bostøtten skal bidra til å sikre personer med lave inntekter og høye boutgifter en egnet bolig. Ordningen skal bidra til å nå målet om økt botrygghet.

Tildelingskriterier og beregningsregler er gitt i lov og forskrift om bostøtte. Husbanken forvalter ordningen i samarbeid med kommunene.

Nye søknader blir først gjennomgått og kontrollert av kommunen der søker bor. Husbanken kontrollerer og utfyller opplysningene i søknadene med data fra offentlige registre. Vedtak om bostøtte gjøres automatisk i Husbanken. Søker har adgang til å klage på vedtaket.

Bostøtte blir i hovedregelen utregnet på grunnlag av tidligere års likningsdata. Mottaker har plikt til å melde fra om vesentlig økning i inntekt eller formue. Lov om bostøtte som trådte i kraft 1. januar 2013 forutsetter systematisk etterkontroll av bostøttemottakerne.

Rapport

I 2013 ble det utbetalt 2 944 mill. kroner i bostøtte. Hver måned mottok i gjennomsnitt 114 400 hus-

stander bostøtte. Dette er en nedgang på 6 300 mottakere fra året før. Av mottakergruppene er det alderspensjonister som har hatt størst tilbakegang. Nedgangen skyldes blant annet økte inntekter i gruppen. Veksten av nye mottakere har vært størst blant husstander uten trygdeytelser, ofte med inntekt fra sosialhjelp. Gjennomsnittlig utbetaling per husstand for hele året var 25 500 kroner. I alt mottok 148 300 husstander bostøtte for én eller flere måneder i 2013.

Bevilgningen til bostøtte i 2014 er 3 000 mill. kroner. Budsjettet er basert på forventninger om at i gjennomsnitt 115 000 mottakere vil motta 25 900 kroner i bostøtte. I juni 2014 mottok 118 600 husstander bostøtte. Dette er 1 pst. færre enn i samme måned året før. Netto boutgifter etter bostøtte som andel av husstandsinnkomsten var i gjennomsnitt 35,7 pst.

I 2013 ble det for første gang gjennomført en fullstendig maskinell etterkontroll av mottakernes inntekter og formue på grunnlag av likning. Kontrollen gjaldt bostøtte utbetalt i 2012. Det ble avdekket at mottaker kunne lastes for at det ble utbetalt for mye bostøtte i om lag 2 200 saker. Samlet utgjorde dette 47,1 mill. kroner. Dette er krevd tilbakebetalt.

Budsjettforslag

Bostøtte beregnes blant annet med utgangspunkt i husstandenes boutgifter. Boutgiftene som kan legges til grunn for beregning av bostøtten begrenses av en maksimalgrense (boutgiftstaket). For å øke bostøtten til husstandene med de høyeste boutgiftene, foreslås det å øke maksimalgrensen med 1 000 kroner for alle mottakere.

Bostøttemottakere som bor i kommunale boliger får i dag høyere bostøtte enn mottakere i private boliger. Beboere i kommunale boliger kan få dekket 80 pst. av de godkjente boutgiftene, mens beboere i private boliger kan få dekket 70 pst., dvs. at beboere i kommunale og private boliger har en såkalt dekningsgrad på henholdsvis 80 og 70 pst. Boligutvalget mente at denne forskjellbehandlingen kunne redusere motivasjonen for kommunale leietakere til å flytte videre til egen, privat bolig, jf. NOU 2011:15 *Rom for alle*. Praksisen strider også mot prinsippet om likebehandling av mottakerne. Det foreslås derfor at dekningsgraden settes likt for alle typer boliger, innenfor en provenynøytral omlegging. For å skjerme mottakerne mot brå omlegginger foreslår departementet å gjennomføre omleggingen over to år. I 2015 blir dekningsgraden 76,8 pst. for beboere i kommunale boliger og 71,9 pst. for beboere i private boliger. Fra 2016 blir dekningsgraden 73,7 pst. for alle.

Bostøtten er behovsprøvd, og avkortes dersom mottaker har formue ut over fribeløpene. Det er ikke rimelig at husstander med betydelig formue skal kunne få bostøtte. Departementet foreslår derfor å skjerpe behovsprøvningsgraden av bostøtten ved å redusere utbetalingene til mottakere med høy formue. Det foreslås å øke påslagsprosenten for formue, den andelen av nettoformuen som tillegges inntekten, fra 16 til 65 pst.

Fra 1. januar 2015 iverksettes nytt inntekts- og skattesystem for uføre, jf. Prop. 130 L (2010–2011) *Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre)*. Den skattbare inntekten til uføre vil da øke. Nettoinntekt vil imidlertid være om lag uendret på grunn av økt beskatning. Da skattbar inntekt legges til grunn ved beregning av bostøtte, vil mange uføre miste retten til bostøtte. Departementet mener det er uheldig dersom mange uføre faller ut av bostøtten før Stortinget har tatt stilling til eventuelle tilpasninger i bostøtten til reformen.

I hovedregelen blir bostøtte beregnet ut fra siste tilgjengelige skattelikning. Likningen for 2015 vil først bli lagt til grunn for beregning av bostøtte fra 1. juli 2016. En del uføre vil likevel få så høy inntekt fra 2015 at de vil ha plikt til å melde fra om dette. For å skjerme denne gruppen foreslås det derfor at inntektsgrensen for meldeplikt og inntektsgrensen for etterkontroll økes midlertidig med 45 000 kroner i perioden fra 1. januar 2015 til 1. juli 2016. Om lag 1 000 uføre vil få en økning i skattbar inntekt som følge av uførereformen, men reelt ha vesentlig lavere inntekt enn det som framgår av likningen fra tidligere år. Bostøtten skal da fastsettes på bakgrunn av faktisk inntekt i stedet for likningen. For at denne gruppen ikke skal komme dårligere ut enn andre uføre foreslås det at departementet fastsetter en egen skjermingsordning for disse fra 1. januar 2015 til 1. juli 2016. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan bostøttemottakere med uførepensjon/-trygd skal behandles etter 1. juli 2016.

Samlet foreslås det en bevilgning på 2 810 mill. kroner i 2015. Det er lagt til grunn at i gjennomsnitt 108 500 husstander vil få bostøtte hver måned, og at de i gjennomsnitt vil motta 25 700 kroner i bostøtte i 2015. I tillegg er det forutsatt at det vil bli etterbetalt 20 mill. kroner, blant annet som følge av opprettinger og klagebehandling.

Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
21	Kunnskapsutvikling og -formidling	4 415	4 700	
61	Husleietilskudd	2 300	2 300	5 000
70	Boligetablering i distriktene	20 199	21 300	
74	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling, <i>kan overføres</i>	45 097	55 000	56 200
75	Tilskudd til etablering i egen bolig	352 308	366 000	371 700
76	Tilskudd til utleieboliger, <i>kan overføres</i>	427 642	495 300	669 500
77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, <i>kan overføres</i>	21 919	21 900	19 700
78	Boligosialt kompetansetilskudd, <i>kan overføres</i>	83 322	74 900	71 600
79	Tilskudd til tilpasning av bolig, <i>kan overføres</i>	168 780	178 500	177 400
	Sum kap. 0581	1 125 982	1 219 900	1 371 100

Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 76 økt med 111,3 mill. kroner til 606,6 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Post 21 Kunnskapsutvikling og -formidling

Posten skal bidra til å nå målet om flere boliger og bygg som møter framtidens behov, målet om at flere vanskeligstilte skal få et egnet sted å bo og målet om mer forenkling og innovasjon i bolig- og byggsektoren. Posten forvaltes av departementet.

I 2013 og 2014 er midlene benyttet til prosjekter som har gitt mer kunnskap om juridiske og økonomiske virkemidler i bolig- og bygningspolitikken, og formidling av kunnskap gjennom konferanser. Midlene er blant annet brukt til dokumentasjon av erfaringer med passivhus, utredning om byggeprosessen fra planlegging til ferdigstillelse og en rapport om økonomisk risiko og boligeie.

I 2015 foreslås det å flytte bevilgningen på posten til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter. Deler av bevilgningen på kap. 500, post 21 skal dermed gå til å skaffe mer kunnskap om virkemidlene i bolig- og bygningssektoren, og til å videreformidle kunnskap til relevante aktører.

Post 61 Husleietilskudd

Tilskuddet skal bidra til at leietakere med svak økonomi i tidligere husleieregulerte boliger i Oslo kan

beholde boligen også etter at den offentlige husleiereguleringen ble avviklet 1. januar 2010. Ordningen skal bidra til å nå målet om økt botrygghet.

Husleietilskuddet er en behovsprøvd overgangsordning som gjelder fram til 31. desember 2014. For å få tilskudd må mottaker ha fylt 67 år før 1. januar 2010 eller ha bodd i den regulerte boligen siden 1. januar 1990. Husbanken forvalter ordningen og kostnadene fordeles likt mellom staten og Oslo kommune.

Det ble utbetalt om lag 3,4 mill. kroner i husleietilskudd i 2013. Ved utgangen av 2013 var det 63 husstander som mottok tilskudd. Antall mottakere har gått ned siden ordningen ble etablert.

Det statlige engasjementet i husleietilskuddet avvikles fra 1. januar 2015. Oslo kommune vil imidlertid videreføre ordningen som en kommunal ordning.

Det foreslås en engangsbevilgning på 5 mill. kroner til Oslo kommune i 2015 for å støtte etableringen av den kommunale ordningen.

Post 70 Boligetablering i distriktene

Tilskuddet er i årene 2012 til 2014 tildelt tolv kommuner som deltar i den treårige satsingen *Boligetablering i distriktene*. For omtale av mål, tildelingskriterier og oppfølging og kontroll vises det

til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Kommunene som deltar i forsøksordningen er Tolga, Hitra, Grong, Flatanger, Hasvik, Balestrand, Herøy, Gildeskål, Sørfold, Seljord, Ullensvang og Granvin. I 2013 ble 20,2 mill. kroner fordelt på 50 prosjekter med i alt 43 utleieboliger og 33 eieboliger. Husbanken har gjennomført flere aktiviteter rettet mot deltakerkommunene, blant annet erfaringskonferanser. I *Gode eksempler på boligstrategiske tiltak i distriktene* (Rambøll 2014) evalueres forsøket. Evalueringen viser at kommunenes arbeid med boligutvikling og boligstrategiske tiltak har gitt flere boliger, et mer differensiert boligmarked, nye tomter og boligfelt og nye eller rullerte areal- eller boligpolitiske planer. Tiltakene har medført lokal optimisme og gitt positive effekter for et boligmarked som i utgangspunktet hadde stått stille, både for innbyggere, for kommunen og for næringslivet.

2014 er siste år av forsøksperioden. Det foreslås derfor ingen bevilgning på posten. Metoder og modeller for samarbeid og boligetablering som er utviklet og etablert gjennom forsøket vil bli videreført og videreformidlet.

Post 74 Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling, kan overføres

Tilskuddet skal bedre de fysiske omgivelsene, stimulere til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirke negativ utvikling i et område. Tilskuddet skal bidra til å forbedre bomiljøet og løse lokale utfordringer i boligområder. Ordningen skal blant annet bidra til å nå målene om økt botrygghet og økt boligsosial kompetanse. Det vises også til omtale under programkategori 13.90.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken og går til tiltak i Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst og områder i Bergen og Trondheim med miljømessige og sosiale utfordringer.

Det skal rapporteres på hvert enkelt tiltak. Det er et felles statlig-kommunalt rapporteringssystem for hele Groruddalssatsingen hvor dette tilskuddet inngår, se <http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/>.

Rapport

I Groruddalssatsingen er det gjennomført fysiske tiltak som er godt synlige i bomiljøene og som kommer beboerne til nytte. Oslo kommune har utarbeidet en rapport om innsatsen. I 2013 og 2014 er tilsagnsrammene på kap. 581, post 74 på henholdsvis 40 og 41,4 mill. kroner.

I 2014 er det startet opp et nytt områdeløft i indre Oslo øst. Satsingen er tildelt 8,3 mill. kroner over denne posten.

Satsingene i Bergen og Trondheim er fortsatt i en oppstartsfase. Områdeløftet i Bergen startet i 2011 i Årstad bydel, Indre Laksevåg og Ytre Arna. Tildelingen av midler var 6,5 mill. kroner i 2013 og 6,7 mill. kroner i 2014. Trondheim ble i 2013 tildelt 2,5 mill. kroner til områdeløft i bydelen Saupstad-Kolstad, og i 2014 er det tildelt 2,6 mill. kroner til områdesatsingen i Trondheim.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet boks. 3.2.

Utvikling av områder og rammebetingelser som fremmer gode levekår er et kommunalt ansvar. Etter flere år med betydelige statlige bidrag i et område er det naturlig at den statlige innsatsen trappes ned og at midler omprioriteres til andre prioriterte tiltak. Bevilgningen til å gi nye tilsagn i 2015 foreslås derfor redusert med 4 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 1,2 mill. kroner til 56,2 mill. kroner i 2015. Av dette er 32,6 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2015 og 23,6 mill. kroner knyttet til tilsagn gitt i 2014.

Bevilgningsforslaget innebærer en tilsagnsramme på 54,3 mill. kroner. Av dette skal 38,0 mill. kroner gå til satsingen i Groruddalen i Oslo, 7,6 mill. kroner til indre Oslo øst, 6,2 mill. kroner til i Bergen og 2,5 mill. kroner til Trondheim. I tillegg foreslås en tilsagnsfullmakt på 21,7 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

Post 75 Tilskudd til etablering i egen bolig

Tilskuddet skal bidra til etablering i egen bolig for vanskeligstilte på boligmarkedet. Ordningen skal bidra til å nå målet om økt etablering i eid bolig.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken, og fordeles i hovedsak via kommunene. Tilskuddet tildeles til enkeltpersoner etter streng økonomisk behovsprøving for oppføring, kjøp eller refinansiering av egen eid bolig.

Kommunene rapporterer elektronisk til Husbanken om vedtak og avslag på søknader om tilskudd. Husbanken kan hente inn og kontrollere opplysninger som brukes i forbindelse med tildeling og etterfølgende rapportering.

Rapport

I 2013 ble det gitt til sammen 379,3 mill. kroner i tilskudd til etablering til 1 352 husstander. Dette er 19 pst., og 9 pst. mer enn i 2012 for hhv. beløp og antall husstander. Det gjennomsnittlige tilskuddsbeløpet økte fra 256 000 kroner i 2012 til 281 000 kroner i 2013. Andelen som fikk etableringstilskudd sammen med startlån var 83 pst. i 2013, den samme som i 2012. Det var 31 pst. av mottakerne som fikk startlån og bostøtte i tillegg til tilskuddet. I 2012 gjaldt dette 29 pst.

Kommunene har anledning til å sette av etableringstilskudd til å dekke tap på startlån. Muligheten for slike fondsavsetninger har vært strammet inn noe de senere årene. Fondene utgjorde 320 mill. kroner ved utgangen av 2013, mot 316 mill. kroner i 2012. Det ble i 2013 trukket 14,2 mill. kroner av fondene til dekning av kommunale tap på startlån.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 371,7 mill. kroner i 2015.

Post 76 Tilskudd til utleieboliger, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Ordningen skal bidra til målet om flere egnede utleieboliger.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken og kan gis til kommuner, stiftelser og andre aktører som bygger, utbedrer eller kjøper utleieboliger for vanskeligstilte. I tilfeller der tilskuddet tildeles andre enn kommuner, har kommunen tildelingsrett til boligene i 20 år.

Kommunen skal rapportere årlig på bruk av utleieboliger som har fått tilskudd. For utleieboliger som ikke eies av kommunen, gjennomføres stikkprøvekontroller for å avdekke om boligene brukes i strid med vilkårene for tilskuddet.

Rapport

I 2013 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til utleieboliger for 521,5 mill. kroner til 974 utleieboliger, mot 430 mill. kroner og 1 001 boliger i 2012. Gjennomsnittstilskuddet per bolig økte betydelig, fra 429 500 kroner i 2012 til 535 400 kroner i 2013. 49 pst. av boligene som fikk tilsagn i 2013 skal benyttes av personer med svak økonomi, 37 pst. av flyktninger, 12 pst. av bostedsløse og 2 pst. av personer med nedsatt funksjonsevne.

Tilsagnsrammen for 2013 ble styrket med 33,3 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2013, jf. Prop. 149 S (2012–2013) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2013* og Innst. 470 S (2012–2013).

I saldert budsjett for 2014 er det bevilget 495,3 mill. kroner i tilskudd til utleieboliger. Bevilgningen innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd for 572,4 mill. kroner (tilsagnsramme). I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett ble tilsagnsrammen for 2014 økt med 222,2 mill. kroner til 794 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014* og Innst. 260 S (2013–2014).

I første halvår 2014 er det gitt tilsagn om tilskudd for 294 mill. kroner til 428 utleieboliger.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet boks. 3.2.

Økningen av tilsagnsrammen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014 medfører et økt bevilgningsbehov på 75,6 mill. kroner i 2015.

I tillegg foreslås det å øke bevilgningen på posten med 50 mill. kroner i 2015. Dette innebærer at tilsagnsrammen øker med 111,1 mill. kroner, til 702,4 mill. kroner. Dette er en varig økning i tilsagnsrammen som innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 200 flere boliger. Økningen innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 1 200 utleieboliger i 2015.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 174,2 mill. kroner til 669,5 mill. kroner i 2015. Av den samlede bevilgningen er 316,1 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2015, mens 353,4 mill. kroner er knyttet til tilsagn som er gitt tidligere år.

I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 552,7 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

Post 77 Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, kan overføres

Tilskuddet forvaltes av Husbanken og skal bidra til flere miljø- og energivennlige og universelt utformede boliger, bygg og uteområder. Ordningen skal bidra til å nå målet om økt kompetanse og implementering av nye løsninger i bolig- og bygningssektoren.

Tilskuddet skal gå til kompetanse- og kunnskapsutvikling, formidling og forsøksprosjekter om energibruk og miljø- og klimavennlige løsninger, universell utforming, tilgjengelighet og brukbarhet og bærekraftig byggeskikk. Tilskuddet gis blant annet til interesseorganisasjoner, kommuner, stiftelser og forskningsinstitusjoner.

Det skal rapporteres på hvert tiltak. Det forventes at resultatene offentliggjøres og kan presenteres og videreformidles. Rapporter publiseres på husbanken.no.

Rapport

I 2013 ble det gitt tilsagn til 49 prosjekter med et samlet tilsagnsbeløp på 16,6 mill. kroner. 40 pst. av tilsagnsrammen gikk til prosjekter innenfor miljø og energi og 34 pst. til prosjekter innenfor universell utforming. Det ble også gitt tilsagn til prosjekter som skal fremme bærekraftig byggeskikk. Økt kompetanse om passivhus har også vært et prioritert formål. Innenfor universell utforming har viktige formål vært utvikling av byggregulert velferdsteknologi, kurs, konferanser og annen informasjonsvirksomhet.

I første halvår 2014 er det gitt tilsagn om kompetansetilskudd for 25,3 mill. kroner til 78 prosjekter.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet boks. 3.2.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 2,2 mill. kroner til 19,7 mill. kroner i 2015. Av dette er 2,1 mill. kroner knyttet til tilsagn som gis i 2015 mens 17,6 mill. kroner er knyttet til tilsagn som er gitt tidligere år.

Bevilgningsforslaget innebærer at det kan gis nye tilsagn for til sammen 14,3 mill. kroner i 2015 (tilsagnsramme). Bevilgningsforslaget innebærer en reduksjon i tilsagnsrammen på om lag 13 mill. kroner.

I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 23,1 mill. kroner i 2015, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

I 2015 skal Husbanken blant annet fortsatt støtte FutureBuilt, som er et tiårig program som skal vise at det er mulig å utvikle klimanøytrale byområder og arkitektur med høy kvalitet, Prosjektdatabasen som Norske arkitekters landsforening er ansvarlig for og Næringslivets stiftelse for

miljødeklarasjoner. Husbanken skal også sette av midler til pilotprosjekter med høye energi- og klimaambisjoner som går vesentlig ut over dagens regelverk og forbereder næringen på framtidige krav.

Post 78 Boligsosialt kompetansetilskudd, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til å heve kompetansen innenfor boligsosialt arbeid og boligsosial politikk, samt til å formidle kunnskap om boligmarkedet og offentlig boligpolitikk generelt. Ordningen skal bidra til målet om økt boligsosial kompetanse.

Tilskuddet skal gå til kommuner, stiftelser og andre for kompetanse- og kunnskapsutvikling, formidling og forsøksprosjekter innenfor boligsosialt arbeid og boligsosial planlegging og politikk. Leietakerorganisasjoner som jobber med å etablere et landsdekkende tilbud for leietakere kan søke om driftsstøtte. Husbanken forvalter ordningen.

Det skal rapporteres på hvert tiltak. Det forventes at resultatene offentliggjøres og kan presenteres og videreformidles. Rapporter publiseres på husbanken.no.

Rapport

I 2013 ga Husbanken tilsagn om kompetansetilskudd til 120 prosjekter for i alt 79,4 mill. kroner. 76 pst. av tilskuddet ble gitt til kommuner. Tilskuddet finansierer mye av kommunenes boligsosiale satsing, og målet er at arbeidet som støttes, videreføres i kommunenes ordinære drift etter prosjektperioden. Tilskuddene bidrar blant annet til at kommunene får en bedre forståelse for hvordan de boligsosiale virkemidlene kan forvaltes på en god måte. 24 pst. av tilskuddet ble gitt enkeltpersoner, stiftelser, forsknings- og interesseorganisasjoner, mv.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet for posten vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet boks. 3.2.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 3,3 mill. kroner til 71,6 mill. kroner i 2015. Av dette er 6,9 mill. kroner knyttet til tilsagn som gis i 2015 og 64,7 mill. kroner er knyttet til tilsagn gitt tidligere år. I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 71,9 mill. kroner, jf. forslag til romertalls-

vedtak VIII. Bevilgningsforslaget innebærer en tilsagnsramme på 45,9 mill. kroner i 2015.

Bevilgningsforslaget innebærer en reduksjon i tilsagnsrammen på om lag 35 mill. kroner. Etter flere års satsing på utvikling av den boligsosiale kompetansen er det nå behov for å dreie innsatsen fra utvikling av ny kunnskap til erfaringsoverføring. Den statlige innsatsen vil derfor trappes ned og midler omprioriteres til andre prioriterte formål.

Post 79 Tilskudd til tilpasning av bolig, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til å sikre egnede boliger for personer med særlige behov som følge av nedsatt funksjonsevne. Ordningen skal bidra til målet om økt tilgjengelighet og universell utforming i boliger, bygg og uteområder.

Tilskuddet går blant annet til tilpasning av bolig, prosjektering av boliger som skal dekke spesielle boligbehov, tilstandsvurdering av borettslag, sameier og lignende, og prosjektering og installering av heis i eksisterende boligbygg. Husbanken forvalter ordningen. Tilskudd til tilpasning av bolig tildeles fra Husbanken til kommunene for videretildeling til privatpersoner. Tilskudd til øvrige formål på posten, blant annet ette-

rinstallering av heis i eksisterende boligbygg, gis fra Husbanken direkte til mottaker.

Tilskuddet til enkeltpersoner tildeles ut fra en helhetsvurdering av søkers økonomi. Tilskuddet kan dekke godkjente utbedringskostnader.

Kommunene rapporterer elektronisk til Husbanken om vedtak og avslag på søknader om tilskudd. Husbanken kan hente inn og kontrollere opplysninger som brukes i forbindelse med tildeling og etterfølgende rapportering.

Rapport

I 2013 ble det gitt 1 132 tilskudd til tilpasning for til sammen 75,2 mill. kroner. Gjennomsnittlig tilskudd økte fra 51 700 kroner i 2012 til 66 400 kroner i 2013. Økningen skyldes at tiltakene er større og mer kostnadskrevende, blant annet fordi familier med barn med nedsatt funksjonsevne prioriteres.

I 2013 ga Husbanken 4,1 mill. kroner i tilskudd til utredning og prosjektering, 11,7 mill. kroner til tilstandsvurdering av om lag 17 500 boliger og 34 mill. kroner til prosjektering og installering av heis i åtte borettslag.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 177,4 mill. kroner i 2015.

Kap. 582 Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg og kirkebygg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2013	budsjett 2014	2015
60	Rentekompensasjon – skole- og svømmeanlegg	464 983		
61	Rentekompensasjon – kirkebygg	37 195		
	Sum kap. 0582	502 178		

Post 60 Rentekompensasjon – skole- og svømmeanlegg, kan overføres

Posten er i statsbudsjettet for 2014 flyttet til Kunnskapsdepartementets budsjett. For omtale av mål, tildelingskriterier, og budsjettforslag vises det til Prop. 1 S (2014–2015) for Kunnskapsdepartementet, kap. 225 post 65 Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg. Ordningen forvaltes av Husbanken.

Det tas sikte på at kommunene kan søke om rentekompensasjon for en samlet investerings-

ramme på 15 mrd. kroner for perioden 2009–2016. Av denne rammen er 10 mrd. kroner innfaset til og med 2013. Hele rammen på 1 mrd. kroner for 2013 ble brukt opp. Investeringsrammen for 2014 er 1 mrd. kroner.

Ved utgangen av 2013 hadde Husbanken registrert 2 134 prosjekter fordelt på 1 072 skoler. Bredbånd inngår i 715 prosjekter, og behovene til personer med nedsatt funksjonsevne er ivarettatt i 1 327 prosjekter i henhold til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Post 61 Rentekompensasjon – kirkebygg, kan overføres

Posten er i statsbudsjettet for 2014 flyttet til Kulturdepartementets budsjett. For omtale av mål, tildelegingskriterier, og budsjettforslag vises det til Prop. 1 S (2014–2015) for Kulturdepartementet, kap. 342 post 60 Rentekompensasjon – kirkebygg. Ordningen forvaltes av Husbanken.

Totalt er det gitt eller godkjent grunnlag for rentekompensasjon for i alt 2,9 mrd. kroner ved utgangen av 2013. Det var ikke gitt noen investeringsramme for 2013. Rammen for 2014 er 500 mill. kroner.

Ved utgangen av 2013 var det 294 kommuner som hadde benyttet seg av ordningen til alt 815 kirker. I hovedsak gjelder prosjektene bygningsmessige arbeider, elektriske anlegg og brann- og tyverisikring.

Kap. 585 Husleietvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	23 585	23 300	23 300
	Sum kap. 0585	23 585	23 300	23 300

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for Husleietvistutvalget (HTU). HTU har kontorer i Oslo, Bergen og Trondheim.

Rapport

I 2013 mottok HTU 1 513 nye saker. Dette er 11 pst. flere enn i 2012. Det var en økning ved alle HTUs kontorer. Erstatningssaker har blitt den største sakstypen på landsbasis. I første halvår 2014 mottok HTU 746 erstatningssaker. Dette er 3 pst. færre enn i 2013. HTU har en høy forliksprosent, og i 2013 ble det inngått forlik i 69 pst. av sakene som ble meklet. I 2013 var gjennomsnittlig behandlingstid 9,1 uker når saken endte med forlik, og 16,7 uker for saker som ble avgjort av HTU. Mesteparten av denne tiden går med til forkyn-

ning av klagen og partenes utveksling av proseskriv mv. Svært få avgjørelser blir brakt inn for tingretten, bare 1,3 pst. i 2013. HTUs brosjyre er oversatt til 6 fremmedspråk (engelsk, spansk, arabisk, somali, farsi og urdu).

I 2013 gjennomførte Vista Analyse på oppdrag fra departementet en samfunnsøkonomisk analyse av HTU. Analysen viser blant annet at partenes rettssikkerhet er bedre ivaretatt i HTU enn i forliksrådet, og at HTU har en langt høyere forliksprosent. Den største fordelene med HTU er at langt flere saker blir behandlet, og at saksbehandlingen er grundigere og bedre enn i forliksrådet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på posten på 23,3 mill. kroner i 2015. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3585, post 1, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3585 Husleietvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Gebyrer	1 119	900	900
16	Refusjon av foreldrepenger	501		
18	Refusjon av sykepenger	72		
	Sum kap. 3585	1 692	900	900

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrinntekter fra behandling av saker for Husleietvistutvalget. Det koster ett rettsgebyr, for tiden 860 kroner, å få behandlet en sak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 0,9 mill. kroner i 2015.

Kap. 586 Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 030 988		
64	Investeringstilskudd, <i>kan overføres</i>	917 842		
	Sum kap. 0586	1 948 830		

Innledning

Postene under dette kapittelet er i statsbudsjettet for 2014 flyttet til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. For omtale av formål, tildelingskriterier, oppfølging og kontroll, og budsjettforslag vises det til Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 761, post 63 Investeringstilskudd og post 64 Kompensasjon renter og avdrag.

Post 63 Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag

I 2013 ble det utbetalt om lag 1 031 mill. kroner i kompensasjonstilskudd.

Post 64 Investeringstilskudd, kan overføres

I 2013 ga Husbanken nye tilsagn for 1 316 mill. kroner til 1 378 omsorgsplasser, hvorav 667 omsorgsboliger og 711 sykehjemsplasser. Det ble også gitt tilsagn til bygging av om lag 12 400 kvadratmeter fellesareal i tilknytning til eksisterende omsorgsboliger, slik at det kan ytes heldøgntjenester i boligene. Det ble etterbetalt 108,2 mill. kroner til kommuner som hadde fått oppjusterte tilskuddssatser med tilbakevirkende kraft, jf. Innst. 285 S (2010–2011).

I perioden 2008–2013 mottok Husbanken søknader om tilskudd til 7 639 omsorgsplasser. Husbanken har i samme periode gitt tilsagn om tilskudd til totalt 7 451 plasser, og utbetalt tilskudd til 4 687 plasser.

I 2013 ble det åpnet for at også helseforetak kan disponere omsorgsplasser som får investeringsstilskudd. Det forutsettes at tilbud om heldøgns helse- og omsorgstjenester knyttet til disse plassene skjer i samarbeid med kommuner.

Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	67 147	73 500	85 000
22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	32 659	47 500	57 700
70	Tilskudd til Lavenergiprogrammet	6 000	6 200	6 400
	Sum kap. 0587	105 806	127 200	149 100

Innledning

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) er rådgivende organ for Kommunal- og moderniseringsdepartementet og sentral myndighet på det byggetekniske området. Se omtale under Ansvarsområder ovenfor.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste utgifter for DiBK. Direktoratet har kontorer i Oslo og Gjøvik. Bevilgningen dekker også utgiftene til drift av ordningen med sentral godkjenning av foretak for ansvarsrett. Ordningen skal være selvfinansierende, jf. kap. 3587, post 4 Gebyrer, sentral godkjenning foretak.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 11,5 mill. kroner til 85 mill. kroner. Dette omfatter en styrking av tilsynet med sentralt godkjente foretak. Økt tilsyn skal bidra til å motvirke byggfeil og til økt seriøsitet i byggenæringen. Satsingen finansieres med økt gebyr, jf. kap. 3587, post 4.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3587, post 4, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling

Posten skal bidra til kunnskapsutvikling og informasjonsformidling om bygningspolitiske temaer og finansierer utredninger, kunnskapsgrunnlag og DiBKs eksterne samhandlings- og kommuni-

kasjonsaktiviteter. Dette skal bidra til flere og bedre boliger og bygg som møter framtidens behov, og til mer forenkling og innovasjon i bolig- og byggsektoren.

Rapport

I 2013 ble bevilgningen økt med 14,9 mill. kroner til 32,5 mill. kroner, blant annet for å etablere Bygg21, der DiBK har ansvar for sekretariatet, og for å starte arbeidet med ByggNett.

Av bevilgningen ble 2,4 mill. kroner brukt til utredninger i forbindelse med Bygg21 og 9,4 mill. kroner til utredninger i forbindelse med digitalisering og ByggNett. Resten av bevilgningen ble brukt til blant annet konsekvensutredning av forskriftendringer, støtte til utgivelse av byggdetaljblader, støtte til standardisering nasjonalt og internasjonalt, informasjonsformidling og kompetanseutvikling for bedre eiendomsforvaltning.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen økes med 10,2 mill. kroner til 57,7 mill. kroner i 2015. Dette omfatter en økt satsing på ByggNett i 2015.

Post 70 Tilskudd til Lavenergiprogrammet

Programmet ble opprettet høsten 2007, og er et tiårig samarbeidsprogram mellom staten og byggenæringen. Fra 2013 har Kommunal- og moderniseringsdepartementet det statlige koordineringsansvaret for programmet som formelt eies av Byggenæringens Landsforening.

Programmet har som mål å heve kunnskapsnivået om energieffektive bygg i bygg-, anleggs- og eiendomsnæringen. Gjennom dette bidrar programmet til å nå målet om flere energieffektive boliger og bygg.

DiBK tildeler midlene fra posten til Lavenergi-programmet ved Byggenæringens Landsforening. Midlene skal benyttes som driftsmidler til programmet, til kompetanseheving i byggenæringen og til forbildeprosjekter.

Lavenergi-programmet skal rapportere på bruken av midlene til DiBK.

Rapport

Lavenergi-programmet er innrettet mot tre satsingsområder: Energirehabilitering av eksisterende boliger, utdanning om energieffektiv bygging og rehabilitering og videreføring av

igangsatte prosjekter. I 2013 har det blant annet vært gjennomført kurs i prosjektering av passivhus flere steder i landet samt en rekke kurs i energieffektivisering av boliger. Videre har programmet arbeidet med pågående prosjekter som forskningsprosjektet *Evaluering av boliger med lavt energibehov* (EBLE) samt EU-prosjektet *Build Up Skills* som skal kartlegge og øke kunnskap om energieffektiv bygging blant håndverkere. Undersøkelser programmet har gjennomført viser at kunnskapen om energieffektive bygg i byggenæringen øker, og at stadig flere går på kurs og får praktisk erfaring med lavenergi- og passivhus.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 6,4 mill. kroner i 2015.

Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
04	Gebyrer, sentral godkjenning foretak	28 242	31 475	45 300
16	Refusjon av foreldrepenger	865		
18	Refusjon av sykepenger	1 624		
	Sum kap. 3587	30 731	31 475	45 300

Post 04 Gebyrer, sentral godkjenning foretak

Posten omfatter gebyrinntekter fra sentral godkjenning av foretak. Gebyret er 2 100 kroner per foretak og dekker alle utgiftene til drift av ordningen med sentral godkjenning av foretak med ansvar for oppgaver i byggevirksomheten. Ordningen er selvfinansierende, jf. omtale under kap. 587, post 1 Driftsutgifter.

Det foreslås at gebyret økes med 1 000 kroner per foretak i 2015 til 3 100 kroner. Dette skal legges til rette for bedre tilsynsvirksomhet med sentralt godkjente foretak i DiBK for å motvirke byggfeil og useriøsitet i byggenæringen.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 13,8 mill. kroner til 45,3 mill. kroner.

Kap. 2412 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Driftsutgifter	335 960	334 600	344 600
21	Spesielle driftsutgifter	12 450	13 100	13 300
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	32 024	33 100	34 100
71	Tap på utlånsvirksomhet	9 667	21 000	21 000
72	Rentestøtte	12 684	10 800	9 000
90	Lån fra Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>	16 492 981	19 913 000	18 216 000
	Sum kap. 2412	16 895 766	20 325 600	18 638 000

Innledning

Husbanken er viktig for gjennomføringen av bolig- og bygningspolitikken og forvalter økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Se omtale under Ansvarsområder ovenfor.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste driftsutgifter for Husbanken. Husbanken har hovedkontor, strategikontor og forvaltningskontor i Drammen og regionkontorer i Hammerfest, Bodø, Trondheim, Bergen, Arendal og Oslo.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 344,6 mill. kroner i 2015.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 5312, post 1, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal benyttes til forskning, utvikling og kunnskapsformidling innenfor boligsosiale temaer, temaer om bærekraftig kvalitet i boligmassen og andre spørsmål knyttet til boligpolitikk. Bevilgningen skal bidra til flere boliger og bygg som møter framtidens

behov, og til at flere vanskeligstilte skal få et egnet sted å bo.

Rapport

I 2013 finansierte Husbanken 17 forsknings- og utviklingsoppdrag over posten. Det er blant annet gjennomført en kartlegging av antallet bostedsløse av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). NIBR har også problematisert og synliggjort de unges etablering i boligmarkedet, framtidige boligbehov og nye boligløsninger for eldre. En utredning fra Fafo har vist at mange barnefamilier med innvandrere- og flyktningbakgrunn bor dårlig og flytter ofte. Fafo har også rettet søkelyset mot innovasjonstakten i det boligsosiale arbeidet, samt påbegynt et arbeid med å se på velferdsmessige konsekvenser av Husbankens samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet om bosetting av flyktninger. Nordlandsforskning har sett på boforhold for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Husbanken har videreført samarbeidet med Statistisk sentralbyrå om utvikling av leiemarkedsundersøkelsene.

I 2014 er det bevilget 13,1 mill. kroner på posten.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 13,3 mill. kroner i 2015.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten benyttes til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold i Husbanken, blant annet på utstyrs- og systemsiden på IKT-området.

Av bevilgningen på 33,2 mill. kroner i 2013 har 15,9 mill. kroner gått til utvikling og forvaltning av bostøtteløsninger, i hovedsak som følge av ny lov om bostøtte. Innenfor moderniseringsprogrammet SIKT har 9,2 mill. kroner gått til eSøknad bostøtte og resterende 8,1 mill. kroner er disponert til andre prosjekter i SIKT-programmet.

Ved utløpet av første halvår 2014 er 19,5 mill. kroner av bevilgningen i 2014 på 33,1 mill. kroner benyttet. Dette er midler som er benyttet til prosjekter innenfor moderniseringsprogrammet SIKT, herunder eSøknad bostøtte.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 1 mill. kroner til 34,1 mill. kroner.

Post 71 Tap på utlånsvirksomhet

Posten omfatter tap på hovedstol, tap på opptjente, ikke betalte renter og årets renter fra tap.

I 2013 registrerte Husbanken et samlet netto tap på 9,7 mill. kroner, mot 8,1 mill. kroner i 2012. Dette fordeler seg med 1,1 mill. kroner i tap på utlån til personlige låntakere, 8,5 mill. kroner på juridiske låntakere og 0,1 mill. kroner i rente-subsidier. Tapene utgjør 0,08 promille av den samlede utlånsporteføljen på 128,4 mrd. kroner. Hoveddelen av Husbankens tap på utlån gjelder tap på startlån, som utgjorde 5,8 mill. kroner i 2013. Dette var samme nivå som året før. Ved tap på startlån har kommunen tapsrisikoen for de første 25 pst. av restgjelden på tapstidspunktet, mens staten ved Husbanken har tapsrisikoen for de siste 75 pst.

Det foreslås en bevilgning på 21 mill. kroner i 2015.

Tabell 6.20 Husbanken – tap på utlånsvirksomhet

	(i mill. kr)
Tap på hovedstol	16
+ Tap på opptjente, ikke betalte renter	2
+ Rentefritak på lån i forbindelse med gjeldssanering, årets renter	2
+ Årets renter fra tap knyttet til hovedstol og tidligere opptjente, ikke betalte renter	1
<i>= 2412.71 Tap på utlånsvirksomhet</i>	<i>21</i>

Post 72 Rentestøtte

Posten omfatter eldre særvilkårslån som har én pst. lavere rente enn ordinære lån. Slike lån ble gitt fram til og med 1995. Rentestøtten beregnes og bokføres parallelt med opptjente renteinntekter.

Restgjelden var per 31. desember 2013 på om lag 1 180 mill. kroner. I 2013 ble det regnskapsført 12,7 mill. kroner på posten. Låneporteføljen nedbetales i gjennomsnitt med om lag 180 mill. kroner per år.

Det foreslås en bevilgning på 9 mill. kroner til rentestøtte i 2015.

Post 90 Lån fra Husbanken, overslagsbevilgning

Husbankens låneramme

Husbanken skal gi lån til politisk prioriterte formål og føre en god praksis for låneforvaltningen med sikte på lav kredittrisiko i sin utlånsvirksomhet. Låneordningene skal bidra til at flere vanske-

ligstilte får et godt sted å bo, og til at det blir flere boliger og bygg som møter framtidens behov.

Hovedtyngden av boligfinansieringen, enten det er til kjøp av brukte boliger eller til nybygging, skal skje gjennom det ordinære private kredittmarkedet. Husbanken skal være et supplement i markedet for boligfinansiering, og lånene fra Husbanken skal rettes mot prioriterte politiske formål. Departementet fastsetter nærmere overordnede prioriteringsregler for bruken av lånerammen. I tillegg til å dekke utbetaling av lån, skal bevilgningen på posten også dekke beregnede opptjente, ikke betalte renter fra kundene.

Husbankens lånevirksomhet følger periodiseringsprinsippet.

Rapport

I 2013 var lånerammen på 25 mrd. kroner etter at den ble økt med 5 mrd. kroner i revidert nasjonal-

budsjett for 2013, jf. Prop. 149 S (2012–2013) og Innst. 260 S (2013–2014). Hele rammen ble disponert. Lånerammen for 2014 er på 20 mrd. kroner. Det legges til grunn i budsjetteringen at lånerammen utbetales over fire år. I alt utbetalte Husbanken om lag 15,9 mrd. kroner i nye lån i 2013, mot 16,2 mrd. kroner i 2012. Antall lån har vært fallende de siste årene samtidig som utlånsvolumet har økt. Dette skyldes at det gjennomsnittlige lånebeløpet øker, både som følge av økte boligpriser og en større andel juridiske låntakere, det vil si låntakere som ikke er privatpersoner. I 2014 er bevilgningen 19 913 mill. kroner. I første halvår 2014 ble det utbetalt 8 617 mill. kroner.

For å målrette bruken av lånerammen, er prioriteringsreglene som ble innført i 2013 videreført i 2014. Det vil si at startlån, lån til private barnehager og grunnlån til prioriterte formål er prioritert høyest. Innenfor grunnlånet er lån til utleieboliger blant annet til flyktninger, utbedring av boliger, særlig for eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, studentboliger og andre boligsosiale formål prioritert. Deretter skal grunnlån til utbedring av eksisterende boliger og bygg og pilot- og forbildeprosjekter prioriteres. Husbanken har blant annet innført eksplisitte arealkrav og strengere praktisering av tre måneders frist for igangsetting av prosjekter.

Grunnlån skal fremme viktige boligkvaliteter som miljø og universell utforming i ny og eksisterende bebyggelse, skaffe boliger til sosiale formål, og sikre nødvendig boligforsyning i distriktene. Lånet kan benyttes til finansiering av nye boliger, utbedring av boliger, ombygging av bygninger til boliger og kjøp av nye og brukte utleieboliger.

Etterspørselen etter grunnlån var i 2013 betydelig høyere enn i 2012. Det ble søkt om lån for om lag 20 mrd. kroner til om lag 14 000 boliger i 2013, mot 16,4 mrd. kroner og 10 700 boliger i 2012. Det ble i 2013 gitt tilsagn om grunnlån for 16,5 mrd. kroner til om lag 12 300 boliger, mot 11,2 mrd. kroner og 8 500 boliger i 2012. Gjennomsnittlig utlånsbeløp for grunnlån til oppføring var om lag 1,7 mill. kroner i 2013. I 2012 var gjennomsnittslånet på 1,8 mill. kroner. Gjennomsnittskostnaden for en husbankfinansiert bolig var på om lag 2,3 mill. kroner i 2013.

I første halvår 2014 har Husbanken gitt tilsagn om grunnlån for 7,9 mrd. kroner til 6 084 boliger.

Startlån skal bidra til at personer med langvarige boligfinansieringsproblemer kan skaffe seg en egnet bolig og beholde den. Husbanken gir lån til kommuner for videre utlån av startlån til enkeltpersoner.

Husbanken utbetalte startlån til kommunene for 7 mrd. kroner i 2013. I 2012 ble kommunene til delt 7,5 mrd. kroner. Kommunene ga i alt 11 309 startlån i 2013 og 12 512 lån i 2012. Gjennomsnittlig

lån var på 610 000 kroner i 2013, mot 560 000 kroner i 2012. I over halvparten av sakene gis startlån i samfinansiering med private kredittinstitusjoner. Det ble i 2013 gitt avslag på om lag 10 300 lånesøknader. 40 pst. fikk avslag på grunn av manglende betjeningsevne. 30 pst. av avslagene skyldtes for høy inntekt hos søker. Denne andelen har gått vesentlig opp de siste årene.

I 2013 gikk 52 pst. av lånene til førstegangsetablerere med finansieringsproblemer, 13 pst. til økonomisk vanskeligstilte, 12 pst. til reetablering, og resten til personer med nedsatt funksjonsevne og andre brukergrupper. Om lag 2/3 av låntakerne har husstandsinntekter under 500 000 kroner.

I første halvår 2014 har Husbanken gitt startlån til kommunene for 4,5 mrd. kroner.

Forskriften for startlånet er med virkning fra 1. april 2014 endret slik at lånet målrettes tydeligere mot personer med langvarige bolig- og finansieringsproblemer. Unge førstegangsetablerere er fjernet som egen målgruppe for ordningen. Unge med langvarige finansieringsproblemer vil fortsatt kunne få lån. Det er åpnet for at det i særlige tilfeller kan gis lån med opptil 50 års nedbetalingstid.

Barnehagelån skal medvirke til å dekke behovet for barnehager. Lånet gis til kommuner, enkeltpersoner og selskaper, stiftelser og lignende for oppføring, kjøp og utbedring av barnehager. I 2013 ble det gitt tilsagn i 60 saker med til sammen 3 945 plasser, for et samlet beløp på 1,5 mrd. kroner. Til sammenlikning ble det i 2012 gitt tilsagn i 42 saker med til sammen 2 836 plasser, for et samlet beløp på 974 mill. kroner. I første halvår 2014 er det gitt tilsagn om lån for 560 mill. kroner.

Budsjettforslag

Det foreslås en låneramme på 20 mrd. kroner i 2015, jf. forslag til romertallsvedtak IX.

Det foreslås en samlet bevilgning på 18 216 mill. kroner.

Renter i Husbanken

Husbanken tilbyr, i tillegg til flytende rente, faste renter med henholdsvis tre, fem, ti eller tjue års løpetid. Den flytende renten falt fra 2,21 pst. i 2012 til 2,12 pst. i 2013. Fastrentene lå i 2013 mellom 1,79 pst. og 3,77 pst. Gjennomsnittlig utlånsrente for eksisterende lån i porteføljen var 2,79 pst. i 2013, mot 3,07 pst. i 2012. Fra 1. mars 2014 er rentemarginen i Husbanken økt fra 0,5 til 1,0 prosentpoeng. Rentemarginen er et påslag på utlånsrenten som skal dekke Husbankens kostnader og tap knyttet til utlånsvirksomheten.

Kap. 5312 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
01	Gebyrer m.m.	12 707	13 000	12 900
11	Tilfeldige inntekter	2 620	8 280	4 150
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	47		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 786		
17	Refusjon lærlinger	112		
18	Refusjon av sykepenger	5 262		
90	Avdrag	9 325 387	10 557 000	11 038 000
	Sum kap. 5312	9 347 921	10 578 280	11 055 050

Post 01 Gebyrer m.m.

På denne posten inntektsføres etableringsgebyr til dekning av kostnader for etablering av lån samt dekning av kostnader i forbindelse med stikkprøvekontroller og forvaltningsgebyr for terminvarsler. Etableringsgebyret er 600 kroner, mens forvaltningsgebyret er 30 kroner per betalingstermin. Kundene kan velge mellom to, fire eller tolv forfall i året. Ved inngangen til 2014 forvaltes om lag 55 600 lån.

Det foreslås en bevilgning på 12,9 mill. kroner i 2015.

Post 11 Tilfeldige inntekter

På denne posten blir det inntektsført tilfeldige inntekter, som tilbakebetalte tilskudd og andre tilfeldige inntekter.

Det foreslås en bevilgning på 4,2 mill. kroner i 2015.

Post 90 Avdrag

Posten omfatter ordinære og ekstraordinære avdrag, tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter og tap.

Det foreslås en samlet bevilgning på 11 038 mill. kroner.

Kap. 5615 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
80	Renter	3 513 272	3 809 000	3 516 000
	Sum kap. 5615	3 513 272	3 809 000	3 516 000

Post 80 Renter

Posten omfatter mottatte renter fra kunder, beregnet rentestøtte og opptjente ikke betalte renteinntekter.

Det foreslås en samlet bevilgning på 3 516 mill. kroner.

Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Utgifter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
590	Planlegging og byutvikling		116 325	53 150	-54,3
595	Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur	678 552	770 633	738 600	-4,2
2465	Statens kartverk	28 453	15 288	25 700	68,1
	Sum kategori 13.90	707 005	902 246	817 450	-9,4

Regnskap 2013 for kap. 590 inngår i poster under Klima- og miljødepartementet under kap. 1400 og 1410.

Inntekter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015	Pst. endr. 14/15
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur	730 901	377 900	371 500	-1,7
	Sum kategori 13.90	730 901	377 900	371 500	-1,7

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er ansvarlig for plan- og bygningsloven. Dette innebærer et ansvar for at landet har en helhetlig, framtidrettet og samordnet arealpolitikk, og et ansvar for å bidra til at den kommunale og regionale samfunns- og arealplanleggingen fungerer effektivt. Departementet samarbeider med de største byene og byregionene for å oppnå en bærekraftig byutvikling som er attraktiv og funksjonell for innbyggere og næringsliv. Departementet har også ansvar for land- og sjøkartlegging, geodata og eiendomsinformasjon, samt lov- og forskriftsutvikling for geodataloven, matrikkelloven og tinglysningsforskriften.

Plandelen av plan- og bygningsloven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale

oppgaver og interesser, og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. For omtale av lovens bygningsdel vises det til programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg.

Ansvaret for plandelen omfatter forvaltningsoppgaver etter plan- og bygningslovens bestemmelser om planlegging og konsekvensutredninger for planer. Viktige arbeidsområder er utvikling av plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter og veiledning, utvikling og formidling av nasjonale mål og interesser, samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, behandling av innsigelsessaker og regionale planer med innvendinger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennomfører særskilte aktiviteter for kommuner og fylker innen temaet universell utforming. Arbeid rettet mot byer skjer både gjennom nasjonale utviklingsprogram, områdesatsinger i

enkelte byer og områder som har særskilte levekårsutfordringer, og gjennom annet dialogbasert samarbeid med kommuner og fylkeskommuner. Departementet har etatsstyringsansvar for Statens kartverk (Kartverket). Kartverket har ansvar for tinglysing av fast eiendom og for matrikkelen i samarbeid med kommunene, og er nasjonal geodatakoordinator. Kartverket har også ansvaret for den geografiske infrastrukturen på land og i kystnære farvann samt tilstøtende havområder.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunene har med grunnlag i plan- og bygningsloven hovedansvaret for forvaltningen av 83 pst. av landets arealressurser, dvs. det arealet som ikke er vernet. Loven angir mange hensyn og oppgaver som skal ivaretas. Det er et voksende gap mellom forventningene og kravene som stilles til kommunene på planområdet og kommunenes kapasitet og kompetanse, jf. delrapport fra ekspertutvalget for kommunereformen, *Kriterier for god kommunestruktur*. Særlig gjelder dette for mindre kommuner med utfordringer knyttet til arbeid med samfunnsutvikling.

Unødvendige og dårlig begrunnede innsigelser kompliserer og forsinker de kommunale planprosessene. Sterk statlig styring svekker lokaldemokratiet og de folkevalgtes innflytelse over samfunnsplanleggingen. Mange aktører er involvert i planprosessen. Det er videre en opplevelse av at tunge og tidkrevende planprosesser står i veien for hensiktsmessig samfunnsutvikling. Det er derfor viktig å sikre god og tydelig rolleavklaring mellom aktørene i planarbeidet, arbeide for tidlig avklaring av konflikter, effektivt samarbeid, og at det er en felles forståelse blant alle aktørene om å bidra til helhetlige og gode løsninger. Noen saker, for eksempel enkelte store samferdselsprosjekter, er så viktige at økt bruk av statlig planlegging er nødvendig for å sikre effektivitet og gode løsninger.

Folketallet i Norge forventes å øke sterkt de neste 50 årene, og spesielt i de største byområdene. Framskrivninger fra Statistisk sentralbyrå (SSB) per april 2014 basert på mellomalternativet tyder på at befolkningen i de fire største byregionene vil øke med 27 pst. fram mot 2030 og 36 pst. fram mot 2040. For de 16 mellomstore byregionene er tilsvarende tall henholdsvis 21 pst. og 29 pst. Med en økende befolkning vokser antall arealkonflikter og presset på infrastruktur, transport og tjenester. Befolkningsvekst og økt persontransport gir også utfordringer knyttet til store klimagassutslipp og lokal forurensning. Befolkningsveksten krever dessuten at det planlegges for nok

boliger, særlig i de større pressområdene. Planleggingen må ta høyde for de særlige samferdselsutfordringene som finnes i slike områder, og utfordringene må håndteres og løses både med basis i et lokalt og regionalt perspektiv.

Regelverket er komplekst og krevende, særlig for mindre kommuner med liten kapasitet og kompetanse. Det er derfor behov for forenkling i regelverk og praksis. Konfliktene i områdene langs kysten gjør også at det er behov for å styrke veiledningen om planlegging i sjø etter plan- og bygningsloven.

Andelen av eldre over 67 år antas å bli fordoblet innen år 2050, jf. SSBs framskrivning. Antallet boliger tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne er under 10 pst. Undersøkelser av kommunesentra og friluftsområder viser at tilgjengelighet for alle, etter prinsippene om universell utforming, er lite ivaretatt i slike områder. Tilgjengelighet for alle må derfor vektlegges i planlegging og områdeutvikling.

Enkelte områder i større byer har særskilte levekårsutfordringer blant annet knyttet til oppvekst og boforhold. Det er først og fremst kommunene som har ansvar for å bidra til gode levekår for sine innbyggere. Områdesatsing er et virkemiddel for å bedre miljø, boforhold og levekår i et geografisk avgrenset område. En områdesatsing er et samarbeid mellom stat og kommune som ser flere virkemidler i sammenheng og medvirker til å skape økt nytte gjennom felles bruk av statlige og kommunale midler. Det vises også til omtale av områdesatsing under programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg.

Kart- og eiendomsdata er nødvendig for areal- og ressursforvaltning, klimaovervåking, planlegging, eiendomsforvaltning, samfunnssikkerhet og beredskap, navigasjon og transport, næringsutvikling m.m. Gode basis geodata og tematisk informasjon er i dag tilgjengelig for hele landet. Utfordringen er å holde dette oppdatert. Det er fortsatt behov for mer nøyaktige og detaljerte høydedata, som er særlig viktig i forbindelse med skred- og flomfarekartlegging. Fremdeles er en del av de tematiske geodataene for lite detaljerte og har for lav dekningsgrad til å være nyttige i den kommunale saksbehandlingen. Slike datasett er også viktige for innholdet i det offentlige kartgrunnlaget. Langs kysten og ved Svalbard er det fortsatt mange områder som mangler gode dybdemålinger. Det pågår kontinuerlige målinger for å bedre sjøkartene, og det er viktig at arbeidet videreføres.

Internett og digitale kart gir enklere tilgang til informasjon og større mulighet til medvirkning i

plan- og vedtaksprosesser. Kart viser ikke lenger bare hvor ting er, men fungerer også som et analyseredskap i planlegging av utbygging, transport, næringsutvikling og bærekraftig utvikling. Utviklingen går i retning av mer bruk av datamodellering innen bygge- og anleggsnæringen. Det må derfor tilrettelegges for bedre samvirke av ulike

typer data med selvbetjeningsløsninger og nedlastingsstilgang. Dette vil gjøre det enklere for innbyggere og næringsliv. Det legges også vekt på et godt samarbeid med kommunesektoren, bl.a. i arbeidet med grunndata, verktøyutvikling, digitalisering og standardisering for deling og viderebruk av plan- og arealdata.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.21 Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Hovedmål	Resultatmål
1. En bærekraftig og framtidsrettet samfunnsutvikling og arealbruk	1.1. Mer effektive planprosesser 1.2. Bedre regionale og kommunale planer som ivaretar hensynet til miljø og samfunn 1.3. Økt plankompetanse og god bruk av planverktøy
2. Attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder	2.1. Effektiv og bærekraftig arealbruk og miljøvennlig transport 2.2. Kvalitet i byrom og uteareal og sammenhengende grøntstrukturer 2.3. Mangfoldige og konkurransedyktige bysentre
3. Kart og eiendomsinformasjon som felles grunnlag til nytte for privat og offentlig bruk	3.1. Norske land- og sjøområder skal ha oppdaterte grunnkartdata 3.2. Tinglysing skal gjøres forsvarlig, effektivt og med kvalitet 3.3. Effektiv tilgang til og bruk av kart og eiendomsinformasjon

Hovedmål 1 En bærekraftig og framtidsrettet samfunnsutvikling og arealbruk

Regjeringen vil fremme en bærekraftig utvikling, bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. Omfanget av statlig styring og innsigelser fra statlige myndigheter skal begrenses, slik at lokalt folkevalgte får større handlingsrom i samfunnsplanleggingen.

Rapport

I juni 2014 fremmet Kommunal- og moderniseringsdepartementet forslag til forenklinger mv. i plandelen av plan- og bygningsloven, jf. Prop. 121 L (2013–2014) *Endringer i plan- og bygningsloven*. Sammen med elleve andre departementer er det gjennomført en grundig vurdering av innsigelsesverktøyet. Norsk institutt for by og regionforskning (NIBR) har på oppdrag fra departementet gjennomgått de innrapporterte tallene om

innsigelse fra Kommune-Stat-Rapporteringen (KOSTRA). Høsten 2013 ble det igangsatt et treårig forsøk ved seks fylkesmannsembeter for å få en bedre samordning av statlige innsigelser og raskere planprosesser.

Våren 2014 sendte departementet ut revidert rundskriv H-2/14 *Retningslinjer for innsigelse i plansaker etter plan- og bygningloven*. I rundskrivet gis det føringer for å sikre en mer effektiv behandling av kommunale planer, og det legges blant annet vekt på tidlig dialog, samordning og at innsigelser bare skal fremmes når det er nødvendig.

En interdepartemental rapport om raskere planlegging av store samferdselsprosjekter ble utgitt i september 2013. Rapporten peker på flere mulige forbedringspunkter som blant annet er fulgt opp i endringsforslag til plan- og bygningsloven og arbeidet med ny konsekvensutredningsforskrift for planer. Enklere og mer effektive planprosesser er viktig blant annet for å bidra til økt boligbygging og raskere ferdigstilling av sam-

ferdselsprosjekter. Departementet har derfor et løpende arbeid med å forenkle plan- og bygningsloven.

I arbeidet med *Regionale planer for bruk og vern av villreinfellene* ble tre av totalt syv planer endelig vedtatt. *Samarbeidet om utvikling av landskapsmetoden for Naturtyper i Norge* (NiN 2.0) ble videreført på bakgrunn av pilotprosjekt i Nordland fylke (2011–2013).

Alle de regionale planstrategiene var ferdigbehandlet og godkjent første halvår 2014. Ni regionale planer, hvorav seks med innvendinger, ble behandlet i 2013.

Det femårige nettverkstiltaket *Nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming*, med deltagelse fra 17 fylker og 88 kommuner, ble ferdigstilt med rapporten T-1540 *Erfaringer og eksempler* i oktober 2013. Særskilte prosjekter i 26 kommuner og fylker ferdigstilles i 2014.

Det ble også i 2013 og 2014 gitt midler til fylkenes opplæringstiltak rettet mot kommunene innenfor planlegging og til ulike tilskudd til prosjekter for å styrke lokal plan- og miljøkompetanse. Departementets *Nettverk for kommunal og regional planlegging* ble videreført. Veilederen *Konsekvensutredninger i kommuneplanens arealdel* (T-1493) ble utgitt i juli 2013, og veilederen *Medvirkning i planlegging* (H-2302 B) ble utgitt i juni 2014. To utviklingsprosjekter knyttet til interkommunalt plan- og miljø samarbeid ble igangsatt.

Departementet har også støttet et fellesprosjekt for etablering av digitale planregistre og utvikling av bedre arealstatistikk. Det pågår et arbeid med å videreutvikle standarder for digitale arealplaner.

NIBR fikk i samarbeid med andre aktører, oppdrag om å utføre en forskningsbasert evaluering av plandelen i plan- og bygningsloven av 2008 (EVAPLAN2008). Nettstedet www.miljokommune.no, som skal være et verktøy for kommunenes arbeid med plan- og miljøoppgaver, ble lansert ved årsskiftet 2012/2013. I tillegg ble det brukt ressurser på å bidra til økt kunnskap om planverktøyene og bedre plankompetanse.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil fornye, forenkle og forbedre planprosessene for å oppnå raskere og bedre planlegging.

Regjeringen ønsker å iverksette tiltak som skal gjøre planleggingen enklere og raskere gjennom bedre utnyttelse av IKT-verktøy. Tiltakene skal bidra til mer digital medvirkning i planprosessene, bedre datagrunnlag (grunndata og tema-

tiske geodata) og større utbredelse av digitale planer i kommunene. Dette innebærer modernisering av standarder for framstilling av arealplaner, system for hvordan planbestemmelser kan inngå i digitale system og framstilling av planer tredimensjonalt. Det skal også ses på metoder for å få til sømløs dataflyt i planleggings- og byggefasen. Tiltakene på plansiden vil bli samordnet med arbeidet med å effektivisere byggesaksprosessene og satsingen på Byggnett.

Forsøket med samordning av innsigelser, som er igangsatt ved seks fylkesmannsembeter vil bli utvidet til å omfatte flere fylker. Målsettingen for forsøket er å effektivisere planprosessene og gi mer rom for lokal handlefrihet.

Regjeringen har som målsetting å bygge vei og jernbane raskere gjennom å redusere planleggingstiden. Det legges opp til å øke bruken av statlig regulering for prosjekter av nasjonal betydning. Også arbeidet med å legge til rette for en mer effektiv planbehandling og enklere planprosesser på alle nivåer videreføres, herunder ytterligere tiltak for å forenkle og forbedre plan- og bygningsloven med forskrifter.

For å oppnå gode helhetlige løsninger på tvers av kommunegrensene skal den regionale planleggingen videreutvikles, blant annet innen temaene bolig, areal og transport. Videre skal departementet se nærmere på hvordan det kan gis bedre forutsetninger for næringsutvikling og spredt utbygging i områder for landbruks-, natur-, friluft- og reidriftsformål (LNFR-områdene) basert på virkemidlene i plan- og bygningsloven.

Regjeringen har vedtatt nye *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging*. Retningslinjene vil være et viktig verktøy for å samordne statlig, kommunal og fylkeskommunal planlegging, og for å oppnå mer effektive planprosesser. Arbeidet med universell utforming rettet mot fylker og kommuner videreføres.

Det er tidligere vedtatt *Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen*. Retningslinjene tar hensyn til at det er ulike forhold langs kysten, og gir grunnlag for større kommunalt handlingsrom i forvaltningen av byggeforbudet i 100-metersbeltet. Det er igangsatt en evaluering for å få mer kunnskap om hvordan retningslinjene fungerer i praksis.

Det er nødvendig å styrke kunnskapsgrunnlaget blant annet ved å satse på utdanning og rekruttering til planfaget. Prosjektet EVAPLAN2008, som over en fireårsperiode skal evaluere plandelen av plan- og bygningsloven, følges opp. Innsatsen for økt planutdanning og plankompetanse videreføres,

blant annet gjennom *Sekretariatet for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging* (SEVS). Midlene til fylkenes opplæringstiltak rettet mot kommunene innenfor planlegging videreføres. Prosjektet *Miljøkommune.no* videreføres som en driftsoppgave i regi av Miljødirektoratet under Klima- og miljødepartementet. Pilotprosjektet for styrking av kommunenes plan-, miljø- og landbrukskompetanse i Sør-Trøndelag fortsetter i et bredt samarbeid med støtte fra Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Pilotprosjektet involverer også Nord-Trøndelag og Hedmark, og vil kunne gi verdifulle erfaringer med å samarbeide på tvers av kommune- og fylkesgrenser om oppgaver innen disse fagområdene.

Departementets nettverk for kommunal og regional planlegging videreføres. På bakgrunn av innhentede erfaringer med reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven 2008, oppdateres veilederen *Reguleringsplan* (T-1490), med særlig vekt på at den skal bidra til en effektiv og forbedret planbehandling.

Hovedmål 2 Attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder

Regjeringen vil bidra til å utvikle attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder. Utfordringene knyttet til befolkningsvekst og områder med særskilte levekårsutfordringer i byene er omtalt under Utviklingstrekk og utfordringer. Gjennom helhetlig og samordnet planlegging etter plan- og bygningsloven er det et mål å bidra til gode og miljøvennlige løsninger for boligforsyning og transport i byer og byregioner. Byene skal være attraktive, trygge og ha gode og likeverdige livsbetingelser for alle innbyggere. Byutviklingen skal gi levende byer med god kvalitet i byrom og utearealer, levende handel og fremme hensyn til miljø og helse, blant annet gjennom sammenhengende grøntstruktur og gode muligheter for sykling og gange. Omfanget av statlig styring og innsigelser fra statlige myndigheter skal begrenses for å sikre mer effektive planprosesser og større handlingsrom for kommunene.

Rapport

I 2013 hadde daværende Miljøverndepartementet ansvaret for flere byutviklingsprogrammer som ble overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra 1. januar 2014.

Det 5-årige programmet *Plansatsing mot store byer* startet opp i 2013. Programmet er rettet mot

de største byområdene med den sterkeste befolkningsveksten, og skal medvirke til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging. Viktige mål er å styrke kompetansen og kapasiteten, og bidra til mer samarbeid på tvers av sektor- og kommunegrensene. Det er gitt driftsmidler knyttet til oppfølging av kommunenes boligbygging og tilskudd til plan-samarbeid innenfor bolig-, areal- og transportplanlegging, til henholdsvis fylkesmenn og fylkeskommuner i fylker som inneholder store byområder. Det er videre gitt tilskudd til bykommuner til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk. Det vises til nærmere omtale under kap. 590, post 21 Spesielle driftsutgifter og post 61 Bærekraftig byutvikling.

Programmet *Plansatsing mot store byer* omfatter også midler til forskning på byrelaterte utfordringer. I regi av Norges Forskningsråd ble det i 2013 lyst ut midler under programmet *Miljø 2015* med overskriften *Planlegging og strategier for godt bymiljø*, jf. omtale under kap. 500, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd.

I 2013 og 2014 har programmet *Framtidens byer (2008–2014)* blitt videreført i henhold til vedtatte mål, jf. nærmere omtale av programmet i Prop. 1 S (2013–2014) for Miljøverndepartementet. Følgeevalueringen av programmet har vist at det bidrar til engasjement, økt bevissthet, kompetanseutvikling og kunnskapsoverføring, samt bedre samordning på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Eksempelvis har alle byene sørget for at hensynet til et endret klima er innarbeidet i de kommunale planene. Mange innovative prosjekter er også igangsatt i samarbeid mellom byene og det lokale næringslivet. Dette styrker byenes forutsetninger for å utvikle seg til attraktive og klimavennlige byer. I 2014, som er programmets siste år, legges det særlig vekt på formidling og erfaringsoverføring.

Samarbeidet mellom staten og Oslo kommune i Groruddalen (2007–2016) har fortsatt i 2013 og 2014 i henhold til intensjonsavtalen. Under program 2 Alna, grøntstruktur, idrett og kulturmiljø ble flere parker og bekker åpnet, kulturmiljøer ble restaurert som møteplasser og det ble bygd turveier.

Fra og med 2014 har staten inngått et samarbeid med Oslo og Drammen om områdesatsinger i henholdsvis indre Oslo øst og på Fjell i Drammen. Oslo kommune har satt av 25 mill. kroner til en særlig innsats i indre Oslo øst. Over statsbudsjettet for 2014 er det i oppstartsåret bevilget 25 mill. kroner til satsingen fra flere departementer.

Departementene som deltar i satsingen i indre Oslo øst, er også involvert i satsingen på Fjell i Drammen. Midlene er imidlertid i sin helhet bevilget over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett.

Statens bymiljøpris ble i 2013 tildelt både Bergen og Hamar for arbeidet med *Flere boliger i bedre by*. Tema for prisen i 2014 var bymiljø og helse. Prisen gikk til Alta kommune for deres arbeid med å etablere sykkelbyen Alta.

Regjeringen ønsker å styrke lokaldemokratiet og gi lokalt folkevalgte større innflytelse over utviklingen av sitt eget lokalsamfunn. For å styrke sentrum som attraktiv arena for handel og service, er det igangsatt flere utredningsprosjekter, herunder en evaluering av gjeldende rikspolitiske bestemmelse for kjøpesentre.

Departementet videreførte sitt arbeid i *Forum for stedsutvikling* sammen med andre departementer og direktorater. Hovedmålgruppen er små og mellomstore byer og tettsteder. Hensikten er å øke kommunenes kompetanse og bedre samarbeidet mellom ulike forvaltningsnivåer og fagmiljøer.

Strategier og tiltak

Arealpolitikken, hvordan vi planlegger byene, er nøkkelen til bærekraftig byutvikling. Alle beslutninger om lokalisering og utforming av næringsvirksomhet, boliger og infrastruktur legger føringer for hvordan byene og byregionene vil fungere i framtiden. Planlegging er derfor et helt sentralt verktøy for å sikre bærekraftig byutvikling.

Klimautfordringer og global oppvarming er en av de største utfordringene i vår tid. Norge har forpliktet seg til nasjonale utslippsreduksjoner. Gjennom vektlegging av god og klimariktig planlegging for de største byområdene møtes komplekse utfordringer knyttet til boligbygging, transport, klimagassutslipp, arealbruk, klimatilpassing, helse og livskvalitet.

Befolkningsveksten krever en helhetlig og samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging på tvers av byer og kommuner. Fortetting og utbygging ved kollektivknutepunkter er gode og framtidsrettede løsninger. Departementet vil følge opp dette blant annet gjennom programmet *Plansatsing mot store byer* og videreføringen av det regionale plansamarbeidet rundt de største byområdene, samt i regjeringens arbeid med helhetlige *Bymiljøavtaler*. Det vises også til nye statlige planretningslinjer på dette området, jf. omtale under hovedmål 1.

Når boliger, skoler, barnehager, butikker og næringsliv lokaliseres nær kollektivtransportsystemet blir det mulig å nå de daglige gjøremålene uten å bruke bil. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil bidra med kunnskap, verktøy og tilskudd som kan styrke det lokale engasjementet for sentrumsutvikling, herunder et levende og konkurransedyktig handels- og servicetilbud. Bevilgninger til programmet *Plansatsing mot store byer* vil bli brukt til å utvikle pilot- og forbildeprosjekter for å bidra til kunnskapsutvikling og -formidling.

Departementet vil fortsette samarbeidet med Oslo kommune og Drammen kommune om satsing i områder med store levekårsutfordringer, for å gi byene større muligheter til å møte disse utfordringene. *Groruddalssatsingen* i Oslo er den mest omfattende områdesatsingen departementet deltar i. I 2015, som er *Groruddalssatsingens* nest siste år, vil det igangsettes en evaluering for å vurdere statens samlede områdesatsinger.

Basert på evalueringen av rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre, vil det vurderes om bestemmelsen skal revideres. Gjennom kunnskapsutvikling og -formidling, forpliktende samarbeidsmodeller og støtte til lokale pilotprosjekter vil det stimuleres til lokalt engasjement for utvikling av attraktive og funksjonelle bysentre.

Forum for stedsutvikling vil videreføre arbeidet med kunnskaps- og erfaringsformidling overfor fylkeskommuner og kommuner gjennom nasjonale og regionale konferanser, fagsamlinger og *Stedsutvikling.no*.

Hovedmål 3 Kart og eiendomsinformasjon som felles grunnlag til nytte for privat og offentlig bruk

Kart, geodata og eiendomsinformasjon skal ha tilfredsstillende kvalitet og være tilgjengelig for innsyn og nedlasting hos offentlige og private brukere.

Rapport

Pålitelige, oppdaterte kartdata gir grunnlag for økt sikkerhet ved ferdsel til sjøs og til lands. Det er produsert sammenhengende elektroniske sjøkart for hele norskekysten, men fremdeles mangler det tilfredsstillende dybdemålinger i mange kystområder. Gode værforhold i 2013 resulterte i gode produksjonstall i kartleggingssamarbeidet mellom staten og kommunene, *Geovekst* og *Program for omløpsfotografering*. Kartverket tok i bruk tre nye målebåter for målinger i kystnære områder i 2014. Alle landets kommuner er nå avtalepart i samarbeidet om å dele offentlige kartdata,

Norge digitalt, etter at Oslo kommune sluttet seg til samarbeidet i 2013. Arbeidet med å innføre nytt felles høydegrunnlag for hele landet tilpasset moderne satellittoppmåling (NN2000) er kommet godt i gang. Grunnlaget er nå innført i 59 kommuner.

2013 var preget av høy aktivitet i eiendomsmarkedet, men med en avdemping i siste del av 3. tertial. På tross av høy aktivitet ble 95 pst. av tinglysingssakene behandlet i løpet av fire dager, og ca. en fjerdedel av sakene ble tinglyst elektronisk. Kartverket har startet utvikling av et nytt elektronisk tinglysingssystem.

Kart- og eiendomsinformasjon er nå tilgjengelig døgnet rundt via internett, mobiltelefon og ulike elektroniske kartløsninger. Det er også tilrettelagt for gratis tilgang til noen av de viktigste nasjonale kartdataene.

Videre bruker eller tester 22 kommuner en felles IKT-løsning for løpende å oppdatere grunnkartdata inn i statlige systemer (geosynkronisering).

Strategier og tiltak

Arbeidet med et nytt system for elektronisk tinglysing er sterkt etterspurt av brukerne, og dette er en prioritert oppgave i 2014–2016. En samfunnsøkonomisk analyse utført av Pöyry (juni 2013) viser at elektronisk tinglysing vil ha en potensiell samfunnsgevinst på mellom 1,3 og 1,7 mrd. kroner. Både arbeidet med å restrukturere grunnboka gjennom prosjektet *Ny grunnbok*, og arbeidet med ny løsning for elektronisk tinglysing, er godt i gang. Nytt system vil være ferdig i 2016.

Nye målebåter vil sikre raskere sjømålinger og videre databearbeiding. Det er utfordrende å få til gode dybdemålinger i grunne sjøområder, det skal derfor utføres arbeid med testing av ulike metoder for slik datafangst.

Referanserammen (det geodetiske grunnlaget) som all oppmåling i Norge baseres på, består av noen svært nøyaktig innmålte referansepunkter, nasjonalt og globalt. Grunnet kontinuerlige endringer i jordas form, rotasjon og gravitasjonsfelt og andre globale og lokale endringer, er det behov for kontinuerlig overvåking av denne referanserammen.

På mange samfunnsområder vil det være nyttig med en nasjonal detaljert digital høydemodell som grunnlag for planlegging og prosjektering. Eksempelvis vil det være nyttig for vurdering av ras, skred og flomfare, og for analyser om vann- og vindkraftutbygging. Det vil også være nyttig i vurdering av kulturminner, mineralforekomster og skogproduksjon. I dag gjennomføres slik kartlegging gjennom regionalt avgrensede enkeltprosjekt i spleiselag mellom regionale aktører. Kartverket og Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i 2015, i samarbeid med fagetatene på de ulike områdene og berørte departementer, gjennomføre en pilot som grunnlag for å vurdere etablering av en nasjonal digital høydemodell. Erfaringer fra denne piloten vil klargjøre spesifikasjoner og grunnlaget for videre samarbeid, herunder første trinn i Norges oppfyllelse av EU forordning med nye krav til luftfarten.

Kartverket vil arbeide videre med å gjøre kart- og eiendomsdata lett og effektivt tilgjengelig.

Kap. 590 Planlegging og byutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
21	Spesielle driftsutgifter		45 170	
50	Miljøforskningsinstituttene		6 400	
61	Bærekraftig byutvikling, <i>kan overføres</i>		18 000	18 550
65	Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>		42 000	29 000
70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene		515	550
71	Internasjonale organisasjoner		640	700
81	Lokal kompetanse og universell utforming, <i>kan overføres</i>		3 600	4 350
Sum kap. 0590			116 325	53 150

Regnskap 2013 inngår i poster under Klima- og miljødepartementet under kap. 1400 og 1410. Vedrørende 2014: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2014 ble post 21 økt med 9,4 mill. kroner til 54,58 mill. kroner, post 61 økt med 19 mill. kroner til 37 mill. kroner, post 71 økt med 0,094 mill. kroner til 0,73 mill. kroner og post 81 ble økt med 6 mill. kroner til 9,6 mill. kroner, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014).

Post 21 Spesielle driftsutgifter

I 2015 foreslås det å flytte bevilgningen på posten til kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter, jf. nærmere omtale under kap. 500, post 21.

Mål

Bevilgningen brukes til utredninger og formidling av kunnskap knyttet til bærekraftig byutvikling, og til å styrke plan- og miljøkompetansen både regionalt og kommunalt. Videre brukes bevilgningen til tiltak som skal bidra til å digitalisere, forenkle og automatisere planprosessene for å oppnå raskere og bedre planlegging og utbygging.

Rapport

I 2013 ble det bevilget 30 mill. kroner til programmet *Plansatsing mot store byer* over kap. 1400 Miljøverndepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter og post 61 Framtidens byer og bærekraftig byutvikling, og over kap. 1410 Miljøvernforskning og miljøovervåking, post 51 Forskningsprogram m.m. I 2014 er det bevilget 25 mill. kroner til programmet over kap. 590 Byutvikling og planlegging, post 21 Spesielle driftsutgifter og post 61 Bærekraftig byutvikling. I tillegg er det bevilget 5 mill. kroner over kap. 500 Kommunal- og moder-

niseringsdepartementet, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd.

På post 21 Spesielle driftsutgifter var bevilgningen til programmet på 7 mill. kroner i 2013 og 7 mill. kroner i 2014. Av disse har det begge årene blitt tildelt 1 mill. kroner til hver av fylkesmenene som representerer de fire store byområdene i Hordaland, Rogaland, Sør-Trøndelag og Oslo og Akershus for deres arbeid med å følge opp at kommunene i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til tilstrekkelig boligbygging. Resterende driftsmidler har vært avsatt til Faglig råd for bærekraftig byutvikling, publikasjonen *Den moderne bærekraftige byen* og til prosjektoppfølgning.

I 2013 ble det bevilget 34,5 mill. kroner til *Framtidens byer* over kap. 1400 Miljøverndepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter, post 61 Framtidens byer og bærekraftig byutvikling og post 81 Byutvikling, lokalt miljøvern og universell utforming. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014 ble midlene overført fra Klima- og miljødepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. På post 21 Spesielle driftsutgifter har det blitt bevilget 9,5 mill. kroner i 2013 og 9,5 mill. kroner i 2014. Midlene har blitt brukt til møter og arrangementer, kommunikasjonsarbeid, fagkoordinatorer og følgeevaluering, og utvikling av verktøy. I 2014 er det også gitt 1 mill. kroner til områdesatsingen i indre Oslo øst og 3 mill. kroner til områdesatsingen i Fjell i Drammen.

Det har også blitt benyttet midler til andre utredninger og formidling av kunnskap innenfor bærekraftig byutvikling som sentrumsutvikling og handel, og til å styrke plan- og miljøkompetansen både regionalt og kommunalt. Videre har bevilgningen på posten vært brukt til tiltak som skal bidra til å digitalisere, forenkle og automatisere planprosessene for å oppnå raskere og bedre planlegging og utbygging.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås overført til kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter. Det foreslås derfor ingen bevilgning på kap. 590 Planlegging og byutvikling, post 21 Spesielle driftsutgifter i 2015.

Av bevilgningen som flyttes over til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter foreslås det at 4 mill. kroner tildeles fylkesmennene som representerer de fire store byområdene i Hordaland, Rogaland, Sør-Trøndelag og Oslo og Akershus. Det er også behov for driftsmidler til prosjektoppfølgning under programmet *Plansatsing mot store byer* og områdesatsingene. Det foreslås 1 mill. kroner til områdesatsingen i indre Oslo øst og 3 mill. kroner til områdesatsingen i Fjell i Drammen.

I tillegg foreslås det 10 mill. kroner for å iverksette tiltak som skal gjøre planleggingen enklere og raskere gjennom bedre utnyttelse av IKT-verktøy. Tiltakene skal bidra til mer digital medvirkning i planprosessene, bedre datagrunnlag (grunndata og tematiske geodata) og større utbredelse av digitale planer i kommunene. Dette innebærer moderniserte standarder for fremstilling av arealplaner, system for hvordan planbestemmelser kan inngå i digitale system og fremstilling av planer tredimensjonalt. Det skal også ses på metoder for å få til sømløs dataflyt i planleggings- og byggefasen.

Post 50 Miljøforskningsinstituttene

I 2015 foreslås det å flytte bevilgningen på posten til kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd. Det vises til nærmere omtale av forslag om samling av midler til utredning og forskning under kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter. Det foreslås derfor ingen bevilgning på posten i 2015.

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) har hatt en strategisk instituttsatsing (SIS) *Styrings- og planleggingsutfordringer i byer og tettsteder* i perioden 2011–2014. Det utarbeides en sluttrapport ved utgangen av 2014.

Post 61 Bærekraftig byutvikling, kan overføres

Mål

Tilskuddene skal bidra til at veksten i byene møtes med bedre regional planlegging, bedre kollektivtransport på tvers av kommunegrensene, utvikling av gode bysentre og økt boligbygging. Bedre bruk av areal vil gi høyere livskvalitet i form av lettere tilgjengelige boliger, mindre nedbygging av natur og landbruksareal, bedre bymiljø, og mindre reisetid og forurensning.

Tildelingskriterier

Tilskuddene gjelder tre ordninger: 1) programmet *Framtidens byer*, 2) regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og 3) bærekraftig bolig- og bypolitikk. De to sistnevnte ordningene er en del av programmet *Plansatsing mot store byer*. For begge programmene vises det til kriterier i budsjettproposisjonene for Miljøverndepartementet for henholdsvis 2013 og 2014.

I 2014 er det også lyst ut tilskudd til prosjekter i de største byområdene med den sterkeste veksten, som kan bidra til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og kommunal tilrettelegging for økt boligbygging. Midlene kommer fra programmet *Plansatsing mot store byer*. Aktuelle kommuner som kan søke er Bergen, Oslo, Stavanger og Trondheim. De kan også søke om fellesprosjekt med nabokommuner der en har felles utfordringer knyttet til areal, transport og boligbygging.

Rapport

I 2013 ble det bevilget 19 mill. kroner til *Framtidens byer* over kap. 1400 Miljøverndepartementet, post 61 Framtidens byer og bærekraftig byutvikling. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014 ble midlene overført fra Klima- og miljødepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, jf. Prop. 93 S (2013–2014) og Innst. 260 S (2013–2014). Midlene har blitt brukt til prosjekter og aktiviteter i henhold til vedtatte mål og de fem satsingsområdene i programmet.

I 2013 ble det bevilget 18 mill. kroner til utviklingsprogrammet *Plansatsing mot store byer* over kap. 1400, post 61 Framtidens byer og bærekraftig byutvikling over Miljøverndepartementets budsjett. For 2014 er midlene bevilget over kap. 590 Byutvikling og planlegging, post 61

Bærekraftig byutvikling. På bakgrunn av gode erfaringer fra Oslo og Akershus har det begge årene blitt gitt 6 mill. kroner til fylkeskommunene i de tre store byområdene rundt Bergen, Stavanger og Trondheim til plansamarbeid innenfor bolig-, areal- og transportplanlegging. Departementet har i tilknytning til disse midlene initiert et nettverk for plansamarbeid. Gjennom denne typen samarbeid kan byregionene oppnå mer helhetlig lokalisering av bosetting, handel og arbeidsplasser, og mer effektive areal- og transportløsninger. De resterende 12 mill. kronene er tilskudd til bykommuner til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter og reviderte regnskapsrapporter.

Budsjettforslag

Programmet *Framtidens byer* avsluttes i 2014, slik at det ikke er aktuelt med tilskudd i 2015 til dette programmet.

Det foreslås at programmet *Plansatsing mot store byer*, som startet opp i 2013, videreføres med en bevilgning på 18,6 mill. kroner i 2015. Det legges til grunn samme fordelingsnøkkel som i 2013 og 2014, dvs. 6,2 mill. kroner til regionalt plansamarbeid og 12,4 mill. kroner i tilskudd til de største bykommunene med den sterkeste veksten og som aktivt vil følge opp målene for en bærekraftig bolig- og bypolitikk.

Post 65 Områdesatsing i byer, kan overføres

Mål

Tilskuddene skal bidra til å bedre de fysiske omgivelsene, stimulere til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirke negativ utvikling i byområder.

Tildelingskriterier

Tilskuddene skal gå til tiltak i Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst og Fjell i Drammen. For Groruddallsatsingen er Oslo kommune mottaker, og tildeling av tilskudd skjer på bakgrunn av søknad fra kommunen om støtte til tiltak for program 2 Alna, grøntstruktur, idrett og kulturmiljø. Tildeling av tilskudd i indre Oslo øst og Fjell i Drammen skjer på bakgrunn av søknad fra kommunene.

Rapport

Områdesatsing i Groruddalen

Stortinget bevilget 131,2 mill. kroner til områdesatsingen i Groruddalen i 2013, hvorav 32 mill. kroner ble bevilget over Miljøverndepartementets budsjett kap. 1400, post 65 Områdesatsinger. I 2014 er det bevilget 32 mill. kroner over kap. 590 Byutvikling og planlegging, post 65 Områdesatsinger i byer over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett til tiltak i Groruddalen.

Midlene skal brukes til å bedre miljøet i Groruddalen i områder med levekårsutfordringer, og disponeres av etater i Oslo kommune og bydeler i Groruddalen. Det er laget gang- og sykkelveier, utearealer er rustet opp, og organisasjoner og frivilligheten er styrket. Innbyggerne er med på å bestemme hvilke tiltak som gjennomføres. Så langt i 2014 har midlene gått til ferdigstillelse og videreføring av påbegynte tiltak, blant annet til utvikling av en stor park i hver bydel, samt restaurering av kulturmiljøer som møteplasser. I tillegg er det bevilget midler til områdesatsingen over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett under programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg.

Områdesatsing i indre Oslo øst og Fjell (Drammen)

I 2014 ble områdesatsingene i indre Oslo øst og Fjell (Drammen) startet opp. På kap. 590 Byutvikling og planlegging, post 65 Områdesatsing i byer ble det bevilget henholdsvis 3 mill. kroner og 7 mill. kroner til å følge opp disse satsingene. Drammen fikk tildelt midlene i august 2014 til prosjekter på Fjell, hvorav 3,5 mill. kroner til områdeutvikling og 3,5 mill. kroner til tjenesteutvikling. I tillegg ble det bevilget midler til områdesatsingene over kap. 590, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter og reviderte regnskapsrapporter.

Budsjettforslag

Det foreslås å overføre 10 mill. kroner til Klima- og miljødepartementet til arbeid med Groruddallsatsingen. Utvikling av områder og rammebetingelser som fremmer gode levekår er et kommunalt ansvar. Etter flere år med betydelige statlige bidrag i et område er det naturlig at den statlige innsatsen trappes ned og at midler omprioriteres

til andre prioriterte tiltak. Stortinget har gjennom de seneste årene bevilget betydelig midler til Groruddalssatsingen. Bevilgningen til Groruddalssatsingen over kap. 590, post 65 Områdesatsning i byer foreslås redusert med 4 mill. kroner. Det vises også til at bevilgningen til tiltak i Groruddalen over kap. 581 Bolig, bomiljø og bygg, post 74 Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling foreslås redusert med 4 mill. kroner. Det legges opp til å opprettholde statens samlede innsats på 25 mill. kroner i indre Oslo øst, hvorav 3 mill. kroner over kap. 590, post 65 Områdesatsning i byer, samt opprettholde områdesatsingen på Fjell i Drammen med tilsvarende beløp som i 2014.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert til 29 mill. kroner i 2015. I tillegg foreslås det en bevilgning på 4 mill. kroner til områdesatsningene i indre Oslo øst og Fjell i Drammen over kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Post 70 Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene

Målet er å gi støtte til planfaglig arbeid.

I 2013 ble det gitt 715 000 kroner til Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) til rådgivning og deltakelse på nasjonale og internasjonale samarbeidsarenaer, og til kompetansebygging om konsekvensutredninger og planlegging etter plan- og bygningsloven. Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk.

Det foreslås en bevilgning på 550 000 kroner i 2015. Miljøforskningsinstituttene kan søke om midler til tiltak knyttet til planfaglig forskning og utvikling.

Post 71 Internasjonale organisasjoner

Bevilgningen dekker Norges medlemskap i International Hydrographic Organization (IHO). IHO er en mellomstatlig organisasjon som arbeider med tema knyttet til hydrografi, sjøkart og marint miljø. Medlemskontingenten baseres blant annet på samlet norsk tonnasje og betales i euro, og vil derfor variere noe fra år til år.

Det foreslås å øke bevilgningen med 60 000 kroner, til 700 000 kroner, i 2015.

Post 81 Lokal kompetanse og universell utforming, kan overføres

Mål

Bevilgningen på posten skal gå til gjennomføring av tiltak som gir lokal plan-, kart- og geodatakompetanse, herunder universell utforming. Målet er

å bygge varig kompetanse hos de som er involvert. Midlene retter seg i hovedsak mot målgrupper i privat og frivillig sektor. På kort sikt er hensikten å styrke kompetansen lokalt på disse områdene. På lengre sikt er hensikten å kunne bidra til at kommunene har den lokale kompetansen som skal til for å håndtere sine framtidige oppgaver på disse områdene.

Tildelingskriterier

Ved tildeling vil det bli lagt særlig vekt på læring i nettverk og partnerskap, samarbeid på tvers av fagområder, sektorer, forvaltningsnivåer og geografiske grenser, og at prosjektene har allmenngyldig verdi. Dersom et prosjekt er flerårig må det legges opp til en etappevis framdrift, der det er mulig å nå minst ett delmål ved budsjettårets slutt. Andre hensyn enn ovennevnte kan også vektlegges, for å imøtekomme særlige samfunnsmessige behov eller aktuelle politiske prioriteringer.

Rapport

Posten ble etablert på Miljøverndepartementets budsjett i 2013 for å nå resultatmålene knyttet til bærekraftig byutvikling, lokal plan- og miljøkompetanse og universell utforming. Fra og med 1. januar 2014 er posten overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Tilskudd til kommunenes arbeid med byutvikling er flyttet til kap. 590 Planlegging og byutvikling, post 61 Bærekraftig byutvikling.

Det ble i 2013 bevilget 3 mill. kroner til om lag 20 ulike prosjekter, organisasjoner og nettverk over hele landet i henhold til ovenstående kriterier.

I 2013 og 2014 ble det også gitt midler fra denne posten til samarbeidsprogrammet *Framtidens byer*. Begge årene ble det gitt 6 mill. kroner til prosjekter initiert av andre aktører enn bykommunene, for å oppfylle programmets mål og i henhold til nærmere angitte kriterier i budsjettproposisjonen til Miljøverndepartementet.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter og reviderte regnskapsrapporter.

Budsjettforslag

Fra og med 2015 foreslås det at postens formål endres i tråd med Kommunal- og moderniserings-

departementets ansvarsområde. Hensikten med ordningen er å fremme lokal kompetanse innen planlegging, kart og geodata, herunder universell utforming.

Det foreslås totalt 3,6 mill. kroner til lokal plan-, kart- og geodatakompetanse i 2015. Av dette er 3 mill. kroner knyttet til generelle tiltak for økt kompetanse innen plan-, kart- og geodata, mens 0,6 mill. kroner er knyttet til universell utforming. Det forutsettes at kommunene bidrar med en betydelig egeninnsats i de tilfellene tiltaket skjer i tett samarbeid med lokale myndigheter.

Bevilgningene til Senter for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS), som driftes av KS, foreslås samlet på post 81 Lokal kompetanse og universell utforming. Tidligere har midlene blitt bevilget på kap. 590, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling. SEVS mottar et årlig beløp på 750 000 kroner fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 0,8 mill. kroner til 4,4 mill. kroner i 2015.

Kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse			Forslag 2015
		Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	
01	Driftsutgifter	224 885	246 399	254 900
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	453 667	459 234	463 000
30	Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, <i>kan overføres</i>	25 823	65 000	20 700
	Sum kap. 0595	704 375	770 633	738 600

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, pensjon, drift av tinglysnings-systemet *Regina* og andre driftskostnader knyttet til tinglysing i boret og fast eiendom, hvorav inntil 2 mill. kroner dekker arbeid i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Budsjettforslag

Bevilgningen på posten foreslås økt med 8,5 mill. kroner, til 254,9 mill. kroner i 2015. Det fremmes også forslag om at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3595, post 01 Gebyrinntekter tinglysing, jf. forslag til romertallsvedtak II, nr. 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker lønn, pensjon og andre driftsutgifter knyttet til etablering og drift av nasjonal infrastruktur for geografisk informasjon, blant annet til sjøkartlegging, flyfotografering, føring av matrikel og sikring av geodetisk grunnlag for Norge.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås økt med 3,8 mill. kroner, til 463 mill. kroner. Det fremmes også forslag om fullmakt til å foreta bestillinger av kartgrunnlag for inntil 50 mill. kroner utover bevilgningen på posten i 2015, jf. forslag til romertallsvedtak VI.

Post 30 Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, kan overføres

Posten dekker utbygging av det geodetiske observatoriet til Kartverket i Ny-Ålesund på Svalbard. Observatoriet i Ny-Ålesund har en nøkkelrolle i arbeidet med referanserammer og det globale samarbeidet om overvåking av jordkloden. Etableringen av observatoriet utgiftsføres og behandles som et selvstendig prosjekt, og inngår ikke i Kartverkets kapitalbalanse. Prosjektet har en samlet kostnadsramme på 355 mill. kroner.

Rapport

Arbeidet med å bygge nytt geodesiobservatorium i Ny-Ålesund startet i 2012. Prosjektorganisasjonen er etablert, og framdriften har vært god i løpet av 2013 og hittil i 2014. Bygging av vei er startet og vil bli fullført neste sommer. Det er videre gjennomført en offentlig anskaffelsesprosess for valg av leverandør til antennene.

Budsjettforslag

I 2015 slutføres anleggsarbeidene med adkomstvei og fundamentering. Viktige deler av instrumenteringen er bestilt og under arbeid.

Bevilgningen foreslås redusert med 44,3 mill. kroner, til 20,7 mill. kroner i 2015. Redusert behov for midler skyldes i hovedsak at utbetalingsbelastningen varierer fra år til år i samsvar med framdriften av prosjektet.

Kap. 2465 Statens kartverk

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
24	Driftsresultat			
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	28 453	15 288	25 700
	Sum kap. 2465	28 453	15 288	25 700

Kartverket er nasjonalt fagorgan for kart, geodata og eiendomsinformasjon. Kartverket har ansvaret for å etablere og forvalte nasjonale kartserier og registre, og gjøre disse tilgjengelig for offentlige og private brukere og allmennheten generelt. Kartverket har ansvaret for tinglysning i boret og fast eiendom. Kartverket skal utøve rollen som nasjonal geodatakoordinator, offisiell sjøkartmyndighet, sentral matrikelmyndighet og tingly-

singsmyndighet. Flere av oppgavene er regulert i særlover.

Elektronisk tinglysning vil være den viktigste satsing for Kartverket i 2015. I tillegg vil bygging av jordobservatorium i Ny-Ålesund, ny geoportal, det offentlige kartgrunnlag og arbeidet med kartleggings- og kunnskapsprogrammet MAREANO være viktige satsinger i 2015.

Post 24 Driftsresultat

(i 1 000 kr)				
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2013	Saldert budsjett 2014	Forslag 2015
24.1	Driftsinntekter	-1 037 750	-1 136 033	-1 066 600
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	1 068 318	1 117 449	1 047 127
24.3	Avskrivninger	11 460	16 674	17 080
24.4	Renter av statens kaptial	2 162	1 910	2 393
24.5	Fra/Til reguleringsfondet	-44 190		
	Sum post 24			

Kartverket er en statlig forvaltningsbedrift som styrer den interne økonomien etter bedriftsøkonomiske regnskapsprinsipper. Kartverket rapporterer til statsregnskapet etter kontantprinsippet.

Arbeidet til Kartverket er finansiert på flere måter. I tillegg til den direkte bevilgningen over statsbudsjettets kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur kommer samfinansiering og inntekter fra formidling av kart, geodata og eiendomsinformasjon.

Tinglysingsgebyrene inngår ikke i inntektsgrunnlaget til Kartverket, men blir ført brutto på kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur.

Rapport

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Kartverkets bedriftsøkonomiske driftsinntekter fordeler seg slik:

Tabell 6.22 Statens kartverks driftsinntekter

	Regnskap 2013	Plan 2014	Plan 2015
Bevilgning over statsbudsjettet, jf. kap. 595	704	771	737
Samfinansiering	233	233	243
Inntekter og godtgjørelser fra formidling av kart, geodata og eiendomsinformasjon	115	134	87
Sum driftsinntekter	1052	1138	1067

(i mill. kr)

Regnskap 2013 er i tabellen ført opp i samsvar med Kartverkets bedriftsøkonomiske regnskap. Plan 2014 refererer til Prop. 1 S (2013–2014) og Prop. 1 S Tillegg (2013–2014). Samfinansiering og formidlingsinntekter er basert på en prognose fra Kartverket, og er avhengig av aktivitet og etterspørsel blant samarbeidsparter og brukere. Samfinansiering dekker kostnader til prosjekter som blir utført i samarbeid med kommunene, statlige etater, energiverk og andre deltakere i den geografiske infrastrukturen.

Inntekter fra salg av kart- og eiendomsinformasjon dekker litt over 10 pst. av Kartverkets samlede kostnader med innsamling, produksjon, reproduksjon og formidling av informasjon, medregnet kostnader til å utvikle nye produkter og til å utvikle nye formidlingstjenester.

Underpost 24.2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Posten omfatter utgifter til lønn og andre driftsutgifter, blant annet etablering og oppgradering av den nasjonale geografiske infrastrukturen, og arbeidet med tinglysing i fast eiendom og borett. En del av dette gjelder kjøp av tjenester fra underleverandører.

Underpostene 24.3 Avskrivninger og 24.4 Renter av statens kapital

Avskrivningene og renter av statens kapital for Kartverket blir utregnet etter fast praksis på grunnlag av de kapitalgjenstandene som er bokførte per 31. desember året før budsjettåret. Avskrivningene blir inntektsført i statsregnskapet på kap. 5491 Avskrivninger av statens faste kapital i statens forretningsdrift, post 30 Avskrivninger og rentene på kap. 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift, post 80 Renter av statens faste kapital. Avskrivninger og renter av statens kapital er budsjettert ut fra en ventet bokført kapital på 101,1 mill. kroner per 31. desember 2014.

Underpost 24.5 Til reguleringsfondet

Et eventuelt avvik mellom bevilget og regnskapsført beløp på post 24 Driftsresultat reguleres ved overføringer fra/til reguleringsfondet. Kartverket styres etter et bedriftsøkonomisk regnskapsprinsipp. En vesentlig årsak til avvik mellom det faktiske driftsresultatet og det budsjetterte driftsresultatet rapportert etter statsregnskapets kontantprinsipp vil derfor være terminforskyvinger i kontante inn- og utbetalinger. Per 31. desember 2013 var reguleringsfondet på 192,4 mill. kroner, noe som er en reduksjon på 44 mill. kroner fra 2012.

Budsjettforslag

Bevilgningen på post 24 foreslås uendret, det vil si at summen av Kartverkets inntekter og utgifter skal gi et resultat på 0. Det foreslås at adgangen til å fravike driftsresultatet ved bruk av reguleringsfondet presiseres med en fullmakt, jf. forslag til romertallsvedtak V.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten omfatter alle varige investeringer over 200 000 kroner.

Kartverkets produksjonsutstyr er IKT-basert. Produksjonsvirksomheten omfatter behandling av store datamengder fra oppmåling av sjø og land, IKT-basert kartproduksjon, føring av matrikkel og grunnbok med videre. Kartverket må fortløpende fornye og utbedre utstyrsparcken for å kunne utnytte effektivitetsgevinstene ved ny teknologi i produksjonen, og møte etterspørselen etter nye kart- og eiendomsdata.

Rapport

Det er gjennomført investeringer i nye målebåter, servere og annet IKT-utstyr, samt startet opp

utvikling av ny nasjonal geodataportal. I tillegg har anskaffelse og implementering av et nytt forretningsystem vært en stor investering.

Budsjettforslag

Kartverket har de siste årene hatt utfordringer med å møte investeringsbehovet, og vil ha et stort investeringsbehov i 2015. På bakgrunn av dette, og for å få et ryddigere forhold mellom investeringsposter og driftsposter, foreslås det å overføre 2 mill. kroner fra kap. 595, post 1 Driftsutgifter og 8 mill. kroner fra kap. 595, post 21 Spesielle driftsutgifter til kap. 2465, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Dette gir Kartverket en investeringsramme på 25 mill. kroner i 2015. I tillegg foreslås det en fullmakt til å omdisponere inntil 15 mill. kroner mellom kap. 595, post 1, kap. 595, post 21 og kap. 2465, post 45, jf. forslag til romertallsvedtak IV.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 10 mill. kroner, til 25,7 mill. kroner. Det fremmes også forslag om at posten kan overskrides ved salg av utstyr mot tilsvarende inntekter under kap. 2465 Statens kartverk, post 49 Salg av anleggsmidler, jf. forslag til romertallsvedtak II nr. 2.

Kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2015
		2013	Saldert budsjett 2014	
01	Gebyrinntekter tinglysing, fast eiendom og borettslag	61 344	57 900	371 500
02	Gebyrinntekter tinglysing, fast eiendom	669 557	320 000	
	Sum kap. 3595	730 901	377 900	371 500

Post 01 Gebyrinntekter tinglysing, fast eiendom og borettslag

På posten føres inntekter knyttet til gebyr for registrering av rettigheter i borettslag og tinglysing i fast eiendom. Gebyrene er fastsatt i forskrift og basert på selvkostprinsippet.

Gebyrinntektene har tidligere blitt budsjettert på to poster, henholdsvis for registrering av rettigheter i borettslag og tinglysing i fast eiendom. Med kostnadsbasert gebyrinntekt og et ønske om

forenkling, er det ikke lenger hensiktsmessig å ha to poster for inntektsføring av gebyrinntekter. Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslår derfor å slå sammen postene til en inntektspost.

Anslag over gebyrinntekter i 2015 er 6,4 mill. kroner lavere enn anslag i saldert budsjett for 2014. Bevilgningen på posten foreslås derfor redusert til 371,5 mill. kroner i 2015.

Nedenfor følger en oversikt over gebyrer og priser i 2014 som foreslås videreført i 2015.

Gebyr	Kroner
Tinglysingsgebyr (fast eiendom), inkl. pantedokument	525
Refinansiering av lån (fast eiendom)	200
Registrering på andel i borettslag, inkl. pantedokument	430
Første gangs innregistrering av andel i et borettslag	4 300
Bekreftet grunnboksutskrift	172
Sletting, utleggsforretning, konkurstmelding, tvangsdekning e.l.	0

Del III
Omtale av særlige temaer

7 Omtale av særlige temaer

7.1 Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortingssesjonen 2009–2010

Anmodningsvedtak nr. 206, 11. mars 2010

Ved behandlingen av Innst. 179 S (2009–2010) *Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden om å innføre en registreringsordning for lobbyvirksomhet i Stortinget, i departementene og på Statsministerens kontor* 11. mars 2010 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 206:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene med regjeringens karantenereregler og fremlegge saken for Stortinget på egnet måte.»

Daværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet redegjorde for arbeidet med saken i Prop. 1 S (2010–2011), Prop. 1 S (2011–2012), Prop. 1 S (2012–2013) og Prop. 1 S (2013–2014) for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sendt på høring lovfesting av reglene for karantene og saksforbud for politikere og embets- og tjenestemenn. Det blir videre blant annet foreslått plikt for alle politikere som forlater statsforvaltningen til å melde fra om alle overganger innen 18 måneder og en utvidelse av saksforbudet til politikere, slik at saksforbud og karantene i kombinasjon kan gis for et tidsrom på inntil 18 måneder. Departementet kommer tilbake til Stortinget med saken på egnet måte.

Anmodningsvedtak fra stortingssesjonen 2012–2013

Anmodningsvedtak nr. 531, 10. juni 2013

Ved behandlingen av Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter, jf. Innst. 372 S (2012–2013)*, 10. juni 2013 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 531:

«Stortinget ber regjeringen opprette et valgforskningsprogram.»

Daværende Kommunal- og regionaldepartementet redegjorde for saken i Prop. 1 S (2013–2014). I Innst. 82 S (2013–2014) til Meld. St. 4

(2013–2014) hadde Kontroll- og konstitusjonskomiteen følgende merknad: «Komiteen har merket seg at departementet har satt i gang et arbeid for å vurdere hvordan valgforskningen best kan organiseres og finansieres. Komiteen avventer departementets vurderinger før anmodningsvedtaket kan kvitteres ut.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har siden høsten 2013 gjennomført en prosess med hensyn til hvordan den framtidige valgforskningen skal finansieres og organiseres. Det tas sikte på at Kommunal- og moderniseringsdepartementet som ansvarlig for gjennomføring av valg tar hele ansvaret for både organisering og finansiering av valgforskning.

Det framtidige valgforskningsprogrammet organiseres i to deler.

I forbindelse med gjennomføring av kommunestyre- og fylkestingsvalget gjennomføres det en lokalvalgundersøkelse også omtalt som *Lokal-demokratiundersøkelsen*. Undersøkelsen skal utlyses ved årsskiftet 2014/2015 som en anskaffelse og gjennomføres over to år.

Den andre delen er *Stortingsvalgundersøkelsen*. Den organiseres som et 8-årig prosjekt og blir dermed en permanent del av valgforskningsprogrammet. Planen er å lyse den ut etter at Stortingsvalgundersøkelsen for 2013 er avsluttet i 2015. Planlagt oppstart er fra 1. januar 2016. Stortingsvalgundersøkelsen utgjør i dag ryggraden i norsk valgforskning. Institutt for samfunnsforskning har i dag hovedansvaret for gjennomføringen samtidig som instituttet også har trukket med seg andre miljøer i dette arbeidet. En modell der én institusjon står som hovedansvarlig for gjennomføring av Stortingsvalgundersøkelsen samtidig som den trekker med seg flere miljøer, er det mest nærliggende alternativet når departementet skal ta endelig stilling til hvordan Stortingsvalgundersøkelsen skal organiseres.

En ny finansieringsordning av valgforskningsprogrammet iverksettes fra 2016 etter at resultatene fra Stortingsvalgundersøkelsen 2013 er klare i 2015. Det foreslås å bevilge 1 mill. kroner til Senter for forskningsbasert innovasjon ved NTNU og 1 mill. kroner til ARENA Senter for europaforsk-

ning ved Universitet i Oslo på kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 22 Forskning.

Anmodningsvedtak fra stortingssesjonen 2013–2014
Anmodningsvedtak nr. 75, 4. desember 2013

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2013–2014) og Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014), jf. Innst. 16 S (2013–2014), 4. desember 2013 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 75:

«Stortinget ber regjeringen om å styrke bevilgningen til SIVA innenfor rammen av kap. 552 post 72 med 5 mill. kroner, i forhold til saldert budsjett for 2013.»

Stortingets vedtak ble fulgt opp i tildelingsbrevet til SIVA for 2014 hvor rammen til SIVA ble satt til 92 mill. kroner, som er en styrking på 5 mill. kroner sammenlignet med 2013.

Anmodningsvedtak nr. 76, 4. desember 2013

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2013–2014) og Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014), jf. Innst. 16 S (2013–2014), 4. desember 2013 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 76:

«Stortinget ber regjeringen følge Husbankens låneramme nøye for å vurdere om den er tilstrekkelig, og komme tilbake til Stortinget med forslag til en eventuell økning av lånerammen i revidert nasjonalbudsjett.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2014*, s. 39, hvor det redegjøres for Regjeringens vurdering av saken.

Anmodningsvedtak nr. 453 og 454, 10. juni 2014

Ved behandlingen av *Dokument 8:47 S* (2013–2014), om en plan for fordeling av statlige arbeidsplasser og statlige kompetansemiljøer i hele landet 10. juni 2014 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak:

Nr. 453: «Stortinget ber regjeringen fremme forslag til tiltak som sikrer at ny statlig virksomhet som hovedregel legges utenfor Oslo og bygger opp under livskraftige regioner.»

Nr. 454: «Stortinget ber regjeringa utarbeide en strategi for lokalisering av statlege arbeidsplassar som gjer at ein kan redusere presset i Oslo-regionen og styrke fagmiljø og kompetanse i heile landet.»

Departementet viser til at den statlige lokaliseringspolitikken kommer til uttrykk gjennom Ret-

ningslinjer for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon. Retningslinjene gjennomgås nå. Formålet er å sikre tilstrekkelige vurderinger av lokaliseringsspørsmålet i ulike endringsprosesser, sikre forutsigbarhet og likebehandling, samt tydeliggjøre kriterier for valg av lokaliteter og prosedyrer for oppfølging av retningslinjene og lokaliseringsbeslutninger. De nye retningslinjene skal sikre en god oversikt over sumvirkninger av ulike endringsprosesser og bidra til at moderniseringsarbeidet i statlig sektor ivaretar Regjeringens mål om å sikre vekstkraftige regioner i hele landet. Et konkret eksempel er at arbeidet med gjennomføringen av valg i Norge vil bli foreslått flyttet ut av Kommunal- og moderniseringsdepartementet til et statlig valgdirektorat i Tønsberg. De reviderte retningslinjene og implementeringen av dem vil utgjøre grunnlaget for oppfølgingen av Stortingets vedtak.

Anmodningsvedtak nr. 521, 18. juni 2014

Ved behandlingen av Prop. 95 S (2013–2014) *Kommuneproposisjonen 2015* 18. juni 2014 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 521:

«Stortinget ber regjeringen gjennom de årlige budsjettforslagene foreslå en vekst i kommunenes inntekter som setter kommunene reelt i stand til å bygge ut og styrke kvaliteten på skole og andre velferdstjenester, og i tillegg fullt ut dekke demografi- og pensjonskostnader.»

Regjeringen vil følge opp Stortingets vedtak i de årlige budsjettproposisjonene. Regjeringen understreker samtidig at kommuner og fylkeskommuner er rammestyrte og har et selvstendig ansvar for pensjon som en del av lønns- og avtalevilkårene i kommunesektoren. Kommuneopplegget må ses over tid og innpasses innenfor et samlet økonomisk opplegg tilpasset den økonomiske situasjonen. For 2015 innebærer Regjeringens forslag en høyere vekst i kommunesektorens frie inntekter enn det som er nødvendig for å dekke anslåtte demografi- og pensjonskostnader. Dette gir kommunene mulighet for å videreutvikle sitt velferdstilbud. Det er i tillegg rom for en mer effektiv ressursbruk i sektoren. Dersom kommunesektoren klarer å ta ut effektiviseringspotensialet i sektoren, vil tjenestetilbudet kunne styrkes ut over det som følger av inntektsveksten.

Anmodningsvedtak nr. 524, 18. juni 2014

Ved behandlingen av Prop. 95 S (2013–2014) *Kommuneproposisjonen 2015* 18. juni 2014 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 524:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå oppgavene til fylkeskommunene/et regionalt nivå parallelt med arbeidet med å gi flere oppgaver til kommunene. Dette kan gjøres med utgangspunkt i en sammenstilling fra tidligere utredninger. Stortinget imøteser en melding til Stortinget om dette våren 2015.»

Regjeringen har startet arbeidet med en kommunereform, jf. omtale i Prop 95 S (2013–2014) *Kommuneproposisjonen 2015*. Det ene elementet i reformen gjelder overføring av nye oppgaver til mer robuste kommuner. Regjeringen tar sikte på å fremme en melding til Stortinget om dette i vårseksjonen 2015. I den meldingen vil det også bli tatt inn en sammenstilling av tidligere utredninger om regional inndeling og oppgaver til regionalt folkevalgt nivå. Meldingen vil også inneholde en tidsplan for det videre arbeidet med oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak av 18. juni 2014.

7.2 Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har objekteieransvar for skjermingsverdige objekter, herunder departementsbygningene og regjeringens representasjonsanlegg, jf. objektsikkerhetsforskriften. Videre har de underliggende virksomhetene Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) og Statens kartverk objekteieransvar for egne objekter. Departementet har ikke utover dette ansvar for kritisk infrastruktur eller områder av avgjørende betydning for samfunnssikkerheten.

Departementet har ansvaret for forebyggende informasjonssikkerhet i statsforvaltningen. Departementet arbeider med etablering av et styringssystem for informasjonssikkerhet (ISMS) i samarbeid med ti andre departementer og DSS. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) vil utarbeide veiledningsmaterieell for utarbeidelse, implementering og oppfølging av styringssystem for informasjonssikkerhet for statsforvaltningen

Departementets krisehåndteringsplan revideres årlig på bakgrunn av erfaringer fra interne beredskapsøvelser, ledelsens årlige gjennomgang, etter konkrete hendelser og etter innspill fra tilsyn.

Statsbygg skal, som byggherre i statlig sivil sektor, gi råd om sikkerhet og sørge for at ferdige bygg overleveres brukerne med nødvendige og avtalte sikkerhetsløsninger.

Departementet har gjennom sitt objekteieransvar overordnet ansvar for sikring av departementsbygningene og regjeringens representasjonsanlegg. Departementet har i denne forbindelse selv

ansvar for sikringsstrategi og for fastsettelse av sikringsnivå, og ivaretar etablering av bygningsmessige tiltak og vaktoperative sikringstjenester gjennom Statsbygg og DSS. Departementets ansvar for departementsbygningene omfatter uteområder, felles bygningsmasse, fellesområder og felles teknisk infrastruktur. Sikringsformålet er opprettholdelse av departementenes drift.

DSS har også innenfor sitt ansvarsområde objekteieransvar for egne særskilte objekter.

Fylkesmannsembetene har en sentral rolle innen samfunnssikkerhet og beredskap som regional samordner og som bindeledd mellom sentralt og lokalt nivå. Innen dette områder rapporterer Fylkesmannen til Justis- og beredskapsdepartementet. Kommunal- og moderniseringsdepartementets oppfølgingsansvar overfor fylkesmannsembetene på samfunnssikkerhet og beredskapsområdet er begrenset til embetenes interne administrative sikkerhet og beredskap.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for plan- og bygningsloven. I gjeldende plan- og bygningslov er det lagt økt vekt på samfunnssikkerhet. I loven er det bl.a. krav om å gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyse ved utarbeiding av planer for utbygging i fareområder.

Innen plan- og bygningspolitikken blir beredskapshensyn ivaretatt gjennom revisjoner av regelverket på bakgrunn av identifiserte sårbarheter og/eller etter hendelser som avdekker revisjonsbehov. Kartverket har en definert rolle innen samfunnssikkerhet og beredskap, og har objekteieransvar for egne skjermingsverdige objekter.

Planlegging og gjennomføring av valg inkluderer kriseøvelser i forkant, samt overvåkning gjennom valgnettene. Departementet har en egen beredskapsplan for valg.

Departementet vurderer løpende deltakelse ved de større, sentrale nasjonale øvelsene.

Sikkerhet og beredskap er særskilt omtalt i virksomhets- og økonomiinstruksene og er gjenstand for rapportering.

7.3 Sektorovergripende klima- og miljøpolitikk

Gjennom helhetlig og samordnet planlegging etter plan- og bygningsloven er det et mål for Kommunal- og moderniseringsdepartementet å bidra til gode og miljøvennlige løsninger for boligforsyning og transport i byer og byregioner, samt å bidra til flere boliger og bygg som møter fremtidens behov. Bolig- og bygningspolitikken skal stimulere til boliger og bygg som har god kvalitet,

er energieffektive, bruker miljøvennlige bygg-løsninger og materialer, og har god tilgjengelighet eller er universelt utformet.

Regjeringen arbeider for å få flere energieffektive bygg og for bruk av flere miljøvennlige bygg-løsninger. Miljøvennlige løsninger, produkter og materialer reduserer klimagassutslipp og forurenning og bidrar til et godt innneklima i bygg.

Departementet vil med utgangspunkt i plan- og bygningsloven i 2015 videreføre sitt arbeid knyttet til samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og byutvikling. Fortetting og utbygging ved kollektivknutepunkter er gode og framtidsrettede løsninger. Programmet Plansatsing mot store byer (2013–2017) skal videreføres. Satsingen skal medvirke til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging. Det vil bli gitt tilskudd både til pågående regionalt plan-samarbeid og pilot- og forbildeprosjekter i de største byene. I en slik helhetlig satsing vil både hensynet til klima og andre miljøutfordringer knyttet til lokal luftforurensning, grøntstruktur, bynært friluftsliv, biologisk mangfold, kulturminner med mer være viktige premisser.

Områdesatsingen i Groruddalen vil vare ut 2016. Koordinering av statens innsats vil bli videreført i departementet, men oppfølging av program 2 skjer i nært samarbeid med Klima- og miljødepartementet. I 2014 er det startet opp områdesatsinger i indre Oslo øst og Drammen. Områdesatsingene er rettet inn mot å bedre bomiljø, boforhold og levekår for geografisk utsatte områder. I arbeidet med å bedre det ytre fysiske bomiljøet vil også vektlegging på grøntstruktur, muligheter for friluftsliv med mer inngå.

Midlene til Lavenergiprogrammet, kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, tilskudd til områdeutvikling og ulike forsknings- og utviklingsmidler er miljørelaterte tiltak i budsjettet for 2015. I tillegg gir Husbanken grunnlån til oppføring og utbedring av boliger og bygg med miljøkvaliteter ut over minstekravene i regelverket.

Regjeringen følger opp tiltak i Meld. St. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn – Ein framtidretta bygningspolitikk* og Meld. St. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*. Det er varslet gjennom klimaforliket og klimameldingen at energikravene for nye bygg skal skjerpes til passivhusnivå i 2015 og nesten nullenerginivå i 2020. Utredning og innføring av nye energikrav er gitt høy prioritet i 2015.

Miljøstrategien til Statsbygg legger vekt på å heve miljøstandarden for hele porteføljen, gjennom redusert energibruk, miljøvennlige materialbruk og

riktig lokalisering av bygg. Statsbygg skal være et forbilde for bransjen.

Statsbygg fortsetter å jobbe systematisk med energieffektivisering i eksisterende bygg. Prosjektene til Statsbygg skal nå oppnå minimum passivhusnivå for nybygg og totalrehabilitering, såfremt oppdragsgiver har akseptert ambisjonsnivået. Dette nivået vil senkes til nesten-nullenerginivå innen 2018, og til nullutslippsnivå innen 2030. Det er imidlertid et viktig forbehold at oppdragsgiver aksepterer dette ambisjonsnivået på energi, materialer og transportrelaterte utslipp.

Regjeringen vil forsterke klimaforliket og foreslår at det bevilges 15 mill. kroner på Statsbyggs budsjett i 2015 som ledd i arbeidet med å fase ut oljekjeler som hovedenergikilde i Statsbyggs eie-dommer innen utgangen av 2016. Ved å utfase disse anleggene vil Statsbygg fjerne det vesentlige av sitt CO₂-utslipp fra olje.

7.4 Omtale av lønnsvilkår o.a. til ledere i heleide statlige virksomheter

Kommunalbanken AS

Administrerende direktør har en fast årslønn på 2,45 mill. kroner, en pensjonsordning inntil 12G og en etterlønsavtale tilsvarende én fast årslønn. Administrerende direktør er omfattet av samme ordning for variabel lønn som øvrige ansatte. Ordningen for variabel lønn er basert på overskuddsdeling begrenset til 1,5 månedslønn og forutsetter at styrefastsatte måltall er nådd. Administrerende direktør er omfattet av samme pensjonsordning for inntil 12G som øvrige ansatte.

7.5 Orientering om likestilling i staten

Likestilling mellom kvinner og menn i det statlige tariffområdet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er overordnet arbeidsgiver og tariffpart i det statlige tariffområdet. Departementet har som overordnet statlig arbeidsgiver et særlig ansvar for å legge til rette for at den statlige personalpolitikken fører til likestilling mellom kjønnene. Det at arbeidslivet legger til rette for at alle får mulighet til å utfolde seg, er en viktig forutsetning for likestilling mellom kvinner og menn.

Likestillingstiltakene innen det statlige tariffområdet har de siste årene særlig vært rettet mot å fremme likelønn mellom kvinner og menn, og mot målet om 40 pst. representasjon av begge kjønn i lederstillinger.

Likelønn i staten

I Hovedtariffavtalen i staten fremgår det i fellesbestemmelsene § 3, pkt. 6 at «ved gjeninntreden etter foreldrepermisjon skal arbeidstakeren tilbys

en samtale om kompetanse, ansvar, lønn og karriereutvikling». Hensikten er å sikre at kvinner ikke taper lønns- og karrieremessig ved uttak av foreldrepermisjon.

Tabell 7.1 Årsverk og gjennomsnittlig månedsfortjeneste 2012 og 2013

		Kjønnsbalanse			Lønn		
		Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Kvinneres lønn som andel av menns lønn
Staten totalt	2013	51 %	49 %	150 290	44 460	40 550	91 %
	2012	52 %	48 %	148 736	43 119	39 288	91 %
Ledere omfattet av Hovedtariffavtalen	2013	55 %	45 %	11 040	56 660	54 830	97 %
	2012	56 %	44 %	10 863	54 080	52 575	97 %
Ledere omfattet av Lederlønsordningen	2013	65 %	35 %	300	85 410	85 380	100 %
	2012	64 %	36 %	298	84 150	84 500	100 %

Lønn; Gjennomsnittlig månedsfortjeneste per heltidsekvivalent per 1. oktober 2012 og 2013.

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Tabell 7.2 Deltid, midlertidig tilsatt, foreldrepermisjon og sykefravær i 2012 og 2013

	Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
2013	11 %	21 %	17 %	15 %	22 %	78 %	2,7 %	6,0 %
2012	11 %	22 %	18 %	16 %	19 %	81 %	2,91%	6,22 %

Deltid og midlertidig; Andel av hvert kjønn som arbeider deltid, alternativt har midlertidig ansettelse.

Foreldrepermisjon; Andel av totalt permisjonsuttak som benyttes av hvert kjønn.

Sykefravær; Sykefraværsdagsverk i prosent av avtalte dagsverk.

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister og SSB

Utvikling i perioden fra 2008 til 2013

Tall fra Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) for perioden 1. oktober 2008 til 1. oktober 2013 viser:

Tabell 7.3 Antall årsverk og gjennomsnittlig månedsfortjeneste per årsverk 2008–2013

	Antall årsverk		Endring 2008–2013	Gjennomsnittlig mnd.fortjeneste per årsverk		Endring 2008–2013
	01.10.2008	01.10.2013		01.10.2008	01.10.2013	
Alle	127 200	139 520	10 %	34 930	42 600	22 %
Kvinner	59 550	66 860	12 %	33 100	40 690	23 %
Menn	67 650	72 660	7 %	36 530	44 360	21 %

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Det har siden 2001 vært en økning av antall kvinner i lederstillinger i staten. Per oktober 2013

viser kvinneandelen for mellomledergruppen 44 pst. og for toppledergruppen 35 pst.

Tabell 7.4 Prosentandelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2008–2013

Ledergrupper	Kjønn	1.10.2008	1.10.2009	1.10.2010	1.10.2011	1.10.2012	1.10.2013
Alle ledere i staten	Kvinner	40 %	41 %	42 %	43 %	44 %	44 %
	Menn	60 %	59 %	58 %	57 %	56 %	56 %
Ledere omfattet av lederlønsordningen	Kvinner	29 %	29 %	31 %	35 %	36 %	35 %
	Menn	71 %	71 %	69 %	65 %	64 %	65 %

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

7.6 Orientering om likestilling i virksomhetene

Likestillingsloven § 1a, diskrimineringsloven § 3a, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 3 og arbeidsmiljølovens kap. 13 inneholder krav til offentlige myndigheter og offentlige virksomheter om å redegjøre for likestilling i virksomheten. Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt eller er planlagt iverksatt for å fremme likestilling.

Tabell 7.5 gir en tilstandsrapport om likestillingssituasjonen for Kommunal- og moderniseringsdepartementet og underliggende virksomheter. I denne rapporten er fylkesmannsembetene sett under ett. For Gáldu – kompetansesenter for urfolks rettigheter og Internasjonalt reindriftssenter vises bare hovedtall, da disse enhetene er så små at data blir identifiserbare på person. For nærmere beskrivelse av hver enkelt virksomhet vises det til departementets og de underliggende virksomhetenes årsrapporter.

Tabell 7.5 Tilstandsrapportering – kjønn

		Kjønnsbalanse			Kvinners lønn i % av menn	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær	
		M%	K%	Total		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Kommunal- og regionaldepartementet	2013	39	61	201	94	8	21	9	12	13	87	2,4	4,4
	2012	42	58	197	94	6	14	7	7	27	73	1,3	4,2
Fornyings- og administrasjonsdepartementet ¹	2013	47	53	203	86	5	15	7	6	2	8	-	-
	2012	49	51	200	88	5	19	5	2	29	71	3,0	5,0
Datatilsynet	2013	46	54	41	80	0	0	0	0	65	35	0,2	0,7
	2012	48	53	40	89	0	0	0	0	27	87	0,0	0,5
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	2013	56	44	717	98	4	11	5	8	11	89	4,1	6,6
	2012	55	45	668	97	5	12	8	10	23	77	4,6	9,1
Direktoratet for byggkvalitet	2013	52	48	69	92	3	7	3	6	8	92	6,0	8,0
	2012	52	48	64	86	3	5	3,1	1,6	23	77	3,0	4,0
Direktoratet for forvaltning og IKT	2013	46	54	242	95	7	11	11	9	36	64	2,4	5,5
	2012	53	47	233	92	9	19	15	10	39	61	2,2	6,1
Distriktsenteret – Kompetansesenter for distriktsutvikling	2013	52	48	25	94	0	0	0	8	0	100	0,1	0,3
	2012	35	65	23	92	0	0	8	0	0	100	0,5	2,5
Fylkesmannsembetene ²	2013	37	63	2544	90	12	21	8	11	16	84	-	-
	2012	39	61	2392	90	12	22	7	10	19	81	2,6	4,3
Gáldu – kompetansesenter for urfolks rettigheter	2013	20	80	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2012	20	80	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Husbanken	2013	39	61	339	91	3	9,6	1,5	2,4	0	100	1,8	5,2
	2012	39	61	348	92	2,9	7,1	1,5	3,3	33	67	1,7	5,2
Husleietvistutvalget	2013	42	58	24	71	0	33	0	13	0	69	0,3	0,7
	2012	41	59	22	78	0	8	2	8	25	75	0,2	0,3
Internasjonalt reindriftssenter	2013	64	36	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2012	67	33	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kartverket	2013	46	55	100	85	10,6	21,3	5,2	7,1	19	51	2,5	5,2
	2012	47	54	100	83	9,4	21,2	5,6	7,1	19	67	1,7	5,9
Statsbygg	2013	68	32	873	110	5	13	2	6	43	57	3,9	5,0
	2012	68	32	854	111	6	15	3	7	17	83	4,7	7,9

¹ Som følge av nedleggelsen av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet er kjønnsdelte sykefraværdata for 2013 ikke tilgjengelig.

² På grunn av en feil i rapporteringsskjemaet er kjønnsdelt sykefravær for fylkesmennene i 2013 ikke tilgjengelig.

Det vises for øvrig til rapportering på *Mål for integrering* i Prop. 1 S (2014–2015) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2014–2015) om statsbudsjettet for år 2015 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2014–2015) statsbudsjettet for budsjettåret 2015 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 1–2, 500–595, 2412, 2427, 2445, 2465, 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Det kongelige hus				
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen			
	01 Apanasje		10 829 000	
	50 Det kongelige hoff		169 550 000	
	51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff		20 000 000	200 379 000
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen			
	01 Apanasje		9 013 000	
	50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.		18 400 000	27 413 000
	Sum Det kongelige hus			227 792 000
Administrasjon og fellestjenester mv.				
500	Kommunal- og moderniserings- departementet			
	01 Driftsutgifter		353 105 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		110 000 000	
	22 Forskning, <i>kan overføres</i>		6 700 000	
	50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd		58 800 000	528 605 000
502	Tilskudd til kompetanseutvikling			
	70 Tilskudd, <i>kan overføres</i>		17 500 000	17 500 000
503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte			
	70 Tilskudd		166 200 000	166 200 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon			
	01 Driftsutgifter		568 900 000	
	22 Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor		124 500 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		18 800 000	712 200 000
520	Tilskudd til de politiske partier			
	01 Driftsutgifter		8 650 000	
	70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner		282 000 000	
	71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner		32 900 000	
	73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner		71 800 000	
	75 Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner		20 400 000	
	76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner		7 600 000	423 350 000
	Sum Administrasjon og fellestjenester mv.			1 847 855 000
	Fylkesmannsembetene			
525	Fylkesmannsembetene			
	01 Driftsutgifter		1 517 900 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		154 400 000	1 672 300 000
	Sum Fylkesmannsembetene			1 672 300 000
	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning			
530	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen			
	30 Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>		105 000 000	
	33 Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		1 224 600 000	
	36 Kunstnerisk utsmykkning, <i>kan overføres</i>		19 000 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		78 000 000	1 426 600 000
531	Eiendommer til kongelige formål			
	01 Driftsutgifter		25 300 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		11 400 000	36 700 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
532	Utvikling av Fornebuområdet			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		300 000	
	30 Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>		10 900 000	11 200 000
533	Eiendommer utenfor husleieordningen			
	01 Driftsutgifter		20 200 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		30 000 000	50 200 000
534	Erstatningslokaler for departementene			
	01 Driftsutgifter		385 222 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		233 300 000	618 522 000
	Sum Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning			2 143 222 000
	Forvaltningsutvikling og IKT- politikk			
540	Direktoratet for forvaltning og IKT			
	01 Driftsutgifter		190 200 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		28 300 000	
	22 Betaling for bruk av elektronisk ID og sikker digital posttjeneste		18 300 000	
	23 Elektronisk ID og sikker digital posttjeneste, <i>kan overføres</i>		107 100 000	343 900 000
541	IKT-politikk			
	22 Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres</i>		9 400 000	
	73 Tilskudd til digital kompetanse		3 300 000	
	74 Tilskudd til IKT-standardisering		750 000	13 450 000
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram			
	01 Driftsutgifter		4 600 000	
	70 Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>		38 350 000	42 950 000
	Sum Forvaltningsutvikling og IKT- politikk			400 300 000
	Personvern			
545	Datatilsynet			
	01 Driftsutgifter		37 300 000	37 300 000
546	Personvernemnda			
	01 Driftsutgifter		1 900 000	1 900 000
	Sum Personvern			39 200 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Distrikts- og regionalpolitikk				
551	Regional utvikling og nyskaping			
	60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling		1 144 600 000	
	61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, <i>kan overføres</i>		360 700 000	1 505 300 000
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling			
	72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i>		486 650 000	486 650 000
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling			
	01 Driftsutgifter		25 800 000	25 800 000
	Sum Distrikts- og regionalpolitikk			2 017 750 000
Samiske formål				
560	Sametinget			
	50 Sametinget		274 900 000	
	54 Samefolkets fond		5 200 000	280 100 000
561	Tilskudd til samiske formål			
	50 Samisk høgskole		5 500 000	
	51 Divvun		5 800 000	
	72 Samisk språk, informasjon m.m.		3 900 000	15 200 000
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter			
	01 Driftsutgifter		3 100 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		2 000 000	5 100 000
563	Internasjonalt reindriftssenter			
	01 Driftsutgifter		4 250 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		2 500 000	6 750 000
	Sum Samiske formål			307 150 000
Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter			
	60 Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>		6 000 000	
	70 Tilskudd til nasjonale minoriteter		6 900 000	
	71 Romanifolket/taternes kulturfond		5 200 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	72	Det Mosaiske Trossamfund	1 000 000	
	73	Tilskudd til kvensk språk og kultur	3 600 000	22 700 000
		Sum Nasjonale minoriteter		22 700 000
		Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.		
571		Rammetilskudd til kommuner		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	33 700 000	
	60	Innbyggertilskudd	115 424 951 000	
	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	396 917 000	
	62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 560 813 000	
	63	Småkommunetilskudd	963 501 000	
	64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>	2 006 000 000	
	66	Veksttilskudd	393 386 000	
	67	Storbytilskudd	440 132 000	121 219 400 000
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner		
	60	Innbyggertilskudd	30 259 108 000	
	62	Nord-Norge-tilskudd	622 092 000	
	64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>	624 000 000	31 505 200 000
575		Ressurskrevende tjenester		
	60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>	7 838 700 000	7 838 700 000
579		Valgutgifter		
	01	Driftsutgifter	57 700 000	
	70	Informasjonstiltak i forbindelse med valg	5 000 000	62 700 000
		Sum Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.		160 626 000 000
		Bolig, bomiljø og bygg		
580		Bostøtte		
	70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>	2 810 000 000	2 810 000 000
581		Bolig- og bomiljøtiltak		
	61	Husleietilskudd	5 000 000	
	74	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling, <i>kan overføres</i>	56 200 000	
	75	Tilskudd til etablering i egen bolig	371 700 000	
	76	Tilskudd til utleieboliger, <i>kan overføres</i>	669 500 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, <i>kan overføres</i>	19 700 000	
	78	Boligsosialt kompetansetilskudd, <i>kan overføres</i>	71 600 000	
	79	Tilskudd til tilpasning av bolig, <i>kan overføres</i>	177 400 000	1 371 100 000
585		Husleietvistutvalget		
	01	Driftsutgifter	23 300 000	23 300 000
587		Direktoratet for byggkvalitet		
	01	Driftsutgifter	85 000 000	
	22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	57 700 000	
	70	Tilskudd til Lavenergiprogrammet	6 400 000	149 100 000
		Sum Bolig, bomiljø og bygg		4 353 500 000
		Planlegging, byutvikling og geodata		
590		Planlegging og byutvikling		
	61	Bærekraftig byutvikling, <i>kan overføres</i>	18 550 000	
	65	Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>	29 000 000	
	70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	550 000	
	71	Internasjonale organisasjoner	700 000	
	81	Lokal kompetanse og universell utforming, <i>kan overføres</i>	4 350 000	53 150 000
595		Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur		
	01	Driftsutgifter	254 900 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	463 000 000	
	30	Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, <i>kan overføres</i>	20 700 000	738 600 000
		Sum Planlegging, byutvikling og geodata		791 750 000
		Statsbankene		
2412		Husbanken		
	01	Driftsutgifter	344 600 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	13 300 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	34 100 000	
	71	Tap på utlånsvirksomhet	21 000 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner	Kroner
	72	Rentestøtte		9 000 000	
	90	Lån fra Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>		18 216 000 000	18 638 000 000
2427		Kommunalbanken AS			
	90	Aksjekapital		1 000 000 000	1 000 000 000
		Sum Statsbankene			19 638 000 000
Statens forretningsdrift					
2445		Statsbygg			
	24	Driftsresultat			
		1 Driftsinntekter	-4 281 421 000		
		2 Driftsutgifter	1 660 044 000		
		3 Avskrivninger	839 000 000		
		4 Renter av statens kapital	69 700 000		
		5 Til investeringsformål	1 029 976 000		
		6 Til reguleringsfondet	-79 392 000	-762 093 000	
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>		152 400 000	
	31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		49 000 000	
	32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>		199 100 000	
	33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		1 523 600 000	
	34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>		450 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		206 000 000	
	49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>		72 000 000	1 890 007 000
2465		Statens kartverk			
	24	Driftsresultat			
		1 Driftsinntekter	-1 066 600 000		
		2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	1 047 127 000		
		3 Avskrivninger	17 080 000		
		4 Renter av statens kapital	2 393 000		
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		25 700 000	25 700 000
		Sum Statens forretningsdrift			1 915 707 000
				196 003 226 000	

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Kommunal- og moderniseringsdepartementet				
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon			
	02 Ymse inntekter	21 200 000		
	03 Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene	77 850 000	99 050 000	
3525	Fylkesmannsembetene			
	01 Inntekter ved oppdrag	164 700 000	164 700 000	
3531	Eiendommer til kongelige formål			
	01 Ymse inntekter	150 000	150 000	
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen			
	02 Ymse inntekter	2 950 000	2 950 000	
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT			
	03 Diverse inntekter	3 050 000		
	04 Internasjonale oppdrag	2 300 000		
	05 Betaling for bruk av elektronisk ID og sikker digital posttjeneste	10 400 000		
	06 Betaling for tilleggstjenester knyttet til elektronisk ID og sikker digital posttjeneste	1 650 000	17 400 000	
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter			
	02 Diverse inntekter	2 000 000	2 000 000	
3563	Internasjonalt reindriftssenter			
	02 Diverse inntekter	2 500 000	2 500 000	
3585	Husleietvistutvalget			
	01 Gebyrer	900 000	900 000	
3587	Direktoratet for byggkvalitet			
	04 Gebyrer, sentral godkjenning foretak	45 300 000	45 300 000	
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur			
	01 Gebyrinntekter tinglysing	371 500 000	371 500 000	
	Sum Kommunal- og moderniseringsdepartementet			706 450 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Ymse inntekter				
5312	Husbanken			
	01 Gebyrer m.m.		12 900 000	
	11 Tilfeldige inntekter		4 150 000	
	90 Avdrag	11 038 000 000		11 055 050 000
	Sum Ymse inntekter			11 055 050 000
Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forreningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.				
5445	Statsbygg			
	39 Avsetning til investeringsformål	1 029 976 000		1 029 976 000
5446	Salg av eiendom, Fornebu			
	40 Salgsinntekter, Fornebu		200 000	200 000
	Sum Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forreningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.			1 030 176 000
Renter og utbytte mv.				
5615	Husbanken			
	80 Renter	3 516 000 000		3 516 000 000
	Sum Renter og utbytte mv.			3 516 000 000
Sum departementets inntekter				16 307 676 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 500 post 01	kap. 3500 post 01
kap. 510 post 01	kap. 3510 postene 02 og 03
kap. 525 post 21	kap. 3525 post 01
kap. 533 post 01	kap. 3533 post 02
kap. 540 post 01	kap. 3540 postene 03 og 04
kap. 540 post 21	kap. 3540 post 03
kap. 540 post 22	kap. 3540 post 05
kap. 540 post 23	kap. 3540 post 06
kap. 554 post 01	kap. 3554 post 01
kap. 562 post 21	kap. 3562 post 02
kap. 563 post 21	kap. 3563 post 02
kap. 585 post 01	kap. 3585 post 01
kap. 587 post 01	kap. 3587 post 04
kap. 595 post 01	kap. 3595 post 01
kap. 2412 post 01	kap. 5312 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. overskride bevilgningen under kap. 2465 Statens kartverk, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, med et beløp som tilsvarer regnskapsførte inntekter fra salg av anleggsmidler under kap. 5465 Statens kartverk, post 49 Salg av anleggsmidler. Ubrukte inntekter fra slikt salg kan tas med ved utregning av overført beløp.

III

Forskudd på rammetilskudd

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i statsbudsjettet for 2015 kan utgiftsføre uten bevilgning:

- inntil 350 mill. kroner på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2016 til kommuner.
- inntil 50 mill. kroner på kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2016 til fylkeskommuner.

IV

Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan omdisponere inntil 15 mill. kroner mellom kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur, post 01 Driftsutgifter og post 21 Spesielle driftsutgifter, og kap. 2465 Statens kartverk, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

V

Fullmakt til overskridelser

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan fravike spesifikasjonene under kap. 2465 Statens kartverk, post 24 Driftsresultat, ved bruk av reguleringsfondet.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan foreta bestillinger av kartgrunnlag utover gitt bevilgning under kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur, post 21 Spesielle driftsutgifter, men slik at rammen for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 50 mill. kroner.

VII

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 21 Spesielle driftsutgifter, refusjoner av utgifter til fellestjenester der Fylkesmannen samordner utgiftene.

VIII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan gi tilsagn om tilskudd ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
551		Regional utvikling og nyskaping	
	61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	88,0 mill. kroner
581		Bolig- og bomiljøtiltak	
	74	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	21,7 mill. kroner
	76	Tilskudd til utleieboliger	552,7 mill. kroner
	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	23,1 mill. kroner
	78	Boligsosialt kompetansetilskudd	71,9 mill. kroner

Andre fullmakter

IX

Husbankens låneramme

Stortinget samtykker i at Husbanken i 2015 kan gi tilsagn om lån for 20 mrd. kroner. Lånene vil bli utbetalt i 2015 og senere år.

Bygge- og eiendomsfullmakter

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

X

Fullmakter til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan:

1. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med inntil 250 mill. kroner, mot dekning i reguleringsfondet.
2. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med beløp som tilsvarer netto gevinst fra salg av eiendommer.

XI

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan omdisponere:

1. under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, mellom postene 31 og 33.
2. under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, fra post 01 til 45.
3. under kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen, fra post 01 til 45.
4. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 30, 31, 33, 45 og 49.
5. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 32 og 34, samt post 49 i de tilfeller det er aktuelt å kjøpe en eiendom som ledd i gjennomføringen av et kurantprosjekt.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

XII

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser i investeringsprosjekter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre byggeprosjekter og andre investeringsprosjekter som er omtalt under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet, kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen og kap. 2445 Statsbygg, innenfor de kostnadsrammene som er omtalt i Prop. 1 S (2014–2015).

XIII

Fullmakter som gjelder kurantprosjektordningen

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan:

1. sette i gang byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, uten at disse er omtalt med kostnadsramme overfor Stortinget, når leietakeren har de husleiemidlene det er behov for innenfor gjeldende budsjettårer.
2. pådra staten forpliktelser utover budsjettåret, innenfor en samlet ramme på 1 500 mill. kroner for gamle og nye forpliktelser, ved gjennomføring av kurante byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter og post 34 Videreføring av kurantprosjekter.

Andre fullmakter

XIV

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 kan:

1. godkjenne salg, makeskifte eller bortfeste av eiendom som forvaltes av Statsbygg eller av statlige virksomheter som ikke har egen salgsfullmakt, for inntil 500 mill. kroner.
2. godkjenne kjøp av eiendom finansiert ved salgsinntekter, innsparte midler eller midler fra reguleringsfondet for inntil 300 mill. kroner totalt, utover bevilgningen på kap. 2445 Statsbygg, post 49.
3. korrigere Statsbyggs balanse i de tilfellene hvor prosjekterings- og investeringsmidler ført på kap. 2445 Statsbygg blir overført til andre budsjettkapitler eller prosjektene ikke blir realisert.

XV

Avskrivninger under Statsbygg

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra 2015 kan gi Statsbygg fullmakt til å starte avskrivning av et anleggsmiddel fra det tidspunktet dette tas i bruk, og dermed avvike hovedregelen om at forvaltningsbedriftene starter avskrivning av anleggsmidler året etter at de er tatt i bruk, jf. St.prp. nr. 48 (2004–2005) og Innst. S. nr. 187 (2004–2005) Om bevilgningsreglementet.

Vedlegg 1

Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

1.1	<i>Omtale av tiltak innenfor den brede distriktpolitikken</i>	222
	Økonomisk politikk	223
	Næringspolitikk.....	223
	Infrastruktur	225
	Velferd, oppvekst og miljø	226
	Spesielle tiltak for Finnmark og Nord-Troms	227
1.2	<i>Programmer og tiltak finansiert over programkategori 13.50 – rapportering for 2013</i>	229
1.3.	<i>Regionale midler: Tiltak finansiert over kap. 551, postene 60 og 61</i>	230
	Bredbånd, mobil og IKT-tiltak (fylkeskommunene)	230
	Distriktsrettede risikolån og garantier (Innovasjon Norge).....	230
	Distriktsutviklingstilskudd (Innovasjon Norge)	231
	Etablerertilskudd (Innovasjon Norge)	232
	Interreg – EUs territoriale samarbeid (fylkeskommunene og Interregs programsekretariater)	232
	Kommunale og regionale næringsfond (kommuner og regionråd)	233
	Småkommuneprogrammet (fylkeskommunene)	233
	Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene (Oppland fylkeskommune)	234
1.4	<i>Nasjonale midler: Tiltak finansiert over kap. 552, postene 62 og 72</i>	234
	Arena (Innovasjon Norge)	234
	Barentssekretariatet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)	235
	Bedriftsnettverk (Innovasjon Norge).....	235
	Bioraffineringsprogrammet (Innovasjon Norge)	236
	Bolyst (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	237
	Designrådgiving (Innovasjon Norge)	237
	Forskningsløft i nord (Forskningsrådet).....	237
	Forsøk med gratis ferje (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)	238
	Informasjonstjeneste for gründere, gründertelefon og oppdaterte nettsider for gründere (Innovasjon Norge)	238
	Høyvekst (Innovasjon Norge)	239
	Inkubasjon (SIVA).....	239

Kompetanseprogrammet, FRAM (Innovasjon Norge).....	240
Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer (Innovasjon Norge)	240
Kontordager og kurs for næringsrådgivere i kommunene (Innovasjon Norge).....	241
Kultur og opplevelser (Innovasjon Norge)	241
Kvinner i næringslivet (Innovasjon Norge)	241
Kvinnonasjon (SIVA)	242
Lokal samfunnsutvikling i kommunene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	242
Mentortjenesten for gründere (Innovasjon Norge)	243
Merkur-programmet (Mentor AS)	244
Merkur: Investerings- og utviklingstilskudd for utkantbutikker (Mentor AS)	244
Merkur: Investeringsstøtte til drivstoffanlegg (Mentor AS)	245
Naturarven som verdiskaper (Miljødirektoratet)	245
Norwegian Centres of Expertise (Innovasjon Norge)	245
Norwegian Innovation Clusters (Innovasjon Norge)	246
Næringshageprogrammet (SIVA)	246
Pilotprosjekt for etablerertilskudd (Innovasjon Norge)	247
Pilotprosjekt for kompetansetilbud for forretningsengler og potensielle forretningsengler i distriktene (Innovasjon Norge)	247
Reiseliv i nord (Innovasjon Norge)	247
Ungt Entreprenørskap (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	248
Utviklingsprogrammet for byregioner (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	248
Verdiskapingsprogram for lokale og regionale parker (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	248
Virkemidler for regional FoU og innovasjon (Forskningsrådet)	249
<i>1.5 Bruk av regional- og distriktpolitiske midler i 2013 .....</i>	<i>250</i>
<i>1.6 Fordeling av kap. 551, postene 60 og 61 2012–2014 .....</i>	<i>251</i>

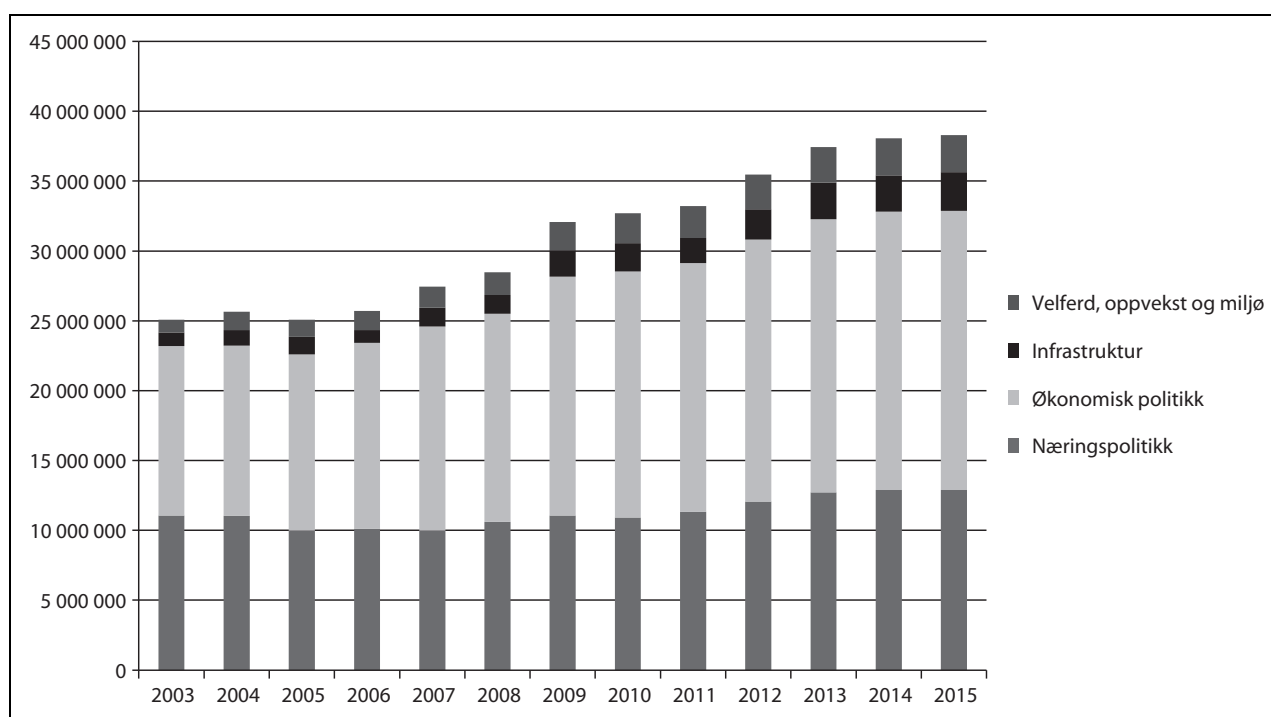
1.1 Omtale av tiltak innenfor den brede distriktpolitikken

Omtalen skal vise statlig innsats og tiltak over tid som er viktige for å nå regional- og distriktpolitiske mål. Utvalget av tiltak og ordninger er basert på en kartlegging av relevante statlige tiltak.

Det gis en oversikt over tiltak som i hovedsak er knyttet til det distriktpolitiske virkeområdet og en egen oversikt over viktige ordninger som kun gjelder i Finnmark og Nord-Troms.

En rekke statlige ordninger som dekker hele landet er viktige for å nå de regional- og distriktpolitiske målene. Det gjelder eksempelvis infrastruktur, høyere utdanning, forskning og utvikling, arbeidsmarkedstiltak og overføringer til kommunene. Disse er likevel ikke tatt med i oversikten, ettersom det er problematisk å skille ut regional- og distriktpolitiske deler fra helheten.

For 2015 foreslår Regjeringen at det bevilges omlag 2 mrd. kroner under programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk. Dette må ses i sammenheng med omfanget av den brede distriktpolitikken, som for 2015 beløper seg til i underkant av 38,3 mrd. kroner. Det er en økning på 0,6 pst. sammenliknet med saldert budsjett for 2014.

Figur 1.1 Utvikling i den brede distriktpolitikken 2003–2015

De omtalte tiltakene er delt i to kategorier:

- Kategori A: Tiltak og ordninger som har distriktpolitiske mål som begrunnelse, eller tiltak som favoriserer distriktsområder utover kompensasjon for å oppnå likeverdig tilbud.
- Kategori B: Tiltak og ordninger som skal utjevne og kompensere for å oppnå like resultater mellom grupper og områder, eller som er lokalisert til distriktsområder på grunn av gitte forhold og er særlig viktige for næringsutvikling, sysselsetting, lokal økonomi eller bosetting. Under kategori B er bare tiltak med bevilgninger på over 10 mill. kroner tatt med.

Av målrettede distriktpolitiske tiltak (kategori A) utgjør økonomisk politikk over 92 pst. av innsatsen, totalt 20 mrd. kroner. Provenytapet av den differensierte arbeidsgiveravgiften er det største enkelttiltaket med 14 mrd. kroner. Når tiltak i kategori B inkluderes, faller andelen til økonomisk politikk til 52,3 pst., mens andelen til næringspolitikk øker til 33,6 pst. av totalen. Regjeringen foreslår at den største prosentvise veksten i 2015 skal komme innenfor infrastruktur.

Økonomisk politikk

Tabell 1.1 Differensiert arbeidsgiveravgift og kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015
Differensiert arbeidsgiveravgift i privat sektor	FIN	A	inntektstap	7 485 000	7 725 000	7 975 000
Differensiert arbeidsgiveravgift i offentlig sektor	FIN	A	inntektstap	5 640 000	5 850 000	6 065 000
Kompensasjon til kommune- sektoren der differensiert arbeids- giveravgift ikke er gjeninnført ¹	KMD	A	571/64	381 746	395 106	0
			572/64	68 149	70 535	0
Næringsrettede midler til regional utvikling	KMD	A	551/61	557 700	485 287	360 700

¹ Fra og med 2015 gis ikke kompensasjon som en særskilt tildeling, men inngår i basisrammen i skjønnskuddet til kommunene.

Næringspolitikk

Størstedelen av tabell 1.2 viser tilskuddsordninger til landbruket. Viktige tiltak rettet mot fiskerinæringen er også tatt med.

Landbruk er tradisjonelt en av de viktigste næringene i distriktene. I de årlige jordbruksoppgjørene blir det forhandlet om størrelsen på tilskuddene til landbruket. En del tilskudd innenfor landbruket har distriktpolitisk begrunnelse, for eksempel pristilskudd for melk og distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, veksthusgrønnsaker og poteter. Derfor går disse tilskuddene inn under kategori A.

Tabell 1.2 Næringspolitikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015
Pristilskudd melk	LMD	A	1150/73	586 000	609 700	589 907
Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, veksthusgrønnsaker og poteter	LMD	A	1150/73	76 546	80 100	89 100
Pristilskudd kjøtt	LMD	A	1150/73	656 318	833 050	806 200
Distriktstilskudd egg	LMD	A	1150/73	7 531	7 200	8 100
Driftstilskudd melkeproduksjon og kjøttproduksjon	LMD	B	1150/74	1 358 304	1 354 945	1 353 300
Tilskudd til husdyr	LMD	B	1150/74	2 419 832	2 503 900	2 585 210
Tilskudd til norsk ull	LMD	B	1150/73	125 686	132 800	126 400
Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	LMD	B	1150/78	1 154 644	1 157 473	1 188 919
Tilskudd til areal og kulturlandskap	LMD	B	1150/74	3 241 273	3 203 788	3 149 200
Frakttilskudd	LMD	B	1150/73	321 993	342 700	329 500

Tabell 1.2 Næringspolitikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015
Reindriftsavtalen	LMD	B	1151	88 030	109 500	111 500
Fradrag i positiv næringsinntekt for reindrift	FIN	B	inntektstap	10 000	10 000	10 000
Miljøtiltak	LMD	B	1150/50	238 000	243 000	213 000
Tilskudd til dyreavl m.m.	LMD	B	1150/77	87 915	87 400	84 900
Tilskudd til pelsdyrfôrlag	LMD	B	1150/77	23 200	23 200	17 800
Tilskudd til regionale miljøprogram	LMD	B	1150/74	423 845	432 000	436 500
Bygdeutvikling	LMD	B	1150/50	568 000	625 000	605 000
Rentestøtte	LMD	B	1150/50	41 800	57 200	62 300
Avskrivning av bygdeutviklingsmidler ved investeringsstøtte i det distriktpolitiske virkeområdet	FIN	A	inntektstap	90 000	95 000	95 000
Skogbruk og bioenergi	LMD	B	1150/50	249 000	264 000	274 000
Områderettet innsats	LMD	A	1150/50	7 000	13 000	0
Geologisk kartleggingsprogram i Nordland, Troms og Finnmark	NFD	B	905/01	25 000	25 000	0
Geofysiske målinger med fly og helikopter i Nord-Norge	NFD	B	905/01	0	0	20 000
Oppgradering av Andøya Rakett-skytefelt	NFD	B	922/72	6 000	6 000	0
Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	NFD	B	2421/78	4 000	4 200	4 300
Egenkapital SIVA	NFD	B	2426/95	250 000	0	0
Føringstilskudd ¹	NFD	A	919/75	25 732	26 000	
Garantilott ¹	NFD	B	919/75	2 472	3 200	
Marint verdiskapingsprogram	NFD	B	2421/75	41 306	20 000	0

¹ Fordeling av bevilgning blir gjort av Nærings- og fiskeridepartementet etter at Stortinget har vedtatt bevilgning.

Infrastruktur

Tabell 1.3 viser tiltak som skal medvirke til å redusere de kostnader som følger av avstandsuremer. I tillegg til tiltakene omtalt i tabellen er samferdselsbudsjettet generelt, og av dette særlig riksveibevilningene, et vesentlig virkemiddel for å redusere avstandsuremer i distriktene.

Tabell 1.3 Infrastruktur

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015
Kjøp av innenlandske flyruter	SD	B	1310/70	637 481	681 000	698 928
Rentekompensasjon for transporttiltak i fylkene	SD	B	1320/61	140 000	217 250	221 500
Skredsikring fylkesveger	SD	B	1320/62	495 544	564 000	580 356
Kjøp av sjøtransporttjenester på strekningen Bergen–Kirkenes (sikrer daglig helårig transporttilbud)	SD	B	1330/70	773 887	763 000	756 090
Kjøp av post- og banktjenester	SD	B	1370/70	479 700	270 000	418 000
Tilskudd til bredbåndsutbygging	SD	B	1380/71		50 000	50 000
Fiskerihavner og farleier	SD ¹	B	1360/30	442 070	479 860	582 471
Tilskudd til fiskerihavneanlegg	SD ¹	B	1360/60	60 000	61 980	63 963
Tilskudd til havnesamarbeid	SD	B	1360/71			10 000
Tilskudd til utjevning av overføringstariff	OED	B	1820/73	120 000	30 000	20 000

¹ Flyttet fra tidligere Fiskeri- og kystdepartementet til Samferdselsdepartementet f.o.m. 2014.

Velferd, oppvekst og miljø

For helse er det overordnede målet at helsetjenestetilbudet skal være likeverdig uavhengig av bosted, alder, kjønn og sosial status. Midler til spesialisthelsetjenesten og midler gjennom inntektssystemet til kommunene skal bidra til å sikre dette.

Viktige tiltak er tilskudd som skal medvirke til å styrke stabiliteten og rekrutteringen til allmennlegetjenesten og andre helsetjenester i distriktene. I tillegg blir det gitt egne tilskudd til apotek i utkantkommuner for å sikre tilgang på medisiner.

For kultur viser tabell 1.4 ordninger som i hovedsak er knyttet til tilbudet i distriktene og i landsdeler utenfor det sentrale Østlandet.

Generelle landsdekkende velferdsordninger som arbeidsmarkedstiltak, er ikke tatt med i denne oversikten.

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015
Tilskudd til apotek ¹	HOD	B	751/70	5 000	7 000	
Forsøk og utvikling i primærhelsetjenesten	HOD	B	762/21 762/70	6 800	7 000	7 000
Forsøks- og utviklingstiltak innen tannhelsetjenesten	HOD	B	770/21 770/70	40 000	48 000	62 000
Fraktfusjonsordning for legemiddel ¹	HOD	B	751/70	17 492	17 500	
Sykestuefinansiering, Finnmark	HOD	A	732/70	8 600	8 600	9 100
Nordfjord – fremtidens lokalsykehus	HOD	A	732/70	26 700	0	0
Landsdelsmusikere i Nord-Norge	KUD	A	323/60	18 846	19 606	19 959
Det nasjonale museumsnettverket	KUD	B	328/70	959 294	1 035 469	1 074 949
Rikskonsertene	KUD	B	323/01	159 965	161 598	163 345
Riksteatret	KUD	B	324/01	73 151	74 579	72 393
Musikk- og scenekunstformål: region-, landsdels- og knutepunktinstitusjoner	KUD	B	323/71	216 684	227 668	240 026
	KUD	B	323/72	76 917	80 909	82 138
	KUD	B	324/71	433 489	467 949	482 658
	KUD	B	324/72	3 856	3 991	4 123
Billedkunst og museumsformål: knutepunktinstitusjoner	KUD	B	322/72	6 125	6 839	6 997
Boligetablering i distriktene	KMD	A	381/70	20 600	21 300	0

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

							(i 1 000 kr)
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015	
Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	KLD	B	1420/72	149 840	150 755	150 755	
Forebyggende og konfliktdepende tiltak i rovviltforvaltningen	KLD	B	1427/73	61 583	64 600	68 077	
Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1427/22	76 471	71 000	60 825	
Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1427/70	6 820	7 000	7 000	
Verdiskaping på kulturminneområdet	KLD	B	1429/77	9 470	8 264	7 964	
Desentralisert utdanning	KD	B	260/50	73 382	75 950	78 757	
	KD	B	260/70	2 816	2 915	3 011	
	KD	B	280/51	24 593	25 454	26 163	
	KD	B	281/70	15 000	15 000	15 000	
	KD	B	281/01	300	300	0	

¹ Beløpet for 2015 avklares i tildelingsbrev.

Spesielle tiltak for Finnmark og Nord-Troms

Tabell 1.5 gir en oversikt over viktige ordninger i tiltakssonen som kun gjelder for Finnmark og Nord-Troms. De viktigste ordningene er innenfor skatte- og avgiftspolitikken. Den mest omfattende ordningen i Finnmark og Nord-Troms er fritaket for arbeidsgiveravgift, som kommer inn under den samlede summen for differensiert arbeidsgiveravgift i tabell 1.1.

Tabell 1.5 Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms

								(i 1 000 kr)
Politikkområde	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015	
Økonomisk politikk	Lavere skatt på alminnelig inntekt ¹	FIN	A	inntekts- tap	500 000	530 000	580 000	
	Særskilt fradrag i alminnelig inntekt ¹	FIN	A	inntekts- tap	220 000	215 000	245 000	
	Redusert sats og fritak for el-avgift i tiltakssonen	FIN	A	Inntekts- tap 5541/70	195 000	205 000	215 000	
	Lavere sats i toppskatt for Finnmark og Nord-Troms trinn ¹	FIN	A	Inntekts- tap	40 000	40 000	40 000	
	Frادrag i positiv næringsinntekt for skiferdrivere i Finnmark og Nord-Troms	FIN	A	Inntekts- tap	1 000	1 000	1 000	

Tabell 1.5 Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms

							(i 1 000 kr)
Politikkområde	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015
Nærings- politikk	Omstillingstiltak i indre Finnmark	LMD	B	1147/71	3 212	9 520	9 834
Utdanning og forskning	Ettergivelse av utdannings- lån	KD	A	2410/73	101 454	103 500	106 500
Oppvekst og omsorg	Særskilt tillegg til barne- trygden	BLD	A	845/70	77 000	19 500	0
Levekår, miljøvern og offentlige tjenester	Retts hjelpskontor i indre Finnmark	JD	A	470/72	1 381	1 400	0
	Distribusjonstilskudd til aviser i Finnmark	KUD	A	335/77	1 916	1 983	2 048

¹ På grunn av samspillsvirkninger er inntektstapet høyere av disse skattetilskuddene sett under ett enn hver for seg. For de tre tiltakene er samlet inntektstap anslått til 795 mill. kroner i 2013, 815 mill. kroner i 2014 og 900 mill. kroner i 2015.

På flere politikkområder er det etablert særordninger og prioriteringer i virkemiddelbruken for Nord-Norge i tillegg til ordningene for tiltakssonen. Tabell 1.6 viser fordelene av fritak for merverdiavgift på strøm, småkommunetilskuddet, distriktstilskuddet og Nord-Norge-tilskuddet, samt av regionaltilskuddet i inntektssystemet til kommunene. Postene under kap. 571 og kap. 572 er nærmere omtalt under programkategori 13.70.

Tabell 1.6 Fritak for merverdiavgift på strøm i Nord-Norge og rammetilskudd til kommunene

							(i 1 000 kr)
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Forslag 2015	
0-sats for merverdiavgift ved forbruk av elektrisk kraft og energi fra andre fornybare energikilder i Nord-Norge	FIN	A	Inntektstap 5521/70	955 000	865 000	930 000	
Rammetilskudd til kommunene, småkommunetilskuddet (tidligere regionaltilskudd)	KMD	A	571/63	929 742	946 140	963 501	
Rammetilskudd til kommunene, distriktstilskudd Sør-Norge	KMD	A	571/61	373 080	378 317	396 917	
Rammetilskudd til kommunene i Nord-Norge og Namdal og fylkes- kommunene i Nord-Norge	KMD	A	571/62 572/62	1 446 422 577 270	1 503 297 599 430	1 506 813 622 092	

1.2 Programmer og tiltak finansiert over programkategori 13.50 – rapportering for 2013

Under punkt 1.2–1.4 gis en oversikt over tiltak som er finansiert over programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk.

Tiltak over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, utgjør de såkalte regionale midlene, og finansieres og forvaltes i hovedsak av fylkeskommunene og Innovasjon Norge. Tiltak og programmer over kap. 552, post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling og post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling forvaltes av Innovasjon Norge, SIVA, Forskningsrådet, Mentor AS og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og betegnes som nasjonale midler. Regionale og nasjonale midler presenteres hver for seg, og tiltakene listes så opp i alfabetisk rekkefølge.

Tiltakene beskrives kort ut fra finansiering, aktiviteter, nedslagsfelt (geografi) og resultater basert på rapporteringen for 2013 fra forvalterne, samt evalueringer. Kvinneandelen oppgis for enkelte tiltak. Under finansiering oppgis gitt tilsagnsbeløp over programkategori 13.50. Ved samfinansiering med andre departementer oppgis i tillegg totalt tilsagnsbeløp. I omtalen av aktiviteter og resultater skilles det derimot ikke systematisk mellom midler fra departementet og fra andre kilder, da det er vanskelig å isolere resultatene ut fra finansieringskilde. Mer detaljert informasjon om ordningene finnes på nettsidene til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og øvrige forvaltere.

Tiltak med en årlig tildeling på 1 mill. kroner eller mindre over kap. 552, post 72 er ikke omtalt i dette vedlegget.⁹

Fra og med 2015 er det gjort endringer i målstrukturen for programkategori 13.50. Arbeidsmålene i dette vedlegget refererer til målstrukturen gjeldende fram til 2014, da tallene er rapportert for budsjettåret 2013. Se tabellen nedenfor:

Tabell 1.7 Mål for programkategori 13.50 gjeldende til og med 2014

Hovedmål	Arbeidsmål
1. Økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv	1.1 Utvikle lokale og regionale næringsmiljøer 1.2 Styrke overlevelsesevnen og veksten i etablerte bedrifter 1.3 Øke antall lønnsomme etableringer
2. Forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning	2.1 Styrke tilgang på relevant kompetanse i arbeidsmarkedene 2.2 Forbedre fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper i områder med få innbyggere og små markeder
3. Utvikle attraktive regioner og sentra for befolkning og næringsliv	3.1 Styrke tilgangen til tjenester for befolkningen i områder med få innbyggere og små markeder 3.2 Gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive som bosted og som lokaliseringsted for bedrifter

⁹ Dette gjelder kontingenter til Nordisk Atlantsamarbejde (NORA), OECD-LEED, Komité for regional planlegging og utvikling i Østersjøregionen (VASAB), samt tilskudd til Føreropplæring i tilknytning til videregående skole (Kommunal- og moderniseringsdepartementet) og Regionalisering og nettverk (SIVA).

1.3 Regionale midler: Tiltak finansiert over kap. 551, postene 60 og 61

Bredbånd, mobil og IKT-tiltak (fylkeskommunene)

Målet er å bedre den digitale infrastrukturen i områder der kommersielle aktører ikke finner det lønnsomt. Hovedvekten av midlene kom fra et øremerket tilskudd fra daværende Kommunal- og regionaldepartementet til bredbåndsutbygging. Midlene ble i 2013 fordelt til fylkeskommunene etter de samme kriteriene som tilskuddet til regional utvikling, men ble begrenset til prosjekter i det distriktpolitiske virkeområdet. Fra 2014 er det opprettet en ny tilskuddsordning for utbygging av bredbånd som vil omfatte hele landet, og erstatter tilskuddet gjennom fylkeskommunene. Ordningen forvaltes av Post- og teletilsynet og er nærmere omtalt i Samferdselsdepartementets budsjettproposisjon.

Finansiering:
Det ble gitt 161,5 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 2.2.

Aktiviteter:
Tilskuddene gikk til nedgraving av trekkør for bredbånd ved oppgradering av veier, tilskudd til utbygging av aksessnett i områder uten dekning, og utbygging av stamnett.

Nedslagsfelt:
Geografi: 98 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Resultater:
Dekningsrapporten for 2014 fra Nexia viser at om lag 4 000 husstander mangler et tilbud om minst 2 Mbit/s nedstrømskapasitet. Dette er en økning fra 2013, som primært skyldes et redusert tilbud om bredbånd over telefoninettet. Tilbudet om bredbånd med høyere kapasiteter fortsetter å vokse, men det er forskjell i tilgangen på høykapasitetsnett mellom tettbygde og spredtbygde strøk, henholdsvis 91 og 23 pst. dekning. Tilbudet om høykapasitetsnett har imidlertid vokst mer i spredtbygde strøk enn i tettsteder.

Distriktsrettede risikolån og garantier (Innovasjon Norge)

Målet med ordningen er å finansiere prosjekter der risikoen i utgangspunktet er stor, og hvor Innovasjon Norges medvirkning har betydning for om prosjektet kan gjennomføres. Samtidig skal det være realistiske muligheter for at prosjektet eller investeringen oppnår lønnsomhet i framtiden. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter, normalt med inntil 100 ansatte. Risikolån kan benyttes til prosjekter og investeringer som er knyttet til blant annet nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling.

Finansiering: Tapsfondsavsetninger ble kalkulert til 79,7 mill. kroner under arbeidsmål 1.2 (66,5 mill. kroner), 1.3 (12,7 mill. kroner) og annet (0,5 mill. kroner). Etter en totalvurdering av porteføljen ble det satt av 61,9 mill. kroner. Samlede bokførte tap på distriktsrettede risikolån og garantier i 2013 var 64,3 mill. kroner mot 58,1 mill. kroner i 2012. Ved utgangen av 2013 utgjorde tapsfondet 46 pst. av utlånsporteføljen. Kalkulert risiko i denne porteføljen var 26 pst.	Aktiviteter: I 2013 ble det gitt nye tilsagn på 263 mill. kroner i distriktsrettede risikolån og garantier. Totalt 114 lånetilsagn og 6 tilsagn til garantier. Målt i antall tilsagn er aktivitetsnivået stabilt. Ved utgangen av 2013 var løpende lån og tilsagn på til sammen 1 811 mill. kroner.
Nedslagsfelt: Geografi: Alle tilsagn ble gitt til bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 21 pst. av prosjektene ble definert som kvinnerettet. Totalt sett gikk 64 pst. av tilsagnsbeløpet på lån til bedrifter, mens tallet for gründere var 36 pst. Målt i kroner gikk 74 pst. av garantiene til gründere.	Resultater: Menon evaluerte ordningene høsten 2013. Evalueringen konkluderer med at låneordningen retter seg mot et marked med betydelige former for markedssvikt, og det er påvist at det er behov for ordningen. Låneordningen fremstår som samfunnsøkonomisk lønnsom. I 2013 oppga 76 pst. av bedriftene at låneordningen i stor/svært stor grad ville bedre konkurransevnen. 96 pst. av bedriftene oppga at prosjekter ikke ville blitt gjennomført uten bidrag, ifølge Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse fra 2014.

Distriktsutviklingstilskudd (Innovasjon Norge)

Målet er å stimulere bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet til å gjennomføre prosjekter som ikke ville blitt realisert i samme grad uten offentlige lån og/eller tilskudd. Prosjektene skal styrke kompetanse, eksterne samarbeidsrelasjoner, organisering, produkt- og prosessutvikling eller markedsutvikling. Tilskuddene kan gis til ulike former for bedriftsutvikling (myke investeringer) og til finansiering av fysiske investeringer. Tilskuddene benyttes til prosjekter med verdiskapingspotensial og skal også bidra til å internasjonalisere næringslivet.

Målgruppen er små og mellomstore bedrifter, normalt med inntil 100 ansatte. Støtte kan gis både til nyetableringer og til etablerte bedrifter.

Finansiering: Det ble gitt totalt 464 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.2 (387 mill. kroner), 1.3 (74 mill. kroner) og annet (3 mill. kroner). Tilsagnene fordelte seg mellom investeringstilskudd (189 mill. kroner) og bedriftsutviklingstilskudd (274 mill. kroner).	Aktiviteter: Det ble gitt totalt 913 tilsagn, fordelt på 720 bedriftsutviklingstilskudd og 193 investerings-tilskudd.
Nedslagsfelt: Geografi: 96 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: Om lag 40 pst. av tilsagnene ble definert som kvinnerettet.	Resultater: I Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse (førundersøkelsen) fra 2014, som undersøkte tilskudd gitt i 2013, svarte 61 pst. av bedriftene at tilskuddet var svært viktig for å bedre konkurransevnen. 94 pst. svarte at tiltaket/prosjektet de søkte finansiering til, ikke hadde blitt gjennomført uten tilskuddet fra Innovasjon Norge.

Etablerertilskudd (Innovasjon Norge)

Målet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape varige og lønnsomme arbeidsplasser. Etablerertilskudd kan gis til bedrifter som er under fem år gamle, som har en nyskapende forretningsidé og har potensial for vekst og verdiskaping. Målgruppen er bedriftsetablerere i alle deler av landet, men med særlig vekt på etablerere innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Nærings- og fiskeridepartementet finansierer også en landsdekkende ordning for etablerertilskudd, som i 2013 innvilget etablerertilskudd på 83 mill. kroner.

Finansiering: Det ble gitt 107 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.3 (104 mill. kroner), 1.2 (2 mill. kroner) og annet (2 mill. kroner). Totalt ble det gitt 190 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket.	Aktiviteter: Det ble gitt 397 tilskudd. Gjennomsnittlig tilsagnsbeløp var på om lag 306 000 kroner. Tilsagn blir også gitt til fellestiltak for grupper av etablerere, for eksempel i form av etablererveiledning og arrangementer.
Nedslagsfelt: Geografi: 52 pst. av midlene gikk til etablerere i det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 49 pst. av prosjektene ble definert som kvinnerettet.	Resultater: I Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse (førundersøkelsen) fra 2014, som undersøkte tilskudd gitt i 2013, svarte 62 pst. av bedriftene at tilskuddet var svært viktig for å bedre konkurranseevnen. 93 pst. svarte at tiltaket/prosjektet de søkte finansiering til, ikke hadde blitt gjennomført uten tilskuddet fra Innovasjon Norge. 72 pst. av bedriftene svarer at innsatsen i stor/svært stor grad har bidratt til økt markeds-kunnskap.

Interreg – EUs territoriale samarbeid (fylkeskommunene og Interregs programsekretariater)

Interreg er EUs program for å fremme økonomisk og sosial integrasjon og samarbeid over landegrensene gjennom internasjonalt, regionalt samarbeid.

Norges deltakelse i Interreg skal:

- fremme en ønsket regional utvikling i Norge gjennom å samarbeide om grenseregionale utfordringer
- fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder
- fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk

Norge har i perioden 2007–2013 deltatt i elleve Interreg-programmer:

- fire grenseregionale programmer langs grensen til Finland, Sverige og Danmark (Nord, Botnia–Atlantica, Sverige–Norge og Øresund–Kattegat–Skagerrak)
- tre transnasjonale programmer (Østersjøen, Nordsjøen og Nordlig Periferi)
- fire interregionale programmer (ESPON, Interact, Interreg IVC og URBACT II)

I tillegg deltar Norge i et grenseregionalt samarbeid med Russland innenfor rammen av EUs nabo- og partnerskapsinitiativ (ENPI).

Finansiering: Det statlige bidraget for programperioden 2007–2013 har vært på om lag 100 mill. kroner årlig. Ordningen bidrar til samtlige arbeidsmål. Beløpene under angir tildelte midler for 2013. <i>Kap. 551, post 60:</i> Det ble tildelt 71,3 mill. kroner til grenseregionale programmer inkl. ENPI. <i>Kap. 552, post 72:</i> 27,7 mill. kroner ble tildelt transnasjonale programmer, 6,5 mill. kroner til interregionale programmer, og 4,1 mill. kroner til informasjonstiltak.	Aktiviteter: Antall prosjekter med norsk partner 2007–2013: – 382 prosjekter i grenseregionale programmer, inkl. ENPI – 112 prosjekter og 29 forprosjekter i de transnasjonale programmene – 35 prosjekter i interregionale programmer Andre aktiviteter i 2013 er blant annet www.interreg.no, Østersjøkonferansen og evalueringer av de grenseregionale programmene.
Nedslagsfelt: Alle fylkene deltar i Interreg. Det er ikke egne nasjonale krav til å rapportere på det distriktpolitiske virkeområdet, da det er det enkelte program som setter rapporteringskravene for alle deltakende land.	Resultater: Alle programmene gjennomfører evalueringer, spesielt ved avslutning av en programperiode. Sluttevaluering for programperioden 2007–2013 vil først foreligge om ca. to år.

Kommunale og regionale næringsfond (kommuner og regionråd)

Målet er å bidra til å utvikle og legge til rette for lokalt næringsliv. Næringsfondene er et virkemiddel med rom for å forme innsatsen i tråd med lokale utfordringer og behov. Fondsmidlene benyttes særlig til bedriftsrettet støtte, inkludert kompetanseutviklingstiltak, til entreprenører og små bedrifter. I tillegg gis det midler til tilretteleggende tiltak som stedsutviklings- og omdømmetiltak, næringsrettede infrastrukturtiltak, fremming av utdanningstilbud og til tjenester i lokalmiljøet.

Finansiering og nedslagsfelt: Det ble gitt 201,6 mill. kroner i tilsagn under alle arbeidsmål fra kommuner og regionråd. Fylkeskommunene fordelte totalt 329,2 mill. kroner fra kap. 551, postene 60 og 61. Geografi: 94 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.	Aktiviteter: Midlene har i hovedsak gått til direkte bedriftsstøtte (39 pst.), stedsutvikling (12 pst.), profileringstiltak (15 pst.), nettverkstiltak (10 pst.), entreprenørskap (4 pst.) og kompetanseutvikling (4 pst.).

Småkommuneprogrammet (fylkeskommunene)

Målet er å styrke kapasiteten og kompetansen i kommuner med særlig behov for dette. Meld. St. 13 (2012–2013) *Ta heile Noreg i bruk* peker på at mange små distriktskommuner har for liten kompetanse og kapasitet til å drive godt og langsiktig plan- og utviklingsarbeid. Tiltaket startet opp i 2013 og da ble 15 mill. kroner skjønnsmessig fordelt på fylkeskommunene og deltakerkommunene etter innspill fra fylkeskommunene. 41 kommuner ble valgt ut som deltakere. I 2014 ble skjønnsfordelingen tatt bort slik at fylkeskommunene selv bestemmer nivået på rammen.

Finansiering og nedslagsfelt:

Det ble gitt 12,1 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1 (1,1 mill. kroner), 3.1 (1,5 mill. kroner), 3.2 (6,4 mill. kroner) og annet (3,1 mill. kroner).

Geografi: Alle tilsagn ble gitt til kommuner innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: Kommuner med mindre enn 2 000 innbyggere.

Aktiviteter og resultater:

Alle fylkeskommunene har arbeidet sammen med kommunene for å vurdere hvordan kapasiteten og kompetansen i kommunene til å drive utviklingsarbeid skal styrkes, og hvilke konkrete utfordringer og mål det skal arbeides med. Alle fylkeskommunene videreførte samarbeidet med kommunene i 2014.

Kompetansesenter for distriktsutvikling har fulgt opp med statuskartlegging og bidratt med sin kompetanse i samarbeid med fylkeskommunene. De fleste av kommunene som deltar er i gang med å gjennomføre planer for å utvikle attraktive kommuner for innbyggere og næringsliv.

Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene (Oppland fylkeskommune)

Tiltaket startet i 2013 under navnet Verdiskapingsprogram for fjellområdene.

Fjellområdene har særegne utfordringer for næringsutvikling og verdiskaping. Det er derfor opprettet en satsing for fjellområdene for perioden 2013–2017. Målet med satsingen er å styrke næringsutvikling og verdiskaping i fjellområdene gjennom kompetanse- og nettverksbygging, entreprenørskap og innovasjon i næringslivet. Midlene skal brukes til innsats på tvers av fylkeskommunene. Oppland fylkeskommune har det overordnede ansvaret for forvaltningen av midlene. Midlene ble lyst ut i september 2013, med oppstart i 2014.

1.4 Nasjonale midler: Tiltak finansiert over kap. 552, postene 62 og 72

Arena (Innovasjon Norge)

I Arena samarbeider bedrifter og kunnskapsmiljøer, herunder FoU- og utdanningsaktører og offentlige utviklingsaktører, for å øke innovasjonen og innovasjonsevnen i enkeltbedriftene og i næringsklyngene de er en del av.

Programmet forvaltes av Innovasjon Norge i samarbeid med SIVA og Forskningsrådet. Målgruppen for Arena er klynger av bedrifter innenfor et avgrenset geografisk område som har felles tilhørighet til en næringssektor, en verdikjede, et kompetanseområde eller et markedsområde. Arena er landsdekkende.

Programmet samfinansieres med Nærings- og fiskeridepartementet. Finansieringen fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal dekke aktiviteter i det distriktpolitiske virkeområdet.

Fra 2014 ble Arena, sammen med Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Global Centres of Expertise (GCE), en del av det nye klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters.

Finansiering: Det ble gitt 28,7 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1. Totalt ble det gitt 52,5 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet.	Aktiviteter: Ved utgangen av 2013 var det 23 klynger i Arena, en økning med 5 klynger fra 2012. Antall igangsatte utviklingsprosjekter økte fra 2012 til 2013 fra 129 til 180 prosjekter, og antallet innovasjonsprosjekter økte fra 250 til 292 prosjekter.
Nedslagsfelt: Geografi: Halvparten av de 23 klyngene ligger i eller har en betydelig andel av sine medlemmer innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. 67 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: Kvinneandelen i styringsgruppene ligger på om lag 37 pst. Dette er på samme nivå som i 2012.	Resultater: Klyngene har til sammen utløst 224 mill. kroner i FoU- og innovasjonsmidler. Dette er en indikator på gode prosjekter som kvalifiserer til støtte via andre deler av virkemiddelapparatet.

Barentssekretariatet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Barentssekretariatet er et interkommunalt selskap eid av de tre nordnorske fylkeskommunene. Barentssekretariatet arbeider for å styrke det folkelige og næringsrettede samarbeidet mellom Norge og Russland, blant annet gjennom prosjektstøtte til samarbeidsprosjekter på tvers av den norsk-russiske grensen. Prioriterte tema er folk-til-folk-samarbeid, urfolk, miljø, ungdom, kultur og idrett, samt kompetanse og næringsssamarbeid basert på de betydelige naturressursene i området.

Sekretariatet skal være et kompetansesenter for norsk-russiske relasjoner og skal synliggjøre regional og grenseregional aktivitet. Barentssekretariatet driver utstrakt informasjonsvirksomhet, og har en daglig nyhetstjeneste på engelsk og russisk, Barents Observer. Utenriksdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet finansierer også Barentssekretariatet.

Finansiering: Det ble gitt 3 mill. kroner i tilsagn. Totalt ble det gitt 41 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket.	Aktiviteter: 0,5 mill. kroner finansierer en prosjektstilling for å videreføre erfaringene fra arbeidet i Den nordlige maritime korridor (NMC) og Stratmos, knyttet til transport, logistikk og næringsssamarbeid. De øvrige midlene fra departementet er driftsmidler og bidrar til å sikre Barentssekretariatets rolle som grenseregional aktør og informasjonsformidler i Barentsregionen.

Bedriftsnettverk (Innovasjon Norge)

Bedriftsnettverkstjenesten skal stimulere små og mellomstore bedrifter til å etablere kommersielle, strategiske samarbeid om konkrete forretningsmessige prosjekter med andre bedrifter. Tjenesten finansierer kostnader knyttet til tilrettelegging og ledelse, samlinger, nødvendige analyser og felles kompetansebygging. Tjenesten bidrar med kompetanse knyttet til valg av konsulent, rådgiving og verktøy for nettverksutvikling.

Tjenesten inngår i Innovasjon Norges nettverksprogram. Målgruppen for tjenesten er små og mellomstore bedrifter innen alle sektorer, bransjer og landsdeler. Målet med bedriftsnettverkene er å oppnå sterke og forpliktende samarbeidsrelasjoner for konkrete innovasjonsprosjekter. Programmet samfinansieres med Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering: Det ble gitt 11,6 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1. Totalt ble det gitt 19,2 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket.	Aktiviteter: I 2013 deltok 178 små og mellomstore bedrifter som til sammen har utviklet 26 prosjekter. En bransjefordeling av deltakerne viser et tyngdepunkt innen reiseliv, olje og gass, energi og miljø og IKT. Geografisk er det en hovedvekt av prosjekter i Finnmark (2), Oslo og Akershus (3), Sogn og Fjordane (3), Troms (4) og Nord-Trøndelag (4).
Nedslagsfelt: Geografi: 17 av 26 hovedprosjekter ligger i det distriktpolitiske virkeområdet. 81 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 32 pst. av midlene ble definert som kvinnerettet. Dette er en økning fra 24 pst. i 2012.	Resultater: En evaluering av Bedriftsnettverk (DAMVAD, 2014) konkluderer med at tjenesten er fleksibel, tilgjengelig og har høy addisjonalitet. Tjenesten har ifølge bedriftene selv god måloppnåelse i form av tilgang til nye markeder og bidrag til innovasjon, samt endret adferd gjennom økt samhandling. Tjenesten har styrket bedriftenes evne og vilje til samarbeid.

Bioraffineringsprogrammet (Innovasjon Norge)

Bioraffineringsprogrammet inngår i Innovasjon Norges bioøkonomisatsing som ble igangsatt i 2013. Målet med bioraffineringsprogrammet er å bidra til å bygge opp en ny vekstnæring som også kan utvikle flere kompetansearbeidsplasser i Distrikts-Norge, og øke produktiviteten/lønnsomheten i viktige distriktsnæringer.

Programmet retter seg mot gründere og etablerte bedrifter i hele landet. Innsatsen skal komme små og mellomstore bedrifter som utvikler ny teknologi til gode, og samtidig stimulere til innovasjon innenfor etablert industri.

Finansiering: Det ble gitt 23,2 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.2.	Aktiviteter: Det ble gitt 14 tilsagn i 2013. I tillegg ble det iverksatt et omfattende mobiliseringsarbeid for å bevisstgjøre næringslivet om mulighetene knyttet til nye råvarer, ny teknologi og/eller nye markeder. For å skape tverrsektorielt samspill og kunnskapsoverføring, ble det etablert et eksternt landsdekkende innovasjonsnettverk, Norsk Nettverk for Industriell Bioteknologi. I 2013 var åtte av prosjektene i skogsektoren. Det forventes at i 2014 vil porteføljen i programmet være mer jevnt fordelt mellom råvarer fra skogbruk, landbruk og marin sektor.
Nedslagsfelt: Geografi: 8 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.	Resultater: Erfaringene fra pilotåret 2013 bekrefter både det næringsmessige potensialet og interessen blant bedriftene innenfor et bredt spekter av sektorer. Mobiliseringsarbeidet har resultert i økt oppmerksomhet om nye produktmuligheter, utløst en rekke FoU-prosjekter og stimulert til flere internasjonale partnerskap.

Bolyst (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Bolyst skal tilrettelegge for at kommuner innenfor det distriktpolitiske virkeområdet blir mer attraktive å bo i og flytte til. Målet skal nås gjennom å støtte lokale, regionale og nasjonale pilotprosjekter som fremmer attraktive lokalsamfunn. En sentral målsetting med Bolyst er at prosjektene skal gi kunnskap og læring til andre distriktssamfunn.

Siste året med tildeling av midler til nye bolystprosjekter var 2013. Kommunal- og moderniseringsdepartementets finansiering strekker seg over inntil tre år og de siste prosjektene vil bli avsluttet i 2015.

Finansiering: Det ble gitt 55,7 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 3.2 (52,7 mill. kroner) og annet (3 mill. kroner).	Aktiviteter: Det ble i 2013 gitt støtte til 49 prosjekter. Prosjektene har ulik karakter, og varierer fra å være små og lokale til større regionale og nasjonale prosjekter. Hovedvekten av prosjektene i 2013 er rettet mot tilflytting og integrering av innvandrere. I tillegg er det prosjekter med fokus på ungdom, stedsutvikling, boligutvikling, omdømmebygging med mer.
Nedslagsfelt: Geografi: 95 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper er ungdom, kvinner og innvandrere.	Resultater: Prosjektene utløser stort engasjement i arbeidet med lokal samfunnsutvikling. Nettsidene til Kompetansesenter for distriktsutvikling er en viktig kanal for informasjonsspredning om prosjektet og resultatene. Oppnådde erfaringer og resultater skal analyseres og presenteres i en egen sluttrapport.

Designrådgiving (Innovasjon Norge)

Målet er å få flere bedrifter til å bruke profesjonelle designere i produktutviklings- og markedsstrategier. Designprogrammet tilbyr bedrifter designrådgiving og formidling av profesjonell designkompetanse innen industridesign, produktdesign, identitetsdesign og emballasjedesign. Innovasjon Norges distriktskontorer tilbyr designrådgiving. I tillegg holder Innovasjon Norge foredrag på eksterne arrangement for å øke kunnskapen om strategisk bruk av design.

Målgruppen er bedrifter som tidligere ikke har brukt profesjonelle designtjenester. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering og nedslagsfelt: Det ble gitt 2,7 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.2 (2,4 mill. kroner) og 1.3 (0,3 mill. kroner). Totalt ble det gitt 12,8 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet. Geografi: 44 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.	Aktiviteter og resultater: I 2013 ble det satt i gang 270 nye design- og rådgivingsoppdrag. Det er en oppgang fra 200 oppdrag i 2012. 70 bedrifter har satt i gang eller gjennomført et designprosjekt. Rådgiverne holdt 80 foredrag over hele landet i 2013 om strategisk bruk av design på ulike fagarrangement.

Forskningsløft i nord (Forskningsrådet)

Forskningsløft i nord er en strategisk satsing på næringslivsrelevant kunnskapsinfrastruktur. Målet er å styrke og videreutvikle kunnskapsmiljøer i Nord-Norge, gjennom langsiktig forskning i et nært samarbeid mellom gode forskningsmiljøer, utdanningsinstitusjoner og næringsliv innenfor reiseliv og arktisk teknologi. Programmet har pågått siden 2009, og er forlenget med tre nye år i perioden 2014–2016. Målgruppen er næringsliv og FoU-miljøer.

Finansiering: Det ble gitt 42,7 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 2.1.	Aktiviteter: Forskningsaktivitet, -produksjon og -publisering. Det gjennomføres nå seks prosjekter: Opplevelser i nord, jordobservasjon, sensorteknologi, avfallshåndtering og kaldt klima-teknologi. Innovasjoner og næringsutvikling basert på arktisk teknologi er skilt ut som et eget prosjekt. Det er utviklet utdanningstilbud, blant annet kurs for etter- og videreutdanning rettet mot næringslivet.
Nedslagsfelt: Geografi: Alle midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 42 pst. av doktorgradstipendiatene og 24 pst. av postdoktorstipendiatene i programmet var kvinner.	Resultater: Programmet har gitt omfattende aktivitet i de involverte fagmiljøene, både når det gjelder forskningsproduksjon og publiseringsmengde. Aktivitetene i Forskningsløft i nord har stimulert til mer aktivitet også utenfor programmet, herunder flere supplerende prosjekter og interessesøknader til andre forskningsprogrammer. Forskerutdanning og rekruttering er et vesentlig suksesskriterium for satsingen. 39 doktorgrads- og postdoktorstipendiater er finansiert gjennom programmet.

Forsøk med gratis ferje (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Fra 2010 til 2013 pågikk et forsøk med gratis ferje på strekningene Daløy–Haldorsneset i Sogn og Fjordane og Grytøy–Sandsøy–Bjarkøy i Troms. Målet var å bedre kunnskapen om hvilken betydning gratis ferje kan ha for små øysamfunn, med vekt på virkninger for bosetting og næringsliv. I 2013 ble det gitt tilsagn på om lag 700 000 kroner til Sogn og Fjordane fylkeskommune og Troms fylkeskommune under arbeidsmål 3.1.

Forsøket ble evaluert i 2013 av Transportøkonomisk institutt. Evalueringen viser at gratis ferje bidro til å redusere ulempene ved å bo i ytre distrikt, men at det ikke er nok til å snu befolkningsutviklingen alene. Forsøket viser at effekter av økt tilgjengelighet, i dette tilfellet med gratis ferje, vil variere fra sted til sted avhengig av bosetting, næringsliv og nærheten til andre eller konkurrerende lokale/regionale senter. Forsøket ble avsluttet i 2013.

Informasjonstjeneste for gründere, gründertelefon og oppdaterte nettsider for gründere (Innovasjon Norge)

Innovasjon Norge har utviklet en nettbasert interaktiv tjeneste til etablerere i hele landet. Gründertelefonen og de oppdaterte nettsidene for gründere skal gjøre det lettere å finne relevant informasjon, og etablerere skal få raskere svar på spørsmål. De oppdaterte nettsidene tar også for seg prosessveiledning, immaterielle rettigheter, forretningsutvikling, forretningsmodellering, nettverk og arrangementer, samt praktiske elementer som å registrere selskap, merverdiavgift, valg av organisasjonsform etc. Tjenesten omfatter både Innovasjon Norges egne ordninger og annen nyttig informasjon for en gründer både før, under og etter etablering av ny virksomhet. Nettsidene er utviklet i tett samarbeid med Altinn. I 2013 ble det gitt 6,1 mill. kroner til arbeidet med tjenesten under arbeidsmål 1.3.

Gründertelefonen og de oppdaterte nettsidene for gründere ble lansert november 2013. Fra 2015 finansieres tjenesten av Nærings- og fiskeridepartementet.

Høyvekst (Innovasjon Norge)

Målet er at flere oppstartsbedrifter skal lykkes utover den første etableringsfasen. Programmet finansierer tiltak som skal bidra til å realisere vekstpotensialet og styrke gjennomføringsevnen til oppstartsbedrifter med potensial for internasjonal vekst. Innovasjon Norge bidrar med kompetanse, rådgiving og nettverk.

Aktivitetene i Høyvekst er samlet under den internasjonale kompetansetjenesten Globalt Entreprenørskap, som inkluderer Mini-MBA i Boston (GET), Forretningsutvikling i praksis i Silicon Valley (TINC) og Business Bootcamps. Business Bootcamps er todagerskurs i Norge med introduksjon til internasjonal forretningsutvikling for gründere og unge. Kursene er også tilrettelagt med sikte på å nå flere vekstbedrifter i distriktsområdet. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering: Det ble gitt 1,5 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.3. Totalt ble det gitt 3,3 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet.	Aktiviteter: Det har vært økning i aktiviteten sammenliknet med 2012. I 2013 hadde Business Bootcamps 22 samlinger over hele landet, med i alt 432 deltakere. GET hadde ett kull med 22 deltakere. TINC hadde to kull, med til sammen 40 deltakere.
Nedslagsfelt: Business Bootcamps: 45 pst. av deltakerne kom fra det distriktpolitiske virkeområdet og 34 pst. var kvinner. GET: 26 pst. av deltakerne kom fra det distriktpolitiske virkeområdet og 22 pst. var kvinner. TINC Silicon Valley: 10 pst. av deltakerne kom fra det distriktpolitiske virkeområdet og 10 pst. var kvinner.	Resultater: Programmet bidrar til spesifikk kompetanseheving. I tillegg bidrar tjenestene i stor grad til at deltakerne etablerer relevante, uformelle nettverk seg i mellom. Begge disse områdene er kritiske for utviklingen av vekstbedrifter. Tiltakene under globalt entreprenørskap skal evalueres i 2014.

Inkubasjon (SIVA)

Programmet skal bidra til økt nasjonal verdiskaping gjennom å identifisere, videreutvikle og kommersialisere ideer fra FoU-, nyskappings- og industrimiljøer, som skal resultere i nye vekstbedrifter eller gi vekst i etablerte virksomheter.

Programmet gir nyoppstartede kunnskapsbedrifter tilbud om faglig rådgiving, kompetansenettverk og lokaler med en husleie som er tilpasset bedriftens økonomiske evne. Målgruppen er sterke innovasjonsmiljøer og næringsaktører som har inkubasjon som en vesentlig aktivitet. Dette omfatter forskningsparker, kunnskapsparker, inkubatorer, større industribedrifter og andre næringsaktører.

Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet finansierer deler av programmet.

Finansiering:

Det ble gitt 24,3 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1 (21,5 mill. kroner) og 1.3 (2,8 mill. kroner).

Totalt ble det gitt 55,9 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet.

Aktiviteter:

Ved utgangen av 2013 var 38 vertsmiljø tatt inn i programmet. I 2013 ble 182 nye bedrifter tatt opp i inkubatorene, mens det var 562 bedrifter totalt i inkubatorene. Til sammen 535 bedrifter mottok inkubatorstøtte.

I 2013 har inkubasjonssatsingen lagt vekt på å identifisere hvilke elementer som spiller sammen og som må være på plass for å utvikle sterke innovasjonsmiljø. Profesjonalisering av inkubatorene har også i 2013 stått sentralt, blant annet gjennom etablering av utviklingssamtale med alle inkubatormiljøene.

Nedslagsfelt:

Geografi: 74 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Prioriterte grupper: 25 pst. av nye bedrifter eller prosjekter hadde en kvinne i ledende stilling.

Resultater:

Bedriftene i inkubatorene har i 2013 hatt en samlet verdiskaping på om lag 203 mill. kroner (basert på tall fra Brønnøysundregistrene).

Kompetanseprogrammet, FRAM (Innovasjon Norge)

Målet er å øke deltakerbedriftenes langsiktige konkurransekraft, lønnsomhet og fornyingsevne. Kompetanseprogrammet er landsdekkende og tilbyr opplæring i strategi- og ledelsesutvikling, innovasjon og internasjonalisering. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter med vekstambisjoner. I rekrutteringen prioriteres bedrifter med internasjonalt potensial. Tjenestene leveres hovedsakelig via Innovasjon Norges distriktskontorer. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet og fylkeskommunene.

Finansiering:

Det ble gitt 1,5 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.2.

Totalt ble det gitt om lag 28 mill. kroner i tilsagn fra departementene og fylkeskommunene (kap. 551, post 60).

Aktiviteter:

I 2013 deltok 212 bedrifter med til sammen over 400 deltakere. 22 prosjekter med til sammen 212 bedrifter avsluttet sin FRAM-prosess i 2013.

Nedslagsfelt:

Geografi: Av bedriftene som avsluttet FRAM i 2013, var 64 pst. fra det distriktpolitiske virkeområdet.

Prioriterte grupper: Andelen kvinnelige deltakere var om lag 40 pst.

Resultater:

FRAM ble evaluert våren 2014 av DAMVAD.

Bedriftene som har deltatt er svært fornøyde og oppgir betydelig kunnskapsheving. Det er imidlertid vanskelig å spore en konkret økonomisk effekt i regnskapene til bedriftene. Til tross for dette mener 81 pst. av bedriftene at programmet samlet sett har gitt positiv effekt, og 80 pst. ville deltatt igjen om de fikk mulighet.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer (Innovasjon Norge)

Tiltaket ble utviklet og startet opp i 2013. Målet er å bidra til å styrke tilgangen til kompetent arbeidskraft i regionale næringsmiljøer i hele landet. Blant annet skal høyskoler og andre kunnskapsinstitusjoner få hjelp til å levere kompetent arbeidskraft til næringsmiljøer med et definert og felles behov for forsterket kompetansegrunnlag.

Midlene skal brukes på kompetanseutvikling i fagskole, høyere utdanning og/eller videreutdanningstilbud som er praksisnære, næringsrettede og tilpasset kompetansebehovet i næringslivet. Det forutsettes medfinansiering fra næringsliv og andre relevante regionale aktører.

Finansiering: Det ble gitt 3,3 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1.	Aktiviteter: Første utlysning høsten 2013 resulterte i 44 prosjektskisser. 15 av disse ble videreført i form av forprosjekter med finansiering fra Innovasjon Norge.

Kontordager og kurs for næringsrådgivere i kommunene (Innovasjon Norge)

Målet er å styrke kommunene som næringspolitiske aktører ved å bidra til at kommunene blir mer bevisste, kompetente, samspillende og effektive i sitt næringsutviklingsarbeid. Tiltaket retter seg mot kommunenes førstelinjetjenester for næringsrådgiving. Kommuner som ikke har et stort fagmiljø innen næringsutvikling og entreprenørskap prioriteres.

Innovasjon Norge tilbyr kurs for førstelinjetjenester i kommunene der hovedtema er veilederrolle og forretningsplanlegging. Det tilbys også kontordager og møteplasser ute i kommunene. Både kommunalt ansatte og ansatte i utviklingsselskap kan delta. Midlene brukes over hele landet, men med størst vekt på distriktsfylker.

Finansiering: Det ble gitt 7,1 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 2.1.	Aktiviteter: Det er avholdt ulike typer kurs, kontordager og tilbudt møteplasser. Enkelte fylker har også andre tiltak som f.eks. turnusordninger.

Kultur og opplevelser (Innovasjon Norge)

Programmet skal bidra med tiltak som profesjonaliserer og styrker lønnsomheten i kulturnæringene og kulturbasert næringsliv. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter og entreprenører med vekstambisjoner, nettverk og klynger innen kulturnæringene og kulturbasert næringsliv. Programmet samfinansieres med Nærings- og fiskeridepartementet. Kultur og opplevelser videreføres i 2014 som Verdiskapingsprogrammet for kulturnæring.

Finansiering og nedslagsfelt: Det ble gitt 3,2 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.2 (2,6 mill. kroner) og 1.3 (0,6 mill. kroner). Totalt ble det gitt 10 mill. kroner fra departementene som finansierer tiltaket. Geografi: 17 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.	Aktiviteter: Som del av utviklingen av programmet har Innovasjon Norge arrangert 30 møter med kulturgründere og aktører i kulturnæringene. Det er også satt i gang et pilotprosjekt med Tromsø kommune, Troms fylkeskommune og Oslo Business Region for å kartlegge offentlig kompetanse og tilgjengelig kapital for kulturnæringsbedrifter i ulike utviklingsfaser.

Kvinner i næringslivet (Innovasjon Norge)

Det overordnede målet er økt verdiskaping og innovasjon gjennom å styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet – som gründere, i ledelse og i styrer.

Ordningen omfatter tiltak for mobilisering av kvinner i næringslivet gjennom Innovasjon Norges eksisterende tjenestetilbud (integreert satsing). Innovasjon Norge jobber for at andelen av tilgjengelige

ressurser som når fram til kvinner skal øke. Programmet finansierer også noen særskilte ordninger rettet mot kvinner. Midlene har realisert et utviklingsprogram for kvinnelige ledere, Ledermentor.

Målgruppen er kvinner som har potensial til å starte opp og utvikle vekstbedrifter, eller som ønsker å utvikle seg til/som ledere eller styremedlemmer. Det rettes spesiell oppmerksomhet mot tjenester og sektorer med lav kvinneandel. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering: Det ble gitt 2,6 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.3. Totalt ble det gitt 9 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket.	Aktiviteter: I 2013 ble følgende programmer og aktiviteter gjennomført: Arrangementet «Årets gründerkvinne», Ledermentorprogrammet, Female Future i regi av NHO og KAN-programmet i regi av Ungt Entreprenørskap. Størstedelen av midlene er benyttet til profilering og mobilisering for entreprenørskap blant kvinner.
Nedslagsfelt: Geografi: For Ledermentor var 60 pst. av deltakerne lokalisert i det distriktspolitiske virkeområdet.	Resultater: Innsats mot unge vurderes som særlig relevant for å forsterke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. På Emax Norge, en samling for unge mellom 18 og 25 år om entreprenørskap, var kvinneandelen 40 pst.

Kvinnovasjon (SIVA)

Målet er å øke antall kvinner som etablerer bedrifter med vekstambisjoner i næringshagemiljøer og inkubatorer.

Tilbud og tiltak som skal mobilisere, bidra til samhandling, nettverk, mentorbistand, profilering og kompetansebygging prioriteres. Arbeidet gjennomføres av utviklingsmiljøer som søker SIVA om midler til å gjennomføre aktiviteter. Flere utviklingsmiljøer samarbeider på tvers av programmene. Det legges vekt på samspill med andre aktører som jobber for å øke entreprenørskap blant kvinner, blant annet Innovasjon Norge og Forskningsrådet. Midlene skal ikke brukes til direkte bedriftsstøtte. Fra og med 2014 er programmet integrert som en del av de andre programmene i SIVA.

Finansiering: Det ble gitt 6,9 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.3.	Aktiviteter: I 2013 har 15 regionale samarbeidsprosjekter og 58 ulike verdiskapingsmiljøer deltatt i programmet. Til sammen har 637 bedrifter deltatt i programmet.
Nedslagsfelt: Geografi: 63 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: Alle tilsagn ble definert som kvinnerett.	Resultater: Det var 96 nyetableringer med 127 ansatte og en økning på 223 ansatte i eksisterende bedrifter.

Lokal samfunnsutvikling i kommunene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Målet med Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK) er å gjøre kommunene bedre til å planlegge, mobilisere, samarbeide og gjennomføre utviklingsprosjekter for å utvikle mer attraktive lokalsamfunn. Dette skal skje gjennom et tettere samarbeid både mellom fylkeskommuner og kommuner, og mellom kommuner. I tillegg skal fylkeskommunenes rolle som samordner, aktiv rådgiver og støttespiller overfor kommuner med utviklingsbehov styrkes. Satsingen startet i 2010 og varer ut 2014. Ordningen har vært følgeevaluert av Telemarksforskning og Arbeidsforskningsinstituttet. Resultater fra følgeevalueringen er løpende blitt integrert i arbeidet. Telemarksforskning utfører også en sluttevaluering av LUK som skal foreligge våren 2015.

Finansiering: Det ble gitt tilsagn om 27,7 mill. kroner under alle arbeidsmål unntatt 1.2 og 1.3. 53 pst. av midlene ble brukt under arbeidsmål 3.2.	Aktiviteter: Fylkeskommunene styrker kommunenes utviklingskompetanse gjennom kurs og videreutdanning. Dette skjer i samarbeid med høyskoler, universiteter og andre aktører. Mange fylkeskommuner og kommuner utvikler kommuneplanens samfunnsdel og arealdel som viktige utviklingsverktøy for å utvikle attraktive regioner og kommuner.
Nedslagsfelt: Geografi: 67 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.	Resultater: Følgeevalueringen viser blant annet at kommunenes utviklingskompetanse er styrket, og at fylkeskommunene organiserer seg internt slik at de samhandler mer effektivt med kommunene om utviklingsarbeid. Satsingen har også styrket partnerskapsarbeidet mellom fylkeskommunene og andre utviklingsaktører som fylkesmannen, Innovasjon Norge og Vegdirektoratet.

Mentortjenesten for gründere (Innovasjon Norge)

Mentortjenesten for gründere startet i 2010. Kartlegginger av gründeres behov viser at mangel på nettverks- og næringslivserfaring er en gjennomgående utfordring. Gjennom tjenesten får gründere dekket kostnadene for en erfaren mentor fra næringslivet, og blir gitt muligheter til å møte andre gründere i samme situasjon. Mentortjenesten for gründere er et tilbud til gründere med gode forretningsideer i bedriftsutviklings- eller markedsintroduksjonsfasen, med ambisjoner om vekst utover det lokale markedet. Tjenesten inkluderer en-til-en-samtaler med en mentor over en periode på 3–12 måneder, og regionale nettverkssamlinger der gründere og ressurspersoner møtes for erfaringsutveksling. Ordningen er landsdekkende.

Finansiering: Det ble gitt 17,4 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.3.	Aktiviteter: I 2013 fikk 189 gründere tilbud om å være med i mentorordningen.
Nedslagsfelt: Geografi: 66 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 50 pst. av midlene ble definert som kvinnerettet.	Resultater: Mentortjenesten for gründere bidrar til Innovasjon Norges mål om flere gode gründere. Tilbakemeldinger fra kundeansvarlige, mentorer og gründere i hele landet tyder på at brukerne er fornøyd med ordningen. Flere kartlegginger av gründeres behov viser at mangel på nettverks- og næringslivserfaring, samt for svak kompetanse om markedsorientering og generell forretningsutvikling, er gjennomgående problemer for gründere i markedsintroduksjonsfasen. Mentortjenesten for gründere adresserer disse utfordringene på en ubyråkratisk og effektiv måte. Tjenesten evalueres i 2014.

Merkur-programmet (Mentor AS)

Merkur-programmet er et kompetanseutviklingsprogram for de minste dagligvarebutikkene i distriktene. Målet er å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en nærliggende dagligvarebutikk med god kvalitet. Programmet arbeider for at dagligvarebutikkene kan få tilleggstjenester som øker lønnsomheten i butikken, og som gir innbyggerne i lokalsamfunnet bedre tjenester. Programmet skal også bidra til å øke forståelsen i lokalsamfunnet for dagligvarebutikkens rolle og betydning.

Butikkdriverne som deltar i programmet deltar på kurs for å styrke den butikkfaglige kompetansen, øke antall tjenester i butikken og fokusere sterkere på lokal samfunnsutvikling. Kompetansetiltakene består blant annet av seminarer, besøk av Merkur-konsulenter i butikken og kundeundersøkelser. Merkur samarbeider blant annet med Posten Norge AS og Norsk Tipping for å legge til rette for tilleggstjenester. Programmet jobber også med kommunale myndigheter for å utvikle et bedre samarbeid mellom dagligvarebutikkene og lokalsamfunnet. Midlene går i hovedsak til kurs og konferanser, samt oppfølging og utvikling av dagligvarebutikker i distriktene.

Finansiering:

Det ble gitt 12,3 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 3.1.

Aktiviteter og resultater:

Totalt 60 butikker deltar i programmene. Mange distriktsbutikker benytter seg av de andre tilbudene Merkur-programmet tilbyr, som f.eks. veiledning fra konsulentapparatet, deltakelse på regionale konferanser, søking til investeringsstøtteordningene med mer. Evalueringen av Merkur-programmet våren 2014 viser at butikker som deltar i Merkur-programmet har bedre omsetningsutvikling enn andre distriktsbutikker.

Merkur: Investerings- og utviklingstilskudd for utkantbutikker (Mentor AS)

Målet er å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en nærliggende dagligvarebutikk med god kvalitet. Investeringsstøtten er en økonomisk støtte direkte til butikkene, som går til rene investeringer i butikkene, mens utviklingsstøtten i hovedsak går til markedsaktiviteter, mobiliseringstiltak, kompetansetiltak med mer. Tilskuddsordningene styrker og bygger opp om utkantbutikken og tjenestetilgjengeligheten. Butikkene må oppfylle særlige kriterier knyttet til avstand, kundegrnlag og omsetning for å kunne motta støtte. Administrasjonskostnader dekkes over kap. 552, post 21.

Finansiering:

Det ble gitt 34,6 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 3.1.

Aktiviteter:

I 2013 fikk 202 butikker investeringstilskudd til kjøp og frys, nye dataløsninger eller til bygningsmessige investeringer. Utviklingstilskudd ble gitt til 51 butikker. Gjennomsnittlig støttebeløp til butikkene er 205 000 kroner.

Nedslagsfelt:

Geografi: 91 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Resultater:

Evalueringen av Merkur-programmet viser at Merkur-butikkene har gjennomgående bedre omsetningsutvikling enn andre distriktsbutikker.

Merkur: Investeringsstøtte til drivstoffanlegg (Mentor AS)

Målet er å styrke drivstofftilgangen i distriktene gjennom å etablere, ruste opp eller opprettholde drivstoffanlegg i tilknytning til dagligvarebutikker, eller gjennom å etablere nye drivstoffanlegg. Ordningen er en søknadsbasert tilskuddsordning som forvaltes av Mentor AS. Administrasjonsutgifter dekkes over kap. 552, post 21.

Finansiering: Det ble gitt 6,3 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 3.1.	Aktiviteter: Det ble gitt støtte til 33 drivstoffanlegg.
Nedslagsfelt: Geografi: 89 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.	Resultater: I evalueringen av Merkur-programmet kommer det fram at støttemottakerne vurderer den samfunnsmessige og driftsmessige effekten av drivstoffstøtte som god. Evalueringen sier ingenting om hvorvidt omsetningsutviklingen økes hos de som mottar slik støtte sett i forhold til de som ikke gjør det.

Naturarven som verdiskaper (Miljødirektoratet)

Målet med programmet har vært å bidra til miljømessig, kulturell, sosial og økonomisk verdiskaping i tilknytning til verneområder. Målet er at verneområdene skal bli bedre ivaretatt, samt stimulering av lokal bevissthet og engasjement for naturområdene. For mange av prosjektene er reiseliv viktig. I tillegg er det en rekke omdømmeprosjekter og tiltak rettet inn mot merkevarebygging. Målgrupper er innbyggere, grunneiere, næringsliv, tilreisende og lokale myndigheter i tilknytning til verneområdene. Programmet har vært samfinansiert med daværende Miljøverndepartementet, og ble avsluttet i 2013. Programmet evalueres av Telemarksforskning. Evalueringen skal legges fram i løpet av 2014.

Finansiering: Det ble gitt 10 mill. kroner i tilsagn, fordelt på alle arbeidsmål. Totalt ble det gitt 25 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet.	Aktiviteter: 15 lokale og regionale utviklingsprosjekter har deltatt i programmet. Prosjektene har arbeidet med en lang rekke tiltak innen profilering, omdømmebygging, konkret tilrettelegging, reiselivstilrettelegging og informasjon.
Nedslagsfelt: Geografi: Alle midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.	Resultater: Deltakende bedrifter har utviklet sin virksomhet, noe som har bidratt til økt verdiskaping i bred forstand.

Norwegian Centres of Expertise (Innovasjon Norge)

Målet med Norwegian Centres of Expertise (NCE) er økt verdiskaping gjennom å utløse og forsterke samarbeidsbaserte innovasjons- og internasjonaliseringsprosesser. Tolv internasjonalt orienterte næringsklynger med størst potensial for internasjonal vekst deltar i programmet.

Programmet tilbyr faglig og finansiell støtte til gjennomføring av langsiktige og målrettede utviklingsprosesser i utvalgte næringsklynger. Støtten fra programmet skal stimulere til samarbeid mellom aktørene, øke gjennomføringstakten i viktige utviklingsprosesser og prosjekter samt koordinere og målrette privat og offentlig innsats for å utvikle klyngene. Programmet er utviklet i fellesskap med Forskningsrådet og SIVA.

Den primære målgruppen er bedrifter i godt utviklede næringsklynger. Programmets sekundære målgruppe er aktører som direkte bidrar til å utvikle klyngene, blant annet FoU-institusjoner og utdanningsmiljøer. Programmet har tiltak for å stimulere til økt deltakelse blant kvinner. NCE samfinansieres med Nærings- og fiskeridepartementet. Fra 2014 ble Norwegian Centres of Expertise (NCE), sammen med Global Centres of Expertise (GCE) og Arena en del av det nye klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters.

Finansiering:

Det ble gitt 32,2 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1. Totalt ble det gitt 72 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet.

Aktiviteter:

Det er etablert totalt 12 NCE-miljøer. I 2013 ble det satt i gang 288 innovasjonsprosjekter, en nedgang fra 298 prosjekter i 2012. Generelt var det en økning i antall bedrifter og FoU-aktører, også internasjonalt, som deltok aktivt i klyngene og i innovasjonsprosjektene.

I 2013 gjennomførte klyngene 132 prosjekter for å utvikle tilpassede kompetanseutviklings- og utdanningstilbud. Dette er en nedgang fra 179 prosjekter i 2012.

Nedslagsfelt:

Geografi: 22 pst. av midlene ble gitt i det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: Alle tilsagn ble definert som kvinnerettet. Kvinneandelen i ledelsesposisjoner er 40 pst. Kvinneandelen i styrene er 38 pst.

Resultater:

Det nye klyngeprogrammet, Norwegian Innovation Clusters, følger opp viktige anbefalinger fra evalueringen av NCE og Arena (Econ Pöyry, 2011), om styrket innovasjonsarbeid og større fleksibilitet i virkemiddelapparatets tilbud av verktøy for klyngeutvikling.

Norwegian Innovation Clusters (Innovasjon Norge)

Tiltaket er nytt i 2014. Innovasjon Norge har fått i oppdrag å lansere et nytt helhetlig klyngeprogram i samarbeid med SIVA og Forskningsrådet. Programmet viderefører hovedtrekkene i Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Arena, men utvider tilbudet med en ekstra innsats for å mobilisere og utvikle tidligfase-prosjekter i områder med svakere forutsetninger for samarbeidsbaserte aktiviteter. I tillegg vil det komme et nytt tilbud til de sterkeste næringsklyngene i Global Centres of Expertise (GCE). For rapportering for 2013, se omtale under henholdsvis Norwegian Centres of Expertise og Arena.

I 2014 har det blitt etablert to nye GCE-klynger, GCE Blue Maritime (Møre og Romsdal) og GCE NODE (Sørlandet). NCE Media i Hordaland og NCE Maritime CleanTech i Hordaland og Rogaland er nye NCE-klynger. Arena velferdsteknologi i Rogaland, i4plastics i Oppland, Arena arktisk vedlikehold i Finnmark og Norwegian Fashion Hub i Oslo, er nye Arena-klynger.

Næringshageprogrammet (SIVA)

Målet er å legge til rette for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i distriktene, og dermed økt verdiskaping. Dette gjøres gjennom å tilby infrastruktur og utviklingsmiljøer til personer med høy kompetanse.

Gjennom samlokalisering av små foretak i et profesjonelt, faglig og sosialt miljø skal næringshagene bidra til vekst for alle bedriftene i næringshagen. Hver næringshage har et utviklingsselskap som tar seg av fellesoppgaver for bedriftene, blant annet profilering, nettverksbygging og tiltak for kompetanseheving. Målgruppen for programmet er kunnskapsbaserte bedrifter i distriktene. Programperioden er 2011–2021.

Finansiering: Det ble gitt 28,8 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1.	Aktiviteter: I 2013 deltok 46 miljøer. Kompetanseheving har vært et sentralt tema på fellessamlingene for næringshagelederne.
Nedslagsfelt: Geografi: 40 av 46 næringshager ligger innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. 88 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: I 37 pst. av bedriftene som deltok i programmet i 2013 hadde kvinner ledende stillinger.	Resultater: I 2013 var det 1 767 bedrifter som hadde tilknytning til næringshagene. Av disse var det 1 284 som hadde inngått egen utviklingsavtale med en næringshage. SIVA har i 2013 hatt et tett samarbeid med fylkeskommunene for å utvikle næringshagemiljøene.

Pilotprosjekt for etablerertilskudd (Innovasjon Norge)

Tiltaket er nytt fra 2014. Målet er å øke antall oppstartsbedrifter som lykkes med vekst og verdiskaping. Pilotprosjektet gjennomføres for å få mer kunnskap om egnede virkemidler for å bidra til økt vekst blant gründere og for å utløse mer privat kapital. Prosjektet skal se på om man ved å få utløst mer privat kapital fra forretningsengler¹⁰ med kompetanse på utvikling av tidligfasebedrifter, kan øke antall nyoppstartede bedrifter som vokser.

Pilotprosjektet for etablerertilskudd kobler bedrifter som er i markedsintroduksjon og tidlig vekstfase sammen med forretningsengler, og gjennomføres i Troms. Målgruppen er bedrifter med stort vekstpotensial, basert på markedstesting av produkt og forretningsmodell. Forutsetning for å motta etablerertilskudd fase 2 er at bedriften tilhører et innovasjons-/gründermiljø i privat eller offentlig regi, og framskaffer privat investorkapital på minimum 20 pst. av tilskuddsbeløpet.

Pilotprosjekt for kompetansetilbud for forretningsengler og potensielle forretningsengler i distriktene (Innovasjon Norge)

Tiltaket er nytt fra 2014. Målet er å øke antall oppstartsbedrifter som lykkes med vekst og verdiskaping. Piloten gjennomføres for å få mer kunnskap om egnede virkemidler for å bidra til økt vekst blant gründere og for å utløse mer privat kapital. Prosjektet skal se på om et kompetanseprogram for forretningsengler kan bidra til å tilføre oppstartsbedrifter mer kompetente investorer og mer kapital. Innovasjon Norge skal utvikle og teste et kompetansetilbud for forretningsengler og potensielle forretningsengler i de tre nordligste fylkene.

Reiseliv i nord (Innovasjon Norge)

Målet er å styrke innovasjon, konkurransekraft og lønnsomhet i reiselivsnæringen i de tre nordligste fylkene. Dette skal skje gjennom tiltak for å øke kompetansen i reiselivsbedrifter, utvikling av markedskompetanse og en strategisk planprosess for de tre nordligste fylkene.

Finansiering og nedslagsfelt: Det ble gitt 9,1 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.2 (7,6 mill. kroner) og 1.3 (1,4 mill. kroner). Geografi: 94 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.	Aktiviteter: I 2013 ble det gitt tilsagn til klyngeutvikling innen temaområdene samisk reiseliv, aktivitetsturisme, cruise og produktutvikling. I produktutviklingsarbeidet har de tematiske satsingene hos Innovasjon Norge blitt vektlagt.

¹⁰ European Business Angel Network definerer en forretningsengel som en privatperson som investerer egen formue i høyvekst-selskaper som ikke er eid av venner eller familie. Forretningsenglene benytter sin kompetanse og sitt nettverk aktivt i arbeidet med å utvikle selskapene.

Ungt Entreprenørskap (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Målet er å styrke kvaliteten på, og omfanget av, entreprenørskapsopplæring i utdanningen. Gjennom entreprenørskapsopplæring til elever og studenter på alle utdanningstrinn ønsker Ungt Entreprenørskap (UE) å gi barn og ungdom forståelse for betydningen av verdiskaping og nyskaping i næringslivet. Ungt Entreprenørskap utvikler nettverk, materiell, metoder og støtteapparat for et systematisk og varig samarbeid mellom lokalt arbeids- og næringsliv og utdanningsinstitusjoner i lokalmiljøet. Organisasjonens mål er å utvikle kreativiteten, skapergleden og troen på seg selv hos barn og ungdom. Målgruppen er elever og studenter.

Finansiering og nedslagsfelt:

Det ble gitt 13 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.3. Dette inkluderer 1 mill. kroner til en ekstrainsats i Nord-Norge.

Totalt ble det gitt 30 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket. Ungt Entreprenørskap mottar også midler fra Klima- og miljødepartementet, Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

Geografi: 1 mill. kroner var øremerket til Ungt Entreprenørskap i Nord-Norge. Fylkesorganisasjonene brukte 48 pst. av midlene i det distriktspolitiske virkeområdet (dette inkluderer midler fra andre departement).

Prioriterte grupper: Alle tilsagn ble definert som rettet mot unge. Det var 46 pst. unge kvinner i snitt på alle UE-programmene. UE tilbyr også egne program rettet mot unge kvinner.

Aktiviteter og resultater:

Ungt Entreprenørskaps viktigste og mest ressurskrevende aktiviteter i 2013 var de tre bedriftsprogrammene: Elevbedrift (grunnskolen), ungdomsbedrift (videregående skole) og studentbedrift (høyere utdanning). Det ble også arrangert NM for ungdomsbedrifter og studentbedrifter. Totalt hadde Ungt Entreprenørskap 210 463 elev- og studentaktiviteter i 2013. Dette er en økning på om lag 12 pst. fra 2012. Totalt sett var Ungt Entreprenørskap til stede i flere kommuner (355) og flere skoler (1 364) enn tidligere.

Utviklingsprogrammet for byregioner (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Programmet er femårig, og ble startet opp våren 2014. For informasjon om tildelingskriterier mv. for tilskuddsordningen, se omtale under programkategori 13.50. 33 byregioner med til sammen 187 kommuner deltar i programmet.

Verdiskapingsprogram for lokale og regionale parker (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Målet med programmet er økt verdiskaping og næringsutvikling i avgrensede landskapsområder med særskilte natur- og kulturverdier. Verdiskapingsprogrammet er en samarbeidsmodell som skal fremme helhetlig steds- og næringsutvikling og levende bygdesamfunn i bygder og bynære områder gjennom bærekraftig bruk av natur- og kulturverdier.

Midlene går til samarbeidsprosjekter knyttet til lokale eller regionale parker som har hovedaktiviteten i det distriktspolitiske virkeområdet. Programmet avsluttes i 2014.

Finansiering: Det ble gitt 10,2 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 3.2.	Aktiviteter: I programmet jobbes det med å ta vare på og utvikle samhandlingen mellom natur, kultur, miljø og menneskelige ressurser i et avgrenset landskapsområde. Parkene fremmer et helhetlig perspektiv med langsiktige løsninger for regional og lokal utvikling. Det ble gitt tilsagn til 15 ulike parkprosjekter i 2013.
Nedslagsfelt: Geografi: 90 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.	Resultater: Kompetansesenter for distriktsutvikling kartla i 2014 seks norske regionalparker. Kartleggingen viste at parkene styrker samarbeidet mellom offentlige og private aktører på tvers av sektorgrenser. De bidrar til å styrke den lokale verdiskapingsevnen og realisering av tiltak som sti- og løypenett, merkevarebygging og nye møteplasser. Parkarbeidet kan bidra til å bygge ned konflikten mellom bruk og vern ved å gi et annet perspektiv.

Virkemidler for regional FoU og innovasjon (Forskningsrådet)

Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI) er Forskningsrådets hovedsatsing på forskning og innovasjon i norske regioner. VRI bidrar til økt innovasjon og verdiskaping i regionalt næringsliv ved å stimulere til økt samhandling mellom FoU-institusjoner, bedrifter og regionale myndigheter.

VRI har en rolle som komplementær ordning til regionale forskningsfond for å ivareta samspill- og mobiliseringsaktiviteter, mobilitet mellom næringsliv og academia, og for å styrke kunnskapsgrunnet for regional innovasjon og utvikling.

Forskningsrådets regionale representanter har en viktig rolle i VRI, og departementets tilskudd til regionale representanter er lagt inn i bevilgningen til VRI. Ordningen samfinansieres med Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering: Det ble gitt 39,1 mill. kroner i tilsagn under arbeidsmål 1.1. Totalt ble det gitt 62,3 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket. De regionale VRI-satsingene mottar i tillegg midler fra kap. 551, postene 60 og 61.	Aktiviteter: 950 enkeltbedrifter og 72 bedriftsnettverk er involvert i VRI. Det er 15 regionale VRI-satsinger med 15 samhandlingsprosjekter og 15 innovasjons- og organisasjonsfaglige forskningsprosjekter. I tillegg er det tverrgående aktiviteter som læringsarenaer og forskerskolen NORSI (Norwegian Research School in Innovation).
Nedslagsfelt: Geografi: 32 pst. av involverte enkeltbedrifter var lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. 65 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: Kvinneandelen i samhandlingsprosjektene og forskerprosjektene var 43 pst.	Resultater: Det ble igangsatt 159 nye bedriftsprosjekter, som innebærer konkret samarbeid mellom forskningsmiljøer og bedrifter. Det ble publisert 105 vitenskapelige artikler og 64 artikler i vitenskapelige artikkelsamlinger (antologier). Programmet ble i 2012 midtveisevaluert av Oxford Research AS. Som følge av evalueringen justerte Forskningsrådet innretningen av programmet og skilte utlysningen av samhandlings- og innovasjonsprosjektene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

1.5 Bruk av regional- og distriktpolitiske midler i 2013

Tabell 1.8 Bruk av midler i 2013 fordelt på mål, post, sentralitet og forvalter (mill. kroner)

	Post						Sentralitet			Aktør				
	Kap. 551.61	Kap. 552.62	Kap. 552.72	Storby-regioner	Mellomstore by-regioner	Småby-regioner	Småsenter-regioner	Spredte bygdeområder	Ufordelt	FK/ KoR	NVMA	KMD	Andel innenfor DPV	Totalt
Hovedmål 1 Verdiskaping	1 050,8	197,2	1,3	271,1	124,7	309,7	420,8	374,4	229,9	60,7	509,7	997,1	13,6	81 % 1 520,4
Arbeidsmål 1.1 Næringsmiljø	225,3	57,6	1,3	172,3	64,7	80,9	133,5	92,8	69	15,6	282,5	173,5	0,6	73 % 456,5
Arbeidsmål 1.2 Etablerte bedrifter	503,9	102,6	0	51	16,5	140,2	180,5	191	97,3	32	65,5	592	0	90 % 657,5
Arbeidsmål 1.3 Entreprenørskap	321,6	37	0	47,8	43,5	88,7	106,8	90,7	63,6	13,1	161,8	231,7	13	76 % 406,4
Hovedmål 2 Rammebetingelser	132,5	326,8	6,4	45,2	15,5	111,7	148,6	97,1	136,9	1,1	465,7	42,7	2,5	96 % 510,9
Arbeidsmål 2.1 Kompetanse	59,7	63,6	5,3	44,5	3,9	22,9	56,1	38,9	50,2	1,1	128,6	42,7	1,8	94 % 173
Arbeidsmål 2.2 Infrastruktur	72,8	263,2	1,2	0,7	11,6	88,9	92,4	58,2	86,7	0	337,2	0	0,7	98 % 337,9
Hovedmål 3 Attraktivitet	320,5	165,9	17	117,3	25,9	165,1	142,5	162,7	114,4	10	503,4	0	117,3	91 % 620,7
Arbeidsmål 3.1 Tjenester	37,3	4,9	2,3	54,2	5,5	17	20,2	21	24,9	10	44,4	0	54,2	80 % 98,6
Arbeidsmål 3.2 Stedsutvikling og profilering	283,3	161	14,7	63,1	20,5	148,1	122,3	141,7	89,5	0	459	0	63,1	93 % 522,1
Andre tiltak	108	23,2	3	94	5,3	13,6	22,6	22,7	23,5	140,6	77,7	109,6	40,9	35 % 228,2
Totalt	1 611,8	713	27,8	527,6	171,5	600,1	734,5	656,9	504,7	212,4	1 556,6	1 149,4	174,3	82 % 2 880,2
Prosentandel av totalbeløp	56 %	25 %	1 %	18 %	6 %	21 %	26 %	23 %	18 %	7 %	54 %	40 %	6 %	

Forkortelser: FK=fylkeskommuner, KoR= kommuner og regionråd, NVMA= nasjonale virkemiddelaktører (Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet), DPV= det distriktpolitiske virkeområdet.

6 Fordeling av kap. 551, postene 60 og 61 2012–2014

Tabell 1.9 og 1.10 viser fordelingen av bevilgningen mellom fylkeskommunene i årene 2012–2014 for kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og kap. 551, post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. Tabellene inkluderer eventuelle tilleggsbevilgninger.

Tabell 1.9 Fordeling av kap. 551, post 60 mellom fylkeskommuner

	(i 1 000)		
	2012	2013	2014
Østfold	21 050	24 550	22 009
Akershus	17 440	17 440	15 440
Oslo	11 500	11 500	9 500
Hedmark	79 330	80 220	66 624
Oppland ¹	73 470	84 250	75 346
Buskerud	32 370	34 930	29 213
Vestfold	11 500	11 500	9 500
Telemark	59 460	60 420	45 949
Aust-Agder	32 960	34 040	26 325
Vest-Agder	34 600	35 750	29 857
Rogaland	32 110	34 660	22 557
Hordaland	73 950	72 720	60 732
Sogn og Fjordane	96 770	96 540	74 434
Møre og Romsdal	125 740	125 960	86 776
Sør-Trøndelag	85 100	84 620	60 945
Nord-Trøndelag	106 400	108 880	80 412
Nordland	304 440 ²	253 760	187 568
Troms	173 150	172 770	121 218
Finnmark	130 610	128 440	89 402
Innovasjon Norge ³	49 000	53 000	52 500
Totalt	1 550 950	1 525 950	1 166 306

¹ I 2013 og 2014 inkluderer beløpet til Oppland fylkeskommune 10 mill. kroner til forvaltningen av Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene.

² I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2012 ble det bevilget 50 mill. kroner til omstillingsarbeid i Meløy kommune.

³ Gjennomføringskostnader ved ordninger i regi av Innovasjon Norge overføres direkte fra departementet. Dette inkluderte i 2013 2 mill. kroner i forbindelse med omlegging til nye arbeidsformer ved distriktskontorene.

Tabell 1.10 Fordeling av kap. 551, post 61 mellom fylkeskommunene

(i 1 000)					
	2012		2013		2014 ¹
	Kompensasjon	Restbeløp	Kompensasjon	Restbeløp	Kompensasjon
Østfold		420		330	
Hedmark	10 280	6 580	10 980	5 140	10 500
Oppland	4 540	6 590	5 500	5 140	5 900
Buskerud	2 040	2 530	2 610	1 990	2 400
Telemark	3 070	5 680	3 410	4 440	3 900
Aust-Agder	2 320	2 310	1 740	1 810	2 200
Vest-Agder	3 400	2 750	3 820	2 160	3 600
Rogaland	16 270	2 470	24 490	1 940	22 300
Hordaland	46 920	6 730	52 300	5 270	45 400
Sogn og Fjordane	38 130	8 090	44 180	6 340	43 000
Møre og Romsdal	83 370	11 380	88 380	8 930	78 200
Sør-Trøndelag	12 320	7 220	12 710	5 660	15 400
Nord-Trøndelag	880	9 010	1 250	7 070	1 100
Nordland	114 360	24 910	88 010	19 520	86 400
Troms	167 150	15 860	121 480	12 460	127 200
Finnmark		11 020		8 640	
Totalt	505 050	123 550	460 860	96 840	447 500

¹ I 2014 ble restbeløpet på 57,8 mill. kroner overført til Post- og teletilsynet.

Vedlegg 2**Antall arbeidstakere og anslag på utførte årsverk i statlig tariffområde per 1. mars 2014**

Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) omfatter alle som lønnes etter lønnsregulativ for staten (statlig tariffområde). Registerdataene er eksklusive tilsatte i statsaksjeselskap, statsforetak eller statlige virksomheter som er endret til stiftelser.

Statistikken for statlig tariffområde omfatter i alt 160 664 arbeidstakere per 1. mars 2014 hvorav

152 518 regulativlønte (A-tabell). Av de 152 518 regulativlønte er 84 pst. i heltidsstillinger. Tallet på årsverk for disse er beregnet på grunnlag av dellønnsprosent (stillingsandel), som er rapportert på individnivå. 48 pst. av årsverkene utføres av kvinner.

Sammendrag – tilsatte i staten per 1. mars 2014 – antall og beregnet årsverk

	Antall	Årsverk ¹
Faste og midlertidige tilsatte regulativlønte i det statlige tariffområde	152 518	140 795
Tilsatte lønnet etter overenskomst, timelønte, tilsatte permitterte med redusert lønn og tilsatte som virksomheten har arbeidsgiveransvaret for, men hvor lønn ikke dekkes over statsbudsjettet	7 056	1 722
Toppledere og dommere på egne kontrakter	890	881
Sum tilsatte i staten	160 664	143 398

¹ Årsverkstallet er et overslag

Nærmere spesifiseringer om de tilsatte i statlig tariffområde, se www.regjeringen.no/tjenestemannsregisteret.

Vedlegg 3**Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år**

Nedenfor følger en oppstilling av romertallsvedtak for Kommunal- og moderniseringsdepartementet / daværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som gjelder uten tidsavgrensing eller utover ett budsjettår.

Romertallsvedtak IX under Kommunal- og moderniseringsdepartementet i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) *Endring av Prop. 1 S (2013–2014) Statsbudsjettet 2014:*

Kostnadsramme for prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund». Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan gjennomføre prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund» innenfor en kostnadsramme på 355 mill. kroner.

Vedtak nr. 15 i Saldert budsjett 2014 under Innst. 16 S fra kommunal- og forvaltningskomiteen behandlet i Stortinget 4. desember 2013:

Husbankens rentemargin. Fra 1. mars 2014 skal Husbankens rentemargin være 1,0 prosentpoeng for lån med flytende rente og for lån med fast rente hvor søknaden er kommet inn fra og med 8. november 2013. Søknader om fastrente kommet inn fra og med 14. oktober 2013 til og med 7. november 2013 skal ha en rentemargin på 0,75 prosentpoeng.

Romertallsvedtak VIII i Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014:*

Fullmakt til å gjennomføre prosjektet Sikker teknisk infrastruktur. Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet får fullmakt til å gjennomføre prosjektet Sikker teknisk infrastruktur innenfor en kostnadsramme på 2 400 mill. kroner i prisnivå per desember 2013.

Romertallsvedtak II i Prop. 9 S (2013–2014) *Endringer i statsbudsjettet 2013 under Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet:*

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet får fullmakt til å tilrettelegge og opparbeide tomtearealene for et permanent nasjonalt minnested etter angrepet på Utøya ved Sørbråten i Hole kommune, innenfor en kostnadsramme på 13,5 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.

Romertallsvedtak VIII nr. 1 i Prop. 149 S (2012–2013) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2013:*

Fullmakter til å pådra forpliktelser knyttet til investeringsprosjekter. Stortinget samtykker i at:

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet får fullmakt til å gjennomføre følgende prosjekter:

- a. Nybygg for det nye Universitetet på Ås og Veterinærinstituttet innenfor en kostnadsramme på 6 325,0 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.
- b. Rehabilitering av Universitetsmuseet ved Universitetet i Bergen, fase 1, innenfor en kostnadsramme på 328,0 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.
- c. Nybygg for samlokalisering av Kunst- og designhøgskolen i Bergen innenfor en kostnadsramme på 1 037,8 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.
- d. Nytt teknologibygget ved Høgskolen i Sør-Trøndelag innenfor en kostnadsramme på 686,2 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2014

